

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Disertační práce

Mgr. Nikola Růžičková

Správa a úřadování města Krupky v raném novověku

Vývoj městské správy do roku 1710

The administration and office work of town Krupka in early modern period

The development of town administration till 1710

Vedoucí práce doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

2023

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsala samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Krupce dne 23. 9. 2023

Mgr. Nikola Růžičková v. r.

Ráda bych na tomto místě poděkovala paní doc. PhDr. Ivaně Ebelové, CSc. za její vedení při tvorbě této práce, za cenné, podnětné a inspirativní rady, za konstruktivní kritiku, množství doporučení, vhodných připomínek, a zároveň za její trpělivost a vstřícnost.

Abstrakt disertační práce

Předkládaná disertační práce nese název *Správa a úřadování města Krupky*, s podtitulem *Vývoj městské správy do roku 1710*. Hlavním cílem této práce je na základě dochovaných archivních pramenů představit vývoj správy horního města, jehož specifíkem je nejen hornictví jako primární zdroj obživy jeho obyvatel, ale také geografická poloha na hranici se sousedním Saskem. Dalším cílem práce je představit funkce městské a horní správy spolu s jejich personálním složením, pokud jsou v pramenech či literatuře dochované.

Obsah disertační práce vychází primárně z bohatě dochovaného archivního materiálu uloženého ve Státním okresním archivu Teplice, a to především z pamětních knih, úředních knih a spisového materiálu.

Práce je členěna do několika oddílů. Po úvodu, kapitole o relevantních pramenech a literatuře týkající se daného tématu obsahuje práce první stěžejní kapitolu, ve které jsou shrnuty dějiny správy města Krupky, jsou zde vylíčeny vztahy s vrchností, náboženské poměry i vývoj hornictví. Po kapitole věnované dějinám správy města Krupky následuje kapitola představující nejdůležitější úředníky a funkce jak ve vedení samotného města, tak ve správě hornictví. Tato část práce je doplněna o jmenné soupisy jednotlivých úředníků, jsou-li v pramenech dochovány. Přínosné jsou také transliterované přepisy nejdůležitějších pramenů a obrazový materiál obsažený v příloze této práce.

Abstract of dissertation

This dissertation is entitled *The administration and office work of town Krupka in early modern period* with the subheading *The development of town administration till 1710*. The main goal of this work is, on the basis of the extant archival sources, to acquaint with the development of administration of mining town, of which specific is not only mining as a principal source of livelihood of its inhabitants, but also its location on the border with neighbouring Saxony. Another goal of this dissertation is to present the offices of municipal and mining administration and also names of specific people in these offices, if they are still extant in the sources or literature.

The content of this dissertation is proceed in the first place from abundantly extant archives, which is placed in archiv in Teplice, primarily from memorial books, official books and file material.

This dissertation is divided into several sections. The first mainstay includes summarization of history of administration of town Krupka, description of relations between town Krupka and manorial lords, religious circumstances and also development of mining. Next part of dissertation deals with introduction of the most important officials of the administration of the town Krupka and also of the administration of mining. This part is supplemented with name listing of officials, if they are extant in the sources. Transliteration of the most important historical sources and supplementation of photos of historical sources are also beneficial.

Klíčová slova

město, raný novověk, městská správa, horní město, hornictví, purkmistr, městská rada, rychtář, Krušnohoří, cechy

Keywords

town, early modern period, municipal administration, mining town, mining industry, mayor, city council, magistrate, Ore Mountains, guilds

Obsah disertační práce

I. Úvod	10
II. <u>Prameny a literatura</u>	14
1. Prameny	14
2. Literatura	18
III. <u>Správa města Krupky</u>	30
III.1. Krupka na prahu raného novověku	34
III.1.1 Správa města	34
III.1.2 Náboženská situace	37
III.1.3 Hornictví	39
III.2. Krupka po roce 1547	40
III.2.1 Správa města	40
III.2.2 Náboženská situace	51
III.2.3 Hornictví	56
III.3 Krupka v období stavovského povstání	59
III.3.1 Správa města	59
III.3.2 Náboženská situace	69
III.3.3 Hornictví	73
III.4 Krupka po třicetileté válce	76
III.4.1 Správa města	76
III.4.2 Náboženská situace	88
III.4.3 Hornictví	92
III.5 Krupka na počátku 18. století	94

III.5.1 Správa města	94
III.5.2 Náboženská situace	95
III.5.3 Hornictví	95
<u>IV. Krupští úředníci</u>	<u>96</u>
IV.1 Městská správa	96
IV.1.1 Purkmistr	96
IV.1.2 Rada města	102
IV.1.3 Obecní starší	104
IV.1.4 Městský písař	105
IV.1.5 Rychtář	107
IV.2 Horní správa	111
IV.2.1 Hormistr	111
IV.2.2 Celní správce	113
IV.2.3 Kontrolor	113
IV.2.4 Horní přísežný	114
IV.2.5 Horní písař	115
<u>V. Závěr</u>	<u>116</u>
<u>VI. Soupis použitých pramenů a literatury</u>	<u>121</u>
VI.1 Prameny	121
<u>Národní archiv Praha</u>	<u>121</u>
VI.2 Literatura	123
VI.3 Další zdroje	125
<u>VII. Seznam zkratk</u>	<u>126</u>

VIII. Přílohy	127
1. Diplomatický materiál	127
2. Obrazové přílohy	220
1. Ukázka zápisu v Liber manualis - přepis Instrukcí krupského pastora z roku 1585	220

I. Úvod

Město Krupka je v mnoha oblastech specifické. Jedná se o příhraniční město, jehož katastrální území sahá až k hranicím sousedního Německa. Vazby mezi dnešními Čechami a germánským sousedem byly provázané již od kolonizace Podkrušnohoří nejpozději na počátku 13. století. Až do konce druhé světové války bylo většinově německé - jak jazykově, tak strukturou obyvatelstva. Specifičnost Krupky leží v oblasti dřívější hlavní obživy jejích obyvatel - v hornictví a těžbě především cínu. Město Krupka svůj vznik spojuje s výskytem cínové rudy, hornictví bylo alfou a omegou hojnosti a prosperity zdejších obyvatel. Ve spojitosti s hornictvím mohly prosperovat i další ekonomické oblasti, vznikaly cechy navázané na spolupráci s horníky - např. kováři, kteří se v Krupce objevují poprvé k roku 1480 a kteří se pyšili nejstarším cechem v tomto městě či tkalci plátna, kteří horníkům dodávali tolik potřebný cvilink s vyobrazením hornického znaku - zkříženého mlátku a želízka. Všechny výše uvedené aspekty vykreslují Krupku jako jedinečnou látku pro analýzu fungování tehdejšího města, pro vyličení jeho dějin správy ve spojitosti s hornictvím.

Zmiňovanému tématu byla věnována pozornost především významnějším hornickým městům v Čechách - například Jihlavě, Kutné Hoře či Jáchymovu. A není divu, vždyť každé ze zmiňovaných měst sehrálo svou významnou historickou roli ve vývoji hornictví, ale také v otázce hospodářství s přesahem do celého českého království. Příhraniční hornické město Krupka s dnešními třinácti tisíci obyvateli se však dosud nedočkalo komplexní práce zaměřené na dějiny správy raného novověku přesto, že pro oblast české strany Krušnohoří sehrálo zásadní roli.

Předkládaná práce si proto jako hlavní cíl klade tento nedostatek změnit a seznámit s vývojem městské správy ve zmiňovaném období. Zároveň si však klade hned několik dalších cílů. Vzhledem k faktu, že Krupce nebyla prozatím z tohoto pohledu věnována větší pozornost, předsevzala jsem si zpracovat a popsat úřady a funkce, které ve městě působily, a to samozřejmě také s důrazem na správu hornictví a ve světle městské správy přiblížit vztahy města s vrchností, centrálními úřady či okolními městy.

Struktura práce

Předkládaná práce je členěna do několika oddílů. Po úvodních kapitolách věnujících se cílům práce, použité metodologii a souhrnu základních pramenů a vydané literatury věnujících se ke zkoumanému tématu, navazuje oddíl zaměřující se na krupskou městskou správu - řešen je zde vývoj krupské městské správy obecně od počátku do roku 1710, jsou zde analyzovány vazby mezi městskou radou a krupskými měšťany, majiteli panství, okolními českými a německými městy i panovníkem. Nechybí zde ani chronologický výčet vývoje náboženských poměrů ve městě a v neposlední řadě je zde nastíněn také vývoj horní správy.

Po této části následuje oddíl, který představuje a přibližuje hlavní úřední osoby působící v horním městě Krupce. Nechybí zde osvětlení hlavní náplně práce jednotlivých úředníků, a také jsou zde jmenovitě zmíněny osoby, které daný úřad zastávaly. Vznik města Krupky byl vázán na horní činnost, což se prakticky odráželo také ve formě správy města. Můžeme tu hovořit o dvojkolejnosti správy - na jedné koleji správa vlastního města, na koleji druhé správa hornictví. Obě koleje však navzájem souvisely, ovlivňovaly se a spolupracovaly. Pozornost je v této části práce věnována přehledu jednotlivých úředníků, jsou zde rozvedeny jejich kompetence.

Nedílnou součástí práce tvoří přílohy. V této kapitole jsou připojeny nejrůznější mapové přílohy doplňující a rozvíjející textovou část práce. Protože se v celé práci jedná o téma správy města, jsou v této kapitole uvedeny transliterace nejzásadnějších dochovaných archivních pramenů, které mohou posloužit dalším badatelům v jejich práci na podobné téma. V kapitole nechybí ani obrazové přílohy znázorňující podobu reprezentativního vzorku písemností vydaných a přijatých městskou kanceláří.

Jsem si plně vědoma limitů, které s sebou předkládaná disertační práce nese. Vnímám také skutečnost, že nejsou vyčerpávajícím způsobem využity všechny pramenné podklady, které by bylo možné k sepsání práce použít. Chtěla bych na tomto místě zmínit, že osobně tuto práci chápu a vnímám jako prvotní impuls, jako základ, jako odrazový můstek pro další

kolegy, kteří by se tématem správy města Krupky v raném novověku chtěli v budoucnu věnovat ještě podrobněji.

Metody výzkumu

Pro zpracování předkládané disertační práce jsem následovala metody historické práce sepsané v publikaci Miroslava Hrocha¹. První fází byla fáze heuristická, tedy shromáždění všech dostupných podkladů, tedy pramenů, které se k danému tématu v daném období dochovaly, dále dostupné edice a literaturu. Těžiště této práce spočívá v bohatě dochovaných archivních pramenech uložených především ve Státním okresním archivu Teplice (fond Archiv horního města Krupka (1446-1945)). Pro orientaci v obsáhlém archivním materiálu jsem prameny rozdělila na základní skupiny - listiny, úřední knihy a spisový materiál. Archivní materiál jsem analyzovala po obsahové stránce, seřadila ho chronologicky a vytvořila tak kostru celé práce.

Co se týče samotné metody práce, zvolila jsem metodu tzv. **neúplné indukce**. Ačkoliv je pro sledované téma dochováno velké množství pramenů (listin, pamětních knih, kopií listin a jiných úředních dokumentů, knih patentů, cirkulářů a nařízení, radních protokolů i spisového materiálu), je jisté, že se nedochovaly v kompletním složení. Z toho důvodu nebylo možné přistoupit na metodu indukce úplné, *která na základě zjištěných informací uzavírá obecné závěry*. Při nedochování veškerého archivního materiálu lze pak přistoupit k metodě indukce neúplné, *která svým charakterem nemůže zobecňovat s naprostou bezpečností, lze tu počítat jen s větší či menší mírou pravděpodobnosti našeho závěru*.² Induktivní metoda, ať úplná či neúplná, jde však do jisté míry ruku v ruce s metodou deduktivní.

Ediční poznámka

Je na místě ještě krátce pojednat o metodě edičního zpracování citovaných archivních pramenů. Protože se jedná o jazykově německé texty, dodržovala jsem ediční pravidla pro

¹ Hroch, Miroslav: Úvod do studia dějepisu, 1985.

² Tamtéž, s. 202.

přepis německojazyčných dokumentů.³ Pro přepis textů jsem využívala formu transliterace. Vlastní jména, názvy, písmena ß, w a další odlišnosti od dnešní formy psaní jsem ponechávala podle předlohy. Zkratky a ligatury jsem rozváděla.

³ Šťovíček, Ivan: Zásady vydávání novověkých historických pramenů, s. 61.

II. Prameny a literatura

1. Prameny

Primárním zdrojem informací pro sepsání předkládané disertační práce jsou dochované archivní prameny. Historicky, geograficky i hospodářsky významné město Krupka má pro sledované téma i období poměrně bohatě dochovaný archivní materiál především ve formě městských knih a spisového materiálu. S ohledem na historické konsekvence dané lokality není překvapením, že jsou zmiňované prameny vedené převážně v němčině.

Začněme s představením pramenů uložených v Národním archivu v Praze, v instituci, která stojí v hierarchii českých archivů nejvýše. Zde je pro vývoj města Krupky především v souvislosti s hornictvím na místě zmínit mezi jinými fond Staré montanum⁴ uložené v areálu na Chodovci. Tento fond svým obsahem může přiblížit především horní právo a hornictví jako takové. Lze tu nalézt zprávy o dolech v Krupce, o nejrůznějších poplatcích, jmenování úředníků, personálních záležitostech, skladu cínu, placení desátku, vývozu rudy do zahraničí, prodeji cínu z Cínovce do Norimberka, prodeji panství, váze na Cínovci, povolení k dolování či poškození domů vojskem. Nesmíme opomenout zmínit také fond Česká dvorská kancelář⁵, ve kterém lze najít dochované pro Krupku důležité listiny i spisový materiál týkající se správy města.

Zcela zásadní pro tuto práci jsou bohatě dochované archivní prameny uložené ve Státním okresním archivu v Teplicích ve fondu Archiv města Krupka⁶. Začneme-li systematicky listinami, je pro sledované téma vhodné zmínit jmenovitě listinu z 30. června 1542, ve které císař Ferdinand I. potvrzuje městu jeho předchozí výsady z roku 1502⁷, listinu z 23. dubna 1567, ve které výsady a privilegia potvrzuje císař Maxmilián II.⁸, listinu z 3. června 1569, ve které tehdejší majitel města Bernard z Vřesovic potvrzuje Krupce všechna privilegia a svobody⁹, listinu z 31. prosince 1578, na základě které byla potvrzena všechna

⁴ NA Praha, Staré montanum Praha (1500-1793 (1825))

⁵ NA Praha, Česká dvorská kancelář (1293-1791 (1826))

⁶ SOKA Teplice, Archiv města Krupka 1426-1945 (1949)

⁷ SOKA Teplice, AM Krupka, inv. č. 12.

⁸ SOKA Teplice, AM Krupka, inv. č. 13.

⁹ SOKA Teplice, AM Krupka, inv. č. 14.

předchozí městská privilegia potvrzena císařem Rudolfem II.¹⁰, listinu ze 17. května roku 1616, ve které nový majitel Krupky Adam ze Šternberka potvrzuje městu jeho dosavadní privilegia¹¹. Císař Matyáš Krupce také potvrdil všechna předchozí privilegia 26. srpna 1617, mění se však ustanovení městské rady ze svobodné volby na nominaci.¹² Téhož dne císař Matyáš potvrzuje povolení městu listinou druhý výroční trh.¹³

Přesuneme-li se do druhé skupiny, nalezneme i zde bohatou řadu dochovaného archivního materiálu. Z pamětních knih nelze opomenout tzv. Weinerovu kroniku, ve které se lze dočíst informace především o správě města, jsou zde jmenováni mnozí krupští úředníci v nejrůznějších funkcích, jsou zde zmíněny mnohé důležité události městského života, válečné události i zápisy ryze osobního charakteru.¹⁴ Autor těchto pamětí - Michael Weiner - během svého života působil v mnoha funkcích spojených s městem, jmenovitě zastával úřady obecního staršího, radního, purkmistra, městského písaře i rychtáře, takže jeho vazby s městem, kontakty i přehled o dění ve městě byly velmi silné. Další pamětní knihou je Krupská kronika vedená do roku 1731.¹⁵ Třetí v pořadí je pamětní kniha vedená mezi lety 1684-1728¹⁶, ve které jsou zaznamenány mnohé opisy listin či nařízení vrchnosti. Nejstarší krupskou pamětní knihou je tzv. Liber manualis¹⁷, ve které jsou obsaženy opisy cechovních artikul, městských privilegií či správních rozhodnutí. Opisy důležitých městských dokumentů jsou uvedeny také v knihách bez nadpisu vedené pro roky 1676-1722¹⁸ a 1676-1731.¹⁹

¹⁰ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 15.

¹¹ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 17.

¹² SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 18.

¹³ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 19.

¹⁴ SOkA Teplice, AM Krupka, Protokoll oder Verzeichnuss, was bey dieser Bergk-Stadt Grauppen unter wehrender Zeit sich denkwürdiges zugetragen hat 1571-1853, inv. č. 56, kn. č. 1.

¹⁵ SOkA Teplice, AM Krupka, Chronica Graupnensis usque ad Annum 1731, inv. č. 57, kn. č. 2.

¹⁶ SOkA Teplice, AM Krupka, Gedenck Buch 1684-1728, inv. č. 58, kn. č. 3.

¹⁷ SOkA Teplice, AM Krupka, Liber manualis 1476-1605, inv. č. 59, kn. č. 4.

¹⁸ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 60, kn. č. 5.

¹⁹ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 61, kn. č. 6.

Obsahově velmi užitečnou je kopiář listin reflektující dokumenty mezi lety 1636-1654²⁰, stejně jako kopiář vedený mezi lety 1678-1679²¹, kniha patentů pro roky 1707-1709²².

Vhled do jednání městské rady přináší dochovaný Radní protokol z let 1681-1714²³. Průběh a jmenovitý seznam nových krupských měšťanů osvětluje Rejstřík přijetí měšťanů dochovaný pro roky 1634-1812.²⁴

Z pozemkových knih, jejichž obsah lze využít pro sledované téma, jsou v teplickém okresním archivu dochované Gruntovní, soudní a rychtářská kniha se zápisy z let 1667-1850²⁵, Vrchoslavská soudní a rychtářská kniha mapující období let 1634-1850²⁶, Kniha kupních smluv a soudní kniha z let 1695-1876²⁷, Nová soudní kniha města a hor Krupky z období 1558-1603²⁸, Gruntovní, soudní a pozemková kniha z let 1568-1606²⁹, Soudní kniha od roku 1571³⁰, Soudní kniha z let 1589-1614³¹, Soudní kniha z let 1602-1703³², Soudní kniha 1612-1749³³, Gruntovní, soudní kniha a kniha smluv z let 1619-1784³⁴.

Bohatě dochovaný je pro sledované téma také spisový materiál. Jeho obsahem jsou zmínky o získávání a potvrzení městských privilegií, hranice horního města či změny v držbě

²⁰ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 62, kn. č. 7.

²¹ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 70, kn. č. 11.

²² SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 71, kn. č. 12.

²³ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 112, kn. č. 55.

²⁴ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, kn. č. 61.

²⁵ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 150, kn. č. 93.

²⁶ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 154, kn. č. 97.

²⁷ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 155, kn. č. 98.

²⁸ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 178, kn. č. 121.

²⁹ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 179, kn. č. 122.

³⁰ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 180, kn. č. 123.

³¹ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 181, kn. č. 124.

³² SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 183, kn. č. 126.

³³ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 184, kn. č. 127.

³⁴ SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 185, kn. č. 128.

města.³⁵ Nechybí zde ani informace o hradě Krupka, v pramenech uváděného někdy jako zámek, informace k prodeji vesnic náležejících dříve Krupce, zápisy týkající se obnovy městské rady či přísahy starosty po renovaci rady.³⁶ Dochované jsou také texty přísah rychtáře, radních a obecních starších.³⁷ Vztahy města se Šternberky doplňují dochované spisy z období 1622-1706³⁸. Změna ve vlastnictví města, které připadlo Claře Bernardině ze Šternberka, je doložena ve spisech z roku 1677.³⁹

V Muzeu města Duchcova se nachází dochovaná Krupská horní kniha z let 1512-1533⁴⁰. Jedná se o horní knihu, ve které jsou různorodé zápisy smíšeného typu. Nalezneme zde zprávy o přijímání horních lén (např. tavících pecí či dědičných štol) i dlužní zápisy týkající se prodeje cínu.

Vzhledem ke vztahu města Krupky se sousedním Saskem nejen v otázce hornictví, ale také v dalších městských záležitostech je na místě alespoň ve zkratce představit prameny uložené v archivech německých. V první řadě je nutné zmínit Saský státní archiv, ve kterém lze pro dotčené téma využít jmenovitě fond Geheimer Rat (Geheimes Archiv)⁴¹ obsahující informace o hraničních sporech mezi městem Krupkou a saskou Pirnou v roce 1532. Dalším fondem ve zmíněném archivu je Geheimes Konsilium⁴², kde jsou uvedené záznamy především ohledně luteránů z Cínovce směřujících do saského Geisingu. V otázce hornictví je důležité zmínit také fond Vasallenbergamt Neugeising⁴³, ve kterém nalezneme zápisy týkající se důlních poplatků, povinností horních úředníků, horních svobod, jsou zde uloženy různé horní knihy, účetní knihy či horní řády.

³⁵ SOkA Teplice, AM Krupka, Registratura předjosefínská 1523-1784 (1798), kart. č. 1.

³⁶ SOkA Teplice, AM Krupka, Registratura předjosefínská 1523-1784 (1798), kart. č. 2.

³⁷ SOkA Teplice, AM Krupka, Registratura předjosefínská 1523-1784 (1798), kart. č. 5.

³⁸ SOkA Teplice, AM Krupka, Registratura předjosefínská 1523-1784 (1798), Spisy z období hrabat ze Šternberka 1622-1706, kart. č. 29, inv. č. 453.

³⁹ SOkA Teplice, AM Krupka, Registratura předjosefínská 1523-1784 (1798), kart. č. 29, inv. č. 454.

⁴⁰ Bergbuch

⁴¹ Sächsisches Staatsarchiv, 10024 Geheimer Rat (Geheimes Archiv), Nr. Loc. 08340/14

⁴² Sächsisches Staatsarchiv, 10025 Geheimes Konsilium, Nr. Loc. 04545/05

⁴³ Sächsisches Staatsarchiv, 40080 Vasallenbergamt Neugeising, Nr. 80

2. Literatura

Posledních dvacet let se témata raně novověkých měst a regionální historiografie těší nebyvalému nárůstu badatelské pozornosti. Hlavní mezník v tomto trendu lze v Čechách sledovat po pádu železné opony v roce 1989.⁴⁴ Změna politického systému znamenala kromě nově nabyté svobody také nové možnosti bádání v dosud nepřístupné či těžko dostupné zahraniční literatuře, bylo možné absolvovat dříve nedosažitelné zahraniční studijní pobyty, badatelé měli možnost nacházet inspiraci v nových proudech světového dějepiscetví.⁴⁵ Z per českých i zahraničních historiček a historiků vzešly mnohé, pro sledované téma zásadní publikace. Tato kapitola si klade za cíl představit základní přehled výzkumu dějin raně novověkých měst v českých zemích posledních 20 let. Jsem si v této kapitole vědoma limitů, které výčet prací přináší a faktu, že nejsou postihnuta všechna díla věnující se sledovanému tématu. Zmíněny jsou tu vybrané zásadní a metodologicky nejvýznamnější práce posledních dvaceti let.

Pro téma správy měst v raném novověku je na místě uvést vydání edičně zpracovaných Práv městská Království českého Pavla Kristiána z Koldína, která byla vydaná původně v roce 1579.⁴⁶ Městskému právu se věnují také díla právního historika Karla Malého.⁴⁷ Tématu městského práva se v září 2011 věnovala konference nesoucí název Práva

⁴⁴ Ďurčanský, Marek: Česká města a jejich správa za třicetileté války, s. 14.

⁴⁵ Tamtéž, s. 15.

⁴⁶ Malý, Karel - Slavičková, Pavla - Soukup, Ladislav - Skřejpková, Petra - Šouša, Jiří - Šouša, Jiří - Vojtíšková, Jana - Woitschová, Klára: Práva městská Království českého: edice s komentářem. Karel Malý, Pavla Slavičková, Ladislav Soukup, Petra Skřejpková, Jiří Šouša, Jiří Šouša ml., Jana Vojtíšková, Klára Woitschová. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2013. 783 s.

⁴⁷ Malý, Karel - Šouša, Jiří: Městské právo ve střední Evropě: sborník příspěvků z mezinárodní právnické konference „Práva městská Království českého“ z 19.-21. září 2011, Praha. uspořádali Karel Malý a Jiří Šouša jr. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2013.

městská království českého, ze které vznikl sborník příspěvků.⁴⁸ V otázce magdeburského práva můžeme zmínit obsáhlé dílo německých autorů.⁴⁹

Vazby Nového Města pražského s polabským pětíměstím osvětlila ve svém díle Jana Vojtíšková.⁵⁰ Jubilejní sborník k počtě Jaroslavy Mendelové vznikl v roce 2012 a jeho obsahem jsou články věnující se městské správě (nejen) raného novověku.⁵¹ Správu Malé Strany na základě zápisů o obnovách městských rad osvětlil Jiří Smrž⁵², a také již zmíněná

⁴⁸ Malý, Karel - Šouša, Jiří: Městské právo ve střední Evropě: sborník příspěvků z mezinárodní právnické konference „Práva městská Království českého“ z 19.-21. září 2011, Praha. uspořádali Karel Malý a Jiří Šouša jr. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2013. 398 s.

⁴⁹ Bily, Inge - Carls, Wieland - Gönczi, Katalin - Lazar, Marija: Sächsisch-magdeburgisches Recht in Tschechien und in der Slowakei: Untersuchungen zur Geschichte des Rechts und seiner Sprache. Inge Bily, Wieland Carls, Katalin Gönczi, Marija Lazar. Berlin : De Gruyter, 2021]. xi, 685 stran ; 25 cm + 2 mapové listy (IVS saxonicomaidebvrngense in Oriente : das sächsisch-magdeburgische Recht als kulturelles Bindeglied zwischen den Rechtsordnungen Ost- und Mitteleuropas ; Band 5) [Německo-česko-polský slovník právnických termínů]

⁵⁰ Vojtíšková, Jana: Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětíměstí. Vojtíšková, Jana. Praha : Scriptorium, 2011. 343 s., il.

⁵¹ Mendelová, Jaroslava - Jíšová, Kateřina - Lašťovka, Marek - Svatošová, Hana - Fejtová, Olga: Obecné dobré velebení, zlé tupiti a lidské spravedlnosti fedrovati-- : výbor statí Jaroslavy Mendelové k dějinám městské správy. [Uspořádala]: Fejtová, Olga. [Spolupráce]: Jíšová, Kateřina - Lašťovka, Marek - Svatošová, Hana. Praha : Archiv hlavního města Prahy : Scriptorium, 2012. 335 s., il. (Documenta Pragensia. Supplementa. ; 3.)

⁵² Smrž, Jiří: Správa Malé Strany v 16. a 17. století v rozšířených pamětních zápisech o obnovách městských rad. Jiří Smrž. In: Pražský sborník historický / Praha ; Červený Kostelec : Archiv hlavního města Prahy : Pavel Mervart Sv. 47, (2019), s. 11-76.

Jaroslava Mendelová.⁵³ Správě města Brna se ve svých pracích systematicky věnuje dvojice historiček Hana Jordánková a Ludmila Sulitková.⁵⁴

Přesuneme-li se na jih Čech, zmiňme v první řadě jméno Jana Lhotáka, který se soustavně věnoval městské správě raného novověku v Sušici.⁵⁵ Opomenout bychom neměli ani osobu Tomáše Sternecka, který se věnoval městské správě Českých Budějov v raném novověku⁵⁶, či Sylvu Wimmerovou, která objasňuje městskou správu raného novověku v Českém Krumlově.⁵⁷ Horažďovice po stránce správní zpracovala Jaroslava Škudrnová.⁵⁸

⁵³ Mendelová, Jaroslava: Správa Nového Města pražského v letech 1547-1602. Jaroslava Mendelová. In: *Pražský sborník historický* / Praha ; Červený Kostelec : Archiv hlavního města Prahy : Pavel Mervart Sv. 49, (2021), s. 175-271.

⁵⁴ Jordánková, Hana - Sulitková, Ludmila: Fungování nejvyššího městského správního orgánu ve světle pamětních zápisů městských písařů na příkladu raně novověkého Brna. Jordánková, Hana - Sulitková, Ludmila. In: *Pragmatické písemnosti v kontextu právním a správním* / Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2008 s. 139-153.; TÁŽ: Brněnský správní model „tří rad“ v pobělohorském období. Hana Jordánková, Ludmila Sulitková. In: *Brno v minulosti a dnes : příspěvky k dějinám a výstavbě Brna* / Brno : Archiv města Brna Sv. 31, (2018), s. 289-308.

Obnovy městské rady v královském městě Brně na přelomu 17. a 18. století - doznívání tradice. Ludmila Sulitková. In: *Archivum amicus historici est : sborník příspěvků k životnímu jubileu Hany Jordánkové* / Brno : Statutární město Brno, 2015 s. 333-350.; Omezování autonomie královských měst od 17. století do poloviny 18. století na příkladu Brna. Ludmila Sulitková. *Cornova. Revue České společnosti pro výzkum 18. století* Roč. 10, č. 1 (2020), s. 59-70

⁵⁵ Lhoták, Jan: K vývoji městské správy v Sušici od nejstarších dob do roku 1850.. 1 / Jan Lhoták. In: *Minulostí Západočeského kraje* / Plzeň : Albis international 43, (2008,) s. 13-78.; TÝŽ: K vývoji městské správy v Sušici od nejstarších dob do roku 1850.. 2 / Jan Lhoták. In: *Minulostí Západočeského kraje* / Plzeň : Albis international 44, (2009,) s. 139-193.; TÝŽ: K vývoji městské správy v Sušici od nejstarších dob do roku 1850.. 3, Soupis zjištěných představitelů městské správy v Sušici / Jan Lhoták. In: *Minulostí Západočeského kraje* / Plzeň : Albis International 45, (2010), s. 245-291.; Lhoták, Jan - Kučera, Karel: *Registra památná města Sušice: 1550-1628*. Jan Lhoták ; ve spolupráci s Karlem Kučerou. Ústí nad Labem : Praha : Dolní Břežany : Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze ; Scriptorium, 2016. 588 stran, 16 nečíslovaných stran obrazových příloh : ilustrace (převážně barevné), faksimile ; 24 cm (Libri civitatis ; IX.)

⁵⁶ Sterneck, Tomáš: Vabank budějovického primátora. „Vždy věrné“ královské město a stavovské povstání 1618-1620. Sterneck, Tomáš. *Dějiny a současnost : kulturně historická revue* 31, č. 2, (2009,) s. 22-25

⁵⁷ Wimmerová, Sylva: Postavení a správa města Českého Krumlova na počátku 17. století. Sylva Wimmerová. In: *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví* / České Budějovice : Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2010 s. 713-740.

⁵⁸ Škudrnová, Jaroslava: Městská správa v Horažďovicích za třicetileté války v pramenech městské provenience. Jaroslava Škudrnová. In: *Minulostí Západočeského kraje* / Plzeň : Albis International 49, (2014), s. 25-53.

Přesuneme se nyní na východ Čech. Již výše zmiňovaná Jana Vojtíšková se ve svém výzkumu věnovala také městské správě v Hradci Králové.⁵⁹ Svitavám jakožto vrchnostenskému městu se věnoval Jan Dvořák.⁶⁰ Správní dějiny města Náchoda v několika pracích zpracovala Lydia Baštecká.⁶¹ Náchodskému městskému řádu se věnovala již několikrát zmiňovaná Ludmila Sulitková.⁶² Pamětní knihu města Pacova zpracoval Pavel Holub.⁶³

⁵⁹ Vojtíšková, Jana - Šebesta, Vít: Královéhradecká městská kancelář zvláště ve světle přímých zpráv z tamních dochovaných register z doby předbělohorské. Jana Vojtíšková, Vít Šebesta. Časopis Národního muzea. Řada historická Roč. 182, č. 1-2 (2013), s. 29-50; TÍŽ: (Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620. Jana Vojtíšková, Vít Šebesta. Vyd. 1. Hradec Králové ; Ústí nad Orlicí : Oftis, 2013. 368 s. : il. (některé barev.), mapy, portréty, 1 plán, faksim. [Vydáno pro katedru pomocných věd historických a archivnictví FF Univerzity Hradec Králové; Chronologický přehled]; Měštští zaměstnanci zajišťující provoz obecního majetku: (případová studie z předbělohorského „Hradce nad Labem“). Jana Vojtíšková. In: Sborník archivních prací Praha : Odbor archivní správy a spisové služby MV ČR Roč. 65, č. 2 (2015), s. 388-460.; TÁŽ: Praktiky městských, stavovských a zeměpanských úředníků na příkladu královského věnného města Hradce Králové 16. - 18. století. Jana Vojtíšková. In: Jak se u nás podvádělo : za monarchie i za republiky / Pardubice : Univerzita Pardubice, 2019 s. 60-77.; TÁŽ: Z dosavadního výzkumu městských kancelářů v Čechách v době 18. století (zejména na příkladu vybraných východočeských královských věnných měst). Jana Vojtíšková. Cornova. Revue České společnosti pro výzkum 18. století Roč. 10, č. 1 (2020), s. 71-83.

⁶⁰ Dvořák, Jan: Vrchnostenské město v raném novověku: vztahy k vrchnosti a venkovskému zázemí na příkladu Svitav v 17. století. Jan Dvořák. Vyd. 1. Brno : Matice moravská, 2013. 247 s. : il. ; 23 cm (Knihnice Matice moravské ; sv. 41)

⁶¹ Baštecká, Lydia - Čáp, Jaroslav - Čížek, Jan: Vývoj městské samosprávy v Náchodě (13. století - 2002). Baštecká, Lydia - Čáp, Jaroslav - Čížek, Jan. Náchod : Město Náchod, 2007. 64 s.

⁶² Sulitková, Ludmila: Neznámý městský řád pro Náchod z šedesátých let 16. století. Ludmila Sulitková. In: Theatrum historiae / Pardubice : Univerzita Pardubice č. 10 (2012), s. 25-57. [Příloha: Obecní řád pro Náchod Albrechta Smiřického a na Náchodě z roku 1565 s. 46-57.]

⁶³ Holub, Pavel - Kučera, Karel: Pamětní kniha města Pacova: 1473-1712. Pavel Holub ; ve spolupráci s Karlem Kučerou. Vydání první Praha : Ústí nad Labem : Scriptorium ; Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2015. 591 stran, 16 nečíslovaných stran obrazových příloh : ilustrace (převážně barevné), mapy, portréty, faksimile, 1 erb (Libri civitatis ; VII.) [Správné místo vydání nakladatelství Scriptorium: Dolní Břežany; Terminologický slovník]

Komplexně zpracované dějiny měst včetně dějin správy raného novověku vyšly v Nakladatelství Lidové noviny pro města Nový Jičín⁶⁴, Rokycany⁶⁵, Frýdek-Místek⁶⁶, Pelhřimov⁶⁷, Jihlavu⁶⁸, Valašské Meziříčí⁶⁹, Náchod⁷⁰.

Hovoříme-li o výzkumu českých měst v období raného novověku, nelze opomenout jméno Marka Ďurčanského, jehož práce se systematicky a detailně věnují právě zmiňovanému

⁶⁴ Jurok, Jiří - Baletka, Tomáš: Nový Jičín. Jiří Jurok vedoucí autorského kolektivu ; autorský kolektiv Tomáš Baletka ... [et al.]. Vyd. 1. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 396 s., [16] s. barev. obr. příl. : il., portréty, plány, erby (Dějiny českých, moravských a slezských měst) [Živé záhlaví: Dějiny moravských měst - Nový Jičín]

⁶⁵ Hrachová, Hana - Borek, David - Česal, Aleš - Hradilová, Dana - Křížková Červená, Radka - Šťastný, Václav: *Rokycany*. [Vedoucí autorského kolektivu]: Hrachová, Hana. [Autorský kolektiv]: Borek, David - Česal, Aleš - Hradilová, Dana - Hrachová, Hana - Křížková Červená, Radka - Šťastný, Václav. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 318 s., il. (Dějiny českých, moravských a slezských měst.)

⁶⁶ Adamec, Tomáš: Frýdek-Místek. Tomáš Adamec, vedoucí autorského kolektivu. Vyd. 1. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. 551 s., [16] s. obr. příl. : il. (některé barev.), portréty, plány, faksim.

⁶⁷ Martínek, Zdeněk - Hejhal, Petr: Pelhřimov. Zdeněk Martínek, vedoucí autorského kolektivu ; autorský kolektiv Petr Hejhal ... [et al.]. Vyd. 1. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. 603 s., [16] s. obr. příl. : il. (některé barev.), mapy, portréty, faksim. (Dějiny českých, moravských a slezských měst)

⁶⁸ Pisková, Renata: Jihlava. [Vedoucí aut. kol.]: Pisková, Renata. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 877 s., fot. (Dějiny moravských měst. Historie. Kultura. Lidé.) I

⁶⁹ Baletka, Ladislav - Baletka, Tomáš - Čermáková, Eva - Pomkla, Zdeněk: Valašské Meziříčí. autorský kolektiv Ladislav Baletka, Tomáš Baletka, Eva Čermáková, Zdeněk Pomkla. Vydání první Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. 491 stran, 16 nečíslovaných stran obrazových příloh : ilustrace (některé barevné), portréty, plány, faksimile (Dějiny českých, moravských a slezských měst) [Chronologické přehledy]

⁷⁰ Baštecká, Lydia - Ebelová, Ivana - Čáp, Jaroslav - Čížek, Jan - Hladký, Ladislav - Sádlo, Václav - Slavík, Jiří - Tůma, Jan: Náchod. [Ed.]: Baštecká, Lydia - Ebelová, Ivana. [Aut.]: Baštecká, Lydia - Čáp, Jaroslav - Čížek, Jan - Hladký, Ladislav - Sádlo, Václav - Slavík, Jiří - Tůma, Jan. Praha : Lidové noviny, 2004. 420 s., fot. (Dějiny českých měst.)

období.⁷¹ Městským knihám města Litoměřic se věnovala Barbora Kocánová⁷², dějinám města Ilona Kotyzová⁷³.

Ze zahraničních publikací věnujících se tématu měst a městské správy raného novověku můžeme chronologicky podle data vydání zmínit práci Petera Fleischmanna, který se věnoval

⁷¹ Ďurčanský, Marek: K proměnám městských intelektuálních elit za třicetileté války. Příklad středního Polabí. Ďurčanský, Marek. HOP. Historie - Otázky - Problémy. 1, č. 1, (2009,) s. 157-168; TÝŽ: Nymburk a jeho správa za třicetileté války. Marek Ďurčanský. Vyd. 1. Nymburk : Vega-L, 2012. 59 s. : 1 mapa, portréty, faksim. ; 21 cm (Knihovnička Kaplanky ; sv. 1) [300 výt.]; TÝŽ: Česká města a jejich správa za třicetileté války: zemský a lokální kontext. Marek Ďurčanský. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2013. 411 s. : barev. il., faksim.; TÝŽ: Rychtářské manuály města Náchoda: prameny k dějinám náchodské městské správy 1. poloviny 17. století. Markéta Česáková. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2013. 344 s. : faksim.; TÝŽ: Komparativní přístup ve výzkumu dějin správy českých měst v raném novověku: dosavadní výzkum a výhledy do nejbližší budoucnosti. Marek Ďurčanský. In: Města ve středověku a raném novověku jako badatelské téma posledních dvou desetiletí : stati a rozšířené příspěvky z 30. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve dnech 11. a 12. října v Clam-Gallasově paláci v Praze / Dolní Břežany : Scriptorium, 2013 s. 43-54.; TÝŽ: Ďurčanský, Marek - Das Verhältnis des Herrschers zu den Prager Räten im 16. und zu Beginn des 17. Jahrhunderts vor dem Hintergrund der konfessionellen Entwicklung. Marek Ďurčanský. In: Krakau - Nürnberg - Prag : Stadt und Reformation : Krakau, Nürnberg und Prag (1500-1618) = Kraków - Norymberga - Praga : miasto i reformacja : Kraków, Norymberga i Praga (1500-1618) = Krakov - Norimberk - Praha : město a reformace : Krakov, Norimberk a Praha (1500-1618) / Praha : Archiv hlavního města Prahy ; Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2019 s. 257-267.

⁷² Kocánová, Barbora - Tomas, Jindřich - Hasilová, Helena - Kučera, Karel: Městská kniha Litoměřic (1341) - 1562 v kontextu písemností městské kanceláře. Barbora Kocánová, Jindřich Tomas, Helena Hasilová, Karel Kučera. Ústí nad Labem : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. 197 s. : fotografie (Libri civitatis. 3.)

⁷³ Kotyzová, Ilona - Kotyza, Oldřich: Litoměřice. Ilona Kotyzová, Oldřich Kotyza. Praha : Paseka, 2011. 80 s., il. (Zmizelé Čechy.)

radě a patriciátu v Norimberku.⁷⁴ Důležité je uvést práce vztahující se k drážďanským městským knihám.⁷⁵

Správa horních měst v raném novověku

Protože je správa města Krupky úzce, ba zcela neoddělitelně spjata se správou hornictví, je na tomto místě vhodné alespoň rámcově představit práce, které se věnují otázce správy horních měst v raném novověku. V první řadě můžeme zmínit článek Vlastimila Svěráka, který reflektuje korespondenci horního města Jihlavy do Tábora.⁷⁶ Pozornosti nesmí ujít ani práce z pera Marie Bisingerové, která se ve svém výzkumu věnovala mimo jiné Kutné Hoře.⁷⁷ Stěženi dílo věnující se komplexně hornímu městu Kutné Hoře je 22. svazek

⁷⁴ Fleischmann, Peter: Rat und Patriziat in Nürnberg. Die Herrschaft der Ratschaft der Ratsgeschlechter vom 13. bis zum 18. Jahrhundert. Peter Fleischmann. Neustadt an der Aisch : Verlagsdruckerei Schmidt, 2008. XIII + 1967 s. (Nürnberger Forschungen. 31.)

⁷⁵ Kübler, Thomas - Oberste, Jörg - Klingner, Jens - Mund, Robert: Das sechste und siebente Stadtbuch Dresdens (1505-1535). Hrsg. von Thomas Kübler, Jörg Oberste; bearb. von Jens Klingner, Robert Mund. Leipzig : Leipziger Universitätsverlag, 2011. 794 s. : (Die Stadtbücher Dresdens (1404-1535) und Altendresdens (1412-1528) ; Band 4); Kübler, Thomas - Oberste, Jörg - Ettelt, Mandy - Knieb, Sandra: Das achte und neunte Stadtbuch Dresdens: (1535-1598). Thomas Kübler, Jörg Oberste (Hg.) ; bearbeitet von Mandy Ettelt und Sandra Knieb. [Leipzig] : Leipziger Univeristätsverlag, 2015. 840 stran, 16 stran obrazových příloh : barevné ilustrace (Die Stadtbücher Dresdens (1404-1535) und Altendresdens (1412-1528) ; Ergänzungsbd.)

⁷⁶ Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1574-1576. Svěrák, Vlastimil. In: Táborský archiv : sborník Státního okresního archivu v Táboře / Tábor : Státní okresní archiv v Táboře 10, (2000-2001 [vyd. 2001],) s. 321-326.; TÝŽ: Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1579-1584. Svěrák, Vlastimil. In: Táborský archiv : sborník Státního okresního archivu v Táboře / Tábor : Státní okresní archiv v Táboře 11, (2002,) s. 155-185; TÝŽ: Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1584-1588. Svěrák, Vlastimil. In: Táborský archiv. Sborník Státního okresního archivu v Táboře / Tábor : Státní okresní archiv v Táboře 12, (2004,) s. 197-212.; TÝŽ Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1588-1591. Svěrák, Vlastimil. In: Táborský archiv : sborník Státního okresního archivu v Táboře. Na počest Rudolfa Tecla (1950-2005) / Tábor : Státní okresní archiv v Táboře 13, (2007,) s. 125-141.

⁷⁷ Bisingerová, Marie: Úřad královského rychtáře v Kutné Hoře a jeho písemnosti. Bisingerová, Marie. Sborník Národního muzea v Praze. Řada A - Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A - Historia. 61, č. 1-2, (2007,) s. 81-86; TÁŽ: Osmisoudcovský úřad v Kutné Hoře. Marie Bisingerová. In: Středočeský sborník historický / Praha : Státní oblastní archiv v Praze Sv. 34, (2008,) s. 37-46.

Historického atlasu měst České republiky.⁷⁸ Pro Kutnou Horu lze k tématu správy raného novověku zmínit v roce 2009 vydané Paměti Vojtěcha Keglera⁷⁹, Petr Vorel reflektoval vývoj Kutné Hory v Rudolfské době.⁸⁰ Josef Šimek se tomuto městu věnoval v období 15. a 16. století.⁸¹

Oblast severozápadních Čech představují od nejvýznamnějšího horního města této oblasti - Jáchymova. Tomu se ve svém článku věnuje Petr Cais.⁸² Kroniku města Jáchymova ve své práci představil Josef Suldovský.⁸³ Svého vydání se také dočkala statuta tohoto horního města, a to z pera kolektivu autorů pod vedením Ludmily Kubátové.⁸⁴

⁷⁸ Šimůnek, Robert - Bartoš, Martin - Králová, Jana - Kremla, Josef - Novák, Pavel - Pospíšil, Aleš - Purš, Ivo - Semotanová, Eva - Studničková, Milada - Vaněčková, Jana - Vaněk, Vojtěch - Velímský, Filip - Žemlička, Josef - Altová, Blanka - Kostková, Pavla: Historický atlas měst České republiky.. Sv. č. 22, Kutná Hora /. vědecký redaktor Robert Šimůnek; autorský kolektiv Martin Bartoš, Jana Králová, Josef Kremla, Pavel Novák, Aleš Pospíšil, Ivo Purš, Eva Semotanová, Milada Studničková, Robert Šimůnek, Jana Vaněčková, Vojtěch Vaněk, Filip Velímský, Josef Žemlička; lektorovaly Blanka Altová, Pavla Kostková. Praha : Historický ústav AV ČR, 2010. 28, xxi s., 51 mapových listů

⁷⁹ Kegler, Vojtěch: Paměti Vojtěcha Keglera, aneb: Některé notata královského horního a svobodného města Hory Kutné sepsaná od Vojtěcha Keglera. Vyd. 1. Kutná Hora : Kuttna, 2009. 188 s. : il., faksim. [Obsahuje rejstříky; Obálkový název: Paměti Vojtěcha Keglera]

⁸⁰ Vorel, Petr: Evropa, Království české a Kutná Hora v době rudolfské. Petr Vorel. In: Rudolfská Kutná Hora / Praha : Státní oblastní archiv v Praze - Státní okresní archiv Kutná Hora a Nadace pro dějiny kultury ve střední Evropě v nakladatelství KLP - Koniasch Latin Press, s.r.o., 2019 s. 9-18.

⁸¹ Šimek, Josef: Kutná Hora v XV. a XVI. století: řada obrazů, pojednání a črt z kulturních a politických dějin kutnohorských.. Část I. /. dle pramenů archivních napsal Josef Šimek. Vyd. 2. Kutná Hora : Kuttna, 2014. 88 s.; TÝŽ: Kutná Hora v XV. a XVI. století: řada obrazů, pojednání a črt z kulturních a politických dějin kutnohorských.. Sv. 2 /. dle pramenů archivních napsal Josef Šimek. Vyd. 2. Kutná Hora : Kuttna, 2014. s. 89-185 s.

⁸² Cais, Petr: Odeslaná korespondence města Jáchymova: sonda do písemných kontaktů krušnohorského horního města v polovině 16. století. Petr Cais. In: Západočeské archivy / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni (2010), s. 81-90.

⁸³ Suldovský, Josef - Horák, Vladimír: Kronika horního města Jáchymova a jeho hornictví v kontextu dějin zemí Koruny české. Suldovský, Josef - Horák, Vladimír. Ústí nad Labem : Studio 071, 2009. 300 s.

⁸⁴ Kubátová, Ludmila - Filip, Václav Vok - Bok, Václav: Statuta horního města Jáchymova z roku 1526: Statuten der Bergstadt sankt Joachimsthal aus dem Jahre 1526. Ludmila Kubátová, úvodní studie ; Václav Vok Filip, transliterace německého textu Statut ; Václav Bok, překlad Statut do češtiny. Praha : Odbor archivní správy a spisové služby MV ČR, 2012. 510 s.

Bavíme-li se o tématu správy horního města, nelze v této souvislosti opomenout jméno Ladislava Jangla, který se ve svých pracích⁸⁵ věnuje hornímu právu využitelnému samozřejmě také pro oblast Krušnohoří. Hornímu právu se mimo jiné věnovala také Michaela Hrubá.⁸⁶

Dějiny správy českých měst v severozápadních Čechách v raném novověku

S ohledem na badatelský rozvoj, který je patrný ve vztahu ke studiu dějin měst, městské kanceláře a městské správy na našem území, a s tím spojený nárůst knižní produkce, rozhodla jsem se pro tuto kapitulu sepsat výčet tematicky vhodných publikací zaměřených na geografickou oblast severozápadních Čech, kde se nachází také město Krupka.

Základní přehled vývoje a fungování městské správy v Lounech přinesl Bohumír Roedl.⁸⁷ Sám autor uvádí, že cílem jeho publikace je poskytnout *rychlou a přehlednou informaci o složení sboru konšelů, obecních starších a obsazení funkcí městských rychtářů ve vymezených letech 1573-1727, a také poskytnout přehled o vývoji jednotlivých menších úřadů či komisí a o podílu členů rady a zástupců obce v těchto orgánech.*⁸⁸ Problematice lounské městské správy se však nevěnoval sám. Kolektivním dílem, v jehož čele stojí již zmiňovaný Bohumír Roedl, je kniha s názvem *Louny* vydaná nakladatelstvím Lidové noviny.⁸⁹ Zmínit můžeme například článek Jana Mareše zabývající se vydáním při obnovování městské rady v

⁸⁵ Jangl, Ladislav: *České horní právo a báňská historie: metodika báňsko-historického výzkumu*. Ladislav Jangl. 2., dopl. vyd. Praha : Národní technické muzeum, 2010. 241 s., il. (Práce z dějin techniky a přírodních věd. 21.); TÝŽ: *Hornické a hutnické míry a váhy*. Jangl, Ladislav. In: *Studie z dějin hornictví* / Praha : Národní technické muzeum v Praze 32, (2003,) s. 35.

⁸⁶ Hrubá, Michaela: *Tradice horního práva v českých zemích a právní rámeček těžby v Krušných horách*. Michaela Hrubá. In: *Ars Montana : umělecký a kulturní transfer v otevřeném prostoru česko-saského Krušnohoří na prahu raného novověku* / Praha : ViaGaudium s.r.o. : Univerzita Karlova, Filozofická fakulta ; Ústí nad Labem : Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2016 s. 47-52.

⁸⁷ Roedl, Bohumír: *Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573-1727*, 2004.

⁸⁸ Roedl, Bohumír: *Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573-1727*, s. 8.

⁸⁹ Roedl, Bohumír - Hlušík, Antonín Jiří - Kuprová, Jana - Mareš, Jan - Mareš, Karel - Roedl, Bohumír - Štauber, Bedřich: *Louny: historie, kultura, lidé*. editor Bohumír Roedl; autorský kolektiv Antonín Hlušík, Jana Kuprová, Jan Mareš, Karel Mareš, Bohumír Roedl, Bedřich Štauber. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 442 s. : ilustrace (Dějiny českých měst.)

Lounech.⁹⁰ Toto město bylo v zorném poli také Karla Štěpánka, který sepsal článek o českém stavovském povstání v tomto městě. Již několikrát zmiňovaný Bohumil Roedl svou pozornost věnoval také korespondenci městských rad Loun a Slaného v době předbělohorské.⁹¹

Město Kadaň po správní stránce zpracoval Petr Rak⁹², věnoval se mu však také Petr Hlaváček.⁹³ Ani královské město Most neuniklo badatelskému zájmu v rámci sledovaného tématu. V rámci vydávání Historického atlasu měst České republiky byl Most zpracován ve svazku č. 26.⁹⁴

⁹⁰ Mareš, Jan: Vydání při obnovování městské rady v Lounech na přelomu 16. a 17. století. Mareš, Jan. Sborník Okresního archivu v Lounech. 7, (1995.) s. 37-42.

⁹¹ Roedl, Bohumír: Ke komunikaci městských rad ve Slaném a v Lounech v předbělohorském století. Roedl, Bohumír. In: Slánské rozhovory 2006 : Lounsko : historie, osobnosti, literatura, památky / Slaný : Vlastivědné muzeum Slaný et al., 2007 s. 18-21.

⁹² Rak, Petr: Správa města Kadaně v letech 1465-1620. Petr Rak. Vyd. 1. Ústí nad Labem : Praha : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ; Scriptorium, 2014. 350 s. : plány, faksim. (Acta Universitatis Purkynianae, Facultatis Philosophicae. Studia historica ; 14)

⁹³ Hlaváček, Petr: K počátkům české reformace v severozápadních Čechách: (Valdenští a reformisté v Kadani na přelomu 14. a 15. století). Petr Hlaváček. In: Husitský Tábor : sborník Husitského muzea / Tábor : Husitské muzeum 14, (2004), s. 9-33.; Hlaváček, Petr - Pachner, Jaroslav: Kadaň. Petr Hlaváček, Jaroslav Pachner. Praha : Paseka, 2009. 59 s., fot. (Zmizelé Čechy.); Hlaváček, Petr: Kadaň mezi středověkem a novověkem: deset kapitol z kulturních a náboženských dějin severozápadních Čech. Hlaváček, Petr. Ústí nad Labem : Albis International, 2005. 236 s., il.

⁹⁴ Šimůnek, Robert - Bičík, Ivan - Burda, Tomáš - Hellmich, Manfred - Hladká, Eva - Klápště, Jan - Králová, Eliška - Kučera, Zdeněk - Kupková, Lucie - Kvapilová, Alena - Marada, Miroslav - Myšička, Martin - Pacina, Jan - Pavlíček, Tomáš - Semotanová, Eva - Štýs, Stanislav - Tichá, Karolína - Velímský, Tomáš - Vyskočil, Aleš - Brůna, Vladimír - Talich, Milan: Historický atlas měst České republiky.. Sv. č. 26, Most /. vědecký redaktor Robert Šimůnek; autorský kolektiv Ivan Bičík, Tomáš Burda, Manfred Hellmich, Eva Hladká, Jan Klápště, Eliška Králová, Zdeněk Kučera, Lucie Kupková, Alena Kvapilová, Miroslav Marada, Martin Myšička, Jan Pacina, Tomáš Pavlíček, Eva Semotanová, Robert Šimůnek, Stanislav Štýs, Karolína Tichá, Tomáš Velímský, Aleš Vyskočil; lektorovali Vladimír Brůna, Milan Talich. Praha : Historický ústav AV ČR, 2014. 38, xxiv s., 62 mapových listů : il.

Dnešní krajské město Ústí nad Labem se dostalo do pozornosti Martinu Krskovi⁹⁵. Zásadním dílem je 32. svazek Historického atlasu měst České republiky.⁹⁶

Karlovy Vary se staly předmětem výzkumu Lukáše Novotného.⁹⁷ Komplexně a přehledně zpracované dějiny města Duchcova sepsal kolektiv autorů vedený Jiřím Wolfem.⁹⁸ Ze stejné edice vyšlo také obsáhlé zpracování dějin města Žatce.⁹⁹ Děčínským městským knihám se věnoval Miloslav Košťál.¹⁰⁰

Teritoriální zaměření na severozápad Čech lze sledovat u Jana Kiliána, jehož publikace¹⁰¹ se taktéž týkají dějin měst a vývoji jejich správy. Jeho pozornost se v mnohém

⁹⁵ Krsek, Martin: Ústí nad Labem. Martin Krsek. Vyd. 1. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2011. 87 s., [76] s. obr. příl. : il.

⁹⁶ Hrubá, Michaela - Zábranský, Vilém - Raška, Pavel - Gaizl, Petr - Houfek, Václav - Kaiserová, Kristina - Karlíček, Petr - Okurka, Tomáš - Pacina, Jan - Semotanová, Eva - Velímský, Tomáš: Historický atlas měst České republiky .. Sv. č. 32, Ústí nad Labem /. vědecká redakce Michaela Hrubá, Vilém Zábranský a Pavel Raška ; autorský kolektiv Petr Gaizl, Václav Houfek, Michaela Hrubá, Kristina Kaiserová, Petr Karlíček, Tomáš Okurka, Jan Pacina, Pavel Raška, Eva Semotanová, Tomáš Velímský, Vilém Zábranský. Ústí nad Labem : Praha : Univerzita J.E. Purkyně v Ústí n. L. ; Historický ústav, 2020. 1 atlas (32 stran, xix stran, 4 strany, 41 mapových listů)

⁹⁷ Novotný, Lukáš: Karlovy Vary. Lukáš Novotný. Vyd. 1. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2007. 73 s., [84] s. obr. příl. : il. (Zmizelé Čechy)

⁹⁸ Wolf, Jiří - Bureš, Jiří: Duchcov. Jiří Wolf, vedoucí autorského kolektivu ; autorský kolektiv Jiří Bureš ... [et al.]. Vyd. 1. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. 420 s.

⁹⁹ Holodňák, Petr - Ebelová, Ivana - Beránek, Jan - Čech, Petr - Ebel, Martin - Hladíková, Věra - Holodňák, Petr - Janda, Petr - Kuprová, Jana - Macek, Petr - Nosková, Helena - Razím, Vladislav - Roedl, Bohumír - Rokoský, Jaroslav - Slavík, Stanislav - Tempír, Zdeněk - Tomas, Jindřich - Vošahlíková, Pavla - Zinnerová, Alena: Žatec. editoři Petr Holodňák, Ivana Ebelová; autorský kolektiv Jan Beránek, Petr Čech, Martin Ebel, Věra Hladíková, Petr Holodňák, Petr Janda, Jana Kuprová, Petr Macek, Helena Nosková, Vladislav Razím, Bohumír Roedl, Jaroslav Rokoský, Stanislav Slavík, Zdeněk Tempír, Jindřich Tomas, Pavla Vošahlíková, Alena Zinnerová. Praha : Lidové noviny, 2004. 520 s.

¹⁰⁰ Košťál, Miloslav: Děčínské městské knihy v 16. století. Miloslav Košťál. In: Zemědělsko-lesnický archivář a historik : na paměť PhDr. Miloslava Košťála / Praha : Národní archiv, 2022 s. 55-93.

¹⁰¹ Kilián, Jan: Kašperskohorské hornictví v období třicetileté války. Jan Kilián. Historica : Revue pro historii a příbuzné vědy Roč. 6, č. 1 (2015), s. 17-26.

zaměřila také na samotné dějiny města Krupky.¹⁰² Kilián také edičně zpřístupnil opis tzv. Stüelerovy kroniky¹⁰³, jejíž zápisy z let 1629-1649 přináší zajímavé informace z mnoha oblastí Stüelerova života a vcelku komplexně odráží život v tehdejší městě. Pro sledované téma jsou relevantní především zápisy z dění v krupském městském prostředí (změny purkmistrů, vztahy mezi měšťany), ale také z událostí spjatých s třicetiletou válkou (průchody vojsk městem, kvartýrování ve městě, náklady spojené s ubytováním a živěním vojáků). Městu Krupce byla dále věnována pozornost v pracích zabývajících se dějinami hornictví¹⁰⁴.

¹⁰² Kilián, Jan: Krupští bergmistři, horní inspektoři a páni Šternberkové. Jan Kilián. In: *Theatrum historiae* / Pardubice : Univerzita Pardubice 9, (2011), s. 225-240., Stüeler, Michel - Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana Michela Stüelera (1629-1649). k vydání připravil Jan Kilián. Vyd. 1. Teplice : Dolní Břežany : Regionální muzeum v Teplicích ; Scriptorium, 2013. 845 s. : il., Kilián, Jan: Třicetiletá válka v Podkrušnohoří v pamětech krupského koželuha. Jan Kilián. In: *Comotovia 2011 : sborník příspěvků z konference věnované 420. výročí chomutovského povstání z 15. července 1591 (1591-2011)* : Chomutov, 1.11.2011 / Chomutov : Město Chomutov, 2012 s. 91-99., TÝŽ: Příběh z doby neobyčejného šilenství: život a svět krupského koželuha Michela Stüelera za třicetileté války. Jan Kilián. Vyd. 1. Praha : Vyšehrad, 2014. 278 s., TÝŽ: Paměti Michela Stüelera (1629-1649) jako zdroj pro historické i jiné vědní disciplíny. Jan Kilián. *Boemiae Occidentalis historica* / Roč. 5, č. 1 (2019), s. 65-79.

¹⁰³ Stüeler, Michel - Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana Michela Stüelera (1629-1649). k vydání připravil Jan Kilián. Vyd. 1. Teplice : Dolní Břežany : Regionální muzeum v Teplicích ; Scriptorium, 2013. 845 s. : il.

¹⁰⁴ Urban, Michal: Horní města Krušných hor: Ústecký kraj. Michal Urban a kolektiv. Vydání: první Sokolov : Fornica Publishing, 2015. 327 stran : ilustrace (převážně barevné), mapy, plány, faksimile, erby; Matasová, Kateřina: Těžařky v cínovém hornictví Krupky v první polovině 16. století. Kateřina Matasová. In: *Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích* / Teplice : Regionální muzeum v Teplicích Sv. 29, (2012), s. 95-108.; Wolf, Jiří: Horní kniha města Krupky z let 1512-1533 (1535). Wolf, Jiří. *Archivní časopis* 57, č. 1, (2007), s. 21-24

III. Správa města Krupky

„Vidím vrch krupnatý, v jehož hloubi olova, cínu matný lesk.“¹⁰⁵

Kněžna Libuše

Nedaleko lázeňského města Teplice, na úpatí Krušných hor a na hranici se sousedním Saskem se nachází ve středověku jedno z nejvýznamnějších horních měst v českém království - město Krupka. Jeho vznik a historie jsou neoddělitelně provázány s horní činností a těžbou především cínu, ale také dalších kovů, například stříbrem. Cínová ruda byla v okolí dnešního města objevena kolem roku 1240 a z původní hornické osady postupně vznikalo město.¹⁰⁶ Hornictví tvořilo ve městě od svého vzniku naprosto zásadní, respektive zcela určující hospodářský, ekonomický a definující směr a základní způsob obživy zdejších obyvatel. I z tohoto důvodu by snad ani nebylo možné oddělit správu vlastního města od správy hornictví. Přestože dobu největšího rozkvetu a největší prosperity mělo krupské hornictví v raném novověku již více méně za sebou, stále se, byť v méně rozvinuté formě, udržovalo a navazovalo tak na svůj provoz a fungování také tolik potřebnou správu.

Ačkoliv název předkládané práce určuje směr a těžiště výzkumu do období raného novověku, je na místě alespoň v krátkosti představit vývoj města v období středověkém. Historie tohoto města ve světle dochovaných písemných pramenů s jistotou sahá k roku 1305, kdy bylo listinou českého krále Václava II. uznán dědičný nárok Zvěsta z Trmic na „*locum sive montem, qui dicitur Crupa*“.¹⁰⁷ O hornické činnosti v oblasti Krušných hor s jistotou víme i před zmíněným rokem 1305¹⁰⁸, ovšem tyto zprávy nelokalizují dobývání cínu konkrétněji, nemůžeme tedy s určitostí říci, že se jednalo právě o horní revíry v okolí

¹⁰⁵ Jirásek, Alois: Staré pověsti české, s. 41.

¹⁰⁶ Nožička, Josef: Proměny lesů a vývoj lesního hospodářství v Krušnohoří do roku 1848, s. 9.

¹⁰⁷ V překladu *místo nebo horu nazývanou Crupa*.

¹⁰⁸ O hornické činnosti v krušnohorském regionu nás informují zápisy např. ze zprávy obchodníka Ibrahima Íbn Jákuha (965-966) nebo od londýnského kronikáře Matouše Pařížského, který ve svém díle *Chronica Maiora* z roku 1241 informuje o nálezů cínové rudy na pomezí Čech a Německa. V míšenské zemské a horní kronice od Petra Albina z roku 1589 se pak dočítáme, že v Krupce byla hornická činnost započata k roku 1145, ovšem nelze to s určitostí tvrdit, neboť k takovému tvrzení nejsou dochované jiné písemné podklady. („*So seind nun die Bergwerck auffkommen ... 1145 Zum Graupen/ an den Behmischen und Meyssnischen Grentzen.*“), *Meissnische Land und Bergchronica*, s. 199.

dnešního města Krupky. Vypovídá to však o bohaté a čilé hornické aktivitě v oblasti Krušnohoří již od raného středověku.

V době vrcholného středověku byly sepsány a do dnešních dnů dochovány dvě důležité listiny. Ta první byla vydána v Innsbrucku v prosinci roku 1330, jednalo se o darovací listinu pro míšenského šlechtice Těmu z Koldic, jíž jemu a jeho dědicům český král Jan Lucemburský daroval zámek a město Krupku. Důvodem, proč se český král rozhodl tomuto míšenskému šlechtici Krupku darovat, byla Koldicova loajalita králi během četných výprav a válečných tažení po celé Evropě. Těma I. z Koldic se tak stal majitelem a pánem strategicky významného hradu, který plnil hned několik funkcí - střežil jednak důležitou obchodní cestu do sousedního Saska, dále měl chránit krupské cínové doly, a nadto střežil samotné město Krupku. Touto listinou z roku 1330 započala dlouhá vláda pánů z Koldic nad městem.

Druhou, obsahově důležitou listinou je dochovaná kupní smlouva vydaná roku 1331, kterou Friedel Federangel (Vridil Vederangil) z Krupky prodává svůj majetek, který měl v Kirchlici, a to se všemi právy, které k jeho majetku náleží, za 90 kop.¹⁰⁹ Zajímavé je, že mezi svědky jsou uváděni např. Jindřich ze Zderazu¹¹⁰ či již v té době (1331) službu vykonávající krupský rychtář jménem Kunzeman. Máme tak k dispozici přímý doklad o rozvinuté správě města již v období vrcholného středověku.

Ves či osada Kirchlice se rozprostírala na pláních v blízkosti gotického kostela sv. Prokopa, jehož vystavení se dle stavebněhistorického průzkumu odhaduje mezi roky 1280-1320. Kostel tedy patřil mezi nejstarší hornické kostely krušnohorského regionu. Důvod pro výběr patrocina sv. Prokopa, patrona horníků, je vzhledem ke krupské hornické činnosti zcela přirozený a pravděpodobně nikoho nepřekvapí. Samotné město Krupka se začalo rozvíjet v údolí z obou stran pevně sevřeném horskými svahy. Jeho hlavní ulice¹¹¹ prochází tímto sevřeným údolím a je z obou stran chráněna těžko přístupným terénem. Zhruba

¹⁰⁹ V textu není specifikována konkrétní mince - „*Nunzik schok*“, Archivum Coronae Regni Bohemiae II (Praha 1983) S. 40-41, Nr. 145, <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/145/charter?q=graupen> [5.7.2023]

¹¹⁰ Heinrich von Zeteraz

¹¹¹ dnes zvaná Husitská

uprostřed své délky se ulice rozšiřuje a tvoří menší náměstí. Původně byla ulice z obou stran (ze severu a z jihu) uzavřena také městskými branami. Dominantou ulice byl, a do dnešních dnů stále je, hrad Krupka, který se rozprostírá na západním skalním ostrohu, a s přehledem tak plnil trojí úlohu - chránit město, cínové doly a obchodní cestu do Saska. Je na místě dále zmínit, že půdorys Husitské ulice není v krušnohorské oblasti výjimečný, téměř totožný půdorys má i jiné významné krušnohorské horní město - Jáchymov.

V průběhu 14. století Krupka upevnila své postavení významného producenta cínové rudy, ve městě existovala profesionální městská správa, fungoval zde soud a chod města byl pro svůj další rozvoj řádně zajištěn. Již v první polovině tohoto století byl v Krupce vystavěn gotický filiální kostel Nanebevzetí Panny Marie, jen o pár desítek metrů nad tímto kostelem již v roce 1403 působil minoritský klášter Všech svatých.

První třetina 15. století s sebou přinesla pro město velký problém - husity.¹¹² Ti roku 1429 v čele s Prokopem Holým Krupku cestou do Saska¹¹³ vyplenili a zdevastovali nejen filiální kostel Nanebevzetí Panny Marie, ale také výše zmiňovaný minoritský klášter Všech svatých. Jen o čtyři roky později do Krupky přijel husitský hejtman Jakoubek z Vřesovic s cílem dobýt zdejší hrad. To se mu také 29. dubna povedlo. Změna přišla s porážku husitského hnutí v bitvě u Lipan roku 1434, protože král Zikmund Lucemburský přikázal husitskému hejtmanovi Jakoubkovi z Vřesovic vrátit Krupku legitimnímu majiteli, kterým byl v té době Albrecht z Koldic, kterého v roce 1471 vystřídal jeho vnuk Těma V. z Koldic. V době pohusitské již existovaly krupské horní revíry s názvy Mückenberg, Preißelberg, Klösenberg a Knötel.¹¹⁴

Jak nešťastně první třetina 15. století pro Krupku začala, tak šťastná pro ni byla poslední třetina. V roce 1477 totiž Těma V. z Koldic udělil městu privilegium, ve kterém potvrdil právo várečné a výčepní nejen městu, ale i sousedním vsím, dále posvětil stavbu městského pivovaru, povolil pořádání ekonomicky významných týdenních trhů a solného trhu, a sjednotil místní metrický systém propůjčením obecní váhy.¹¹⁵

¹¹² <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=18&bookid=776&page=101> [cit. 1.8.2023]

¹¹³ Kejř, Jiří: Husité, s. 219.

¹¹⁴ Sieber, Siegfried: Der Böhmische Zinnbergbau in seinen Beziehungen zum sächsischen Zinnbergbau, s. 139.

¹¹⁵ Müller, Augustin: Quellen- und Urkundenbuch des Bezirkes Teplitz-Schönau: bis zum Jahre 1500, s. 253.

Zásadním a přelomovým byl rok následující, 1478. V tomto roce totiž český král Vladislav II. Jagellonský městu vydal erbovní listinu¹¹⁶ s udělením znaku, městské pečeti, právo pečetit červeným voskem, právo dosazovat purkmistra, radu a další úředníky městské správy, dále stanovil konání výročního trhu (jarmarku) a zajistil celní svobodu na cestách.¹¹⁷ 15. století tak Krupka završila jako plnohodnotné, privilegii a svobodami obdařené, a v regionálním teritoriu obchodně významné město.

Nejpozději od poslední třetiny 15. století se začaly formovat také jednotlivé řemeslné cechy, v první řadě ta řemesla, která svými výrobky podporovala horníky a napomáhala jejich práci: sdružený cech kovářů (od roku 1480), ve kterém byla inkorporována řemesla zámečnicků, konvářů, jehlářů, zlatníků, mědikovců, nožířů, platnéřů, mědiliců, brnífů, kosařů a klempířů.¹¹⁸ Kromě podpory horní činnosti vznikala živelně také řemesla zajišťující základní potřeby obyvatel města. Jednalo se především o řezníky (nejpozději*¹¹⁹ od roku 1480), koželuhy (nejpozději* od roku 1482), ševce (nejpozději* od roku 1511), pekaře (nejpozději* od roku 1565)¹²⁰, pláteníky (nejpozději* od roku 1589), krejčí (nejpozději* od roku 1605).¹²¹ V Krupce tedy již od poslední třetiny 15. století můžeme sledovat pozvolný nástup protoindustriálních tendencí, neboť ve městě a jeho okolí panoval čilý meziměstský obchodní ruch. Již v roce 1482 například bylo teplickým řezníkům stanoveno, že pokud chtěli prodávat své zboží na krupském trhu, museli zaplatit clo ve výši jednoho groše.¹²²

S příchodem 16. století však nastal zlom. Město stále držel ve svých rukách Těma V. z Koldic, avšak jeho vláda byla velmi slabá a nehospodárná. Krupka pod jeho správou

¹¹⁶ <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=18&bookid=441&page=264> [cit. 1.8.2023]

¹¹⁷ NA, Česká dvorská kancelář (1293-1791 (1826)), sign. IV D 7.

¹¹⁸ Flaková, Nikola: Diplomová práce - Dějiny cechovních řemesel v Krupce, s. 26.

¹¹⁹ * Na základě nepřímých důkazů a odkazů je předpoklad pro již dřívější působení těchto cechů na území města Krupky, ovšem nejsou dochovány žádné starší přímé archivní prameny. Ve statutech zmíněných cechů lze nalézt žádosti o vydání nových statut, neboť starší řády již nevyhovovaly dobovým poměrům, případně podobné slovní obraty.

¹²⁰ SOKA Teplice, Cechy Krupka, Cech pekařů Krupka, Li 2, L 8.

¹²¹ K otázce krupských cechů viz dále Flaková, Nikola: Cechy oděvních a textilních řemesel v Krupce, FF UK, 2013 či Němečková, Eva: Krejčovské a ševcovské cechy v Bilíně a Krupce v raném novověku, in: Zprávy a studie regionálního muzea v Teplicích 28, 2010.

¹²² Winter, Zikmund: Dějiny řemesel a obchodu v Čechách 14. a 15. století, s. 955.

ekonomicky upadala. Kvůli svému neekonomickému, rozhazovačnému a nestřídmému životu byl Těma V. nakonec nucen svůj majetek v Krupce prodat vrchnímu maršálkovi Jindřichu ze Šlejnic původem z horního Saska, a to za částku 34 000 rýnských zlatých. Vzhledem k tomu, že krupští slíbili složit slib poddanství novému majiteli pouze pod podmínkou, že zajistí vyplacení všech dluhů, které po sobě zanechal Těma V., prodal ještě též rok Jindřich ze Šlejnic Krupku Albrechtu Libštejnskému z Kolovrat.

Nový majitel krupského panství si ve správě svého majetku počínal jako zodpovědný hospodář, byl navíc nejvyšším kancléřem Království českého, zkušeným politikem a znám byl také jeho kladný vztah k městskému stavu. Albrecht z Kolovrat měl v době své smrti v roce 1510¹²³ pod správou rozsáhlou severočeskou městskou enklávu: Krupku, Teplice, Libštejn, Karlovice, Lovosice, Ostrý, Bělou a Mělník. Veškerý tento majetek po jeho smrti přešel pod správu synů jeho ženy z prvního manželství Anny z Kováně - Bernarda a Jana. Majitelé Krupky se dále poměrně rychle a ne zcela jasně střídali.

III.1. Krupka na prahu raného novověku

III.1.1 Správa města

Když na český trůn usedl král Ferdinand I., vládli v Krupce bratři Jáchym a Jiří z Malzanu. Ti v roce 1528 prodali město za 64 000 zlatých právě českému králi.¹²⁴ Příchod raného novověku tedy pro Krupku alespoň na krátkou dobu znamenal relativně významné období a poměrně velký úspěch. Poté, co město spadalo přímo pod krále, označuje se jako „královské horní město“.

Město si svého titulu však příliš dlouho neužilo. Již o dva roky později, začátkem roku 1530, bylo panovníkem vydáno povolení krupské panství opět prodat, a tak 10. dubna téhož

¹²³ Albrecht z Kolovrat zemřel na Hradě Krupka 25. května 1510 a byl pochován v poutním kostele v Bohosudově (dnešní basilica minor Sedmibolestné Panny Marie v Bohosudově).

¹²⁴ NA Praha, Úřad desk zemských-listiny (1351-1831) 311, <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/UDZ-L/311/charter?q=krupka> [cit.: 9.7.2023]

roku přešla Krupka do vlastnictví¹²⁵ tehdejšího nejvyššího purkrabího Zdeňka Lva z Rožmitálu, a to za cenu 150 000 kop pražských grošů. V témže roce [1530] mezi 26. květnem a 1. zářím převzal Zdeněk Lev po rytíři Jáchymovi z Maltzanu také panství Teplice. Převzetí Krupky však provázely překážky a nejasnosti mezi Janem mladším z Valdštejna a zmiňovaným Zdeňkem Lvem z Rožmitálu kvůli chybě ve vedení dvorských lenních desek.¹²⁶

Toto nelehké období dokresluje navíc spor o vedení hranice mezi Krupkou a sousedním saským Lauensteinem.¹²⁷ Když král Ferdinand I. dne 28. dubna 1537 psal vévodovi Jiřímu Saskému, chtěl spolu s biskupem míšeňským ustanovit čtyři nestráníky, aby spor vyřešili. Nicméně v té době už Adam z Rožmitálu Krupku prodal¹²⁸, a to Václavovi z Vartenberku za cenu 11 500 kop českých grošů.¹²⁹

Tato částka byla v porovnání se sumou, kterou zaplatil Zdeněk Lev z Rožmitálu, podstatně nižší. Tento fakt vytváří předpoklad, že Václav z Vartenberka koupil Krupku i s jejími dalšími závazky. Spolu s Krupkou převzal Václav z Vartenberka také vsi a městečka Chabařovice, Vrchoslav, Petrovice, Krásný Les, Vyklice, Habartice, Fojtovice, Kninice, Mstišov, Běhánky, Zálezly, Chvalov, Podlešín, Velké Chvojno, Větrov, Novosedlice, Varvažov, Úžín, Liboňov. Nadto byly v zápise zmíněné speciálně vsi Naklěřov a Horní Krupka. Osud Teplic a Krupky byl znovu na nějakou dobu rozdělen, když Teplice prodal Adam z Rožmitálu Šimonu Třeštíkovi z Hiršova, který již v roce 1538 panství odkázal v testamentu své ženě Kateřině a bratru Janovi z Hiršova.¹³⁰

Krupští měšťané prožívali období rozporů se svým pánem, výše zmiňovaným Václavem z Vartenberka. V privilegiu vydaném 7. února 1502¹³¹ nabídl Těma z Koldic měšťanům Krupky „všechny pastviny na svém majetku a všechny louky, které v tomto

¹²⁵ Jednalo se o tzv. „dědičné kupní zboží“.

¹²⁶ Hallwich, *Geschichte* ..., s. 106.

¹²⁷ Nožička, Josef: *Proměny lesů* ..., s. 14.

¹²⁸ Stalo se tak o 4 dny dříve, na den sv. Jiří (24. dubna) 1537.

¹²⁹ Hallwich, *Geschichte*, s. 106.

¹³⁰ Tamtéž, s. 107.

¹³¹ SOkA Teplice, AM Krupka, La 3.

panství podléhají poplatku”, k pastvě svého dobytka, samozřejmě bez jediného poplatku.¹³² Václav z Vartenberka bez ohledu na potvrzení předchozích městských práv zpoplatnil velký kus pastviny ležící v Gruntě¹³³. Tento Vartenberkův krok se samozřejmě nemohl obejít bez reakce krupského měšťanstva, nicméně jejich protesty nepadly na úrodnou půdu, dokonce ani poté, co český král Ferdinand I. potvrdil 23. června roku 1542¹³⁴ městu jeho privilegia, obsahující i zmíněný bod týkající se bezplatného užívání pastvin a luk.

V této době zemřela tehdejší významná a výrazná osobnost krupského městského prostředí - Wolf Knobloch, jenž zastával funkci městského písaře, purkmistra, hormistra a hejtmana. Zanechal po sobě vdovu Margarethu a dvě dcery, které se provdaly za Wolfa a Martina Rothovy.

Po požáru zemských desek 2. června 1541 bylo možné dozvědět se více informací ohledně probíhajícího sporu Valdštejn vs. Vartenberk. Celá záležitost skončila zapsáním Václava z Vartenberka jakožto „pána na Lípě a v Krupce” do zemských desek ke dni 5. dubna 1543.¹³⁵

V témže roce byly po smrti Šimona Třeštíka z Hiršova Teplice prodány a dostaly se do správy královskému podkomořímu a hejtmanovi na Pražském hradě Wolfu z Vřesovic, a to konkrétně 15. června 1543, takže v sousedství Krupky začal být patrný rostoucí vliv Vřesovců. Netrvalo dlouho a Vřesovci projevíli zájem působit také v samotné Krupce.

Na konci roku 1546 bylo okolí města, stejně jako zbytek severozápadních Čech, plný vojáků. Král Ferdinand a vévoda Mořic Saský, císařští spojenci, stáli proti kurfiřtu Janu Friedrichovi a tzv. Šmalkaldskému spolku. Sasko s hlavním rodem Wettinů představovalo jednoho z hlavních protivníků Habsburků ve střední Evropě v období první poloviny 16. století. Míšeňská větev rodu Wettinů se mohla spoléhat na bohaté finanční zdroje plynoucí z

¹³² Hallwich, Geschichte ..., s. 108.

¹³³ Grund je pomístní název dnešní Horské ulice ležící nad Hradem Krupka.

¹³⁴ SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 33-35.

¹³⁵ Hallwich, Geschichte ..., s. 109.

významných nalezišť stříbra, díky kterým si mohli zajistit nezávislou politickou politiku. Jednalo se také o otázky víry - rozšíření luteránské reformace záviselo právě na saských vévodech a jejich vlastní politice, aby se luteránská víra dostala mezi říšská knížata. Saský vévoda Jan Friedrich jako míšeňský markrabě zastával zároveň post jednoho ze světských kurfiřtů, takže mohl být jedním z těch, kteří hýbali názory vysoké říšské politiky a jeho náboženské přesvědčení bylo vzorem ostatním říšským stavům. Jan Friedrich se stal nejnebezpečnějším protivníkem Habsburků v říši.¹³⁶

Ani Praha, ani další města nebyla ochotná vytrvale krále podporovat a založila dokonce vlastní vojsko. Horní Krupka se připojila k nepřátelům krále. Václav z Vartenberka coby majitel Krupky byl za své postoje v těchto událostech předvolán na Pražský hrad ve středu 3. srpna v 11 hodin. Výsledkem tohoto předvolání bylo, že Václav měl zaplatit pokutu tak, jako další rebelující šlechta. A dále byla šlechta, a tedy i Vartenberk, potrestána tím, že „všechny jeho poddaní a obecní majetek, vedle přepisů a kupních listů nám (králi) postoupit a takové nám a našim dědicům, králům v Čechách, nechat zanést do zemských desek.“ Toto prohlášení znamenalo obrovský obrat ve vlastnických poměrech v Čechách, kterému se podrobila také Krupka. Již ve čtvrtek 18. srpna 1547 byl Vartenberk nucen předat Krupku do rukou krále.¹³⁷ Vítězství Mořice Saského v bitvě u Mühlberka ukončilo Šmalkaldskou válku, a zároveň byl také ukončen spor o hranici mezi Krupkou a lauensteinským panstvím na saské straně. Hranice měla být ustanovena podle tehdejšího stavu: české vsi Cínovec, Fojtovice, Mohelnice, Větrov, Krásný Les, Petrovice, naopak saské straně bylo potvrzeno držení majetků Bienhof, horní Rosenthal, dvůr Klepisch a lesík mezi Fojtovicemi a panstvím Lauenstein.¹³⁸

III.1.2 Náboženská situace

Do období raného novověku vstupovala Krupka v otázce náboženství následovně. Ve městě se nacházelo několik kostelů, které obyvatelé města navštěvovali, jmenovitě:

- farní kostel Nanebevzetí Panny Marie ležící v samém srdci města

¹³⁶ Vorel, Petr: Velké dějiny země Koruny české, s. 174.

¹³⁷ Hallwich, Geschichte ..., s. 111.

¹³⁸ Tamtéž, s. 112.

- minoritský klášter s kostelem Všech svatých nacházející se také uvnitř města
- špitální kostel sv. Ducha ležící těsně pod spodní městskou branou
- kostel sv. Anny na Blöbe¹³⁹
- kostel sv. Prokopa v bývalé osadě Kirchlice pod Krupkou
- kaple sv. Wolfganga na Komáří hůrce využívaná především obyvateli Horní Krupky a Fojtovic

Král Ferdinand I., sám vychovávan v katolické víře, se při nástupu na český trůn stal panovníkem dvojí víry.¹⁴⁰ Náboženská situace v Krupce byla velmi spjata s událostmi v sousedním saském regionu, odkud s časovým odstupem přicházely vlivy luteránské reformace, které se odehrály ve dvacátých letech 16. století.¹⁴¹ Luteranizace v Krušnohoří byla poměrně rychlá a také snadná, a to jednak geografickou blízkostí Saska, jednak jazykovým prostředím, neboť se jednalo o německy hovořící region. A specifíkem Krupky a dalších horních měst v otázce vyznání bylo utvrzení luteránství ve městě díky příchodu horníků právě ze sousedního Saska.¹⁴² V této době (do roku 1547) však v Krupce zatím žádné zmínky o projevech luteránství nemáme.

V této době krupský náboženský život postihly dvě velké nešťastné události, dva požáry. Ten první propukl v roce 1527 v minoritském klášteře a zničil obytnou budovu za kostelem. Jeden z mnichů nestačil plamenům uniknout a uhořel.

Druhý požár vypukl na předměstí Krupky 22. června 1538, ničivě zasáhl pod spodní městskou branou ležící špitál spolu se špitálním kostelem sv. Ducha a zničil 27 domů a nedaleko stojící lázeňský domek. Během snahy o likvidaci požáru zemřel špitální kaplan Dionysius Hendorf. Důsledky požáru byly těžké především pro chudé měšťany na předměstí. Mnoho let zůstávala patrná místa, která požár zachvátil, špitál a přilehlý kostel sv. Ducha mohly být znovu vybudovány až po mnoha letech.

¹³⁹ Blöbe - historický pomístní název, dnes Libušín

¹⁴⁰ Ryantová, M., Vorel, P.: Čeští králové, s. 308.

¹⁴¹ Vorel, P.: Velké dějiny zemí Koruny české VII, s. 119.

¹⁴² Tamtéž, s. 128-129.

III.1.3 Hornictví

Hornická kolonizace Krušných hor a Slavkovského lesa, která vycházela zejména ze Saska, vyvrcholila ve třicátých letech 16. století a doznívala v jeho druhé polovině, zprvu jen posílila populaci existujících měst a městeček, případně vsí, v té době nově povyšovaných na horní městečka.¹⁴³ Tak, jako v jiných částech Krušnohoří, také v Krupce se saská kolonizace projevila.

Hornická činnost neprožívala v této době radostné období, jak můžeme vyčíst ze zpráv královského hejtmána Wolfa Knoblocha, který 8. července roku 1529 informoval dvorskou komoru o stavu hornictví a stěžoval si, že nemůže najít žádné kupce na 130 centnýřů¹⁴⁴ cínu. V roce 1542 zemřel tehdejší hormistr Caspar Stengel, na jehož místo byl dosazen Dominik Stengel.¹⁴⁵ Horní činnost, která spadala do kompetence a správy města Krupky, byla vyvíjena v několika horních revírech, o jejichž názvech a dalších základních údajích máme informace z dochované horní knihy pro roky 1512-1533¹⁴⁶: Möckenperg¹⁴⁷, Steinknochen¹⁴⁸, Ladung¹⁴⁹, Blezpergk¹⁵⁰, Knodel¹⁵¹, Ebersdorfer¹⁵², Silberleithe, Czinnwaldt¹⁵³. Z horní knihy se dále dozvídáme jména těch, na jejichž náklady se ve štolách pracovalo. Například v roce 1533 na Knötelu Wolff Behem zmáhal dědičnou štolu a další naleziště.¹⁵⁴ Nesmírně přínosné jsou v

¹⁴³ Maur, Eduard: Urbanizace Čech v raném novověku, s. 5., in: Historická demografie 25, 2001.

¹⁴⁴ 1 centnýř = 120 liber = 61,6 kg podle: Hlaváček, Ivan, Kašpar, Jaroslav, Nový, Rostislav: Vademecum pomocných věd historických, s. 172.

¹⁴⁵ Hallwich, Geschichte ..., s. 108.

¹⁴⁶ Bergbuch ab A[nno] 1512 bis A[nno] 1533 Durch die Edlen u[nd] Wohlgebohrnen Herrn und Herrn Johann und Herrn Wernhard gebrudere von Waldstein die Zeit Herrn auf Grauppen

¹⁴⁷ Mückenberk, dnes Komáří hůrka

¹⁴⁸ Jedná se o nejvýznamnější horní revír, nacházel se severně od města Krupky. Součástí byla štola Dürrholz zmáhaná již od 60. let 15. století. Urban, Michal a kol.: Horní města Krušných hor (Ústecký kraj), s. 100.

¹⁴⁹ Důlní revír Ladung se nacházel severovýchodně od revíru Knötel. Tamtéž, s. 109.

¹⁵⁰ Jedná se o důlní revír Klösenberg, který byl nejmenším horním revírem v okolí Krupky. Nazýval se také Gläsenberg či právě Blesenberg. Tamtéž.

¹⁵¹ Knötel, dnes část Zaječího vrchu východně nad Husitskou ulicí

¹⁵² Habartický revír

¹⁵³ Cínovec

¹⁵⁴ Muzeum města Duchcova, Bergbuch ab A[nno] 1512 bis A[nno] 1533 Durch die Edlen u[nd] Wohlgebohrnen Herrn und Herrn Johann und Herrn Wernhard gebrudere von Waldstein die Zeit Herrn auf Grauppen

této knize také uvedené názvy jednotlivých štol. Kupříkladu název Freiberská štola¹⁵⁵ dokazuje silný podíl saského vlivu na hornictví v Krupce.¹⁵⁶

III.2. Krupka po roce 1547

III.2.1 Správa města

18. srpna roku 1547 se tedy město znovu, již podruhé, ocitlo pod přímou správou krále. Poprvé se tak stalo s vynaložením velkého množství financí, nyní díky živelnému vývoji, ve kterém samo město bylo víceméně jen pouhým pozorovatelem.¹⁵⁷ Stav, kterého Krupka v této situaci dosáhla, nebyl dokonalý a neodpovídal plně představám, jaké měli krupští měšťané o osudu svého města. Nejednalo se o plnou svobodu, ovšem ve srovnání s předchozími poměry se jistě jednalo o krok kupředu.

V zorném poli královy pozornosti stála horní města obecně, a Krupka jako horní město nebyla výjimkou. Králi se vlastnictví Krupky hodilo, neboť si byl vědom finančních výhod plynoucích z horního města, o které nechtěl přijít. Budoucí vývoj se však ukázal být poněkud odlišný. Po roce 1547 musela města králi odevzdat všechna městská privilegia¹⁵⁸ a veškeré zbraně z městských zbrojnic. Dočasně také došlo ke zrušení městských cechů. Hospodaření měst král zatížil tzv. věčným posudným - trvalou daní z výroby piva, která byla v té době velmi zisková. Kontrolu nad budoucí správou královských měst si panovník zajistil dosazením loajálních královských úředníků - královských rychtářů, kteří stáli ve své pravomoci nad městskými radami.¹⁵⁹ Královští rychtáři se stali jakousi prodlouženou rukou panovníka, když ve městech zastupovali jeho zájmy.¹⁶⁰ Královský rychtář dohlížel prakticky na veškerý život ve městě, zasedal v městské radě a informoval krále o výsledcích jednání.

¹⁵⁵ Freiburger Zeche

¹⁵⁶ Sieber, Siegfried: Der Böhmisches Zinnbergbau in seinen Beziehungen zum sächsischen Zinnbergbau, s. 140.

¹⁵⁷ Hallwich, Geschichte ..., s. 112.

¹⁵⁸ Stejný vývoj se dá sledovat v mnoha dalších městech, např. v Sušici, srov. Lhoták, Jan: K vývoji městské správy v Sušici od nejstarších dob do roku 1850, s. 37., in: Minulostí Západočeského kraje / Plzeň : Albis international 43, (2008,) s. 13-78.

¹⁵⁹ Vorel, Petr: Velké dějiny zemí koruny české, svazek VII., s. 203.

¹⁶⁰ Roedl, Bohumír: Vademecum městské správy v Lounech, s. 29.

Zároveň měl také bránit všemu, co by směřovalo proti králi či ho jinak poškozovalo.¹⁶¹ Jeho kompetence byla dále směřována také na cechy a jejich fungování a dohledu rychtáře se nevyhla ani správa zádušního jmění kostelů.¹⁶²

Jak již bylo uvedeno výše, v sousedních Teplicích nejpozději od roku 1543 působil rod Vřesovců. Není náhodou, že tento rod projevil zájem také o krupské panství. Již od druhé poloviny osmdesátých let 15. století Vřesovci působili také na hradě Kyšperk¹⁶³, takže vidina potencionálního spojení teplické, krupské a kyšperské enklávy Vřesovců se zdála logickou a žádanou pro posílení vlivu tohoto rodu v regionu. Krupku nakonec Vřesovci do správy získali z pověření krále¹⁶⁴ a prvním pánem na Krupce se stal Wolf z Vřesovic¹⁶⁵, dříve hejtman na Pražském hradě, později nejvyšší písař království českého, pán na Doubravské hoře a Teplicích. Král se však nechtěl Krupky vzdát, a už vůbec ne výhod, které z horního města plynuly.

Jeví se jako jasné, že ustanovení tzv. královského správce bylo zásadním zásahem do správy města, a to nejen v Krupce. Zřízení apelačního soudu v roce 1548 znamenalo také novinku - dosud praktikovaný tzv. magdeburský právní okruh nahradilo odvolání ve všech soudních otázkách na nově zřízený soud do Prahy. Nové poměry v soudnictví s sebou přinesly také potřebu důkladné revize soudních poměrů v Krupce. Vlastní soudní řád sice město nemělo a jen pozvolna se v této otázce obracely věci k obrazu nové reality, přesto bylo ve městě přijato tzv. psané právo, neboť soudní řízení u apelačního soudu také probíhalo výhradně psanou formou.

¹⁶¹ Ďurčanský, Marek: Česká města a jejich správa za třicetileté války, s. 291.

¹⁶² Dobeš, Jan, Hledíková, Zdeňka, Janák, Jan: Dějiny správy v českých zemích ..., s. 217.

¹⁶³ Hrad Kyšperk se dnes nachází na území města Krupky, původně se jednalo o oddělené Kyšperské panství s centrem právě na hradě Kyšperk, v jehož správě byla osada Scheune (dnešní Bohosudov) či Soběchleby.

¹⁶⁴ V zemských deskách zůstal majitelem panství král, přestože krupské měšťanstvo skládalo do rukou Wolfa z Vřesovic přísahu.

¹⁶⁵ NA, Úřad desk zemských-listiny (1351-1831) 781, <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/UDZ-L/781/charter> [cit. 22.8.2023]

V té době se Wolf z Vřesovic ukazoval jako dobrý správce, reflektující potřeby svého města. Kupříkladu, když za Vřesovcem přišli krupští řezníci s prosbou o udělení cechovní pečeti, majitel Krupky jim bez otálení vyhověl. Řezníkům bylo povoleno používat v pečetním poli vyobrazení vola s mužem, který má pozvednutou sekeru.¹⁶⁶

Na počátku roku 1558 se krupští dočkali vydání soudního řádu, který byl navrhován už o 10 let dříve v souvislosti se zřízením Apelačního soudu. Zmíněný řád byl 2. ledna 1558 připojen do nově zavedené soudní knihy. Řád se člení na tři hlavní části. V té první jsou vyjmenované pokuty, které přísluší rychtáři, výběrově zde uvádím:

- zesměšňování Boha - pokuta 30 grošů
- rvačky a jiné fyzické napadání - 5 grošů

Dále jsou zde uvedené poplatky, které náleží rychtáři z vlastnictví dobytka¹⁶⁷:

- z koně - 4 bílé groše
- z krávy - 4 bílé groše
- z kozy - 2 bílé groše
- z prasete - 2 bílé groše
- z husy - 1 bílý groš

Ve druhé části jsou uvedena ustanovení krupského soudu v záležitostech viny, ke kterým jako doplnění slouží třetí část, v níž se popisuje princip zástavy, svědků. Také je zde uvedeno, že nikdo jiný kromě městského písaře nesmí psát do soudní knihy¹⁶⁸, a to ze dvou důvodů: aby

¹⁶⁶ SOKA Teplice, AM Krupka, Pamětní kniha (Protocoll oder Verzeichniss, was bey dieser Bergk-Stadt Grauppen unter wehrender Zeit sich denkwürdiges zugetragen hat) 1426 - 1853, inv. č. 56, kniha č. 1, T2, fol. 4.

¹⁶⁷ *Unnd da Imands, an seinem schadenn, es wehr auff wiesen, äckern, weinbergenn, oder gärtenn, vieh begreift sol er das ins geriecht eintreibenn, do aber das vieh entlieff, und zu geriecht nicht kunde bracht werdenn, und der Jenige, dem der schadenn geschehen, dasselbige glaubwirdig Zu beweisenn, so sol gleichwohl, der dosige des vieh begrieffenn, dem Riechter die gesetzte busse gebenn, und dem schaden nach erkenntnis, der geriechte und geschworenn erlegen.*, Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 58.

¹⁶⁸ Zápis podobného znění nalezneme také na předešlé Protokolu dědických inventářů, SOKA Teplice, AM Krupka, Protokol dědických inventářů 1496-1850, inv. č. 177.

se nikdo nevyhýbal poplatkům za „vklad“ do soudní knihy psané písařem, a zároveň aby „vklad“ v soudní knize zaručoval respekt a váhu této instituce.¹⁶⁹

Dne 24. dubna 1567 byly císařem Maxmiliánem II. znovu potvrzeny městské svobody.¹⁷⁰ O dva roky později, konkrétně 28. února 1569, propůjčil císař z podnětu Wolfa z Vřesovic městu privilegium na uspořádání druhého jarmarku, a to s konáním v sobotu před svátkem sv. Michala (tj. 29. září) a následujících osm dní. Nově se 25. listopadu roku 1565 zcela plnoprávně konstituoval cech pekařů a perníkářů, když od městské rady obdržel potvrzení svých cechovních artikul.¹⁷¹ Pekaři a perníkáři se tak stali šestým etablovaným cechem ve městě.¹⁷²

Správa Krupky v období, kdy ji měl v rukách Wolf z Vřesovic, přinesla mnoho důležitých potvrzení a privilegií. Protože však pán z Vřesovic neměl žádného mužského nástupce¹⁷³, převzal správu města jeden z jeho bratrů - Bernhard.¹⁷⁴ Jak sepsal sám Wolf z Vřesovic ve své závěti z roku 1568: Wolf ustanovil dědici své dcery Annu, Mandalenu a Barbaru a právě bratra Bernharda. Dcera Sabina byla již v té době provdána a odškodněna penězi. Když správce Krupky 21. března roku 1569 zemřel, byl pohřben v zámeckém kostele v Teplicích.¹⁷⁵

¹⁶⁹ Hallwich, Geschichte ..., s. 120.

¹⁷⁰ [...] *Ihnen die Begnadung Undt Freyheit, so Ihnen weiland Thymo von Colditz, alß Ihr Herr, aus redlichen Ursachen, uber Ihr Stadt Recht undt Zien Berckwerck daselbst Zu Grauppen, gegeben, bestetiget, undt Uns darauff demüthiges fleiß angeruffen undt gebiten, daß auch Wir, alß Regierender Künig zu Beheim, Unsere Confirmation Undt Bestattung darüber zu thun genediglichen geruchten. Haben Wir angesehen Ihr Ziemlich bitt, Auch getrew, willig dienst, die sie Uns wolthun sollen Undt mögen. Unndt demnach solche Begnadung Undt Freyheiten, die Sie von gedachtem von Colditz Ihrem Herrn, uber Ihr Stadt Recht undt Berckwerck, deß Ziens halben, Auch Künig Wladißlai, mit weniger auch Keyser Ferdinanden Hochlöblichster gedechtnus, Unsers geliebsten Herrn Vatern Ihnen erfolgte gnaden Undt Confirmation gnediglich bewilligt bestetigt und confirmiret.* SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 45-47.

¹⁷¹ SOKA Teplice, Cechy Krupka, Cech pekařů, Cechovní artikule (1565), inv. č. 8, Li 2, T 2.

¹⁷² *Anno 1565. Haben die Becken Allhier Ihre Innungs Brieffe von E[uer]m] Ehre[investem] Rath erhalten.* SOKA Teplice, AM Krupka, Pamětní kniha, inv. č. 56, kniha č. 1, T2, fol. 4.

¹⁷³ Wolf z Vřesovic měl se svou ženou Ursulou z Weitmühle čtyři dcery: Sabinu, Annu, Mandalenu a Barbaru

¹⁷⁴ *Herr bernhard von wrzesowitz Ritter auf neuen Schloß Töplitz undt grauppen.* SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 32.

¹⁷⁵ Hallwich, Geschichte ..., s. 126.

Krupka připadla do správy Bernhardovi z Vřesovic a jeho neteřím Anně, Mandaleně a Barbaře. Bernhard se v Krupce objevil 3. června téhož roku a potvrdil svým poddaným privilegia a svobody, které jim dříve potvrdil také zesnulý Wolf z Vřesovic.¹⁷⁶

Když Bernhard z Vřesovic zemřel, podle závěti Wolfa z Vřesovic měla Krupka přejít do správy jedné z Wolfových dcer. Barbara v té době byla již po smrti a v roce 1574 se tedy objevují jména Anny a Mandaleny. Právě Mandalena se provdala za Kašpara z Schönbergu, syna saského vrchního hejtmána krušnohorského kraje, který oběma sestrám finančně vypomohl, aby si panství Krupku i Teplice mohly dovolit. Zároveň si však pozůstali po Wolfu z Vřesovic nebyli jistí, jak má vlastní následnická linie pokračovat, neboť na panství si činili nárok jak Vřesovci, tak rodina Schönburgů.¹⁷⁷

21. prosince roku 1578 potvrdil Rudolf II. privilegia a svobody města Krupky.¹⁷⁸ Během vlády císaře Rudolfa II. přešlo město pod přímou správu královské komory, když v září roku 1579 do města dorazil nejvyšší mincmistr království českého¹⁷⁹ a císařský výběrčí pivní daně¹⁸⁰, aby uskutečnili vlastní prodej Krupky a Kyšperka. První záležitostí, kterou měli zmínění muži na práci, byl prodej vsi Sobědruhy. Tu pak 21. září následujícího roku koupila sama

¹⁷⁶ Hallwich, *Geschichte ...*, s. 126.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 129-130.

¹⁷⁸ SOKA Teplice, AM Krupka, *Kniha privilegií 1676-1691*, kn. č. 6, s. 50-51.

¹⁷⁹ Vilém z Oppersdorfu na Dubu

¹⁸⁰ Urban Pfefferkorn von Ottobach

Krupka.¹⁸¹ Tím, že se Krupka dostala pod přímou správu královské komory, fakticky opět dosáhla svého statutu *královského horního města*.

V roce 1580 náležely ke Krupce následující vesnice: Horní Krupka, Fojtovice, Habartice, Větrov, Vrchoslav, Mstišov, Běhánky, Dubí, Cínovec.¹⁸² Některé z nich byly městskou radou prodány, jmenovitě Cínovec, Fojtovice, Horní Krupka, Vrchoslav a Běhánky.¹⁸³

Zásadní byl pro město rok 1582 - rok morové nákazy.¹⁸⁴ Podle dochovaných zápisů z tzv. Weinerovy kroniky se dozvídáme, že ztráty na životech ve městě byly obrovské - na 400 lidí nepřežilo, v okolních vsích, které byly pod správou Krupky, zemřelo dalších 150 lidí. Nákaza postihla také krupského městského písaře Urbana Stübnera. Poslední zápis do soudní knihy učinil 17. srpna 1582 a brzy nato zemřel. Zanechal po sobě vdovu Esther a syna Melchiora, který později zastával úřad vrchního městského písaře v Ústí nad Labem.¹⁸⁵

¹⁸¹ *Anno In Tausent fünfhundert und neün siebenzigsten den 21. Tag Septembris ist ein redlicher auffrichtige Handlung und ein beständiger unwindlerrufflicher Erbkauff auff gedsten befehlig Zulaßung und vergönstigung der Röm[ischen] Kay[serlichen] May[estät] Unsers allernädigsten Herrn aber doch auff Ihrer May[estät] fernerer Ratification geschehen und Beschloßen worden zwischen Unß Wilhelbb Oppersdorff von der Taub Und fridenstein auff Slawietz deß Löbl[iches] KönigReichs Böheimb Obristen Müntzmeisters Undt Urbanen Pfefferkorn von Ottopach uff Sschöngarten Röm[ischer] Kay[serlicher] May[estät] in den Städten Prag Bier Stewer Einnehmer als von Ihro May[estät] Zu verkauffen de gütter undt dörffer von der Herrschafft Grauppen undt geiersbergk verordneten gevollmächtigsten undt obgesandten Commissarien Eines und der Vorsichtigen Undt Weisen Herrn Burgermeistern Undt Rathmännern, sambt der gantzen gemeindt deß Bergs undt Statt Grauppen andern theils also und der gestalt, wir oben gemelte Röm[ische] Kay[serliche] May[estät] Commissarien haben Verkaufft Undt Krafft dieser barnnuß Verkauffen den Herrn von Grauppen undt Ihren nach kömmlingen daß dorff Sobodruh sambt den Erb Kretschmers Welches dorff zu vor der Herrschafft Geiersberg zugehörig gewesen, mit allen häusern zienßen [etc]., SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 53.*

¹⁸² *[...] Über das haben wir Ihnen diese weitere gnad gethan, das auch die Neun zu der Stadt Grauppen geschlagene und vorbehaltene Dörffer, Alß Obergrauppen, Voitsdorf, Ebersdorf, Streckenwaldt, Rosenthal, Tschaw, Bihanckhe, Eichwaldt undt Zinwaldt von Einander und von der Stadt Grauppen nimmermer undt zu ewigen Zeitten, nit getrent [...], SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 57-60.*

¹⁸³ SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 65.

¹⁸⁴ *Anno 1582. Hat die Pestilentz in Grauppen Regieret, undt sindt in der Stadt Jung Undt Alt 400 auff denen eingefforten dorffschafftten aber 150. Mannes Undt Weibes Persohnen gestorben. SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kn. č. 1, T2, fol. 2.*

¹⁸⁵ Hallwich, Geschichte ..., s. 135.

V roce 1584 přijeli do Krupky noví císařští komisaři (Wilhelm starší z Oppersdorfu - nejvyšší mincmistr v království českém, Georg z Redernu - císařský dvorský komorník, Radslav Kinský z Vchynic), kteří byli ustanoveni, aby zorganizovali prodej toho, co v Krupce v těžkých časech ještě zbylo. Krupští nicméně razili názor, že nic prodávat nechtějí a naopak přes všechny obtíže, kterými si prošli a se kterými se potýkali, se snažili využít příležitost a vzali osud města do svých rukou. V červnu roku 1584 uzavřeli Krupští s komisí dvě smlouvy o prodeji. Na základě první, uzavřené 25. června,¹⁸⁶ byly krupskému měšťanstvu opět předány vsi Cínovec, Fojtovice, Horní Krupka, Vrchoslav a Běhánky, a dále také výnosy a poplatky z nejrůznějších polí, luk, zahrad a vinic, poplatek od řezníků, dědičná daň, kostelní poplatky a další příjmy a poplatky, vše celkem za 2 718 a půl kopy českých grošů.¹⁸⁷ Dva dny nato, tedy 27. června, převzal purkmistr a rada města Krupky také potvrzení o převzetí lesa zvaného Bärenhaus za cenu 825 kop českých grošů.¹⁸⁸ Těmito dvěma smlouvami si Krupští zajistili alespoň na nějakou dobu jistou formu svobody, přestože nikdo nevěděl, jak dlouho tento stav bude trvat. Krupka se tímto sama stala vrchností, když měla ve správě zmíněné další vsi. Bylo však nutné zaplatit náklady, ke kterým se Krupka ve smlouvách zavázala, a to v termínech:

- **4 týdny po ratifikaci smlouvy** - 859 kop 30 grošů (za obchod uzavřený 25. června) a 412 kop 30 grošů => dohromady 1272 kop českých grošů
- **na nejbližší den sv. Havla (16. října)** - 1271 a půl kopy českých grošů

Rychlé placení takových závazků, jak se velmi brzy ukázalo, bylo nad síly Krupské pokladny a již 17. září téhož roku (1584) uzavřel purkmistr a rada města s Adamem Hrzánem z Harrasu smlouvu o prodeji čtyř vesnic - Cínovce, Fojtovic, Běhánek a Sobědruh.¹⁸⁹

¹⁸⁶ SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 65.

¹⁸⁷ SOkA Teplice, AM Krupka, Městská obec Krupka - koupě a prodej pozemků 1584-1868, inv. č. 391, kart. č. 2.

¹⁸⁸ SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 89.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 508-510.

Co se týče hospodářských záležitostí, musíme na tomto místě zmínit potvrzení cechovních artikulí krupským tkalcům plátna ze 7. srpna roku 1589.¹⁹⁰ Tkalci plátna měli v Krupce v té době celkem osm mistrů. Stejně jako artikule jiných cechů, obsahovaly i ty pro krupské tkalce základní rámec a pravidla pro organizaci cechu, stanovovaly výši poplatků za přijetí do cechu, vyučení, ale také různé pokuty. Zajímavým bodem je bod č. 18, ve kterém se píše, že žádný mistr ani tovaryš nesmí vyjít před bránu nebo do domu souseda bos, a to pod pokutou dvou grošů. Dále se objevuje zajímavá poznámka v bodě č. 3, který informuje o placení zvoníka. Jemu byly placeny každý kvartál dva groše.¹⁹¹ A co bylo velmi důležité pro krupské hornictví, tkalci byli horníkům zavázáni dodávat tzv. cvilink, speciální hornickou tkaninu z hrubé přize. Ta měla být dlouhá 30 loktů a široká sedm čtvrtin lokte a měla být označena typickým hornickým znakem - zkříženým mlátkem a želízkiem. Za to mělo krupské hornictvo platit 1 kopu a 30 grošů míšeňských.

Dne 1. srpna roku 1605 byl krupským krejčím a postřihačům radou města potvrzen cechovní řád. Jednalo se tedy o formální vznik dalšího z řady cechů, které již v Krupce působily (kováři, řezníci, tkalci plátna). Textilní výroba nebyla jen vítaným zdrojem obživy nebo alespoň doplňkem nepříliš výnosného zemědělství v málo úrodných oblastech severních Čech. Jejím prostřednictvím se také zčásti podařilo zajistit obživu pro obyvatelstvo horních měst a městeček, postižené koncem 16. století hlubokým úpadkem těžby kovů.¹⁹²

Je nutné nadále zmínit fungování latinské školy v Krupce. Její vznik je datován právě na počátek 17. století a zásluhu na jejím zřízení měl luteránský předchůdce kněze Droschelia. Přesné datum vzniku latinské školy je stanoveno na 14. listopadu roku 1605, a to vzhledem k instrukci, která byla vydána v souvislosti se vznikem školy. Škola měla tři třídy - primu, sekundu a tercii. Ve škole působili tři školní služebníci, jeden učitel, jeden kantor a všichni podléhali rektorovi, který byl do pozice dosazen městskou radou jmenovaným inspektorem.

¹⁹⁰ Flaková, Nikola: Dějiny cechovních řemesel v Krupce. Diplomová práce, FF UK, 2015, s. 27.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 35.

¹⁹² Maur, Eduard: Urbanizace Čech v raném novověku, s. 37.

Vyučovalo se latině, němčině a řečtině. Zmíněná instrukce sestává z osmi bodů, její obsah je ve zkratce následující¹⁹³:

- školní služebník má být křesťanského vyznání, podporovat písmo Proroků a apoštolů augburské konfese a katechismus a Písmo luteránské, a zároveň v tomto duchu vyučovat;
- školní služebník musí mít bázeň před Bohem, musí usilovat o vztahy s radou města, kněžími a dalšími úředními osobami;
- školní služebník musí ve škole i mimo ni jít nejlepším příkladem všem žákům;
- všechny své hodiny musí svědomitě odučit, a také během procesí má jít společně s žáky do kostela a z něj;
- na žáky má brát proutek a pečlivě ho používat;
- školní služebník má také ve škole držet stráž před ohněm;
- řeší školního inspektora a rektora;
- každoročně má školní služebník připravit tzv. *Comedii*, která se odehraje za přítomnosti farního kléru a radních, a také měšťanů.

Dále je ve školní instrukci zmíněna osoba představeného školy¹⁹⁴ a kantor. Představený školy dostával týdně v neděli půl tolaru a každý kvartál dva tolary. Kantor dostával týdně 12 bílých grošů. Ve městě Krupce, stejně jako ve Vrchoslavi a Horní Krupce se školnímu služebníkovi platily za každý pohřeb tři malé groše. V ostatních vsích se platilo šest malých grošů představenému školy a kantorovi.

A jak vypadalo vyučování? V pondělí ráno mezi šestou a sedmou hodinou byla recitována část katechismu v latině a němčině, na to navazovaly lekce a slovíčka s vysvětlením gramatiky. Tyto hodiny se opakovaly dále v úterý, ve čtvrtek a v pátek. Od sedmi do osmi hodin byly čteny epištoly a procvičovaly se deklinace a konjugace. Tyto hodiny se opakovaly v pondělí, úterý, čtvrtek a pátek. Od osmi do devíti hodin se žáci cvičili v mluvě. Odpoledne od 12 hodin byl čas zpěvu a hudby (pondělí, středa, čtvrtek, pátek), od jedné do dvou hodin odpoledne žáci procvičovali syntax (pondělí, úterý, čtvrtek, pátek). Od dvou do tří hodin bylo

¹⁹³ Hallwich, H.: Geschichte ... s. 148.

¹⁹⁴ něm. Schulmeister

probíráno *Compendium Graecum Martini Crusii*. Během středy od rána od šesti do sedmi hodin byl v plánu latinský katechismus. Od sedmi do osmi hodin patřila pozornost Zpěvům pastýřským od Vergilia. Od osmi do devíti byla část hodiny věnována stylu, část hodiny čtení děl Catových. Do latinské školy se chodilo také v neděli. Od šesti do sedmi hodin se žáci věnovali latinskému evangeliu a četbě Historie svatých.

S počátkem nového století se v Krupce objevilo hned několik nebezpečí ve formě živelných katastrof. Nejprve 4. srpna roku 1603 se městem prohnala povodeň, která napáchala velké škody.¹⁹⁵ V srpnu roku 1605 zase ukázala velkou sílu průtrž mračen.¹⁹⁶ 7. května roku 1607 pak vypukl požár, při kterém shořelo 15 stodol, dvě sladovny a tři obytné budovy, z nichž jedna měla patřit krupskému radnímu.¹⁹⁷

V roce 1609 už máme první ucelenější informace¹⁹⁸ o jménech působících v orgánech města. Byli jimi:

- purkmistři: Erasmus Heidenreich, Nickel Giera, Hanß Sachß, Simon Behm
- radní: Wentzel Schwencke, Michel Krafft, Adam Meyer, Andreas Kuetkeß, Basilius Köler, Caspar Eckert st., Hanß Weigensdorff, Jacob Grimmer
- Rychtář: George Rach
- městský písař: Hans Steudel
- obecní starší: Asmus Wentzel, Melchor Werner, Paul Menichen
- kněží: Simon Behm a Andreas Gutkese

Když v roce 1612 zemřel císař Rudolf II., nastoupil na jeho místo na trůně jeho bratr Matyáš. A právě Matyášovým rozhodnutím na zemském sněmu dne 2. října 1615 byly předurčeny

¹⁹⁵ Den 4. Augusti, Ist eine große Waßerflut gewesen, Undt sehr großen Schaden alhier gethan. SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, fol. 3.

¹⁹⁶ Anno 1605. den 3. Augusti Ist allhier in der Stadt eine Wolcken Brust Niedergangen, grosegraben gerissen, äcker undt wiesen sehr verschlem[m]et. Tamtéž.

¹⁹⁷ Anno 1607, 7. May ist feüer in Kalchofen außkom[m]en, Sindt darvon 15 Scheüer[n], 2 Maltzhäuser u[nd] 3 Wohn häuser wie auch E[uer] E[hrbar] Raths Schopp[en] verbrennt g[ewesen], Tamtéž, fol. 7.

¹⁹⁸ Tamtéž.

další změny ve vývoji Krupky - Matyáš totiž Krupku daroval¹⁹⁹ nejvyššímu purkrabímu Adamovi ze Šternberka²⁰⁰, se kterým měl výborné vztahy.²⁰¹ Nový majitel byl dalším z nejvyšších zemských úředníků, kteří v Krupce působili - v době exponování v Krupce zastával Adam ze Šternberka funkci nejvyššího purkrabí Království českého - stál v čele zemského sněmu a byl i prezidentem zemského soudu, nadto také předsedal vlastnímu soudu nejvyššího purkrabství, velel zemské armádě a zastával další čestné a reprezentativní funkce. Krupští měli s novým majitelem velké problémy především stran náboženského vyznání. Adam ze Šternberka byl vyznáním katolík, ovšem krupští zastávali vyznání protestantské, což v mnoha případech znamenalo rozepře. Když nový pán dorazil 17. května 1616²⁰² do Krupky, očekával, že mu krupští vzdají úctu, jak to při uvítání nového pána bývalo zvykem. To se však nestalo.

Hned 1. června započalo vymezení lesních revírů nově nabytého území pánem ze Šternberka vůči teplickému a altenberskému panství. Za město Krupku se tohoto vymezení zúčastnil tehdejší hormistr Matz Schwartz, kontrolor Adam Lorentz, dále dva hajní Michel Stüeler a Jacob Merten, a přísězný Paul Baumgarten.²⁰³ Pět dní nato se do města vrátili purkmistr Georg Rach a Adam Lorentz ve funkci radního města, a dále Hans Steudel coby

¹⁹⁹ viz také SOKA Teplice, AM Krupka, inv. č. 450, kart. č. 28 - Císař Matyáš předává panství Krupku Adamovi hraběti ze Šternberka 1616

²⁰⁰ Anno 1615. Wirdt Von Kayser Matthia dem Obristen Burggraffen Adam Von Sternberg die Stadt Grauppen verehret. SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, fol. 11.

²⁰¹ SOKA Teplice, AM Krupka, inv. č. 450, kart. č. 28.

²⁰² Anno 1616. den 17. May Ist der Obriste Burggraff von Prage H[err] Adam von Sternbergk, Uf Grauppen anhero kom[m]en, daß wir Ihm haben sollen huldigen, ist aber nicht geschehen, sondern hat Unverrichter sache darvon wieder Ziehen müßen, hat aber damahls einen Revers von sich Uns Graupnern gebe, Biß den 25. May hernach sindt die Commisarien wieder anhero kom[m]en, Undt haben wir Ihnen anstatt H[err] Adams von Sternberg [et cetera] müßen ein Handtschlag thun dem Commissari herrn Wilhelmb von Bilin et [cetera] ist also damahls dem H[errn] Burggraffen Adam von Sternbergk [et cetera] die Stadt Grauppen sambt den Bergkwerck Undt Wäldern übergeben worde[n]. SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 14.

²⁰³ Den 1. Juny Ist die Berennung begangen worden an Ihr May[estätliche] Neüligst H[err] Adam von Sternbergs ubergebenen Wäldern, Undt des Kintzky Zu Töplitz bey dem Ochßen hause Undt dem Altenbergischen Haus, sindt Uf unser Seiten gewesen, Matz Schwartz Bergmeister, Adam Lorentz Gegenhandler, Michel Stüeler, Jacob Merten heger, Paul Baumgartten geschwornen [et cetera]. Uf des Kintzkey Seitten Andres Rudolff Undt sein Bruder, der Richter von Tieshe Merten Waltter Undt der Richter Undt der Einhendler Casper außß Eichwaldte, Hanß Zshirner Richter von Wistritz. Tamtéž.

městský písař. Tato skupina odcestovala koncem května do Prahy kvůli potvrzení městských privilegií a zapsání Šternberkova reversu do zemských desek.²⁰⁴ Vyřízení toho v Praze však bylo velmi málo.

Návštěvy Krupky byly pro jejího nového pána samozřejmostí přinejmenším v době seznamování se s novým prostředím a nabýváním nových vědomostí a informací o svých nových majetcích. Kupříkladu 7. září město navštívil za účelem kontroly místních lesů a dolů.²⁰⁵

Šternberk se u českého krále za své město přimluvil v otázce potvrzení městských privilegií, a tak 26. srpna roku 1617 král Matyáš II. Habsburský potvrdil Krupce všechna dosavadní privilegia s výjimkou jediného - krupští měšťané si už nesměli volit vlastní radu, ta musela být schválena vrchností, tedy Šternberky.²⁰⁶ To byla pro krupské velká rána a přetrhnutí zavedené tradice.

III.2.2 Náboženská situace

Wolf z Vřesovic řešil spor města s nedalekou Bílinou, a to ve věci dlužného kostelního poplatku, který bílinští nezaplatili ke krupskému špitálnímu kostelu sv. Ducha. Díky aktivitě krupského správce, a také tehdejšího krupského faráře Georga Bensera se podařilo tento spor dotáhnout do konce. Krupští měšťané se obrátili na krále, a ten 25. dubna 1556 vydal rozhodnutí, ve kterém pověřil bílinské splatit dotčený dluh, a také dodržovat roční poplatek. V tomto případě se ale platba neuskutečnila. Proto se 30. března 1557 obrátil tehdejší purkmistr Johann Stössel a městský písař Urban Stübner na Ferdinanda I. s prosbou stejného obsahu.

²⁰⁴ *Den 6. Juny sindt Unsere Herren George Rach Burgermeister, Adam Lorentz Rathsherr Undt Hanß Steudel Stadtschreiber, welche den 31. May Uf Prage verreiset, damit der Revers, so Unß der Burggraffe Adam von Sternberg ertheilet Undt von sich geben, in die Landtafel eingeleibet, ingleichen die Confirmation über unsere Privilegien möchte bestättiget werden, weiter heim kommen, aber wenig ausgerichtet.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 14.

²⁰⁵ *Den 7. Septemb[ris] Ist der Obr[ister] Burggraff H[err] Adam von Sternbergk anhero auf Grauppen kom[m]en, Undt den 9. dito Ufm Zienwaldt Undt in die Müglitz gefähren, alda die wälde undt Bergwerck besichtiget, den 10. dito ist Er wiederumb nach Prag geZogen.* Tamtéž, s. 15.

²⁰⁶ SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 165-169.

Panovník následující den poslal pánům z Bíliny (Johannu Litwinovi a Kryštofovi Popelovi z Lobkovic) příkaz zmíněný dluh zaplatit. Ovšem ani v tomto případě se věci nepohnuly ku prospěchu Krupky.

V této době stálo město na počátku přerodu v náboženském myšlení obyvatel Krupky z „tradičního“ katolictví na luteránství postupující ze sousedního Saska. Tato změna se však nestala najednou, stala se pozvolna a postupně. Již ve třicátých letech 16. století se s reformačními tendencemi setkáváme u Pánů z Býnova²⁰⁷, v nedalekém Chlumci. Krupka však byla ještě roku 1560 i nadále převážně katolická. V roce 1561 byl krupský farář Benserus přeložen do Budyšína. O katolickém růžencovém bratrstvu také nemáme z této doby žádné podrobnější informace.²⁰⁸ Protestantská vlna se blížila i do Krupky.

V roce 1564 žádal farář Martin Laurenti pražskou konzistoř o přeložení, nicméně mu bylo odpovězeno, že v neutěšené situaci, v jaké se Krupka v té době nacházela, Laurentiho prozatím nepřeloží a konzistoř požadovala jeho setrvání ve městě. Laurenti Krupku opustil až o rok později, tedy v roce 1565. Odešel do nedalekého Mostu, aby ho v Krupce naopak vystřídal mostecký kaplan Gregor Kriner. S novým farářem jistěji pronikal do města také protestantismus. V roce 1567 se však Kriner odstěhoval do Lokte a více než rok zůstalo místo krupského faráře neobsazené. Až 13. září roku 1568 byl do Krupky dosazen farář původně působící v nedalekých Petrovicích - Peter Höpner. Ovšem v roce 1569 se coby farář ve funkci opět objevil z Lokte příšedší Gregor Kriner.²⁰⁹

Krupští si novému správci Krupky stěžovali na faráře Georga Krinera a žádali ho, aby konal ve snaze o jeho přemístění z Krupky pryč. Městská obec s podporou Bernharda z Vřesovic poslala stížnost na konzistoř hned 6. října 1569 s jednoznačným výsledkem - Georg Kriner byl odvolán nejdříve do Blatna, avšak jeho konečnou stanicí byl Chomutov. Vyšlo najevo, že farář Kriner byl ženatý.

²⁰⁷ Pánové z Býnova vlastnili město Děčín a přináležející panství, které se rozprostíralo až do Ústí nad Labem.

²⁰⁸ Hallwich, Geschichte ..., s. 120.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 124.

V Krupce sílily protestantské tendence. Novým farářem v Krupce se stal Michael Rost, který sem přišel z olomouckého biskupství. Nejednalo se však o žádného zbožného a příkladného muže hodného zastávat takový úřad. V červnu roku 1570 ho Bernhard z Vřesovic důrazně obvinil kvůli jeho hrubosti a nekřesťanskému chování. O dva měsíce později zastával úřad Mathias Stüeler. Po osmi týdnech v úřadě byl poslán před komisi, která ho zkoušela z pravosti jeho víry. V komisi zasedali: osecký opat, děkan z Ústí, *commendator* z Mostu a několik krupských měšťanů. Výsledkem této zkoušky bylo, že Stüeler napadl ústeckého děkana a osočil ho, že je zloděj a klášterní lupič. Zkouška pro Stüelera nedopadla dobře a Krupka se tak opět ocitla bez duchovního.²¹⁰

Mathias Stüeler nadobro z města odešel a teprve v roce 1574 na jeho místo nastoupil nový kněz Tobias Stangel, ale ani ten v úřadu nezůstal déle než dva roky. Poslední správce krupského minoritského kláštera byl také odvolán. V roce 1576 v Krupce evidujeme prvního protestantského kněze, Michaela Winklera²¹¹, který se však ve městě zdržel jen do následujícího roku. Jeho místo duchovního správce města převzal jiný protestantský kněz, Christoph Walter z Kamenice²¹², který své první kázání pronesl v kostele sv. Anny²¹³ na Blöbe²¹⁴. Díky působení Winklera, a po něm kněze Waltera, se v Krupce mohlo již naplno rozvinout protestantské vyznání.

Jak bylo již zmíněno výše, v roce 1582 pronikla také do Krupky morová epidemie, která usmrtila velkou většinu tamějších obyvatel. Stejně tak onemocněl i farář Walter, a to na počátku roku 1583. Dozvídáme se, že během své nemoci prodal svou bylinkovou zahradu a vinici a nejspíše následující rok už se o něm hovoří jako o zemřelém. Jeho nástupcem v úřadu se stal další protestantský kněz - Balthasar Hillemeier.²¹⁵

²¹⁰ Hallwich, Geschichte ..., s. 127.

²¹¹ *Anno 1576. Ist Michael Winckler der Erste Praedicant Lutherischen Exercitii allhier in Grauppen einkommen.* SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, fol. 2.

²¹² *Anno 1577. Soll Christoff Walter Von Kamnitz am Fest S[anct] Georgii der Andere Clamant Undt Lutherische Praedicant Zu Grauppen gewesen sein.* Tamtéž.

²¹³ Hallwich, Geschichte ..., s. 131.

²¹⁴ Pomístní název dnešní části Libušín.

²¹⁵ Hallwich, Geschichte ..., s. 135.

Náboženské poměry v této době doznaly určitých změn. Protože areál minoritského kláštera s kostelem Všech svatých byl prázdný a neudržovaný, předal ho Jiří z Lobkovic, majitel sousedního Bohosudova, jezuitskému kolegiu u sv. Klimenta v Praze.

V souvislosti s náboženskými poměry ve městě musíme zmínit také vliv na krupskou latinskou školu, které byla 9. července 1585 vydána instrukce. Z bodů, jejichž obsahem bylo ujasnit a zpřehlednit fungování zástupců církve ve městě, vybírám:

- v zimě i v létě mají být slouženy nešpory
- v době adventní mají být zpívány roráty
- škola má být každý týden alespoň jednou knězem navštívena a má být zkontrolováno, jak školní mistr nebo jeho kolega mladé žáky učí
- žáci mají denně o nešporách zazpívat alespoň tři žalmy²¹⁶

Obměna krupských kněží nekončila ani s příchodem nového století. Pastor Jakob Drabitsch zemřel a na jeho místo roku 1601 přišel Nicolaus Droschelius. Abychom doplnili významná úmrtí, musíme zmínit také zesnulého Daniela staršího z Pilgramu. Ten v úřadu působil do roku 1599 a zemřel roku 1603. Právě Pilgramovo majetky v Krupce přešly na jeho sestru Juditu Keck, vdovu po královském *stavebním písaři* v Praze - Michaelovi Keckovi ze Schwarzbachu. Krupská městská rada v této situaci spatřila příležitost k opětovnému zvětšení

²¹⁶ SOKA Teplice, AM Krupka, Liber manualis 1473-1605, kn. č. 4, fol. 92-94.

městského majetku. Z dochovaného opisu kupní smlouvy²¹⁷ víme, že 16. února roku 1604 prodala Judita Keck městské obci za 800 kop míšenských grošů:

- celnici ve městě
- domek po zemřelém Valtenu Rederovi
- „zámeckou“ zahradu, a to uvnitř i vně hradeb
- rybárnu ve Vrchoslavi
- stodolu
- několik luk a část lesa (který dříve patřil Franzi Littmanovi a Simonu Richterovi)²¹⁸

Odhlédneme-li od těchto zmíněných živelných pohrom, kterým bylo velmi těžké se bránit a před kterými obyvatelé neměli téměř žádnou šanci, Krupka se v této době počátku 17. století poměrně dobře rozvíjela. Na prvním místě můžeme zmínit stavbu kostela sv. Anny na Blöße (dnešní Libušín), kterou podnítil farář Droschelius. V roce 1609 byla stavba dokončena, byly dosazeny lavice i kazatelna. Tu nechali na své náklady zhotovit pánové Georg Rach a Basilius Köler.²¹⁹

²¹⁷ [...] Nemblichen dass Zollheusel in der Stadt, dass Heusel welches dess Valten Reders seeligen. Item dass heusel mit der zugeörung so dess Rathbarts gewesen, Item den Schlossgarten ausser undt Innerhalb dess gemeüers, sambt aller zugehörung, wie solches gedachter mein Bruder in Übung undt gebrauch gehalten, vermöge eines Ihme von der Röm[ischen] Kay[serlichen] May[estät] Meinem allergnädigsten Herrn, hierüber ertheilten Mayestet Brieffes, so ich obgenanten Kauffers zugestelt, Item das gertlin daran so dess Barttel Breyers undt George Böhmens gewesen, dem Fischhalter im Dorf Rosenthal, dem Stadel oder die Scheine, die Frendliche Wiese, das Wiese flecklein sambt der zugehörung undt zweyen Stücklein gehultzes dess frantz litmans undt Simon Richters gewesen, welche Litman undt Richter seelige zum Thein von Ihrer May[estät] erkaufft, Aber dass geldt gedachter mein Bruder in Ihrer May[estät] Bergkambt Grauppen erlegt hat [et cetera]. In massen alle obbenimbte Stücke, in der Stadt Grauppen, undt zwischen Ihren gründen undt Baden gelegen, mit aller Nutzbarkeit, mit, meinen Erben, Erbnemen undt Nachkomlingen hierinen nichts vorbehalten, undt habe Ihnen Burgermeister undt Rath, Eltesten undt der gantzen Gemein, dieselben in einer Summa hingelassen, umb undt für achthundert Schock Meiss[nischen] Jedes für 60 kleine gr[oschen] Den gr[osch] Zu 7 d[enar] gerechnet. [...] SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegii 1676-1691, kn. č. 6, s. 105-109.

²¹⁸ SOKA Teplice, AM Krupka, Městská obec Krupka - koupě a prodej pozemků 1584-1868, inv. č. 391, kart. č. 2.

²¹⁹ Anno 1609. Ist S[anct] Annen Kirch Inwendig außgebauet, getaffelt, Der Kirch undt gestühle gemacht worden, Auch der Predigtstull darinnen gesetzt worden, welchen Herr George Rach Undt Herr Basilius Köler Uf ihren Unkosten machen undt mahlen laßen. SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, fol. 9.

V době, kdy byl kostel sv. Anny otevřen, procházel farní kostel Nanebevzetí Panny Marie renovací. Do kostela byl v roce 1610 mimo jiné instalován nový oltář od Franze Dietricha z Freibergu²²⁰, v roce 1611 byla usazena nová kazatelna a obnoveny staré varhany. To vše za vydatného přispění Georga Klippela.²²¹

V otázkách církevních je nutné zmínit krátké působení pastora Seitlera v Krupce, jenž se svého úřadu ujal 16. listopadu 1615. Týden před tím se oženil ve Freibergu s lékárnickou dcerou Dorotheou.²²² Již o dva roky později, 22. srpen 1617, Seitler sám od sebe podal žádost o přeložení. Co bylo důvodem jeho rozhodnutí, není známo. Ovšem již 17. září byl do funkce krupského pastora dosazen Elias Schedler. Krupka zůstávala v rukách protestantských kněží.²²³

III.2.3 Hornictví

V této době v čele horní správy stál vedle hormistra tzv. *královský správce*²²⁴. Úplně prvním známým jménem v tomto úřadu je Hans Gramoser z Gramosu, který se však v Krupce mohl objevit až po roce 1549, do té doby totiž zastával místo královského hormistra v Českých Budějovicích. V čele horní správy kromě něj byl také místní hormistr Dominik Stengel.²²⁵

²²⁰ Anno 1610. den 3. Junii hat man den Hohen Altar in die Pfarr Kirchen bracht, Kostet 350 S[chock] Meisnisch mit allen Unkosten, ist Zu Freybergk gemacht, durch Frantz Ditterichen Bildtschnitzern, Ist verfertiget undt gesetzt hernach worden die Mitwoch nach S[ankt] Trinitatis. SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, fol. 9.

²²¹ Darzu haben gegeben Herr Hanß Sachße Burgermeister - 50 S[chock] George Klippel Burger Undt Handelsman alhier - 200 S[chock] Mehr George Klippel Uf sein Unkosten machen laßen, den verblüemerten Undt mit seidenen Frantzen verbremetten Rotsammeten Vorgangk Zum Altar gegeben. Frau Dorothea Kölerin ein blau Altar Tuch gegeben. Frau Estra Blümblerin ein Altar Tuch machen laßen. George Reichlin ein Altar Tuch machen laßen. Tamtéž.

²²² Dem 16. Novemb[ris] Ist des Pfarrherrns Allhier Jacob Sedlers mit seiner Braut, welcher den 9. [Novem]bris Zu freybergk mit eines Apotekers Tochter Nahmens Dorothea Hochzeit gehabt, einZug gewesen, Undt hat Uf 12. Tische wirthschafft gemacht, Ist ihm von der Cantorey Fraternität ein Zinnerer Kanne von 12. Seideln verehret worde[n]. Tamtéž, s. 13.

²²³ Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 158.

²²⁴ něm. Zenhter či Zollbereiter

²²⁵ Hallwich, Geschichte ..., s. 114.

Stav hornictví v této době můžeme charakterizovat jako stagnující. Cena cínu, který kdysi stál 23, 21 a pak jen 17 zlatých, klesla postupně natolik, že horníci se sotva mohli svou prací uživit. Jak informuje tehdejší *správce*²²⁶ zmíněný Hans Gramoser z Gramosu, v roce 1557 byla v otázce hornictví uzavřena smlouva s Lipskými na tři roky, cín byl produkován za 11 zlatých a 36 malých grošů. 1400 zlatých bylo složeno jako náklad na činnost. V těchto poměrech a s těmito cenami bylo velmi náročné hornictví provozovat.²²⁷

V roce 1560 pak byla smlouva s Lipskými z roku 1557 obnovena, a byla stanovena cena 13 zlatých a 11 malých grošů za centnýř cínu. Správa Hanse Gramosera z Gramosu nás informuje o tom, že jsou krupská horní bratrstva chudá, nadto je trápí tzv. čtvrtletní poplatek, který jim již tak těžkou pozici ještě více znesnadňoval. Těžba cínu tak zůstávala na nízké úrovni. Do nevlídné atmosféry zasáhl navíc spor krupských horních bratrstev s královským hejtmanem a celním správcem Hansem Gramoserem, který v roce 1563 vedl k jeho sesazení. Královským hejtmanem se po něm stal Andreas Kuhn z Krossenu, jako celní správce působil Bartel Venus.²²⁸ V červenci roku 1565 přijeli do Krupky přísežní z Jáchymova - Georg Körner a Andreas Herschel coby komisaři, aby zrevidovali hospodaření krupských hornických cechů, a zároveň aby také sfárali do šachty. Podle nich si krupská těžařstva stěžovala na zmíněný čtvrtletní poplatek, který musela platit, a který byl nad jejich platební možnosti. Komisaři tedy po uvážení rozhodli, že čtvrtletní poplatek nemusí být odváděn z horních revírů Krupky a Komáří hůrky.²²⁹ Spory s Hansem Gramoserem zůstaly nevyřešené až do doby, kdy Gramoser zemřel.

V otázce hornictví je důležité připomenout Davida Koitha²³⁰ a jeho vstup do funkce horního mistra. Během jeho působení byla vybudována na nejvyšším místě krupského horního revíru - na Komáří hůrce - zvonice, která horníkům z nedalekých dolů oznamovala nejen

²²⁶ Zollbereiter

²²⁷ Hallwich, Geschichte ..., s. 119.

²²⁸ Tamtéž, s. 121.

²²⁹ Hallwich, Geschichte ..., s.121.

²³⁰ *Anno 1568. Ist die Pastey auffm Mückenberge oder an ietzo der Mücken Thurm genant, Von der Knabschafft erbauet worden, dieser Zeit ist Dawit Köit Bergmeister Undt Matthes Richter Bergkschreiber gewesen.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, fol. 4.

začátek a konec pracovní doby, ale upozorňovala i na další události, jako byly například požáry či jiná neštěstí. V neposlední řadě spočívala funkce zvonice ve vyprovázení horníků na jejich poslední cestě. Zvonice byla dokončena a uvedena do provozu v roce 1568.²³¹

Cena cínu, která klesla až na 11 zlatých a 1 groš, začala znovu stoupat až přes 14 zlatých, a díky tomu začal znovu stoupat také výnos. Netrvalo to však dlouho, protože byl porušován zákaz exportu vytěžené rudy. Tento zákaz porušoval sám hormistr David Koith a spolu s horním písařem Matthesem Richterem na něm měli podíl. V roce 1572 však přijela do Krupky císařská komise, která zjistila pravý stav v této záležitosti a odhalila nekalé praktiky obou mužů a hormistr i horní písař byli nuceni se odstěhovat. Pro ostatní horní bratrstva v Krupce to však znamenalo, že byl 28. prosince 1572 vydán přísný zákaz vyvážení cínu na celém území krupských horních revírů.²³²

V roce 1581 informovala císařská komise o stavu krupského hornictví jako o nepopsatelně pochmurném. Nicméně nejsou známy panovníkovy kroky k tomu, aby se situací nějak vážněji zabýval.²³³ Dne 4. listopadu roku 1584 vydal císař nařízení, ve kterém nařídil nejvyššímu hormistrovi v Čechách a mincmistrovi v Praze, rodáku ze saského Annabergu, Lazarovi Erckerovi z Schreckenfelsu, aby neprodleně navštívil Krupku kvůli obnově městské rady.

Samotné krupské hornictví na tom však na konci 16. století moc dobře nebylo. Na konci roku svůj post opustil dlouholetý hormistr Dawid Koith, a na jeho místo nastoupil na počátku roku 1590 Elias Morgenstern. Zároveň s odchodem Koithovým přišla změna také na postu *Zehntnera* Abrahama Müllera. Nástup Eliase Morgensterna na pozici hormistra byl impulsem pro alespoň částečné oživení krupského hornictví. Morgenstern si své povinnosti a vše, co měl na starosti, dobře zorganizoval a postavil hornictvo znovu na nohy díky pravidelným finančním zálohám na chod jednotlivých důlních děl, což bylo velmi ku prospěchu další horní činnosti. Morgenstern zemřel v roce 1599 a na jeho místo byl dosazen Hans Struntze, císařský hormistr a kontrolor.

²³¹ Hallwich, *Geschichte ...*, s. 125.

²³² Tamtéž, s. 128.

²³³ Tamtéž, s. 134.

Když v roce 1606 zemřel dosavadní císařský horní mistr Hans Struntze, nebylo z vyšších míst obsazeno jeho místo. Rada města se tedy v roce 1608 rozhodla na neobsazené místo horního mistra dosadit Matthese Schwartze. Zanedlouho od tohoto dosazení rozhodl císař o ustanovení Adama Lorenze do pozice kontrolora (*něm. Gegenhandlerra*).²³⁴

III.3 Krupka v období stavovského povstání

III.3.1 Správa města

Když se čeští stavové postavili v roce 1618 císaři Matyášovi, počítali se krupští k protikatolické straně, a to ze zjevných důvodů. Krupka coby město luteránského vyznání se nemohla postavit za císaře, který se obklopoval radikálními katolíky. Když do města přišel 5. června verbíř shánějící posily do Thurnova vojska, přihlásilo se 15 mužů z Krupky, dva muži z Vrchoslavi a dva muži z Horní Krupky. 23. června je pak následovali ještě Simon Böhm, městský písař Hans Steudel a Caspar Eckert.²³⁵ Koncem července české stavy uznaly svobodu horního města Krupky.

Když 20. března roku 1619 zemřel císař Matyáš, nahradil ho na trůnu Ferdinand II. V té době majitel Krupky Adam ze Šternberka uprchl z Čech a město se ocitlo bez svého pána. Představitelé krupské správy se proto vydali 29. srpna 1619 do Prahy, jmenovitě městský písař Hans Steudel, kontrolor Adam Lorentz a obecní starší Michel Weiner.²³⁶ Delegation měla namířeno k české komoře ve zmíněné záležitosti. Již 15. září se v Krupce objevili stavovští komisaři, konkrétně zemský prokurátor a rentmistr. Účelem jejich cesty bylo ocenit město, horní díla, lesy, klášter a hrad. Společně došli k částce 9 000 tolarů. 17. září se sešli

²³⁴ Hallwich, H.: *Geschichte ...*, s. 149.

²³⁵ *Sind auf Prag gereist Simon Behm Burgermeister, Hans Steudel Stadtschreiber und Caspar Eckert, haben sich zu Ständen begeben müssen.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 22.

²³⁶ *Hat sich ein Rath durch Hans Steudel, Adam Lorentz und Michael Weiner zu Prag bei der Cammer und den Herren Ständen wegen des Obr[isten] Burggraffens angeben, weilten Er aus Böhmen gewichen, undt wir also keinen Herrn jetzt mehr haben, den 2. Septembris sindt sie wiederheim von Prag kommen.* Tamtéž, s. 28.

právníci, aby prodiskutovali možnost koupě města za zmíněnou sumu.²³⁷ Ta byla sice vysoká, nicméně díky pomoci Dionysia Klugeho sídlícího na Starém Dvoře pod Krupkou, který purkmistrovi na tento obchod propůjčil 1000 zlatých²³⁸, mohla se Krupka opět stát svobodnou. 24. září odjela z Krupky do Prahy delegace vedená purkmistrem Simonem Behmem, aby stavům předala první 4000 tolarů, další 3000 tolarů bylo splatných do Vánoc a poslední 2000 tolarů do svátku sv. Jiří (24. dubna).²³⁹ 3. října se celá delegace vrátila z Prahy do města, aby její zástupci ostatní informovali, že jim bylo umožněno odkoupit lesy, desátek z cínu, klášter a starý zámek. 13. října dorazili do Krupky dva stavovští komisaři, aby zástupcům města slavnostně předali, co si krupští odkoupili. 17. října se konalo na radnici setkání obce, kterého se zúčastnili i dva zmínění stavovští komisaři. Ti slavnostně zprostiti horního (t.č. Mathes Schwartz) a všechny horní úředníky z jejich správy a formálně ustanovili jejich jedinou horní vrchností purkmistra (t.č. Simona Böhma).²⁴⁰ 17. prosince odjela do Prahy další krupská delegace (ve složení purkmistr, městský písař a hajný), aby složila k vánočnímu termínu dohodnutou sumu 3000 tolarů.²⁴¹

²³⁷ Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 159.

²³⁸ SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 29-30.

²³⁹ *Sind auf Prag verreist, mit 4000 Thaler, solche den Herrn Ständen zu über antworten, Simon Behm Burgermeister, Hans Steudel Stadtschreiber, Valten Hüebel, George Kelbel, Jacob Merten und Casper Reichel, und den 3. Octobris sind sie wieder von Prag nach Hause kommen, haben die Wälder und Zinn Zehend samt den Kloster und Alten Schloss um 9000 Thaler oder [Schock] wie uns die Commisarien solches alles zu vor angeschlagen, erkauf, 4000 Flugs müssen bezahlen, 3000 aber zu Weihnachten und 2000 auf S[ankt] Georgii, des Klüftigen Jahres vollents zuerlegen.* Tamtéž, s. 29

²⁴⁰ *Ist eine gantze Gemein auf dem Rathaus beisammen gewesen, undt haben die vorgedachte Comisarien von Bergmeister Mathes Schwarz, Adam Lorenz Gegenhandler, Michael Stüeler Heger und denen andern Bergamten die Pflichte genommen und Sie davon Loss gezahlt, der auf Sie auf das Neue drei Herrn Burgermeister Simon Böhmen, beneben die Zinwälder und Müglitzer auch die Mückenberger eine Handschlag tun und die Pflicht leisten müssen.* Tamtéž, s. 31.

²⁴¹ *Hat die Stadt Graupen Simon Böhm Burgermeister, Hans Steudeln Stadtschreibern und Michael Stüeler nach Prag geschickt, und den 21. dito durch diese Personen den andern Termin wegen des Kaufs der Wälder und Bergweck halber zu Prag auf dem Schloss in der Rendterei 3000 [Schock] wieder ausgezahlt, und 100 [Schock] der Martin Frühwein Landprocurator verehret worden, und den 23. dito zur Nacht sind sie wieder na Hause kommen.* Tamtéž s. 33.

V polovině ledna roku 1620 prošla krupská městská rada obnovou.²⁴² K odkoupení Krupky zbývalo dodat poslední 2000 tolarů. Dne 20. dubna proto odcestovala delegace v čele s purkmistrem Simonem Böhmem do Prahy, aby splatila zbývající dlužnou částku.²⁴³ 8. května téhož roku byl prodej města zanesen do zemských desek²⁴⁴, čímž byla celá záležitost formálně uzavřena. Krupští se mohli radovat, ovšem ne na dlouho. Když byla stavovská vojska poražena v bitvě na Bílé hoře 8. listopadu 1620, vítězná katolická strana (včetně Šternberků) nenechala své rebelující poddané bez potrestání, jak brzy zjistilo i město Krupka.

Již na jaře následujícího roku se ve městě objevili císařští komisaři s požadavky na odevzdání zbraní, peněz a obilí, a také na vzdání úcty ze strany krupských měšťanů. Na radniční dveře bylo přibito prohlášení o vypovězení Fridricha Falckého. O několik dní později už musela krupská městská rada předat znovu minoritský klášter do rukou jezuitů. Na náměstí byla pro výstrahu postavena šibenice.²⁴⁵

Události spojené s probíhající válkou se nevyhýbaly ani Krupce. Vedení města marně zaslalo suplikace českému místodržícímu i nejvyššímu purkrabímu Adamovi ze Šternberka s žádostí o řešení situace ve městě. Ale protože Krupka byla zapletena do stavovského povstání, žádné pomoci se nedočkala. Naopak. 28. června Adam ze Šternberka nařídil odvod 18 osob, kteří s sebou do Prahy přivezou všechna privilegia a městskou pečeť, a zároveň nechal zneplatnit

²⁴² *Ist die Rathsverneuerung fürgangen und geschehen, als Adam Meier Burgermeister, Hans Wahle, Valten Hüebel, Michael Guttkäse und Hans Weigensdorf Rathsherrn, Paul Mennichen Richter, Michael Weiner, Hans Friederich, Michael Mathe undt Matz Tandler Eltisten worden, haben unter einander selber gekohren, ist kein Herr nach Commissarii da gewesen, sondern durch den Stadtschreiber Hans Steudel ein Rat abgesetzt, und ist wieder verneuert und vereindet worden.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 34.

²⁴³ *Sind H[errn] Simon Behm, Burgermeister, Hans Steudel, Hans Weigensdorf und George Kelbel auf Prag verreist, und vollent do 2000 Thaler; oder [Schock] wegen des Kaufs übergezahlt, und daran zu sein, damit er der Landtafel einveleibt möchte worden habem aber diesmal wegen der Einverleibung wenig erhalten, und nichts ausgericht, sondern nach der Auszahlung den 6. Junii wieder nacher Haus kommen.* Tamtéž.

²⁴⁴ [10. Juli 1620] *Ist George Rach Burgermeister und Hans Steudel von Prag heimkommen, und der Kauf in die Landtafel einverleibet worden.* Tamtéž, s. 35.

²⁴⁵ Hallwich, H.: *Geschichte ...*, s. 161.

vykoupení Krupky.²⁴⁶ Tak se také stalo. Do Prahy odcestovalo 18 osob, jmenovitě: purkmistři Hans Sachse a George Rach, radní Jacob Grimmer, Valten Hüebel, Michael Guttkäse, a dále Michael Weiner, Michael Mathe, Mathes Tandler Eltisten, Samuel Troschel, Lorentz Raue Jünger, Jacob Kelbel, Caspar Eckert, Hans Seifert, Matz Kolschitter, Paul Mennichen a Hans Weigensdorf. 3. července byla nejvyššímu purkrabímu předána městská privilegia i pečeť a 6. července se zmíněné osoby vrátily zpět do Krupky. Krupští se cítili podvedeni, ze stavu svobodného města se náhle ocitli v absolutní nemilosti.

Na počátku roku 1623 odjel Simon Böhm na rozkaz Adama ze Šternberka do Prahy. Byl okamžitě zajat a vsazen do vězení, puštěn byl 22. ledna se zprávou, informující o dalším vývoji města v blízké budoucnosti. Tuto zprávu Simon Böhm představil na shromáždění obce na radnici 25. ledna.²⁴⁷ Adam ze Šternberka v té době stále držel jak městská privilegia, tak městskou pečeť, vyžádal si dále od města podle zprávy další majetky, které mu dle jeho slov náležely: sladovnu, pivovar, mlýny, desátek z cínu, obilí, zeleninu a další komodity. Protože byla městská pečeť v rukou Šternberka, nebylo možné fakticky potvrdit obnovu předních mistrů jednotlivých cechů, nové složení rychtářského úřadu ve Vrchoslavi, Horní Krupce a na Cínovci.²⁴⁸ Na místo městského rychtáře byli na základě usnesení obce ustanoveni čtyři starší, z nichž každý spravoval soudní úřad čtvrt roku. Jako první čtveřice byli ustanoveni Michael Weiner, Hans Friederich, Mathes Tandler a Michael Mathe.²⁴⁹

²⁴⁶ SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 173.-176., srov. též SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll oder Verzeichniss, was bey dieser Bergk-Stadt Grauppen unter wehrender Zeit sich denkwürdiges zugetragen hat) 1426 - 1853, inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 41.-42.

²⁴⁷ *Ist eine ganze Gemein aufm Rathaus gewesen, hat der Obr[iste] Burggraf H[err] Adam von Sternberg alle unsere gerechtigkeit, als das Bräuhaus, Maltzhaus und die Mühlen auch den 10. Centner Zien und alles was wir erbauen an getreide und Zuge müssen und andern Sachen mehr, dar von den Zehenden begehret, Ist aber nichts verwilliget worden.* SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 45.

²⁴⁸ *Hat Ein Rat alhier nicht können noch dürffen die Handwerker verneuern, noch Vormeister setzen, sondern in allen Zunften haben die alten müssen verbleiben, auch haben die Obergrauppner Gerichte nicht dürfen verneuert werden, sondern der alte Richter zu der Zeit Jacob Eichler hat auch verbleiben müssen, und dieses allein aus Ursachen, dass was Ihr Gnaden der Obr[iste] Burggrafe Unsere Privilegia und Siegel genommen und beraubet hat.* Tamtéž.

²⁴⁹ *Hat man die 4. Eltisten des Raths erwählt, das ein jeder 1/4 Jahr das Gerichtsamt verwalten und versorgen soll, als Erst[lich] Michael Weiner, Hans Friederich, Mathes Tandler und Michael Mathe.* Tamtéž.

Když 10. dubna 1623 Adam ze Šternberka zemřel, převzala krupské panství jeho žena Marie Maximiliana, rozená hraběnka z Hohenzollernu, společně se svými syny Františkem Matyášem Karlem a Vojtěchem Arnoštem Eusebiem.²⁵⁰ První setkání s novou majitelkou panství se uskutečnilo hned 22. dubna téhož roku, když se za Marii Maxmilianou vydala delegace v čele s Michelem Stüelerem.²⁵¹ Ten hraběnku žádal především o navrácení odebraných městských privilegií a městské pečeti, což ale hraběnka rázně a zásadně odmítla.

Dne 8. června do Krupky dorazil císařský nejvyšší velitel společně s katolickým knězem, který dostal na starost městský kostel Nanebevzetí Panny Marie. Nadto Krupka opět na vlastní kůži okusila válečnou atmosféru, když v ní byli ubytováni nejdříve císařští vojáci, později také ti saští. Pro město to znamenalo značné výdaje za jídlo a pití, a také významné nepohodlí a ústupky. Protože náklady na zabezpečení potřebných věcí pro kvartýrující vojáky byly značné, byla nucena tehdejší rada přijmout opatření a prodat tzv. Prostřední mlýn, aby si zajistila další finance na pokrytí nákladů spojených s ubytováním vojáků.²⁵²

²⁵⁰ *Ist Ihr Gn[ade] H[err] Adam von Sternberg Obr[iste] Burggrafe in Königreich Böhmeim zu Prag gestorben, den 16. Mai gernach ist er in die Kirche auf Strahof getragen und den 17. Mai zu seinen Begräbnis nacher Bechyn ins Münsterkloster geführt worden, hat nach sich gelassen 2 Söhne, Frantz Carle, und Adalbert Ernestum Eusebium, welcher letztere den 9. Juni Anno 1633 zu Prage gestorben, diesem hat unser Bergmeister damals Michael Stüeler ein Ziernern Sarg müssen lassen machen, welcher 4 Centner schwer gewichte, als 120 [Pfund] ein Centner gewagen, Frantz Carl aber hat die Stadt Graupen regiret bis auf 1648. Jahr, als den 26. Juli wie von Königmark dem Schwedischen Feinde der Einfall zu Prag geschehen, ist er von einem Soldaten in ein Arm geschossen worden, und den 9. Augusti hernach darwo gestorben, Er hat uns unser Briefe nicht wiedergeben, die sein Herr Vater uns genommen, und das Siegel, welches seine Mutter Uns zwar geben, aber Er Frantz Carl wieder genommen, der uns in grossen unaussprohlichen geld schaden und kosten gebracht hat, welcher mit Ihm verrechnet, auch viel Beschwerden Uns wollen auflegen, haben aber darein nicht verwilliget, hat hinter sich verlassen 3 Sohne der Eltere Ignatius Carolus, der andere Johann Norbert, und der dritte Wenzel Adalbert mit Name. SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 46*

²⁵¹ *Hat Ein Rat den Michael Stüeler nach Budin zum Simon Feusing wegen Unsers Insigels und Privilegien, auch des Holzverkauffens halber geschickt, den andern tag danach mit Hans Petliger dem Bothen wieder anheim kommen, nichts ausgerichtet. Tamtéž, s. 47.*

²⁵² *Hat ein Rat und die Eltisten Leinkauf um die Mittelmühle getrunken auf dem Abend aber um 5 Uhr sindt 4 Reisige Soldaten, die Hollsteinische genannt kommen, und auf dem Mirgen um 10 Uhr alhier einquartieret, ist Hans Steudel, Michael Weiner und Michael Gutkäse mit ihnen gangen, sind 200 Pferde gewesen, auf dem andern Morgen als den 14. dito davon na Karwitz 70 Rose wieder geleet worden, haben die Leute trefflichen Übel tractiret und tribuliret, Ihnen Essen und Trinken voll auf und den Rosen Kutter geben müssen, welches nicht auszusagen und gnügsam zuerzehlen ist, diesmal Adam Meier Burgermeister. Tamtéž, s. 49.*

Zároveň chtěl purkraběncin regent v roce 1626 zkontrolovat stav probíhající rekatolizace ve městě. Krupským dal čas na změnu náboženských poměrů do Velikonoc. Ovšem když přišly Velikonoce, o žádné zásadní změně v otázkách víry se nedalo hovořit. Počátkem května zavolal regent do Budína čtyři nejváženější měšťany, kteří museli slavnostně slíbit, že v Krupce chtějí vyznávat katolickou víru, a to nejpozději do následujících Letnic, tedy do konce května. Na svolaném shromáždění na radnici 11. a 25. května byla obec donucena tento závazek dodržet. Slib však nebyl dodržen, přestože ještě v květnu dorazilo na 40 vojáků, aby se ve městě ubytovalo. Purkraběnka chápala nutnost použít další prostředky k naplnění svého cíle. Svolala proto celou městskou radu a hormistra do Prahy, kde přislíbila, že vrátí městská privilegia, pokud všichni přijmou katolickou víru.²⁵³ Ludmila ze Šternberka věděla, na jakou strunu krupským zahrát. Pro zástupce město to byl silný kalibr, kterému chudá obec již nemohla dále odolávat.

9. července se delegace navrátila z Prahy zpět do Krupky a opět bylo svoláno setkání obce na radnici, aby členové delegace seznámili ostatní s tím, co jim purkraběnka v Praze nabídla - aby za navrácení městských privilegií do 14 dnů přešli na katolickou víru. Výsledek na sebe nenechal dlouho čekat. 26. července byli pokřtěni krupští měšťané, jmenovitě Georg Rach, Valten Hübel a Michael Gutkäse. Zároveň byl do Krupky dosazen nový představený latinské školy - Hans Weltzs z Ústí, který byl oproti svému předchůdci katolíkem. Vliv katolické víry tak byl hlídán již od útlého dětství.²⁵⁴

²⁵³ *Ist ein Rat und der Bergmeister auf Prag verreist, den andern Tag aber hernach der H[err] Pater der Mönch mit Paul Mennichen und Wenzel Hickman, und den 8. dito ist der H[err] Pater mit diesen zweien von Prag wieder heim kommen, und etliche Posten vorbracht, auch ein Befel von Ihr Gn[ade] der Burggräfin an Uns getan worden, weilen Johannes Weigensdorf als ein Rathsperson von denen andern Citirten Rathsherrn und dem Bergmeister wäre ausgeriesen und entlauffen, dass man Ihme sein Haus und Hof mit allen Vorrat Inventiret und verpetchieren solte, es wäre beweglich oder unbeweglich, und ihn zu gefanlicher haffziehen: auf dem Abend um 4 Uhr ist ein Ausschus auf das Rathaus erfordert und der Befel Ihnen vorgelesen worden, darauf man geschlossen, dass die Gerichten als Mathes Tandler und H[err] Hans Steudel Stadtschreiber mit Michael Mathe, Lorentz Raue und Michael Stüeler in sein Haus gehen und alles verzeichnen sollen, wie auch geschehen, Ihn aber haben sie nicht funden, solches Verzeichnis ist hernach dem Michael Weiner anstatt des Burgermeisteramt weilen die Rathsherrn alle abwesendte waren, übergeben worden. SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 64.*

²⁵⁴ Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 168.

V této době se město muselo potýkat s dalšími těžkostmi. Ani Krupce se nevyhnula morová nákaza. Její první známou obětí byl Jakob Tharand, který zemřel 25. srpna 1626. O několik dní později zemřely také jeho děti a manželka. Krupský hrobník se bál zemřelého pohřbít, aby se také nenakazil, proto byl povolán hrobník z nedalekého Geisingu, aby zemřelého pohřbil, a to v zahradě za Tharandovým domem. Tharand však bohužel nebyl poslední obětí. Do konce roku zemřelo v Krupce na morovou nákazu na 150 lidí.

Na Krupku doléhaly také události spojené s probíhající třicetiletou válkou. 17. září se Gustav Adolf spojil se saskou stranou a po výhře v bitvě u Breitenfeldu si vytvořil průchod na jih do Čech. 8. října na popud čtyř čtvrtníků²⁵⁵ nařídil držet hlídky v nočních hodinách. V noci ze 4. na 5. listopadu napadlo saské vojsko na několika místech Čechy a obsadilo v několika dnech Litoměřice. O osm dní později dorazili první vojáci také do Krupky. Když však dostali 31 a půl tolaru výkupného²⁵⁶, pokračovali dál poté, co vybrali městský kostel Nanebevzetí Panny Marie. Vzali však pouze oblečení, neboť kostelní poklad krupští již předtím ukryli. Následujícího dne však přišly další vojenské oddíly, zajaly duchcovského děkana a další dva kněží, sebraly také krupského faráře. Každodenní realitou se tak pro obyvatele města stalo kvartýrování vojáků, placení, všudypřítomné násilí, které dokreslovalo válečnou atmosféru. Krupští nemohli hledat útěchu v církvi, neboť byl kněz uvězněn. Proto chtěli složit 300 dukátů jako platbu za jeho propuštění.

Na počátku následujícího roku 1632 uzavřela městská rada s rytmistrem v Krupce smlouvu, podle které měli krupští dávat rytmistrovi týdně 40 tolarů, nakvartýrovaní vojáci si však měli stravu již zajišťovat sami. Na počátku května téhož roku dobyl Valdštejn zpět Prahu a v poměrně krátkém čase zbavil zemi nepřátelského vojska. Pro Krupku to však znamenalo, že místo saských vojáků přišli do města vojáci císařští. V té době byl v Horní Krupce zavražděn chlumecký kněz Simon Schemelius spolu se svou kuchařkou. Knězovo tělo našel horník v

²⁵⁵ něm. Viertelmeister

²⁵⁶ tzv. Ranzionu

jedné ze šachet, zatímco tělo kuchařky bylo nalezeno v hromadě dřeva. Kněz Schemelius byl pohřben v krupském minoritském klášteře 21. června.²⁵⁷

Nehledě na válečné poměry a náklady spojené s působením vojenských oddílů, naléhal Šternberk na představitele města, aby i nadále platili clo. Na počátku listopadu tedy městská delegace předala v Budyšině poplatek ve výši 141 kop. Šternberkům město sloužilo jako zdroj příjmů.²⁵⁸ Mladý Šternberk poslal do Krupky svého stájmistra s požadavkem na vyplacení dalšího tisíc tolarů. Krupští radní sehnali dohromady sto tolarů, které předali Šternberkovo vyslanci na radnici. Při této příležitosti se městská rada připomněla ve věci dosud nenavrácených městských privilegií. V tomto ohledu se však opět nic nezměnilo. Krupští navíc dostali od generála Gallase přiděleny dva jezdce coby tzv. Salvu guardii, kterým museli denně platit 4 toлары. Když se Valdštejnova armáda vracela od Lützeny, procházela také Krupkou. Mezi 26. a 29. listopadem byli vojáci ve městě ubytováni. V některých domech se nacházelo 40-50 mužů, někde až 100, u Caspara Reichela se však vyskytovala celá rota.²⁵⁹

Brzy po pohřbení mladého Šternberka se na hranici objevily oddíly saské armády. Dne 17. října přitáhlo do Krupky sedm dragounských kompanií pod velením Melchiora von Hatzfelda a poté, co Hatzfeld se svými jednotkami odešel, vpochodovali do města císařští jezdci se sedmi kompaniemi, aby se v Krupce ubytovali. Na počátku listopadu²⁶⁰ vpadlo do města kurfiřtské vojsko, poměrně jednoduše se ho zmocnilo. U spodní krupské brány se proti sobě válčící strany potkaly. Na saské straně padlo 20 mužů, mezi nimi také tři oficiři, jeden rytmistr byl zajat. Na straně císařské zůstalo pět jezdců. Krátce poté vypukl ve městě nevídaně velký požár, který se šířil po obou stranách údolí. Zachvátil kostel, školu, radnici a více než 60 dalších domů. Kromě toho shořelo mnoho důležitých a cenných listin, městských

²⁵⁷ Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 175.

²⁵⁸ Podobně to měli Šternberkové zavedené např. v Horažďovicích, viz Kilián, Jan: Horažďovice v raném novověku, s. 112.

²⁵⁹ Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 175.

²⁶⁰ *Anno 1633 den 3. Novembris Sindt die Sächsische Völcker in Grauppen eingefallen, die Stadt spolirt undt alles in Brandt gesteckt.* SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 177.

knih a další diplomatické produkce. Po tomto požáru zůstal kostel 39 let neopravený, budova školy se proměnila na nízkou a ubohou stavbu.²⁶¹

V červnu roku 1635 byl v Ústí nad Labem uzavřen mír mezi císařem a saským kurfiřtem. Krupka po celou dobu trpěla přítomností vojsk, toho času císařského regimentu, který vyklidil své pozice až 14. června. Už o tři dny dříve koupilo vedení města spáleniště od Caspara Reichela za 250 kop, aby na něm postavilo novou radnici.

Třicetiletá válka však nebyla u konce a i v této době ovlivňovala dění ve městě. 29. března procházel hrabě von Buchheim²⁶² s několika regimenty Krupkou.²⁶³ Až do 15. dubna muselo město opět snášet kvartýrování vojáků. Za tuto dobu bylo město třikrát vyplundrováno. Naopak švédské vojsko se do Krupky dostalo 28. dubna, zatímco tamější obyvatelstvo ve strachu utíkalo skrýt se v okolních lesích. Švédové ve městě plundrovali tři dny. Do 25. září bylo v Krupce ubytováno na 6000 jezdců. S příchodem zimního počasí přišla také silná císařská armáda do Čech. Švédové byli donuceni po odporu ustoupit. Část první kompanie dorazila do Krupky v noci 12. března 1640. Obyvatelé města utekli na Cínovec. Sam Banér dorazil 20. března do nedalekých Teplic, kde zůstal dva dny. Na 2000 mužů přečkalo tyto dny ve zcela opuštěné Krupce, kam se uprchlíci z Cínovce začali vracet nejdříve 26. března.

Celý rok 1640 se nesl v atmosféře neustálých soudních dohadů mezi městem a Šternberkem. V posledních dnech roku 1641 přišel rozkaz, aby byl celý průsmyk zasekán dřevem. V posledních dnech roku 1641 Krupka opět čelila kvartýrování vojáků, takže se musela vypořádat také s placením kontribuce. Znovu 15. září roku 1642 byl zasekán průsmyk v okolí Krupky, a to na Komáří hůrce, Preiselbergu, na Knötelu a u sv. Studánky. Když Švédové znovu zvítězili proti císařskému vojsku, procházely mezi 4. a 6. listopadem zbytky poražené armády Krupkou, kde stačili vše vyplundrovat. Zbytek roku i celý rok následující bylo v okolí Krupky plno císařských vojáků, v okolí města bylo utábořeno šest regimentů.²⁶⁴

²⁶¹ Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 177.

²⁶² v hodnosti Generalwachmeistersa

²⁶³ Sláma, Lukáš, Krušné hory ve švédském sevření, s. 118.

²⁶⁴ Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 186.

V květnu roku 1644 přijel do Krupky majitel města František Karel ze Šternberka. Na vlastní oči se mohl přesvědčit o bídě, v jaké jeho poddaní žili, jak nuzně město v té době vypadalo. 7. května se se Šternberkem sešla obec na radnici, kde vedení města předalo pánovi Krupky dávky, které mu náležely. Dále nechali Krupští sepsat suplikaci kvůli dosud nevráceným městským privilegiím. O tři dny později odjel Šternberk do Teplic, kam za ním přijela početná delegace z města:

- purkmistři Paul Mennichen st., Michel Mathe, Mathes Tandler, Michel Weiner
- radní Barthel Steudel, Heinrich Gotlich
- rychtář Bernhard Krafft
- obecní starší Merten Barthold, Gorge Janich, Paul Mennichen ml., Michel Kinel
- Zacharias Jahn, Heinrich Hüpsch, Casper Arnoldt, Greger Fiessel, Casper Rach

Tato delegace předala Šternberkovi suplikaci ve věci privilegií a městské pečeti. Odpovědi se zástupci města dočkali ve smyslu, že mají Krupští dodat extrakt ze svého podání.²⁶⁵

Válečné útrapy nebraly konce. 26. prosince 1644 se v Krupce objevil posel z tábora generála Torstensonova, které se rozkládalo u nedalekého Annabergu. Torstenson po krupských požadoval kontribuci. Z Krupky byl vyslán jeden měšťan do válečného tábora a poslední den v roce přinesl zpět zprávu, podle které generál požadoval 4000 tolarů pod hrozbou vypálení města. Krupští však nebyli schopni složit dohromady více než 200 tolarů, které 7. ledna 1645 spolu s cínovým nádobím poslali do Annabergu. Později splatili dalších 120, později 100 tolarů. Zatímco se téměř všichni obyvatelé Krupky ukrývali v Horní Krupce či jejím okolí,

²⁶⁵ Kilián, J.: Paměti ..., s. 563., viz též: *Ist ein Rat mit dem Bergmeister Michael Petzolt, als Michael Mathe, Mathes Tandler, Michael Kühnel und Michael Stüeler zu Ihr Gnaden auf Teplitz gangen, 100 gl. baar geld und eine Supplication selbigen geben, damals gutten Audienz erlanget und hat Ihr Gnaden zu Ihnen gesagt, Ich bin Euer Erb- und Grundherr, wenn was loss stürbet, so stürbet es auf mich, wo keine freünde mehr vorhanden sein, und soll Christof Hancke sein Töchterlein und die Goldschmiedtin auch ihr Töchterlein Ihrer Gnaden geben, und den 5. Juni ist Ihr Gn[ade] wieder von Töplitz nacher Prag gezogen.* SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 147.

vyslalo město v březnu dva měšťany do Prahy s cílem získat rozsudek či výsledek ve vleklém sporu se Šternberkem.²⁶⁶ Ovšem ani v tomto případě nebylo nic vyřízeno.

S příchodem roku 1646 přišli znovu také Švédové. Hned 1. ledna zapálili dvě stodoly pod městem, Krupští se opět snažili schovat se v lesích a kopcích v okolí Horní Krupky. 19. ledna napadli vojáci samotné město s 500 vojáky a opět ho celé vyplundrovali. Dále přepadli Cínovec a Geising, když se vraceli zpět, vypálili Soběchleby a nakonec zamířili na Litoměřice.

2. května 1648 už byl očekáván výnos rozsudku a výsledku mezi dlouhotrvajícím sporem města se Šternberkem.²⁶⁷ Když však Švédové pod vedením generála Königsmarka obléhali Prahu, byly zajaty mnohé osoby spojené s Krupkou či jejím okolím - Alexander Regniers z Bleilebenu (pán Soběchleb), vdova po nejvyšším purkrabím Adamovi ze Šternberka, a také pán Krupky František Karel ze Šternberka, a to společně se svou ženou a dětmi. Šternberk byl těžce zraněn, když byl střelen do ramene. 9. srpna na následky zranění zemřel. Zanechal po sobě vdovu Ludmilu Benignu Kafkovou z Říčán a šest potomků. V minoritském klášteře v Krupce byla za zesnulého pána města zpívána zádušní mše 17. srpna²⁶⁸, Krupští se tak rozloučili se svým dlouholetým pánem.

III.3.2 Náboženská situace

11. listopadu roku 1618 do Krupky přišel nový duchovní pastor - Elias Schedler z nedalekého Hrobu. V této době se odehrála další důležitá novinka církevního života v Krupce - 1. prosince byla dokončena a osazena ručně kovaná brána u kostela sv. Anny.

²⁶⁶ *Ist eine Anlage auf Unsere Privilegia angelegt worden, und den 14. dito eine Gemein auf dem Rathaus gewesen, hat ein jeder eine Anlage geben müssen, damit wir nacher Prag schicken könnten, dass hernach ein Ausspruch solte geschehen, dann Barthel Steuden und Paul Mennichen sind den 7. April von Prag heim kommen, und solches ein Rat angemeldet, dass wir sollen mit unserer Duplic Einlage fortfahren, darauf sind wieder Mathes Tandler und Paul Mennichen nacher prag zu raisen, erkohren worden.* SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 150.

²⁶⁷ SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 407-410.

²⁶⁸ Kilián, J.: Paměti ..., s. 697.

V roce 1624 začaly ve městě i jeho okolí naplno působit protireformační tendence. 7. června museli svá působiště opustit luteránští kněží v nedalekých Chabařovicích a Chlumci. V prosinci téhož roku napsali do Krupky císařští komisaři, aby se také tam zbavili luteránských duchovních. Krupští si zvolili tzv. výbor, skládající se z 20 osob, kterému propůjčili plnou moc k vyjednávání s komisaři. Výbor měl od města nařízeno, aby nedával z ruky klíče od kostela, aniž by dostal výslovný císařský rozkaz. 7. září přijeli komisaři v doprovodu litoměřického probošta.²⁶⁹ S sebou měla tato delegace bezpodmínečnou císařskou plnou moc. Hned druhý den ráno byl otevřen kostel, interiér i mobiliář byl znovu posvěcen (oltáře, látky, roucha apod.), byly předány klíče od kostela. V nedalekém kostele sv. Anny týž den luteránský pastor Elias Schedler odsloužil svou poslední mši.²⁷⁰ Novým knězem v Krupce se stal Johann Adauctus Liebhard, jehož předchozí působiště bylo v minoritském klášteře v Litoměřicích. K obrácení věřících ve městě na „pravou“ katolickou víru to však zdaleka nestačilo, krupští většinou odmítali ustoupit ze svého protestantského vyznání. Vždyť ještě koncem března roku 1625 byl v Krupce první a jediný přestoupivší - chudý švec Georg Giera. Ještě na počátku března museli město opustit císařští jezdci, takže nový kněz zůstal na rekatolizaci sám. Když se 12. března konalo na radnici setkání obce, jedním z bodů programu byla také žádost kněze Liebharda na vydání všech církevních klenotů ve městě - monstrancí, kalichů, mešního oděvu a dalších, a také zakázal zpívat v kostele luteránské písně.²⁷¹ Liebhard zakázal také zpěv luteránských písní ve škole a v kostele. Zároveň také zvolil nového

²⁶⁹ *Ist ein Gemein auf das Rathaus erfordert, und ein Ausschuss elegirt und erkohren worden, ass sie neben einen Rat wann die Commisarien kommen würden, aufwarten haben sollen, ist der Ausschuss 20 personen gewesen, diesen obgemeldet ist von einem Rat durch den Burgermeister George Rachen angemeldet, auch ein jeder seiner Pflicht erinnert und ihnen verboten worden, man solte es nicht sagen, nich den Commisarien veroffenbaren, es würde dann mit Grund nach gefragt und Einem Rat befohlen: Darauf Uns vertraut, Sie hetten einen Schatz in der Kirchen vergraben, als etliche Kleinodien, wann die Commisarien nicht Kaiserl[ichen] Befehl hetten, man solte Ihnen die Schlüsseln zur Kirche nicht übergeben, und hat man hernach ein gantzen Tag auf Sie gesehen und gewartet, zum Abend um 4 Uhr sind Sie ankommen, und der Ausschuss auf dem Rathaus bis um 6 Uhr alda aufgewartet, der Commisarii ist der Probst von Leitmeritz gewesen. SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 56.*

²⁷⁰ Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 166.

²⁷¹ *Ist ein Ausschus auf Rathaus erfordert worden, hat der Mönch dam als die Kirchenkleinodien, als Kelch und Monstranzen, mehr die Kirchen rechnung begehret, auch das maneitel Catholische und keine Lutherische Gesänge in der Kirchen singen soll. SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 59.*

zvoníka. Aby ve funkci obstál, musel být šest týdnů sledován, zda-li se chová poctivě a vyznává katolickou víru.²⁷²

Snaha o obrat krupských ve věcech víry se projevovala čím dál častěji. 3. června roku 1627 se konalo slavnostní procesí Božího Těla. Městská rada složená doposud převážně z protestantů sepsala suplikaci, ve které zastupovala sebe i celé krupské měšťanstvo, a poslala Michela Stüelera a Mathese Fuhrmanna do Prahy k regentovi, aby suplikaci předali. Ti však nic nevyřídili. Když pak v květnu vydal císař Ferdinand II. tzv. Obnovené zřízení zemské, znamenalo to pro horní města znovu propůjčení svobod, které města měla před rokem 1575 s tím, že jedinou povolenou vírou byla ta katolická.²⁷³ Pro dohled nad dodržováním tohoto ustanovení bylo ustanoveno mnoho vyšetřujících soudců²⁷⁴. V Krupce za tímto účelem vystupoval probošt z nedalekých Doksan - Crispinus, známý jako císařský komisař. V této atmosféře se krupským jen těžko dařilo nadále odolávat. Když bylo 24. ledna 1628 svoláno na radnici shromáždění obec, aby projednalo současnou situaci ve věcech víry, museli všichni prohlásit, že se na Hromnice chtějí nechat pokřtít, a to v čele s radními.²⁷⁵ 18. února do Krupky přišel doksanský probošt. Nařídil zbavit se všech luteránských knih, neboť byly zakázány, a to pod trestem vypovězení ze země pro ty, kteří by zakázané knihy vlastnili. Tehdejšímu krupskému duchovnímu a třem pokřtěným radním nařídil, aby přesvědčili zbytek

²⁷² Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 167.

²⁷³ Obnovené zřízení zemské vydal český král Ferdinand II. 10. května 1627 pro Čechy, přesně o rok později pro Moravu. Mezi základní nosné body tohoto řádu patřilo prohlášení katolické víry za jediné povolené vyznání v českých zemích. V případě nesouhlasu s katolickou vírou mohli měšťané odejít za hranice, ovšem poddaní byli nuceni na katolickou víru přistoupit bez možnosti odchodu.

²⁷⁴ něm. Untersuchungsrichter

²⁷⁵ *Sind George Rach, Paul Mennichen, Mathes Tandler und George Janich auf Leutmeritz zum Commisarien von einer Gemeil geschickt worden, und ist der H[err] Pater der Mönch mitgefahren, den 22. dito wieder heimkommen, und den 24. dito ein ganze Gemein auf Rathaus erfordern lassen, und ein jeder vermeldet, dass sie auf Befel Ihrer May[estät] sollen catholisch werden, hierauf hat sich auch ein jeder müssen erkleren, dass sie auf Mariae Lichtmess wollen communiciren, Ratpersonen anzufahren.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 71.

obyvatel k přestoupení na katolickou víru.²⁷⁶ Aby purkraběnka dodržela své slovo dané krupským ohledně navrácení privilegií a městské pečeti, předala jako projev dobré vůle delegaci měšťanů alespoň městskou pečeť. Městská privilegia slíbila předat poté, co bude katolickou víru vyznávat celé město. Věci se v otázce víry tedy daly znovu do pohybu. O Horní Krupce jako katolické můžeme hovořit k 13. březnu 1626, kdy se za katolíky prohlašovali všichni obyvatelé až na jednoho - Michaela Schütze, který musel podle nařízení v Obnoveném zřízení zemském odejít do zahraničí. Stejně jako v Krupce se katolicismus rozmáhal během těchto dnů i v jejím okolí - v Bohosudově, Soběchlebech, Maršově. Katolická vlna se však nezastavovala. 22. března obcházel v 10 hodin večer krupský duchovní Liebhard s purkmistrem Michaellem Gutkäsem, Michaellem Mathem, Paulem Mennichenem a Georgem Gierou domy, ve kterých hledali zakázané protestantské knihy. Našli jich mnoho. O pět dní později všechen nalezený kontraband nechali spálit u kostelní zdi.²⁷⁷ Protireformace v Krupce zvítězila ke konci roku 1628. Na počátku ledna následujícího roku byl do své funkce uveden nový krupský duchovní - Georg Simonis. Ten pochopil, že se s krupskými musí jednat jinak, než jak činil jeho předchůdce. Liebhardovo chování bylo leckdy velmi nekatolické (byl aktivním účastníkem šarvátky, či sprostě nadával) a hrubé. Simonis si byl vědom, v jaké situaci se krupští nachází a snažil se s nimi dobře vycházet - často zval k sobě na večeri purkmistry, radní, obecní starší, varhaníka, školního služebníka a další významné osobnosti městského života. Jako například hned 14. ledna, krátce po svém ustanovení ke kostelu

²⁷⁶ *Sind die Geist[lichen] Commisarien mit 2 Priesten anhero kommen, der Obr[iste] Commisari ist gewesen Crispinus Probst von Doxan, alda begehret, dass man wollent catholisch werden soll, Mann und Weib, Kindern und Gesinde und Haus genossen, nicht länger Frist darzu als 3 Wochen geben, auch die Lutherischen Bücher bei Straf des Landtsverweisung verboten, und dem Mönich als Johann Auductus, Paul Mennichen, Michael Gutkäse und George Gieren, eine Instruction geben, und sie anstatt seiner eingesetzt, dass sie wollent die andern helffen zwingen, und haben auch die Bücher visitiret, den 22. dito sind sie wieder von hier aufgewesen, und nach Brüx gezogen.* SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 71.

²⁷⁷ *Ist der Mönich mit Michael Gutkäsen Burgermeister und Michael Mathen bei der Nacht um 10 Uhr in der Stadt auf der Kirchenseite in alle Häuser gängen, und die Bücher visitiret und weggenommen, Paul Mennichen Burgermeister und George Giera auf der andern Seiten rummer gängen und in gleichen getan, auf dem Morgen aber in der Vorstadt rum gängen, gesucht und viel Bücher weggenommen und den 27. dito früh um 9 Uhr hat der Mönch Bonaventura genannt, gegen Barthel Steudel über auf dem Pflaster bei der Kirchmuer die Lutherische Bücher alle lassen verbrennen.* Tamtéž, s. 72.

Nanebevzetí Panny Marie, kdy pozval celou radu a obecní starší, kterým naservíroval v součtu na 40 jídel.²⁷⁸

Protože 7. července 1639 zemřel v Ústí nad Labem krupský pastor Georg Simonis²⁷⁹, bylo jeho místo krupského duchovního obsazeno 11. července následujícího roku Martinem Barthem.²⁸⁰

V témže roce byl alespoň provizorně zpřístupněn špitální kostel sv. Ducha, ležící těsně pod spodní městskou branou. V prosinci v kostele nový farář sloužil svou první mši. Následujícího roku (1643) se uskutečnila také přestavba kostela sv. Prokopa, ležícího v původní osadě Kirchlice pod Krupkou.

III.3.3 Hornictví

Prvního března roku 1626 přijel do Krupky purkraběnin regent, aby ustanovil nového hornístra po zemřelém Adamovi Lorenzovi.

7. září 1630 přijel do Krupky mladý Šternberk spolu s libochovickým děkanem a dalšími duchovními i světskými pány. Ačkoliv sám mladý pán Šternberk se při návštěvě města jevil přátelsky, jeho doprovod tak srdečný nebyl. Na krupské byl vyvíjen tlak kvůli mýtu z cínu, které regent ustanovil na 15 krejcarů z centnýře. V březnu roku 1631 bylo však vydáno císařské nařízení, které stanovovalo poplatek 1 zlatý české komoře z každého centnýře cínu, který byl vyvezen přes hranice. Toto nařízení platilo jak pro budoucí obchod, tak také pro ten

²⁷⁸ *Hat unser Pfarrherr Magister Georgius Simonis ein ganzen Rat und die Eltisten zu Gaste gebeten und in die 40 Speisen lassen auftragen.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 77.

²⁷⁹ *Ist unser Pfarr H[err] Magister Georgius Simonis in Gott zu Aussig von dieser Welt abgeschieden, seines alters 39 Jahr, welcher Unser Pfarrkirchen seine halbe Bibliothec und die andere Hälfte seiner Schwester Dorothea zu Duxau vertestiret, die Schwester aber ihren Teil alsobald auch unser Pfarrkirchen verehret und überlassen, den 10. dito ist er zu Aussig in die Stadtkirchen, welchen die Ratsherren daselbst getragen, begraben worden, den Weingarten, welchen Er von Valentin Hüebel gewesenen Bergmeister verehret bekommen, hat er der Mutter Gottes Kirchen vertestiret.* Tamtéž.

²⁸⁰ Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana Michela Stüelera, s. 403 a 405.

již uskutečněný. V následujících týdnech tedy krupští museli jen na mýtu z cínu zaplatit sumu 400 zlatých. Protože se jednalo o částku, kterou vedení města nemělo možnost samo splatit, vypůjčili si peníze od regenta Karla z Blatna, aby mohli splatit její první část. Dne 4. dubna přišel do města rozkaz, ve kterém byla každému ustanovena povinnost vykonávat horní činnost pod hrozbou ztráty měšťanské obživy (*bürgerlichen Nahrung*).²⁸¹

Na počátku roku 1633 zemřel ve 49 letech hormistr Valten Hüebel, a to na následky zranění způsobeného pádem, když ho ze skály strčil jeden z vojáků. Pochován byl u kostela sv. Anny.²⁸² Krupští se obrátili na krajského hejtmána hraběte Kolovrata, aby osvobodil město od povinnosti ubytovávat vojáky. Ani v tomto případě jim však nebylo vyhověno. Bylo pouze dohodnuto, že za odchod vojáků musí být složena suma 200 tolarů. To byla pro Krupské příliš vysoká a nedosažitelná cena. Městská rada se však nevzdávala. Vyslala novou delegaci, tentokrát k Janu Ludvíku Isolanimu, se stížností na rytmistra působícího ve městě. Tato stížnost zafungovala a rytmistr i se svými lidmi z města odešel.

Po smrti Valtena Hübela byl na pozici hormistra dosazen Michel Stüeler.²⁸³ V Krupce se znovu objevila morová nákaza, a to především na předměstí. V této době přišla z Prahy zpráva o úmrtí Vojtěcha Arnošta Eusebia ze Šternberka.²⁸⁴ Na rozkaz purkraběnky byla vytvořena delegace z řad krupských měšťanů, kteří 7. července doprovodili Šternberkovo tělo k poslednímu rozloučení. Rok 1633 se zdál plným mnoha důležitých událostí, které stále nebraly konce.

Koncem září napsal městu František Matyáš Karel ze Šternberka a rozkázal, aby každému, kdo se během čtyř týdnů nebude věnovat hornictví, bylo odňato městské právo a svoboda. Když pak Šternberk dorazil do Krupky 25. listopadu v doprovodu 16 osob, aby převzal

²⁸¹ Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana Michela Stüelera, s. 131.

²⁸² *Ist Valten Hüebel Bergmeister in Gott von dieses Welt abgeschrieben, seines alters 49 Jahr und auf s[ankt] Annakirchhof begraben worden.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 103.

²⁸³ *Ist auf Ihr Gn. befehlich Michael Stüeler von Einen Rat und förn Herrn Breühoffen zum Bergmeister und Nickel Giera zum Gegenhandler aufgenommen und verordnet worden.* Tamtéž.

²⁸⁴ *Ist Ihr Gnaden der Junge Herr von Sternberg Adalbertus Ernestus Eusebius zu Prag gestorben.* Tamtéž, s. 104.

městské účty, bylo zjištěno, že město Šternberkovi dluží 2062 zlatých 6 krejcarů. Znovu se rozhořel spor města se Šternberky o legitimitu Šternberkových kroků vůči městu po vykoupení se a získání vlastní svobody. Krátce nato se město obrátilo na českou komoru s prosbou o znovunabytí privilegií. Již 7. června komora zaslala Šternberkovi instrukci, aby byla privilegia předána zpět městu. Šternberk však odvětil, že z vážných důvodů vyhovět nemůže. Celá záležitost se jen zhoršovala, například ještě v červnu nechal Šternberk protiprávně do města přivést více sudů vína, které nechal před váhou na cín šenkovat. V této napjaté situaci mezi městem a Šternberkem zasáhl regent, který vydal v devíti bodech sepsané rozhodnutí mající za cíl konsolidaci atmosféry ve městě:

- 1) všechna krupská privilegia mají být zrušena
- 2) bez otálení má být městská pečeť předána inspektorovi
- 3) desátek z cínu má být zachován
- 4) pivovar, ve kterém dříve krupští vařili pivo, má připadnout pánovi města
- 5) každý rok mají krupští vyšenkovat majiteli města 20 sudů vína
- 6) jmění a majetek rebelujících osob má připadnout majiteli města
- 7) peníze, které město pánovi dluží, mají být vyplaceny do 14 dní
- 8) + 9) jistý poplatek za počet ulovených jelenů, divokých prasat apod. v předchozím roce, a zároveň každý rok předat zvěř do panské kuchyně.

Na konci ještě Šternberk požadoval od hormistra bezodkladně zajistit osm hochů a osm dívek ve věku mezi 12 a 16 lety. Přes protesty a prosby museli krupští již 8. července odevzdat městskou pečeť, 10. července uhradit víno, 18. srpna zaplatit 500 zlatých a dalších 500 zlatých do nadcházejícího svátku sv. Havla, a do svátku sv. Jiří podepsat dva dlužní úpisy. Šternberk však stále nebyl se stavem spokojen. Městská kasa byla prázdná a město nebylo schopné dodržovat splátky, které Šternberk předepsal, což vedlo k dalším trestům. Proto vedení města vyjádřilo smělý úmysl a k jeho realizaci svolalo na radnici výbor, aby zjistilo jeho postoj a názor - zda bojovat proti Šternberkovi ve věci městských svobod, a zda jsou jednomyslně dohodnuti, že za ně budou bojovat.²⁸⁵ Když byl v dubnu roku 1627 z hormistrovského úřadu sesazen Michel Stüeler, byl na jeho místo dosazen Michel Petzolt,

²⁸⁵ Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 182.

který rovnou dostal od pána Krupky instrukci²⁸⁶, kterou byla upravována Petzoldova činnost v úřadu. Naproti tomu císař Ferdinand II. potvrdil Krupce ke dni 20. června 1637 stará městská privilegia.²⁸⁷ 6. července přinesli zástupci města císařský výnos do Krupky. Radost z opětovného vrácení privilegií však trvala jen krátce. Sotva bylo potvrzení privilegií zaneseno 26. června 1637 do zemských desek²⁸⁸, přišla od Šternberka zpráva odrážející jeho negativní vztah vůči krupským, neboť se mu současný stav nemohl zamlouvat. Soudní přenice nebraly konce, František Karel ze Šternberka se však ukazoval jako nepřítel města. Písemné peněžní vyrovnání, které 29. října 1638 odevzdal hormistr Michael Petzolt, roztrhal Šternberk na kousky.²⁸⁹ V otázce konsolidace situace s majitelem města tedy byl stále dodržován status quo.

III.4 Krupka po třicetileté válce

III.4.1 Správa města

Krupka se po konci třicetileté války nacházela v žalostném stavu. Domy byly až na pár výjimek prázdné, obyvatel ubylo a ti, kteří zbývali, dřeli bídu. Hrad, dříve dominanta města, ležel také v troskách. Městský farní kostel a škola byly zanedbané. Bohoslužby se proto od roku 1634 konaly v chátrajícím klášterním kostele Všech svatých. Kostel sv. Anny nebyl dispozičně vhodný pro větší počet věřících, kaple sv. Wolfganga na Komáří hůrce byla zcela zničena. V září 1644 odsloužil svou poslední mši v Krupce kněz Martin Barth, aby se poté vydal na své nové působiště do Jirkova, zatímco na jeho místo do Krupky přišel Johann Wenzel Hönel z Mostu. Nový kněz však ve městě nebyl oblíbený a byl často nazýván lehkomyšlným.

V otázce cechů to vypadalo následovně:

²⁸⁶ SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 231.-233.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 182-187.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 179-181.

²⁸⁹ *Hat ein Rat alhier eine demuthige Supplication mit Hans Siemon an Ihr Gnaden geschickt, hat sie aber unser H[err] Frantz Carl von Sternberg auf Stückeln zerrissen, und solche dem Bergmeister M[ichael] Petzolt für die füesse geworffen, und den 1. Novembris ist der Bergmeister von Ihr Gnaden wieder anheim gelassen worden.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 128.

Tabulka č. 1: Přehled počtu mistrů krupských cechů v letech 1635 a 1648

	1635	1648
ševci	7 mistrů	8 mistrů
tkalci plátna	2 mistři	2 mistři
krejčí	4 mistři	5 mistrů
koželuhové	5 mistrů	5 mistrů
bednáři	7 mistrů	6 mistrů
zámečníci, tuhláři, sklenáři	13 mistrů	
řezníci	3 mistři	6 mistrů
pekaři a perníkáři	3 mistři	8 mistrů
kováři, nožíři, koláři	3 mistři	5 mistrů

8. června 1648 bylo vedením města stanoveno, že budou každoročně obnovovat cechovní mistry, a to již ne v pondělí po 2. neděli postní, jak tomu bylo zvykem dříve, ale v pondělí po svátku sv. Trojice.²⁹⁰

Ještě dva roky po uzavření vestfálského míru se v okolí Krupky pohyboval nepřítel. Teprve 31. července 1650 mohl být ve městě oficiálně vyhlášený mírový stav. Na oslavu konce všech

²⁹⁰ *Als am Montag nach der Heiligen Dreifaltigkeit, welchen man Tauschken nennt, sind die Handwerkszunften verneuert worden, vorhin aber und in denen vergangenen Jahren, sind die Zunftten allemal dem Montag nach Reminiscere renovirt oder verneuert worden, ist nun aufgehoben, und soll solches jetzt und ins künftige allewege auf die Tauschken geschehen, diesmal Michael Mathe Burgermeister. SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 163.*

válečných útrap, které se po dobu předchozích třiceti let ve městě udály, byly po dobu tří dnů konány církevní slavnosti.²⁹¹

Po skončení války se činnost obce mohla opět rozběhnout naplno. Jednou z prvních věcí, které tehdejší vedení města muselo vyřídit, byla revize městských financí, které byly během války prakticky vyčerpané. 15. února roku 1650 se k tomuto bodu sešlo vedení města.²⁹² Dále byl potvrzen nový várečný řád a také radnice byla zcela přebudována. Město se však dočkalo dalších novinek. Prvního května do Krupky dorazila vdova po zemřelém Šternberkovi Ludmila Benigna, ubytovala se ve městě a na druhý den v 8 hodin ráno navštívila kostel.²⁹³ Majetek Šternberků se po smrti Františka Karla, a obzvláště kvůli válečnému plundrování, značně snížil. Snad z toho důvodu po Vánocích roku 1650 přišlo do Krupky psaní od Ludmily ze Šternberka, ve kterém majitelka města oznámila záměr město prodat.²⁹⁴ Majitelka města

²⁹¹ *Ist der Liebe Friede bei Uns verkündiget worden, und hat man ein Procession mit der Monstranze aus der Closterkirchen bis zum Rathaus gehalten, daselbst ist ein Altar aufgebaut gewesen, Eine Collect gelesen, nach dem ist man wieder in die Kirche gangen und das Te Deum laudamus gesungen worden, hat E[uer] E[hrenveste] Rat der Gemein 1/4 bier zum besten hergeben, und auf dem Rathaus austrinken lassen, Gott dem Allmachtigen sei Lob, Priess, Ehr und Dank dafür gesagt, dass Er uns solchen lengst gewünschten edlen Fried erleben hat lassen, hat sich der Krieg des 1618 Jahres angefangen, und dieses 1650 Jahres gänzlich und völlig aufgehoben und zu Friede bracht worden. SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 171.*

²⁹² *Ist Gemeiner Stadtrechnung gehalten worden. Tamtéž, s. 170.*

²⁹³ *Ist Unser gnädige Obrigkeit Frau Ludmilla Benigna Graffin von Sternberg mit H[errn] Secretario gegen Abend anhero kommen, und beim Michael Mathen, Secretarius aber beim Bergmeister losiert, den 2. Mai ist Sie früh um 8 Uhr zur Mutter Gottes gefahren und nicht wieder herausser kommen, aus Ursach die Burgerschaft hat sollen ihre Kinder für Sie gestellen, dass Sie hat wollen sehen, was für Jugend da sei, ist nicht bald geschehen, darauf ist Sie unwillig worden, und darvon gefahren, der Stüeler ist zum H[errn] Secretario gangen, und mit Ihre wegen der Brixer Schudlten geredet, hat H[err] Secretarus verheissen, dass Ihre Gnaden die Schuld will machen, und die Hüblischen Erben hierüber Quittiren, anlangent aber die Brantstatt, sollen sie nichts weiters gestehen, sondern auf Ihrer Gnaden sich berufen. Tamtéž, s. 170-171.*

²⁹⁴ *Ist ein Ausschoss auf dem Rathaus gewesen, alda vorgetragen worden, dass die Frau Ludmilla Benigna Ihrer Gnaden von Sternberg die Stadt Graupen und das Bergwerk will verkaufen, und den 31. dito sind Mathes Tandler und Paul Mennichen auf Prag zu Ihrer Gn[ade] der Frauen wegen des Kaufes verreist, den 6. Januarii hernach des folgenden 1651. Jahres, ist ein Gantze Gemein auf dem Rathaus gewesen, haben die abgesandten von Prag herausser geschrieben, wie solten Ihr Gnaden vor die Stadtwälder und Bergwerk 20000 Thaler geben, damit wir der Frauen vorgeben nach freie Leute würden, und den 14. Januarii des 1651. Jahres sind sie wieder von Prag heim kommen, nicht ausgerichter, sondern nur von Ihr Gn[ade] der Frauen gräffet worden. Tamtéž, s. 172.*

požadovala částku ve výši 20 000 tolarů s tím, že se Krupští mohou opět vykoupit a získat zpět svou svobodu. Krupští však v poválečné atmosféře nemohli tak vysokou částku splatit. Nadále trval spor se Šternberky ohledně vrácení městských privilegií. Vedení města se obrátilo na císaře s prosbou o konečné vyřízení celé záležitosti, tedy proplacení újmy a ztracených příjmů, o které krupští přišli zadržením svých privilegií.

Velkou událostí ve městě bylo obdržení listu od vizitační komise 14. září 1654, podle něhož se měla vydat komise do města z důvodu vybírání všeobecné zemské kontribuce a vypsání měsíční válečné dani. Komise přijela do Krupky 24. října a začala zaznamenávat ve městě i v okolních vsích náležejících Krupce počty lidí, domů, dvorů, dobytka, rozlohy polností či zahrad a tak dále. V konečných číslech dopadla Krupka následovně:

- 91 sedláků
- 31 chalupníků
- 49 zahradníků

Na Předním Cínovci:

- 5 chalupníků
- 21 zahradníků

Na Zadním Cínovci:

- 6 chalupníků
- 3 zahradníci

V Mohelnici:

- 5 zahradníků

Ve Vrchoslavi:

- 4 sedláci
- 18 chalupníků

V Horní Krupce:

- 19 chalupníků
- 1 zahradník

Kromě výše uvedených čísel komise do zprávy uvedla, že lidé vyznávají tzv. starokatolictví.²⁹⁵

Ludmila ze Šternberka dvakrát městu napsala svůj záměr město prodat a chtěla po Krupských, aby vyjádřili svůj postoj, zda se chtějí vykoupit. Daňové zatížení bylo ještě v roce 1659 velmi vysoké. Císař si tedy od české komory vyžádal jejich revizi a znalecký posudek. Každý měsíc muselo město platit 51 zlatých 32 krejcarů jen jako válečnou daň. Přes stížnosti místních byli ještě v roce 1659 ve městě nakvartýrovaní vojáci.

Vrchnostenský sekretář, který měl tuto změnu na starosti, však předložil nadto něco dalšího. Ludmila ze Šternberka požadovala od krupských okamžitou odpověď na 12 bodů předložených 7. dubna roku 1666, jejichž obsahem bylo²⁹⁶:

- zákaz uvést do úřadu duchovní na faru a do farního kostela bez prokázání, že jsou řádnými kolátory
- co se týče špitálního kostela sv. Ducha, vedení města má uvést, jaké jsou příjmy, jaké fundace, kdo vybírá peníze dané špitálu, kolik chudých lidí špitál zaopatřuje
- mají být předloženy přesné počty mužů, žen a dětí, a to jak ve městě, tak mimo město
- mají být sepsány vesnice, které Krupce náleží, kolik je osedlých a neosedlých
- mají být sepsány hostince a další místa, kde se čepuje pivo
- má být poskytnuta informace, zda je už navracena městská pečeť a pokud ano, tak kým a v jakém roce se tak událo
- protože se ve městě má opět nacházet zmíněná váha na cín, je podle horního řádu ustanoveno mít u ní také slévárnu. Krupští se tak mají vyjádřit, zda mají o budovu pro toto využití zájem
- z jakých privilegií má být pořízen opis

²⁹⁵ „urkatholisch“, Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 195.

²⁹⁶ SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 230-232.

- k jakému soudu se obracet v otázce kolatury

Kompletní přepis těchto bodů je uveden v příloze k této práci, stejně jako přepis negativní odpovědi²⁹⁷ vedení města.

Na počátku února 1667 byla Krupka obeznámena s hraběčným záměrem město prodat. Krupští vyslali do Prahy své dva zástupce, aby v této záležitosti vyjednávali. K dohodě o prodeji však nedošlo. Proto hraběnka znovu do Krupky zaslala zprávu, po které věřila, že se jí podaří s Krupskými dojít ke smíru. 26. srpna²⁹⁸ odjeli do Prahy další čtyři městští zástupci a 2. září předložil hraběčin syn Václav Vojtěch ze Šternberka 12 bodů²⁹⁹, ve kterých má Krupka do tří dnů dostat zpět svá původní privilegia, a k tomu dále nové svobody. Kompletní znění těchto bodů je uvedeno v příloze této práce, a to ve dvojím znění - jednak z tzv. Weinerovy kroniky, jednak z krupské knihy privilegií.³⁰⁰ Obsah zmíněných bodů zahrnuje bod vyžadující vzdát úctu vrchnosti, jako to činí města Budín či Libochovice, hovoří se zde o poplatcích z vaření piva, z vinic či vyšenkovaného vína, v neposlední řadě je tu zmíněna povinnost vlastnit povolení od vrchnosti, pokud se chtěl člověk vdát/oženit do jiného města. Odpověď vedení města na sebe nenechala dlouho čekat. Purkmistr a rada se k 12 předloženým bodům vyjádřili ve smyslu, že v obsahu spatřují nevolnické a poddanské tendence a že nejsou ochotní tyto body dodržovat. Vedení města neopomnělo připomenout, že je v této situaci utěšují císařské horní svobody.³⁰¹ Znění odpovědi v plném rozsahu je uvedeno v přílohách k této práci.

²⁹⁷ SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 438-440.

²⁹⁸ *Ist eine Citation von gnädigen Unser Obrigkeit der [...] abgeri durch einen Bothen geschickt worden, darinnen so viel zu vernehmen gewesen, dass selbte einen güttliche Vergleich mit uns zutrefen gemeinet were, dannenhero sindt den 26. dito 4 Personen nemb[ich] 3 Burgermeister Christian Sachs, Nicel Gieringer Jun[ior], Paul Mennichen und Christof Müller anstatt Matthes Tandler nacher Prag gesendet, Aldort von Ihr Gn[ade] der Frau Gräfin denenselben 12 Puncta hierein zuwilligen anfgetragen worden [...]*, SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 241.

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 485-486.

³⁰¹ Tamtéž, s. 487-488.

Na počátku roku 1672 zemřela hraběnka Ludmila Benigna ze Šternberka a krupské panství přešlo na jejího druhorozeného syna Jana Norberta.³⁰² V červenci téhož roku od nového pána přišla zpráva, že se osobně angažuje ve věci navrácení krupských svobod. Koncem listopadu pak dorazil do Krupky, aby ohledně téže věci jednal s představiteli města, kterým představil podmínky pro navrácení odejmutých svobod.³⁰³ Krupští předložené podmínky nebyli ochotni přijmout, proto hrabě Šternberk 2. prosince odjel a nechal svého sekretáře Novatia, aby obnovil krupskou městskou radu.³⁰⁴

6. září 1676 přijel hrabě Jan Norbert znovu osobně do Krupky, a to primárně kvůli obnově městské rady. Tento akt se ale odehrál ještě hůře nežli v roce 1672. Jednak byli purkmistr a radní byli jmenováni bez předchozí volby, jednak Šternberk jmenoval *hraběcího rychtáře*³⁰⁵, který měl mít pod svým dohledem finanční záležitosti města, obnovu cechů, a také se měl účastnit cechovních shromáždění. Zároveň také fakticky rozdělil město ze soudního hlediska na dvě části, když ustanovil dalšího rychtáře, který měl mít na starosti předměstí a měšťany žijící v části města zvané Grund.³⁰⁶

³⁰² *Ist Ihr Gnaden Unsere gnädige Frau Ludmilla Benigna Gräffin von Sterneberg mit Tod abgangen und die Herrschaft Grazoen auf Ihren H[err] Sohn den Mittlern Graffen Johann Norbert kommen.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 259.

³⁰³ *Kam unsere gnädige Obrigkeit H[err] Graff Joann Norbert hieher, den andern Tag als den 30. dito hat er, erstlich den Rat nachmals auch die ganze Gemein vor sich erfordern lassen, und wegen der Strittigkeiten Unserer Privilegien güttlichen Vergleich Uns angeboten, weilen aber die Gemeindte auf dessen Vorschlag und Begehren nicht verwilligen wollen, hat Er begehret von Jeden Fass Bier; so aussgeschenkt wird 1 f[loren] wie dann auch alle die Schencken ausserhalb der Stadt, und den Zehenden Centner Zien in natura und nicht in geld, wann aber die Gemein hierein auch nicht consentiren können, ist Er darauf den 2. Decembris in Wiederwillen von hier wieder obgereiset, hat hinter sich seinen Secretarium Johann Adalb[ert] Novatium gelassen, welcher eben diesem Tag aus seinem Begehlich den Rat alda verneüert: wie folget [...], Tamtéž.*

³⁰⁴ *Ist auf gnädigen Befehl Ihre Hochgräfl[ichen] Gnaden, dess Hoch undt Wohlgebohrnen Herrn Herrn Johann Norbert des Heyl[igen] Röm[ischen] Reichs Graff von Sternberg, Unserm gnädigen Herrn durch dem Hierzu Deputirten Herrn Johann Adalbert Novatium, ein Ehrbar Rath, Alhier wiederum verneuert, undt hernach beschriebene 12 Persohnen zu Burgermeistern undt Rathsmannen verordnet undt bestätigt worden. Zu Burgermeistern: Nicolaus Gyrynger Jun[ior], Wentzel Andree, Johann Mattig, Heinrich Hüpsch, Rathspersohnen: George Fischer, Andreas Fleischer, Nicol Gyrynger Sen[ior], Johann Tietze, Christian Reichel, Barthel Steidel, George Bruchelt, Johann Löbel. Gemein Eltisten: Hans George Zillicher, Hans Bruchelt, Christian Witzschel, George Burckert. Tamtéž, s. 7.*

³⁰⁵ něm. Grafenrichter

³⁰⁶ Grund, historický pomístní název dnešní Horské ulice, u starousedlíků dodnes hojně používaný

11. prosince roku 1677 přišla do města zpráva od Clary Bernardiny z Maltzanu, ženy Václava Vojtěcha ze Šternberka s informací, že zmíněná hraběnka si od svého švagra Jana Norberta kupuje panství Krupku se vším příslušenstvím a zmíněný převod majetku je zaznamenán v zemských deskách.³⁰⁷ Zároveň se nová majitelka krupského panství vyslovila k ochotě navrátit městská privilegia, pokud za ní do Prahy bude vyslán zástupce města, který by ji předložil návrh na řešení dané situace. Ještě v prosinci byla do Prahy vyslána delegace zástupců města zmocněných k vyjednávání s hraběnkou.³⁰⁸ Ti majitelce Krupky předali zprávu, ve které shrnuli hraběnkou zveřejněných šest bodů. Delegace zástupců města s podmínkami nemohla souhlasit, a tak se s nepořízenou vrátila zpět.

Počátkem roku 1678 přišla z Vídně zpráva, ve které stálo, že v české dvorské kanceláři nebyly nalezeny žádné dokumenty týkající se sporů mezi Krupkou a její vrchností. Proto se

³⁰⁷ *Citationschrift von gnädiger Obrigkeit. Lieber Burgermeister undt Rath, es wirdt Buch ohne disschon Wissent sein, welcher gestalt Ich von meinen Herrn Schwager, Johann Norbert Graffen von Sternberg die Herrschaft Grauppen sambt der Stadt mit aller Gerechtigkeit undt appertinentien erkaufftet habe. Solcher Kauffcontract auch würcklichen in die Königl[ichen] Landttaffel eingetragen ist, undt weilen ich alle Sachen absonderlich die bishero zwischen der Obrigkeit undt nun mehro meiner Stadt Grauppen schwebendte Strittigkeit in eine vollkommene Richtigkeit gern bringen möchte, als thuen Buch hiermit ernstlich befehlen, Ihr sollet der gantzen gemein vortragen, damit Sie etliche von der Stadt genugsamb gevollmächtigte ohne Vorschub hieher abfertigen solle. Welche den Vorschlag von mir als Euer jetzigen Obrigkeit vernehmen. Undt darüber auch schliessen könnten, herentgegen qann, ich Ewer gehorsambe schuldige Erklärung verspüren werden, So möchte nicht darwieder sein Buch volgens mit gewissen Privilegien zu begnaden, dieser Cammerboth ist Expresse zu euch geschicket worden, werde also durch denselben ausführlicher Antwort gewertig sein, hiemit Gott befohlen. Actum Prag den 11. Decembris Anno 1677. Clara Bernhardina Graffin von Sternberg geborene freyin von Maltzan. SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 525.*

³⁰⁸ *Vollmacht. Wir Burgermeister Rath undt gantze Gemeindte der Bergstadt Grauppen auf eine sub dato den 11. decembris dieses 1677 Jahres, von Ihro Gnaden der Hoch undt Wohlgebohenen Frawen, Frawen Clara Bernhardina Graffin von Sternberg gebornen Freyin von Maltzan /Titul/ als Unsere gnädigen Obrigkeit, ergangener gnädige Citation, abgeordnete, nembl[ich] Wentzel Andre, Hans Löbl, beide Burgermeister, Tobias Behr Gemein Eltister, Michael Weiner aus der gemein, welche nicht allein den Von Unserer gnädigen Obrigkeit angezielten Vorschlag eins güttlichen Vergleichs zu vernehmen, Sondern auch so thonen vergleich in fall er unserer gantzen Gemeindte undt nachkommenden, wie auch unseren Uralten Wohl hergebrachten Privilegien nicht nachtheilig sein wurde, zuschliessen völlige Amcht undt Gewalt haben sollen, alles sub clausula rati = et grati, con et substituendi. Dessen zu Urkundt haben wir unser der Stadtgerichts Insiegel angedrucket. Geschehen Bergstadt Grauppen den 15. decembris Anno 1677. LS. Burgermeister Undt Rath sambt gantze gemeindte, Tamtéz, s. 526.*

do Vídně vydala delegace z Krupky, aby pomohla s hledáním.³⁰⁹ 12. července téhož roku tedy odcestovali tehdejší purkmistr Wentzel Andree spolu s městským písařem Weinerem do Vídně.³¹⁰ O dvanáct dní později přijel do Krupky hraběcí sekretář v doprovodu dalších úředníků, aby měšťany seznámili s novinkami v otázkách smíru s vrchností. Znovu byly předloženy výše zmiňované body, na které však hraběcí delegace nedostala žádnou odpověď. Hlavní představitelé města se v tutéž dobu nacházeli ve Vídni, kde se jim podařilo dosáhnout několika úspěchů. Jednak se jim podařilo najít potřebné dokumenty, navíc však dvorskou kanceláří předaný *Memorial* popisoval průběh těchto událostí od roku 1637. Zároveň *Memorial* zmiňoval, že vrchnost přes útrapy měšťanů jejich privilegia a svobody nepotvrdila, že vrchnost město trápila a nutila do ústupků.³¹¹ S pokorou prosili zástupci města císaře o zmíněné rozhodnutí. 3. srpna téhož roku obdrželi zástupci města císařský reskript pro místodržícího v Praze, kterému dokument předali 16. srpna.³¹² O dva dny později, 18. srpna, vydal místodržící rozkaz krajskému hejtmanovi přijmout obsah císařského reskriptu. První týden v září došla zpráva z kraje Cláre Bernardině ze Šternberka se stejným obsahem, jako

³⁰⁹ *Ist Wentzel Andree Burgermeister nebenst Michael Weiner Stadtschreibern nach Wien abgesendet worden, alldorten wegen unserer Action, so vor 30 Jahren zwischen unserer gnädigen Obrigkeit und Uns ergangen, einmahl darum zu sollicitiren und anzuhalten, weilen von Anno 1648 nach beschehener inrotulation der gewensselten Schriften niemand keine Wissenschaft hat hat noch haben will, wo selbige sind oder hinkommen, und ob sie annoch bei der Böhmischen Hofkanzlei zu finden sindt, diese unsere abgeordnete sich dessentwegen zuerkundigen.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 278.

³¹⁰ *Ist Wentzel Andree Burgermeister nebenst Michael Weiner Stadtschreibern nach Wien abgesendet worden, alldorten wegen unserer Action, so vor 30 Jahren zwischen unserer gnädigen Obrigkeit und Uns ergangen, einmahl darum zu sollicitiren und anzuhalten, weilen von Anno 1648 nach beschehener inrotulation der gewensselten Schriften niemand keine Wissenschaft hat hat noch haben will, wo selbige sind oder hinkommen, und ob sie annoch bei der Böhmischen Hofkanzlei zu finden sindt, diese unsere abgeordnete sich dessentwegen zuerkundigen.* Tamtéž, s. 287.

³¹¹ SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 533-536., kompletní přepis *Memorialu* je k dispozici v příloze této práce.

³¹² SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 537., viz také SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 287-288.

měl císařský reskript a příkaz z místodržitelství.³¹³ Clara Bernardin v odpovědi krajskému hejtmanovi 7. září vznesla obsáhlou stížnost³¹⁴ proti krupským, která však neměla žádnou

³¹³ *Vidimus des ergangenen Stadthalterischen Befehlichs An die Königl[ichen] Creishaubtleuthe. Denen Hoch undt Wohlgebornen Herren undt Edlen, H[err] Johann Frantzen Krakowsky des Heyl[igen] Röm[ichen] Reichsgraffē von Kolowrath auf Chlum [et cetera], Röm[ische] Kay[serliche] May[estät] Cammerern, undt Herrn Georg Borziwoj Auderzky von Auderitz auf Radonin [et cetera]. Verodneten Königl[ichen] Hauptleuthen des Leitmeritzer Creyses unsern besonders Lieben Herren undt Freunden sambt undt sonders [et cetera]. Was bey Ihro Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Unserm Allegnedigsten Herrn, Burgermeister undt Rath, sambt der Gantzen Gemeinde, der Bergkstadt Graupen, wieder Ihre Obrigkeit, gewisser Neuerungen wegen, beschwerendt anbracht, undt umb Erledigung der von langen Jahren hero schwebender Differenzien undt sobsten underthenigst gebetten, auch was Ihre May[estät] In ein undt andern fürzukehren, allergnedigst mitgegeben, solches ist aus bey verwahrter Abschrift, mehrern Inhalts zuersehen: Nun werden wir unsers Orths hierinn die weitere Notturft für zukehren wissen, auf das aber so viel es den anderten punct des allergnedigsten Schreibens betriefft, deme gehorsambst schuldige folge beschehe. Als thun im Nahmen undt anstatt allerhöchsterwehnter Ihrer May[estät] Eir dem Herrn Graffen, undt dem Herrn befehlen, dass Sie bey eingangs besagter Obrigkeit, inmittest die weitere Verfügung thuen sollen, womit alle Neuerung underbleiben, undt die sach in dem Standt, wie es vor ausgebrachter Confirmation der Graupner Privilegien gewesen, erhalten werde, Hieran beschicht allerhöchsterwehnter Ihrer May[estät] Allergnedigster willen undt Mainung, Geben auf dem Königl[ichen] Präger Schloss den 18. Augusti Anno 1678. Collationirt undt stimmt diese Abschrift, mit dem Original Concept in allem wol über ein, Actum Prag den 20. Augusti Anno 1678. LS Melchior Reitter Königl. Stadthalterei Cantzeyregistrator. SOka Teplice, AM Krupka, Kniha privilegii 1676-1691, kn. č. 6, s. 538.*

³¹⁴ *Hierauf folget der Königl[ichen] Creyshaubtleuthe abgegebendes Schreiben an Unsere Obrigkeit underm dato den 7. Septembris Anno 1678. Der hoch undt wohlgebohrnen Frawen Frawen Clara Bernhardina Gräffin von Sternberg, gebohrner Freyin von Maltzisch, Frawen auf Grünberg, Horaschowitz, Sedlitz, Dürnholtz undt Grauppen, unserer gnädigen Frawen Zuhänden [et cetera]. Hoch undt wohlgeborne Gräffin, Gnädige Fraw, Was die Röm[ische] Kay[serliche] Auch zu Hungarn undt Böhaimb Königl[iche] May[estät] Unser allergnädigster Herr, auf allerunterthänigstes Suppliciren Burgermeister undt Raths sambt der gantzen gemein der Bergkstadt Grauppen, in puncto einiger von der Obrigkeit bey ihnen einführenden Neuerungen: an dero Königl[iche] Stadthalterey allergnädigst rescribiret, von gedachter Stadthalterei aber an uns Creishaubtleuthe ergangen ist. Beliebe Euer Gn[ade] Aus ein- undt andern Inschluess mit mehrern Zuvernehmen. Sintemahlen Wier nun womit alle Neuerungen unterbleiben, undt die Sach in dem stand, wie es vor ausgebrachter Confirmation der gnraupner Privilegien gewesen, erhalten werde, die verfügung Thun sollen. Danenhero im Nahmen allerhöchst erwehnter Ihrer Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Wier Ewer Gn[ade] Dieses zuverkennen geben. Auch ein undt andern Befel zu dem end communiciren, damit selbte hierinnen dem Kay[serlichen] Undt Königl[ichen] Allergnädigsten willen zuerfüllen, die etwo bey der Stadt Grauppen wie es vor ausgebrachter Confirmation der Privilegien gewesen zuerhalten wissen möchste, Im übrigen nebst göttlicher Empfehlung verbleibe. Euer Gnaden dienstwilligste Johann Frantz Krakowsky Graff von Kolowrath M[anu] P[ro]pria Georg Borziwoj Audrczky von Audrz. Geben Prag den 7. Septembris An[n]o 1678. Tamtéž, s. 539.*

právní oporu. Město si v tomto duchu s hraběnkou vyměnilo ještě několik písemných reakcí.³¹⁵

Dne 8. března 1680 dorazil do města osobně Václav Vojtěch ze Šternberka³¹⁶, o den později svolal řádnou volbu nové rady města. Volba se uskutečnila počtem 24 hlasů tak, jako bylo zvykem dříve. Ve městě také již nadále nepůsobil hraběcí rychtář.

V témže roce propukla v Krupce morová epidemie, kterou do města zanesl měšťan a obecní starší Tobias Behr, který na následky nemoci zemřel³¹⁷, o několik dní zemřela také jeho žena, oba synové a snacha. Dům v Gruntě čp. 104, ve kterém rodina bydlela, zůstal prázdný a bylo vydáno nařízení zakazující vstup do tohoto domu. Nenechaví zloději však v domě hledali cennosti, sami se nakazili, přišli o život, předtím však stihli nemoc rozšířit po městě.³¹⁸ Než se morová nákaza z města vytratila, zemřelo celkem na 300 osob.

³¹⁵ viz SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 556.-558. ze 6. ledna 1679, dále SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 292. z 9. ledna 1679, a dále SOkA Teplice, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 559-565. z 31. ledna 1679

³¹⁶ SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 302-303.

³¹⁷ *Ist Tobias Behr von Prag krank hier kommen. Und des andere Tages darauf mit Tod abgangen. Ist besichtigt worden, ob er etwas ein Zeichen von den Pestilenz oder an verdächtigen Krankheiten möchte gestorben sein, aber nicht übers gefunden an ihm haben.* Tamtéž, s. 304.

³¹⁸ *Zugleich auch bei uns hier bei volligen angefangen an dieser seüchen zusterben, dann immer 6 wahren in dess Tobias Behr seinen Haus N[ummer] 104, itz ver 5 als der Mann erstlich nachmahlen dass weib in etlichen wahren, die schwieger und 2 Söhne heraus gestorben sein, die übrigen sich in ihnen weingarten begeben und ist nicht bewohnt mehr worden. Sind nachmal von diese Haus weilen etlichen zu nächtllicher weile dass Haus spoliret und also die infection überhand genommen hat. Und sind liss den 10. Juli über etliche 40 Personen an dieser Seüche gestorben. Dann vier Personen weilen keine regierung Burgermeister und Rat allda noch bestellt gewesen. Obwohl die H[errn] Creishaubtleute in Nahmen Ihre Kai[serliche] May[estät] an Unser Obrigkeit Befehl ergangen, dass Sie den alten Rat wiederum einsetzen und alles in statu quo bis zu erörtherung d[er] Hauptaction soll lassen. Aber bis dato nichts geschehen. Zu dieser Zeit groses wehrklagen hier gewesen, weilen denen Graupern aller Orthen Verboten Grund und Boden zu betretten wegen der übeln Contagion, auch sogar zu unser Lieben Frau Kirchen nicht haben gedürfft. Aller Orthen scharfe wachen, und Obsicht auf uns gehalten worden. Neben diese Unglück ist auch grosse türm eingefallen hier grosser Mangel an mahl Wasser gewesen, anderswo kein Graupner nicht bekommen, durch lange Zeit gar kein einiger Fremder oder hier benachbarter zu Uns kommen ist, auch aus den Dörffern kein Tropfen Bier hier genommen worden, ist grosse Trübseeligkeit entstanden, Hat sich der H[err] Ertzbischof zu Dux entlichen über uns erbarnet. Und den 8. Juli mehl bis zu S[ankt] Procopi Kirchen herführen lassen welches unter die arme nothleidenden ist getheilte hernach worden.* Tamtéž, s. 305-306.

Na počátku roku 1683 se intenzivně pracovalo na vydání nového soudního řádu.³¹⁹ Jeho znění v plné verzi je uvedeno v příloze k této práci. Obsahem zmiňovaného řádu se museli řídit všichni budoucí rychtáři ve městě. Řád zmiňuje pokuty, které má rychtář vymáhat při neuposlechnutí či nedodržování pořádku ve městě, například:

- za zesměšňování Boha bylo trestem vězení a pokuta. Zároveň pokud někdo slyšel, že jiný Boha zesměšňuje, měl povinnost to nahlásit
- za křik a postrkování nejen na ulici, ale i doma následovalo varování, pokud nepomohlo, tak byl dotyčný přiveden k soudu a musel zaplatit 15 krejcarů
- během výročních trhů a týdenních trhů měl rychtář za povinnost zkontrolovat míry a váhy. Kdo je nedodržoval, byl pokutován.
- kdo vztáhne ruku na rychtáře, přijde o hlavu
- poplatky z dobytka:
 - za koně - 12 krejcarů
 - za krávu - 12 krejcarů
 - za prase - 6 krejcarů
 - za kozu - 6 krejcarů
 - za husu - 3 krejcarů
- za vepsání do soudní knihy je stanoven poplatek 14 krejcarů³²⁰

V 90. letech 17. století došlo k závěru celého přes sedmdesát let trvajících sporu mezi krupským panstvím a Šternberky. V rozhodnutí české dvorské kanceláře 24. července 1691 byla celá záležitost vyhodnocena jako očividná nespravedlnost a všechna práva, která byla městu udělena od dob Těmy z Koldic, měla být Krupce znovu přiřknuta.³²¹ Zároveň měl být obnoven právní stav tak, jak vypadal před osudným rokem 1616. Celé znění tohoto rozhodnutí je zveřejněno v příloze k této práci.

³¹⁹ *E[uer] E[hrenvester] Rat auch eine neue Gerichtsordnung aufgerichtet. Ingleichen dem bestelten Waldheger und Schutzen auch den Fronbet iglichen ein instruction und Ordnung verfasst und zugestellt. Wesen sie sich sollen richten.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 337.

³²⁰ SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha přijetí měšťanů, inv. č. 118, str. 530.

³²¹ SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, fol. 612-616.

Kvůli potvrzení celé záležitosti musel krupský písař Michel Weiner roku 1692 do Prahy, kde 4. července dal zapsat listinu do zemských knih. A teprve 19. března 1696 po dlouhých 76 letech přivezl zpět originály krupských městských privilegií. Na místo ztracené městské pečeti musela být vyhotovena nová. Funkce horního inspektora byla zrušena. Šternberk se však v této záležitosti nevzdával a místo horního inspektora uvedl do funkce horního správce. Ještě 20. dubna roku 1695 započal Šternberk s výstavbou úředního domu v areálu Rosenburgu³²². Úřední dům měl mít funkci sídla horního úřadu.

III.4.2 Náboženská situace

Církevní správa v této době procházela dalším nešťastným obdobím. S ohledem na změny politické situace v zemi započaly sílit vlivy po změně konfese z luteránské na katolickou, podobně, jako tomu bylo například v Kutné Hoře.³²³ Vztah tehdejšího kněze Hönela s městem dospěl tak daleko, že sám duchovní v roce 1651 z Krupky odešel. V srpnu roku 1652 přišel do města nový kněz - Michael Leopold Schrammel z Úštěka, jehož předchozím působištěm byl Duchcov, kde byl kaplanem. 30. března následujícího roku po arcibiskupském potvrzení sloužil tento kněz v Krupce svou první mši svatou.

Když zemřeli páni z nedalekých Soběchleb - Karel Maxmilián z Bleilebenu a jeho otec Alexander Regniers, připadlo panství na vdovu Annu Marii rozenou z Pichelbergu. Dědička soběchlebského panství byla velkou podporovatelkou jezuitského řádu, který o několik let dříve začal působit při kostele v Šejnově.³²⁴ 5. května 1651 předal krupský pastor komplex františkánského kláštera spolu s kostelem Všech svatých pražskému jezuitskému kolegiu a sám se odebral k působení u kostela sv. Anny na Libušíně.³²⁵ 8. července téhož roku rektor chomutovského jezuitského kolegia P. Conrad Stadelhofer za pomoci finančních prostředků

³²² Hrad Krupka/Růžový hrádek

³²³ Veselský, Petr Miroslav: Persekuce Hory Kutné po bitvě bělohorské, s. 18.

³²⁴ Scheune/Šajn/Mariaschein, dnešní Bohosudov

³²⁵ *Hat Unser Pfarrherr das Kloster den Herren Patern Jesuitem müssen abtreten, und haben alles daraus unsern Kirchen Ornat genommen und in S[ankt] Annakirche getragen, und den 7. dito hat er angefangen darinen den Gottesdienst zuhalten.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 173.

Anny Marie z Bleilebenu nabyl v Šejnově majetek - tzv. Starý dvůr³²⁶ za 2300 zlatých od Adama Pecelia z Adlersheimu, který Starý dvůr držel v majetku od roku 1638. V době jeho držby byl Starý dvůr povýšen na svobodný rytířský statek.³²⁷

Reakcí na 12 bodů předložených městu vrchnostenským sekretářem Ludmily ze Šternberka byla rezignace tehdejšího kněze Schrammela, který z města odešel do Děčína. Vedení města přenechalo ustanovení administrátora na hraběnku ze Šternberka.

Na Zelený čtvrtek roku 1666 dorazil do Krupky kněz Sigismund Hundshagen, aby měl následující tři týdny na starost správu fary. Hraběnka se v té době obrátila na litoměřického biskupa, kterému představila kněze Christopha Franze Rungeho jako budoucího krupského faráře.³²⁸ Ten byl uveden do úřadu 3. května téhož roku.³²⁹

Zásadní změna pro náboženský život v Krupce přišla v roce 1672. V tomto roce, konkrétně 6. prosince na svátek sv. Mikuláše - spolupatrona kostela Nanebevzetí Panny Marie, byla v

³²⁶ Starý dvůr (Althof) ležící mezi Krupkou a dnešním Bohosudovem (Scheune, Mariaschein) - poplužní dvůr s vodní tvrzi sloužil ve středověku jako fortifikace města.

³²⁷ <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/UDZ-L/792A/charter> [cit. 15.8.2023]

³²⁸ *Ihr Hochgräflichen Gnaden Unserer gnedigen Obrigkeit, Praesentation eines Geistlichen bey Ihr Hoch Bischoflichen Gn[ade] Zu Leutmeritzu zur Grauppner Pfarr. Anno 1666 den 1. May. Hochwürdiger undt Wohlgebohrner Herr Herr. Demnach meine Pfarr zu Grauppen, durch Resignirung meines Alda gewesenen Pfarrers Vacant worden, undt solche ohne Seelsorge, sonderlichen in den Österlichen Zeiten, wegen Beichthörung, nicht bestehen kan, darumben ich mich widerumben umb einen andern, wohl qualificirten Geistlichen beworben. Wann dann unter andern der Ehrwürdige Christoph[us] Franc[iscus] Runge, sich bey mir angemeldet, undt umb die Praesentation gebetten, In Betrachtung nun seiner guten Qualitäten, undt andern Geistlichen Sitten, undt Wandels, hab Ich Ihme solches nicht abschlagen wollen. Thue also Ihme solche Praesentation Krafft dieses ertheilen, Euer Hochwürdigen fr. Bittende, Sie belieben obbemelten Christophoro Franc[isco] Runge, mit der gewöhnlichen Confirmation auf mein genante Pfarr Grauppen willfährig zu sein, welches mir versehendt, verbleibe ich in übrigen. Ewer Hochwürden In gebühr dienstwillige Ludmilla Gräffin von Sternbergk. Prag den 1. May 1666.* SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 451-452.

³²⁹ *Ist der Ehrwürdige Pater Christoph Franciscus Kluge zu einem Seelsorger und Administrator der Graupner Pfarrkirchen hier ankommen, und von unserer gnädigen Obrigkeit praesentiret worden.* SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 232.

kostele znovu po dlouhých 39 letech sloužena mše svatá.³³⁰ O dva roky později zemřel krupský farář Runge³³¹, který v Krupce svou duchovní činnost vykonával 9 let. V této situaci bylo opět nutné najít nového kněze. V lednu roku 1675³³² jmenoval biskup nového administrátora - Georga Preißlera, který do Krupky dorazil o tři měsíce později, avšak potvrzen do úřadu byl až 20. listopadu následujícího roku.³³³ Duchovní otec Preißler se zasazoval o uspíšení renovačních prací na kostelu sv. Prokopa. Zároveň se také obrátil přímo na papeže s žádostí o povýšení privilegií k tomuto kostelu, aby každému, kdo se v kostele na svátek sv. Prokopa nechá vyzpovídat a přijme svátost oltářní, bude udělen plnomocný odpustek. Toto privilegium bylo kostelu skutečně uděleno, a to na sedm let, 4. července roku 1676 tedy mohlo být poprvé uvedeno v praxi.³³⁴

³³⁰ *Als am Freitag S[ank]t Nicolai mit Patrons allhiesischer Pfarr Kirchen Mariae Himmelfahrt, ist wiederum zum erstenmal der Gottesdienst mit einem gesungenem Amt und Predigt solemniter gehalten worden, welche 39 Jahr nach dem Brand wüste gelegen, und mit grosser Mühe und Beschwer der Unkosten halber auferbaut worden, und hat dessentwegen von Kirchenornat und Kleinadien müssen verkaufft werden, als. [chybí] SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 260.*

³³¹ *Ist in Gott seel[igen] verschieden der Ehrwürdige Pater Christoph Franciscus Runge, welcher 9 Jahr lang Unser Pfarrer und Seelsorger gewesen, ist in die Stadtkirche untern Hohen Altar besage dessen grabstein aldar, begraben worden, hierbei zu gegen gewesen H[err] Dechant von Aussig samt vielen Pfarrherrn und Priestern, auch Herrn Patern aus der Societet Jesu und hat ein Jesuiter die leiche Predigt getan, ist sehr betrauret von Uns worden, seitemahlen er der Grauppner frossen Freund und gutter gönner; welcher dann auch mit Rat und That unser Gemeinen Stadt sehr behülflich und erschiesslichen gewesen ist. Seus det Illi requiem se, piternam. Tamtéž, s. 264.*

³³² *Von Ihr Hochbischofl[icher] Gnaden zu leitmeritz an Rath zu Grauppen, wegen Administrirung eines Pfarrers Nahmens Georg Preisler Anno 1676, 18. Januarii, denen Ehrenversten undt Weisen Herren Burgermaistern undt Rath, der Bergstadt Grauppen. Aus Begel Ihro Bischofl[icher] Gn[ade] Allhier zu Leitmeritz [et cetera]. Wirdt hiemit Ein Ehrenvester Weiser Rath der Bergstadt Grauppen, erinnert, Weillen gleichwohlen der Hochwohlgebohrne Herr Herr Johann Norbert Graffen von Sternberg /Titul/ das Jus Patronatus, oder Collaturae alldorten inzuhaben, undt durch diese bey gelegte Documenta, welche anhero wiederumben zuruck geschickt sollen werden, zubehaubten vermeinet, damit dahero so gedachter Rath, hingegen die Seinige, war auf Er sich Fundiren thuet, mit nechsten auch anhero communiciren möchte, wie wohlen Sonsten bis zu Ausgang solcher Strittigkeit, dem bishero gewesten Neschwitzer Pfarrern, Georg Preisslern, die Administration des Pfarrspiels Grauppen, aus Bischofl. Macht undt Autoritet, welcher in solchen controversenfählen die Pfarrliche Notturfftien zuversehen gebühret, allbereit ertheilet ist worden. Leitmeritz, in der Bischofl. Consistorialcantzley den 18. Januarii 1675. Nichtenberg Asv. Undt Secret[är] M[anu] P[ropria], SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 515-516.*

³³³ Tamtéž, s. 517-520.

³³⁴ Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 209.

Roku 1679 postavili dva krupští měšťané - Christian Wietschel a Hans Jungmeister - na hoře nad městem tři kříže.³³⁵ Na svátek Nanebevstoupení Páně (30. května) roku 1680 nechal tehdejší kněz Preißler tyto kříže slavnostně posvětit. Protože tento rok ve městě zabíjela morová epidemie, sloužil zmíněný kněz pro věřící mnoho pobožností s prosbou o ukončení této nemoci. Nemoc odezněla 3. prosince na svátek sv. Františka Xaverského. Proto si tohoto světce lidé zvolili za patrona města.

Na podnět krupského kněze Preißlera bylo 3. ledna 1683 slavnostně obnoveno literátské bratrstvo. Již v dubnu mělo 13 členů a jejich počet dále rostl. V této době bylo založeno také druhé bratrstvo - bratrstvo svatého Kříže.³³⁶

V listopadu roku 1682 byla uzavřena smlouva s truhlářem z Lípy, který měl za úkol vyhotovit nový oltář do farního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Ten byl v roce 1684 dokončen a a 28. května posvěcen litoměřickým biskupem. Dozvídáme se, že se v tomto kostele nacházely oltáře: Nanebevzetí Panny Marie, sv. Mikuláše, sv. Františka, sv. Josefa, sv. Kříže.³³⁷ K lítosti obyvatel Krupky odešel kněz Preißler v roce 1686 do Kamenice a 17. října byl ve městě

³³⁵ *Zugedenken auch dass zwe allhiesige Burger namens Christian Mitzsch und Hans Jungmeister beide Becker aus andacht anno 1679 die Creutze Jesus mit den zwei Schäfern, Maria und Johannes, obendig der Stadt aud den Calvariberg haben setzen lassen. Anno 1680 am Tage Cristihimmelfahrt sind bedeüte Creütze u[nd] Statuen von hinschen Pfarrer P[ater] Georg Priessler in grossen versamlung dess Volks geweiht worden und dabei feine inusica gehalten.* SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 307.

³³⁶ Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 219.

³³⁷ *Als andern Pfingstfest ist Ihr Hochbischofl[iche] Gn[ade] von Leitmeritz bei unser Lieben Frauen zu Mariaschein ankommen, alldorten ein ganzer Rat samt unser H[err] Dechent mit Bergleuten und Brennten gruben lichten hochgedacht, Ihro Bischofl[iche] Gn[ade] auch empfangen haben. Folgenten Tages das Sacrament der Firmung mitgetheilet hat. Mittwoch darauf Ihro bischofl[iche] Gn[ade] anhero auf Graupen kommen, Unser Stadtkirch und Klosterkirchen visitiren und auf unser Dechentei ein Frühstück eingenommen. Sonntags darauf als am Fest S[ankt] Trinitatis Ist Ihro Hochbischofl[iche] Gn[ade] wiederum bei uns zu Graupen ankommen. Hat alhier in unser Stadtkirche die drei Altar geweiht. Der hohe altar Heistet: Maria Himmelfahrt und Sancti Nicolai. Der Altar zur rechten Seiten: S[ankt] Francisci Xaverii. Der Altar zur lincken Hand zum H[eiligen] Kreutz und S[ankt] Josephu. Solche Einweihung hat viel Stunden gewähret und seindt die H[errn] P[atern] Jesuiten auch zu gegen gewesen und assistiret. [...], SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 344.*

ustanoven nový kněz Johann Siegmund Franz Hoffmann.³³⁸ Celá zpráva týkající se této záležitosti je uvedena v příloze této práce.

Roku 1696 byla započata renovace kaple sv. Wolfganga pod Komáří hůrkou. Výstavba byla ve svém průběhu několikrát zastavena. 29. srpna roku 1700 byla stavba dokončena. Na příkaz hraběte Šternberka měla být kaple udržována na náklady horníků - každý rok mělo kostelu připadnout ¼ centnýře cínu a ¼ centnýře mědi. Na svátek sv. Wolfganga byla kaple vysvěcena krupským farářem.

III.4.3 Hornictví

Horní činnost v této (po)válečné době prakticky neexistovala. Ve světle dochovaných pramenů se jeví pozice kontrolora mezi lety 1639 a 1655 neobsazená. O hornictvu samotném se po roce 1616 ztrácejí zmínky. Přestože by logicky mělo být v zájmu vrchnosti, aby hornická činnost ve městě pokračovala a byla z její strany podporována, žádné podpory se město nedočkala. Pro krupské hornictví to byla velmi složitá doba.

Když bylo českou komorou vydáno nařízení, aby z každého centnýře bylo odvedeno 5 liber cínu *in natura*, a dále z každého centnýře mělo být zaplaceno 20 krejcarů hraničního cla. Hraběnka dále ustanovila, aby váha na cín, která se „od nepaměti“ nacházela ve městě, byla znovu uvedena do provozu. František Karel ze Šternberka před několika desetiletími tuto váhu z města odstranil a nechal ji zřídit na Cínovci, a to přes značné protesty krupských měšťanů a navzdory zákazu krajských úředníků. Ludmila ze Šternberka porušovala po 17 let výslovné nařízení královského soudu.

9. dubna roku 1666 byl na místo horního kontrolora dosazen Lorenz Raue³³⁹, který předtím od roku 1655 zastával pozici kontrolora.

³³⁸ SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 601-607.

³³⁹ Tamtéž, s. 230-232.

Důležitým okamžikem v otázce krupského hornictví se stal rok 1684, kdy se ve městě objevil panský úředník - inspektor horního úřadu Johann Friedrich z Nievenheimu³⁴⁰, který do Krupky přijel s mnoha příkazy, z nichž velká část se týkala právě hornictví. Majitelka panství Clara Bernardina měla v úmyslu opět krupské hornictví rozhábat a tyto příkazy k tomu měly pomoci. Hornictví totiž od roku 1666 naprosto stagnovalo, proto vrchnost obrátila svou pozornost právě na tuto oblast. Jednou z možností, jak krupské hornictví znovu nastartovat, byla jeho reorganizace. Proto bylo nařízeno, aby vždy pět až šest důlních děl mělo svého vlastního šichtmistra. Z každého důlního díla měly být placeny týdně čtyři krejcarý, zároveň měl být z každého vytěženého centnýře cínu zaplacen desátek ve výši dvou zlatých a třiceti krejcarů.³⁴¹ Měšťané i vedení města z těchto zásahů však byli velmi rozpačití. Když nakrátko Nievenheim z města odjížděl, vezl s sebou kvůli nastalé situaci více než 30 stížností měšťanů adresovaných vrchnosti.

Nievenheim se do města vrátil 30. března a přivezl s sebou nová hraběňčina nařízení, proti nimž se město také ohrazovalo. Horní inspektor například určil novou míru pro vážení cínu, pro jeden centnýř nyní platilo 120 liber pražské váhy, zatímco původně bylo váženo 104 liber. Pro krupské to znamenalo zvýšení odváděného desátku z cínu, což se jim samozřejmě nelíbilo.

Konečně 22. října 1685 bylo na radnici smluveno, že *téměř všichni měšťané kvůli mnoha potížím skončili s dobýváním horních děl, k zachování městských horních svobod má být uvedeno do provozu společné důlní dílo nebo dědičná štola a takové důlní dílo má být vytvořeno nad městem nad úvozem naproti bukové štole*³⁴². Od roku 1690 je pak město pro hornictví na čas zcela uzavřeno.

³⁴⁰ *Ist von Unserer Obrigkeit[licher] Gn[ade] ein Vollmächtiger oder Oberamtsinspector namens H[err] Johann Friederich von Nyvenheim allhier ankommen, welcher bis auf den 8. Februarii alda bleiben. Hat inmittels scharfe inquisition und nachtrag, sowohl in Bergsachen, als andern Umständen, gehalten.* SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 341.

³⁴¹ Hallwich, H.: *Geschichte* ..., s. 221.

³⁴² Buchengang

V roce 1692 je v pramenech zmiňováno, že hornictví vykonávají sotva tři měšťané, v následujícím roce už je zmiňováno 48 důlních děl, na kterých se těží.³⁴³ V otázce krupského hornictví se tedy snad blýskalo na lepší časy. V témže roce byl také vydána instrukce³⁴⁴ pro hormistry, z níž vyjímám:

- hormistr na počátku svého funkčního období přísahal na královský horní řád
- hormistr měl vést čestný život a měl být zbožný a bohabojný
- ve svém úřadu měl v rámci své kompetence a odbornosti pomáhat
- hormistr neměl mít žádný vedlejší přivýdělek a měl se spokojit s platem
- veškeré nepravosti, které se v rámci hornictví děly, měl řešit a napravovat
- pokud by se v úřadu hormistr choval nečestně, měl být z funkce sesazen³⁴⁵

V tomto duchu tedy krupské hornictví vstupovalo do nového století.

III.5 Krupka na počátku 18. století

III.5.1 Správa města

Když v roce 1679 zemřel tehdejší majitel Krupky a bratr Václava Vojtěcha - Johann Norbert ze Šternberka - zanechal svého jediného syna Jana Josefa. V březnu roku 1700 zemřel Ignác Karel ze Šternberka - mladší bratr Václava Vojtěcha. Hned nato zemřel také zmiňovaný Jan Josef. V této situaci se jevil jako jediný ze Šternberků vhodný pro převzetí krupského panství Václav Vojtěch. Ten se od té doby mohl jen letmo zabývat Krupkou a jejími záležitostmi, které nebyly naléhavé. Život ve městě se zdál být klidný. Jedinou velkou starostí především pro městskou pokladnu byl neustálý růst kontribučního dluhu.

9. listopadu roku 1706 došlo poprvé od roku 1698 k obnově městské rady a byla skládána přísaha na vydanou Instrukci pro královská města.

³⁴³ Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 227.

³⁴⁴ SOKA Teplice, AM Krupka, kart. č. 35, inv. č. 477.

³⁴⁵ SOKA Teplice, AM Krupka, Pamětní kniha 1684-1693, inv. č. 58, kn. č. 3, fol. 74-75.

26. ledna 1708 zemřel Václav Vojtěch ze Šternberka. Vdova po majiteli panství nezamýšlela, že by si Krupku ponechala. Vyjednala proto smlouvu, která byla 15. března roku 1710 v Praze potvrzena. Krupka byla za 30 000 rýnských zlatých a 600 zlatých tzv. *Schüsselgeld* prodána Františku Karlovi hraběti Clary-Aldringen, pánovi v Teplicích. Tímto aktem končí dlouhý vývoj města Krupky pod správou rodu Šternberků.

III.5.2 Náboženská situace

Co se týče náboženské situace, je zde na místě alespoň krátce zmínit, že mezi lety 1701-1706 byl zcela přestavován kostel Panny Marie v Šejnově.³⁴⁶ Poutní místo stále více nabývalo na významu nejen v regionu, ale v celém království, důležitou roli zde hráli Lužičtí Srbové, kteří do Bohosudova konali své poutě.

III.5.3 Hornictví

Na počátku 18. století můžeme konstatovat, že se hornictví v Krupce opět poměrně dobře dařilo, dobývání rudy prožívalo období konjunktury, které započalo již na konci předchozího století. Na obecním dole se za jeden kvartál vytěžilo 1 centnýř 43 liber velmi dobrého cínu. Stran vlastní horní správy je na místě uvést jméno Matthese Platticha, který v této době působil jako správce v nově vystavěném horním úřadu na Rosenburgu. Předtím, než začal zastávat tuto funkci, pracoval jako horní písař.

V tomto krátkém časovém období (ohraničené lety 1700-1710) však nemůžeme zmínit žádné zásadnější informace týkající se vývoje krupského hornictví.

³⁴⁶ Šejnov, něm. Scheune, dnešní Bohosudov (Mariaschein).

IV. Krupští úředníci

IV.1 Městská správa

Jak bylo již naznačeno výše, vývoj a fungování města Krupky šlo neoddělitelně ruku v ruce s hornictvím a těžbou cínu. Není proto s podivem, že se také krupská městská správa prolínala se správou horní, jak to ostatně můžeme sledovat také v dalších hornických městech, ku příkladu v Kutné Hoře.³⁴⁷

Na tomto místě je nutné konstatovat, že v tuto chvíli se nelze věnovat všem níže uvedeným osobám, byť by si pozornost jednoznačně zasloužily. U popisu jednotlivých úředních funkcí uvádím alespoň výběrově jména, která jsou pro toto téma významnější v porovnání s ostatními, především jedná-li se o jejich předchozí pracovní působení. Jak je u některých funkcí naznačeno, někteří se do vysokých funkcí krupské městské správy (purkmistr, radní, obecní starší) etablovali z cechovních mistrů.

V následujících podkapitolách je podán přehled jednotlivých úředníků v tabulkové formě s odkazy na příslušné prameny a literaturu, pokud k nim je dochovaná.

IV.1.1 Purkmistr

V čele městské správy stál purkmistr. Jak je z tabulky níže patrné, v Krupce, stejně jako v mnoha jiných městech, byl držen úzus dosazení čtyř purkmistrů v jednom roce. Purkmistr byl prvním úředníkem města, měl být tedy stále k dispozici pro osoby, které s ním chtěly jednat.³⁴⁸ Kromě vlastní reprezentace města a zastupování ho navenek, měl purkmistr ve své gesci především vedení městských financí, měl však také právo držet městskou pečeť³⁴⁹.

Po komparaci dochovaných archivních pramenů městské a cechovní správy v Krupce lze dojít k závěru, že někteří purkmistři vzešli právě z cechovního prostředí. Tuto tezi lze demonstrovat na příkladu Benedicta Müllera, který v roce 1676 získal mistrovské právo v krupském cechu krejčích³⁵⁰, a v roce 1690 zastával funkci purkmistra.

³⁴⁷ Bisingerová, Marie: Správa města Kutné Hory v 15. a 16. století a instituce městských písařů, s. 47.

³⁴⁸ Malý, Karel a kol.: Práva městská království českého, s. 690.

³⁴⁹ Winter, Zikmund: Kulturní obraz českých měst, s. 674-675.

³⁵⁰ Flaková, Nikola: Dějiny cechovních řemesel v Krupce, s. 140.

rok	jméno purkmistra
1526	Michel Fischer, Paul Roth, Martin Würmel (Hallwich, Geschichte ..., s. 94.)
1527	Paul Roth, Valten Groß, Martin Würmel (Tamtéž)
1528	Wolf Knobloch, Hans Jüre, Michel Fischer (Tamtéž)
1529	Paul Roth (Tamtéž)
1530	Franz Sommer, Eytelhans (Tamtéž)
1531	Michel Fischer, Valten Groß, Martin Stengel, Hans Candler (Tamtéž)
1532	Michel Fischer, Bernhard Gutkäse (Tamtéž)
1533	Martin Stengel, Wolf Müntzer, Bernhard Gutkäse (Tamtéž)
1534	Dominik Stengel, Wolf Müntzer (Tamtéž)
1535	Clemens Koyth, Michel Fischer (Tamtéž)
1536	Michel Fischer, Hans Stöbel (Tamtéž)
1537	Wolf Müntzer (Tamtéž)
1538	Hans Stöbel (Tamtéž)
1539	Hans Stöbel, Mathes Jür, Wolf Müntzer (Tamtéž)
1540	Martin Stengel, Wolf Müntzer (Tamtéž)
1542	Wolf Knobloch Wolf Müntzer, Clemens Koyth, Bernhard Unger (Tamtéž)
1543	Michel Fischer (Tamtéž)
1544	Michel Fischer (Tamtéž)
1546	Wolf Müntzer (Tamtéž)
1549	Wolf Müntzer, Jacob Steudel (Tamtéž)
1551	Wolf Müntzer (Tamtéž)
1554	Hans Stöbel (Tamtéž)
1557	Johann Stöbel
1558	Peter Stolle, Thomas Wal, Barthel Venus (Tamtéž)
1559	Thomas Wal, Wenzel Stäubsmehl, Matthes Jür, Blasius Eckhart (Tamtéž)
1561	Matthes Jür (Tamtéž)
1562	Wenzel Stäubsmehl
1563	Wenzel Stäubsmehl, Peter Stole, Blasius Eckhart, Jacob Härtel (Tamtéž)
1565	Johann Stöbel, Andres Mayer (Tamtéž)
1566	Johann Stöbel (Tamtéž)
1567	Wenzel Stäubsmehl, Johann Stöbel, Jakob Freudel, Caspar Candler (Tamtéž)
1568	Jakob Freudel, Andres Mayer, Hans Hellmann, Lorentz Fübel (Tamtéž)
1569	Matthes Jür, Wenzel Stäubsmehl (Tamtéž)

1570	Josef Stöbel, Mathes Jür, Jakob Freudel, Caspar Candler (Tamtěž)
1571	Jakob Freudel, Andres Mayer (Tamtěž)
1572	Matthes Jür, Hans Hellmann (Tamtěž)
1573	Caspar Candler, Mattes Jür, Michael Langhans (Tamtěž, s. 95.)
1574	Barthes Venus, Caspar Werner, Hans Wolf, Caspar Spanisch (Tamtěž)
1575	Jakob Härtel, Michael Langhans (Tamtěž)
1576	Jakob Härtel, Hans Hellmann (Tamtěž) Michael Langhans (SOka Teplice, AM Krupka, inv. č. 179, fol. 86.)
1577	Jakob Härtel (Hallwich, Geschichte ..., s. 95.)
1578	Jakob Härtel (Tamtěž)
1579	Caspar Candler, Andres Mayer, Michael Langhans (Tamtěž)
1580	Caspar Werner (Tamtěž)
1581	Michael Langhans (Tamtěž)
1582	Wentel Schwenk (Tamtěž)
1583	Hans Wolf, Josef Hermann (Tamtěž)
1584	Josef Hermann, Hans Wolf (Tamtěž)
1585	Hans Steudel (Tamtěž)
1586	Valten Lehmann (Tamtěž)
1587	Lorenz Beer (Tamtěž)
1588	Caspar Werner, Lorenz Beer (Tamtěž)
1589	Martin Roth, Franz Litmann von Litmanstein, Nickel Gyra (Tamtěž)
1590	Hans Steudel, Nickel Gyra (Tamtěž)
1591	Nikel Gyra, Martin Roth (Tamtěž)
1592	Paul Behemb, Michel Richter, Nickel Jüre (Tamtěž)
1593	Michel Richter, David Koit (Tamtěž)
1594	Paul Behemb, Michel Richter, David Koit (Tamtěž)
1595	Adam Lorenz, Michel Krafft (Tamtěž)
1596	Adam Mayer (Tamtěž)
1597	Michel Krafft (Tamtěž)
1598	Michel Krafft (Tamtěž)
1599	Nikel Gyra (Tamtěž)
1601	Erasmus Hedereich (Tamtěž)
1602	Simon Böhm (Tamtěž)
1603	Nikel Gyra (Tamtěž)
1604	Nikel Gyra (Tamtěž)

1605	Adam Mayer (Tamtěž)
1606	Hans Sachs (Tamtěž)
1607	Wenzel Schwencke (Tamtěž)
1608	Georg Rach (Tamtěž)
1609	Erasmus Heidenreich, Nickel Giera, Hans Sachs, Simon Böhm (Tamtěž)
1610	Hans Sachse (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 10) Erasmus Heidenreich, Nickel Gyra, Simon Böhm (Hallwich, Geschichte ..., s. 95.)
1611	Erasmus Heidenreich, Nickel Giera, Hans Sachs, Simon Böhm (Tamtěž)
1612	Erasmus Heidenreich, Nickel Giera, Hans Sachs, Simon Böhm (Tamtěž)
1613	Erasmus Heidenreich, Nickel Giera, Hans Sachs, Simon Böhm (Tamtěž)
1614	Erasmus Heidenreich, Nickel Giera, Hans Sachs, Simon Böhm (Tamtěž)
1615	George Rach (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll, inv. č. 56, kniha č. 1, s. 12.) Simon Böhm (Tamtěž, s. 13.)
1616	George Rach (Tamtěž, s. 14.) Hans Sachse (Tamtěž, s. 15.) Simon Böhm (Tamtěž)
1617	Hans Sachse (Tamtěž, s. 17.) George Rach (Tamtěž, s. 19.)
1618	Simon Behm (Tamtěž, s. 22.) Georg Rach (Hallwich, Geschichte ..., s. 95.)
1619	Simon Behm (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 29.) Hans Sachse (Tamtěž, s. 31.) George Rach (Tamtěž)
1620	Adam Meier (Tamtěž, s. 34.) Simon Behm (Tamtěž) George Rach (Tamtěž, s. 35.)
1621	Simon Böhm (Hallwich, Geschichte ..., s. 95.)
1622	George Rach (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 40.) Hans Sachse (Tamtěž, s. 41.-42.)
1623	Simon Böhm (Tamtěž, s. 45.) Adam Mayer (Hallwich, Geschichte ..., s. 95.)
1624	Simon Böhm (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., s. 51.) George Rach (Tamtěž, s. 55.) Adam Meier (Tamtěž)
1625	George Rach (Tamtěž, s. 59-60.) Michel Mathe (Hallwich, Geschichte ..., s. 95.)
1626	George Rach, Paul Mennichen, Valten Hüebel, Michael Guttkäse (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 65.)

1627	Michael Mathe (Hallwich, Geschichte ..., s. 95.)
1628	Michael Gutkäse, Paul Mennichen (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 72.) George Rach (Hallwich, Geschichte ..., s. 95.)
1629	George Rach (Tamtéž)
1630	Paul Mennichen, Andres Gutkäse (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 89.) George Rach (Hallwich, Geschichte ..., s. 95.)
1631	George Rach (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 93.) Paul Mennichen (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 135.) Andreas Gutkäse (Hallwich, Geschichte ..., s. 95.)
1634	Paul Mennichen (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 217.) Mathes Tandler, Michael Mathe, Paul Mennichen st., Michael Weiner (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 107.-108.)
1636	Michel Weiner (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 305.)
1637	Paul Mennichen, Mathes Tandler, Michel Mathig (Tamtéž, s. 331.)
1638	Paul Mennichen (Tamtéž, s. 349.)
1639	Michel Weiner (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 133.)
1640	Mathes Tandler (Tamtéž, inv. č. 56, kniha č. 1, s. 136.)
1643	Paul Mennichen (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 513.) Michel Mathe (Tamtéž, s. 529.)
1644	Paul Mennichen st., Michel Mathe, Mathes Tandler, Michel Weiner (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 563.)
1646	Michel Mathe (Tamtéž, s. 635.)
1647	Michael Weiner (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 158.)
1648	Michael Mathe (Tamtéž, s. 163.)
1649	Mathes Tandler (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 723.)
1651	Mathes Tandler, Michael Mathe, Michael Weiner, Heinrich Göttlich (Hallwich, Geschichte ..., s. 95.)
1652	Mathes Tandler (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 178.)
1653	Mathes Tandler, Michael Matig, Michael Weiner, Heinrich Göttlich (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 3.)
1654	Mathes Tandler, Michael Mathe, Nickel Giera, Bernhard Kraft (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 186.)
1657	Bernhard Krafft (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 95.)
1665	Mathes Tandler, Nickel Gyra, Paul Mennichen, Christian Sachse (Tamtéž, fol. 6.)
1667	Christian Sachse, Nickel Gyra ml., Paul Mennichen, Christof Müller (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 241.)

1672	Nicolas Gieringer ml., Wentzel Andree, Johann Matig, Heinrich Hüpsch (Tamtěž, s. 260.)
1673	Johann Matig (Tamtěž, s. 262.) Nikel Gyra ml., Wentzel Andree, Heinrich Hüpsch (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol 7.)
1676	Johann Löbel, Johann Matthig, Wentzel Andree, Johann Tietze (Tamtěž, fol. 8.)
1677	Wentzel Andree, Hans Löbl (SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 526.)
1678	Wentzel Andree (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 287.)
1680	Johann Matthig, Wentzel Andree, Hans Löbel (Tamtěž, s. 300.)
1684	Johann Tietze st., Christian Witzschl, Christian Jungmeister, Andreas Müller (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 9.)
1685	Mathes Tandler, Michael Mathig (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., s. 353.)
1686	Andreas Müller (Tamtěž, s. 367.)
1687	Christian Witzschel, Andreas Miller (SOkA Teplice, AM Krupka, Pamětní kniha 1684-1749, fol. 9.)
1688	Johann Tietze, Christian Jungmeister (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 397.)
1689	Christian Jungmeister (Tamtěž, s. 406.)
1690	Georg Burckhardt, Benedict Müller, Hans Georg Böse, Andreas Mende (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 10.)
1692	Georg Burckhardt (SOkA Teplice, AM Krupka, Pamětní kniha 1684-1749, fol. 122.)
1693	Hans Georg Böse, Matthes Kech, Christian Wietzschel, Augustin Müller (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 12.)
1694	Christian Witzschel, Augustin Müller, Mathes Koch, Hans Georg Böse (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s.434.)
1698	Augustin Müller, Christian Witschl, Hanns Hückmann, Christian Tietze (SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha přijetí měšťanů, inv. č. 118, str. 569.)
1702	Christian Ferdinand Witschel (AM Krupka, Radní protokol 1681-1714, inv. č. 112, kn. č. 55, fol. 2.) Gottfriedt Berger (AM Krupka, Radní protokol 1681-1714, kn. č. 55, fol. 5.)
1706	Christian Witzschel, Augustin Müller (SOkA Teplice, AM Krupka, Radní protokol 1681-1714, inv. č. 112, kn. č. 55, fol. 13.) Christian Tietze, Johann W. Hantzsch, Jonas Göttlich (Hallwich, Geschichte ..., s. 96.)
1708	Christian Tietze, Augustin Müller (SOkA Teplice, AM Krupka, Radní protokol 1681-1714, inv. č. 112, kn. č. 55, fol. 27.)
1710	Christian Tietze, Augustin Müller (Tamtěž, fol. 30.)

IV.1.2 Rada města

Rada města byla po funkci purkmistra druhým nejdůležitějším orgánem městské správy. Po bitvě na Bílé hoře bylo zvykem ustanovení počtu radních na dvanáct s tím, že se budou purkmistři každý měsíc střídat v předsednictví.³⁵¹

Městská rada byla odpovědna především za správu městských financí a za hospodářskou stránku města. Od roku 1706 byla správa nejrůznějších městských důchodů svěřena do kompetence hospodářským inspektorům, na které dohlíželi členové městské rady. V neposlední řadě měla městská rada v kompetenci záležitosti cechovní. V 17. století můžeme sledovat stagnaci či až úpadek cechů a od 18. století se do záležitostí cechů stále více vkládala státní moc - od roku 1708 měla být všechna cechovní statuta potvrzena panovníkem.

Pokud porovnáme dochované prameny městské a cechovní provenience, dojdeme k závěru, že někteří radní se etablovali z prostředí krupských cechů. Tuto tezi můžeme podepřít příkladem Johanna Hickmanna, který se v roce 1675 stal držitelem mistrovského práva v krupském cechu koželuhů³⁵² a v letech 1684 a 1693 byl jedním z krupských radních.

rok	jména radních
1609	Wentzel Schwencke, Michel Krafft, Adam Meyer, Andreas Kuetkeß, Basilius Köler, Caspar Eckert st., Hanß Weigensdorff, Jacob Grimmer
1616	Adam Lorentz (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 14.)
1617	George Rach (SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 161.)
1619	Adam Meyer, Adam Lorentz, Jacob Grimmer, Paul Mennichen, Erasmus Wentzel (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 31.)
1620	Hans Wahle, Valten Hüebel, Michael Guttkäse und Hans Weigensdorf (Tamtěž, s. 34.)
1622	Michel Gutkäse, Valten Hüebel (Tamtěž, s. 40.) Jacob Grimmer (Tamtěž, s. 41.-42.)
1623	Adam Lorentz (Tamtěž, s. 47.) Hans Weigensdorf (Tamtěž, s. 45.)
1626	Jacob Grümmer, Lorentz Raue, George Hamer, Michael Weiner, Davit Eckert, George Giera, Wentzel Hickman, Michael Mathe (Tamtěž, s. 65.)
1627	George Rach (Tamtěž, s. 67.)
1630	Jacob Giera, Michael Weiner, Michael Mathe, Matz Tandler (Tamtěž, s. 89.)

³⁵¹ Dobeš, Jan, Hledíková, Zdeňka, Janák, Jan: Dějiny správy od počátku státu po současnost, s. 218.

³⁵² Flaková, Nikola: Dějiny cechovních řemesel v Krupce, FF UK, s. 117.

1631	Jacob Grimmer, Maz Tandler (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 145.)
1634	Heinrich Göttlich, Nickel Wagner, Wolf Wagner (Tamtéž, s. 217.) Jacob Giera (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., s. 107.) Bartel Steudel, Bernhard Krafft, Heinrich Göttlich, Nickel Wagner, Wolf Wagner (Tamtéž, s. 107.-108.) Jacob Grimmer, Michael Petzolt (Tamtéž, s. 118.)
1637	Heinrich Göttlich, Nickel Wagner (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 331.)
1638	Michel Mathe, Jacob Grimmer, Wolf Wagner (Tamtéž, s. 349.)
1644	Bartel Steudel, Heinrich Göttlich (Tamtéž, s. 563.) Michael Mathe, Mathes Tandler, Michael Kühnel, Michael Stüeler (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 147.)
1651	Barthel Steudel, Bernhardt Krafft, Martin Berttelt, Paul Mennichen, George Janichen, Nicol Gyrynger ml., Heinrich Hüpsch, Hans Tietze (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 3.)
1654	Paul Mennichen, Bartel Steudel st., George Janich, Heinrich Hüpsch, George Fischer, George Bruchelt, Andreas Fleischer, Christian Sachse (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 186.)
1663	Paul Mennichen, Johann Tietze (Tamtéž, s. 221.)
1665	George Janichen, Heinrich Hüpsch, George Fischer, George Bruchelt, Andreas Fleischer, Johann Tietze, Lorentz Raue, Wentzel Andree (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 6.)
1672	George Fischer, Andreas Fleischer, Niklas Gieringer st., Johann Tietze, Christian Reichel, Barthel Steudel, George Bruchelt, Johann Löbel (Tamtéž, fol. 7.)
1673	George Fischer, Andreas Fleischer, Nicol Gyrynger st., Johann Tietze, Christian Reichel, Barthel Steidel, George Bruchelt, Johann Löbel (Tamtéž)
1676	Hans Georg Zilcher, George Fischer, Christian Reichel, Nicolaus Giringer st., Georg Burckhard, Wenzel Kärn, Adam Groh, Heinrich Pohl (Tamtéž, fol. 8.)
1684	Hans Georg Zilcher, Georg Fischer, Georg Burckhard, Hans Hickmann, Daniel Menschen, Andreas Mende, Christian Bruchelt, Elias Kühn (Tamtéž, fol. 9.)
1690	Elias Kuhn, Daniel Mennchen, Caspar Wagner, Hans Jungmeister, Michael Senff, Christian Fleischer, Hans Wradisch, Mathes Koch (Tamtéž, fol. 10.)
1693	Johann Hickmann, Andres Baumgarten, Johann Wäber, Christian Fleischer, Hans Wentzel Hantsch, Christian Tietze, Jans Jungmeister, Elias Kunn (Tamtéž, fol. 12.)
1695	Christian Jungmeister, Jonas Göttlich, Christian Tietze (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 438.)
1698	Andres Baumgarten, Hans Weber, Hans Jungmeister, Elias Kuhn, Wentzl Hantsch, Jonas Kötlich, Michael Richter, Casper Wagner st. (SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha přijetí měšťanů, inv. č. 118, s. 570.)
1706	Andreas Baumgarten, Hans Wentzel Hantsch (SOkA Teplice, AM Krupka, Radní protokol 1681-1714, inv. č. 112, kn. č. 55, fol. 13.)

IV.1.3 Obecní starší

Sbor obecních starších byl v raně novověké Krupce tvořen měšťany, kteří společně se členy městské rady participovali na výkonu městské správy. Počet obecních starších podle dochovaných archivních pramenů kolísal, jak je možné také pozorovat v tabulce níže. Sbor obecních starších byl ustanovován při každoročních obnovách městských rad.

Porovnáme-li i v tomto případě dochovaný archivní materiál, můžeme i v tomto případě konstatovat, že někteří členové sboru obecních starších se etablovali z prostředí krupských cechů. Příkladem nám může být osoba Tobiaše Behra, který v roce 1638 získal v krupském cechu krejčích mistrovské právo³⁵³ a obecním starším byl v letech 1676 a 1677. Druhý příklad, na kterém můžeme demonstrovat provázanost městské a cechovní správy, je osoba Hanse Georga Hickmanna. Ten v roce 1701 získal mistrovské právo v krupském cechu koželuhů a v roce 1709 vykonával funkci obecního staršího.

rok	jména obecních starších
1609	Asmus Wentzel, Melchor Werner, Paul Menichen (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 7.)
1617	Hans Weigensdorf, George Rach (SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 161.)
1619	Hans Wahle, Michel Weiner, Valten Hüebel, Michael Gutkäse (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 31.)
1620	Michael Weiner, Hans Friederich, Michael Mathe, Matz Tandler (Tamtéž, s. 34.)
1622	Michel Weiner, Hans Friederich, Matz Tandler, Michael Mathe (Tamtéž, s. 40.)
1626	Samuel Heidenreich, Nickel Giera, George Hennig, Hans Printziger (Tamtéž, s. 66.)
1630	Nickel Giera, George Janich, Michael Stüeler (Tamtéž, s. 87.)
1631	Nickel Jüchra, Casper Rach, Michel Stüler (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 127.)
1633	Nickel Giera, Georg Fisker (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 104)
1635	Hans Grimmer, Merten Bartelt, Gorge Lobel, Gorge Janich (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 259.)
1638	Martin Bartelt, Gorge Löbel, Hans Grimmer (Tamtéž, s. 349.) Hans Prinziger, Zacharias Jahn (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 2.)

³⁵³ Flaková, Nikola: Dějiny cechovních řemesel v Krupce, s. 140.

1644	Merten Bartold, Gorge Janich, Paul Mennichen ml., Michel Kinel (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 563.)
1649	Heinrich Hüpsch (Tamtěž, s. 735.)
1651	George Fischer, George Bruchelt, Andreas Fleischer, Johann Zappe (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 3.)
1654	Johann Zappe, Lorentz Rauche, Nicol Gyrynger st., Michael Rauche (Tamtěž, fol. 4.)
1657	Elias Mende, Christian Reichel (Tamtěž, fol. 5.)
1661	Barthel Steudel, Wentzel Andree (Tamtěž)
1663	Barthel Steudel (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 221.)
1665	Barthel Steudel, Nicol Gyrynger, Michael Rauhe, Hans Zapffe (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 6.)
1668	Christian Reichel, Hans Friedrich Mennchen (Tamtěž)
1671	Barthel Steudel, Hans Löbel (Tamtěž, fol. 7.)
1673	Hans George Zillicher, Hans Bruchelt, Christian Witzschel, George Bruchelt (Tamtěž)
1676	Hans Bruchelt, Tobias Behr, Christian Jungmeister, Elias Baumgarten (Tamtěž, fol. 8.)
1677	Tobias Behr (SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegii 1676-1691, kn. č. 6, s. 526.)
1688	Michael Richter, Hans Bichlers (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 10.)
1690	Michael Leiber, Mathes Dörner, Hans Wäber (Tamtěž, fol. 12.)
1691	Michael Richter, Hans Wäber, Johann Tietze, Hans Jäger (Tamtěž)
1692	Kristian Bruchelt, Georg Giringer (Tamtěž)
1697	Christian Jungmeister, Johann Tietze, Michael Richta, Alberth Groh (Tamtěž, fol. 14.)
1704	Christian Jungmeister, Albert Groh, Wentzel Burckhardt, Christoph Andree (Tamtěž, fol. 16.)
1706	Albert Groh, Hans Wentzel Hantsch (SOkA Teplice, AM Krupka, Radní protokol 1681-1714, inv. č. 112, kn. č. 55, fol. 13.)
1709	Christian Burckhardt, Wentzel Burckhardt, Hans Eichler, Hans Georg Hickmann (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 16.)

IV.1.4 Městský písař

Funkce městského písaře se řadí mezi klíčové pro hladký chod města. Hlavní náplní písařovy práce bylo zajišťovat chod městské kanceláře po právní stránce, písař zapisoval průběh a výsledky radních či soudních jednání do jednotlivých městských knih (radních manuálů, soudních knih a dalších), připravoval písemné podklady pro zasedání rady nebo

městského soudu, ručil za správnost zápisů v městských knihách.³⁵⁴ Pro období raného novověku máme s jistotou potvrzených jedenáct osob, které postupně zastávaly úřad městského písaře v Krupce. Jak můžeme vidět na příkladu Hanse Steudela, Michaela Petzolta, Christofa Müllera i Michela Weinaera, funkce městského písaře byla obsazována často na dlouhé období a většinou byl nový písař městskou radou ustanoven až po smrti písaře předchozího.

rok	jméno městského písaře
1542	Wolf Knobloch
1555	Richter (Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 96.)
1557	Urban Stübner
1574	Urban Stübner (SOkA Teplice, AM Krupka, Soudní a pozemková kniha, inv. č. 179, fol. 66.)
1583	Merten Roth (Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 96.)
1589	Gallus Hamakurgus (Tamtéž)
1609	Hans Steudel (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 7.)
1611	Hans Steudel (Tamtéž, s. 10.)
1616	Hans Steudel (Tamtéž, s. 14.)
1617	Hans Steudel (Tamtéž, s. 17.)
1618	Hans Steudel (Tamtéž, s. 22.)
1619	Hans Steudel (Tamtéž, s. 29.)
1623	Hans Steudel (Tamtéž, s. 47.)
1626	Hans Steudel (Tamtéž, s. 64.)
1630	Michael Petzolt (Tamtéž, s. 85.)
1634	Michael Petzolt (Tamtéž, s. 107-108.)
1639	Henrich Kruschwitz (Tamtéž, s. 131.)
1652	Christof Müller (Tamtéž, s. 179.)
1656	Christof Müller (Tamtéž, s. 197.)
1676	Christoff Müller (Tamtéž, s. 272.)
1677	Michael Weiner (Tamtéž, s. 285.)
1678	Michael Weiner (Tamtéž, s. 287.)
1680	Michael Weiner (Tamtéž, s. 300.)
1688	Michael Weiner (Tamtéž, s. 401.)

³⁵⁴ Bisingerová, Marie: Správa města Kutné Hory v 15. a 16. století a instituce městských písařů, s. 50, in: AUC, Philosophica et historica 1, 1992

1689	Michael Weiner (Tamtéž, s. 406.)
1691	Michael Weiner (SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, fol. 610.)
1701	Johann Joseph Jungmeister (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 503.)
1706	Michael Weiner (SOkA Teplice, AM Krupka, Radní protokol 1681-1714, inv. č. 112, kn. č. 55, fol. 13.)
1707	Johann Joseph Jungmeister (Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 96.)

IV.1.5 Rychtář

Zastavme se ještě u funkce městského rychtáře. Ten byl s ohledem na městskou správu důležitou osobou, přestože její význam v průběhu existence této funkce postupně klesal.³⁵⁵ Pracovní náplní městského rychtáře byl, obecně řečeno, dohled nad dodržováním pořádku a za bezpečnost ve městě.³⁵⁶

rok	jména rychtářů
1568	Michael Langhans (SOkA Teplice, AM Krupka, Soudní a pozemková kniha, inv. č. 179, fol. 1.)
1569	Hans Hellmann (Tamtéž, fol. 6.)
1570	Jakob Härtell (Tamtéž, fol. 15.)
1572	Caspar Stengel (Tamtéž, fol. 30.)
1573	Jakob Härtell (Tamtéž, fol. 29.) Hans Wolf (Tamtéž, fol. 36.) Michel Richter (Tamtéž, fol. 101.)
1574	Jakob Härtell (Tamtéž, fol. 53.)
1575	Hans Hellmann (Tamtéž, fol. 105.) Caspar Werner (Tamtéž, fol. 46.)
1576	Caspar Stengel (Tamtéž, fol. 34) Michael Langhans (Tamtéž, fol. 83.)
1577	Michael Richter (Tamtéž, fol. 96.)
1578	Hans Hellmann (Tamtéž, fol. 98.) Michel Richter (Tamtéž, fol. 103.) Jakob Härtell (Tamtéž, fol. 110.)

³⁵⁵ Dobeš, Jan, Hledíková, Zdeňka, Janák, Jan: Dějiny správy v českých zemích, s. 214.

³⁵⁶ Roedl, Bohumír: Vademecum městské správy v Lounech, s. 32.

1579	Jakob Härtell (Tamtěž, fol. 110.) Wentzel Schwencke (Tamtěž, fol. 111.) Caspar Kandler (Tamtěž, fol. 114.)
1581	Michel Richter (Tamtěž fol. 122.) Wentzel Schwencke (Tamtěž, fol. 149.) Hans Wolf (Tamtěž, fol. 152.)
1582	Hans Steudel (Tamtěž, fol. 117.) Michel Richter (Tamtěž, fol. 155.) Caspar Werner (Tamtěž, fol. 156.)
1583	Caspar Werner (Tamtěž, fol. 126.)
1585	Hans Wähle (Tamtěž, fol. 130.) Wentzel Schwencke (Tamtěž, fol. 169.)
1586	Martin Rach (Tamtěž, fol. 163.) Wentzel Schwencke (Tamtěž, fol. 172.)
1587	Wentzel Schwencke (Tamtěž, fol. 173.)
1588	Valten Lehmann (Tamtěž, fol. 123.)
1589	Valten Lehmann (Tamtěž, fol. 123.)
1590	Valten Lehmann (Tamtěž, fol. 163.)
1591	Martin Richter (Tamtěž, fol. 128.)
1592	Martin Richter (Tamtěž, fol. 174.)
1593	Hans Sachse (Tamtěž, fol. 163.)
1594	Hans Sachse (Tamtěž, fol. 121.)
1596	Adam Maier (Tamtěž, fol. 179.)
1597	Adam Maier (Tamtěž, fol. 174.)
1599	Caspar Eckert (Tamtěž, fol. 200.)
1609	George Rach (Protocoll ..., s. 7.)
1616	Johannes Weigensdorf (Tamtěž, s. 13.)
1618	Hans Wahle (Tamtěž, s.21.)
1619	Johannes Weigensdorf (Tamtěž, s. 27.)
1620	Paul Mennichen (Tamtěž, s. 34.)
1623	Michael Weiner, Hans Friederich, Mathes Tandler, Michael Mathe (Tamtěž, s. 45.)
1624	Michael Mathe (Tamtěž, s. 58.)
1626	Mathes Tandler (Tamtěž, s. 63.)
1628	Jacob Giera (Tamtěž, s. 74.)
1630	Michel Weiner (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 111.)
1631	Michel Weiner (Tamtěž, s. 123.)
1632	Jacob GÜchra (Tamtěž, s. 199.)

1633	Michel Weiner (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 103.)
1634	Michel Weiner (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 217.) Michel Mathig (Tamtéž, s. 219.) - od května
1635	Heinrich Göttlich (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 118.)
1636	Bartel Steudel (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 2)
1637	Bartel Steudel (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 331.)
1638	Bernhard Krafft (Tamtéž, s. 353.)
1640	Heinrich Göttlich (Tamtéž, s. 381.)
1643	Bernhard Krafft (Tamtéž, s. 515.)
1644	Bernhard Krafft (Tamtéž, s. 563.)
1646	Bernhard Krafft (Tamtéž, s. 619.)
1649	Bernhard Krafft (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 2.)
1651	Paul Mennichen (Tamtéž)
1653	Nickel Giera (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 182.)
1654	Hans Tietze (Tamtéž, s. 186.)
1655	George Janich (Tamtéž, s. 191.)
1657	Heinrich Hüpsch (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 5.)
1658	George Janich (Tamtéž, fol. 5.)
1659	Heinrich Hüpsch (Tamtéž, fol. 2.)
1661	George Janich (Tamtéž, fol. 2.)
1662	Heinrich Hüpsch (Tamtéž, fol. 5.)
1663	Johann Tietze (Tamtéž, fol. 5.)
1666	Heinrich Hüpsch (Tamtéž, fol. 6.)
1668	George Fischer (Tamtéž, fol. 6.)
1669	Johann Tietze (Tamtéž, fol. 7.)
1671	Johann Tietze (Tamtéž, fol. 7.)
1673	Christian Reichel (Tamtéž, fol. 8.)
1676	Christian Sachse (Tamtéž, fol. 8.)
1679	Nicolaus Giringer st. (Tamtéž, fol. 8.)
1680	Nicolaus Giringer st. (Tamtéž, fol. 9.) Christian Jungmeister (Tamtéž) - od 30. prosince
1684	George Burchhardt (Tamtéž)
1688	Andreas Baumgarten (Tamtéž, fol. 10.)
1689	Andreas Baumgarten (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 406.)
1690	Matthes Koch (SOkA Teplice, AM Krupka, inv. č. 118, fol. 12.)
1691	Christian Fleischer (Tamtéž)

1693	Kaspar Wagner (Tamtez) Christian Tietze (Tamtez, fol. 14.) - od rjna
1695	Hans Wentzel Hanstsch (Tamtez)
1697	Christian Tietze (Tamtez)
1702	Jonas Gtlich (Tamtez, fol. 16.)
1704	Andreas Baumgarten (Tamtez)
1708	Albert Groh (SOkA Teplice, AM Krupka, Radn protokol 1681-1714, inv. . 112, kn. . 55, fol. 21.)

IV.2 Horní správa

IV.2.1 Hormistr

Nejvýše postaveným úředníkem ve správě hornictví stál hormistr (něm. Bergmeister), který byl správcem horního revíru. Z instrukce vydané v roce 1692 můžeme vyčíst základní pravidla, která pro tuto funkci bylo třeba plnit.

- hormistr skládal přísahu na královský horní řád
- hormistr měl žít váženým životem, především měl být zbožný a stavět se proti luteránům
- měl dohlížet, aby právo platilo pro všechny - bohaté i chudé
- měl povinnost nahlížet do šichtmistrovských čtvrtletních register, kontrolovat je a pokud hormistr objeví nějakou nejasnost nebo chybu, má ji potrestat
- každému, kdo požádal hormistra o pomoc v záležitostech jeho úřadu a kompetence, měl hormistr vyhovět
- každou neděli v osm hodin musel být hormistr v úřadu, vyslechnout si od šichtmistrů informace ohledně probíhající těžby, kolik rudy bylo zpracováno v puchárnách a stoupovných a jaký je další plán
- hormistr nesměl dávat žádné bezdůvodné termíny či lhůty
- pokud na horách, ve šmelcovných nebo stoupovných bude hrozit nějaké nebezpečí, měl hormistr povinnost neprodleně tuto skutečnost oznámit v horním úřadu.³⁵⁷

Dochované archivní prameny uvádí také roční odměnu za výkon hormistrovského úřadu. V témže roce (1692) roční plat krupského hormistra dosahoval 122 zlatých a 40 krejcarů.³⁵⁸

V příložené tabulce jsou sepsáni všichni hormistři, kteří jsou dohledatelní z dochovaných archivních pramenů spolu s uvedením konkrétních let, pro které jsou ve funkci doloženi.

rok	jméno hormistra
1526	Caspar Stengel (Hallwich, H.: Geschichte ..., s. 104.)

³⁵⁷ SOkA Teplice, AM Krupka, Pamětní kniha 1684-1749, fol. 76.

³⁵⁸ Tamtéž, fol. 79.

1547	Dominik Stengel
1542	Wolf Knobloch
1568	Dawit Kōit (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 4.)
1590	Elias Morgenstern
1610	Matz Schwarz (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 9.)
1615	Matz Schwartz (Tamtéž, s. 11.)
1616	Matz Schwartz (Tamtéž, s. 15.)
1617	Matz Schwartz (Tamtéž, s. 17.)
1618	Matz Schwartz (Tamtéž, s. 24.)
1619	Matz Schwartz (Tamtéž, s. 27.)
1625	Adam Lorentz (Tamtéž, s. 60.)
1626	Mathes Kohlschietter (Tamtéž, s. 63.)
1627	Mathes Kohlschitter (Tamtéž, s. 67.)
1628	Mathes Kohlschitter (Tamtéž, s. 74.)
1630	Valten Hüebel (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 91.)
1631	Valten Hüebel (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 94.)
1632	Valten Hüebel (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 167.)
1633	Michel Stüeler (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 103.)
1635	Michel Stüeler (Tamtéž, s. 111.)
1636	Michel Stüeler (Tamtéž, s. 114.)
1637	Michael Petzolt (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 319.)
1644	Michael Petzolt (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 147.)
1647	Michael Petzolt (Tamtéž, s. 158.)
1648	Michael Petzolt (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 695.)
1649	Michael Petzolt (Tamtéž, s. 725.)
1651	Michael Petzolt (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 173.)
1652	Michael Pätzelt (Tamtéž, s. 179.)
1654	Michael Pätzelt (Tamtéž, s. 186.)
1673	Barthel Steudel (Tamtéž, s. 262.)
1678	Johann Georg Zillicher (Tamtéž, s. 288.)
1684	Johann Georg Zillicher (SOkA Teplice, Pamětní kniha 1684-1749, fol. 1.)
1686	[Adam] Petzschnr (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., s. 381.)
1692	Adam Petzschnr (Tamtéž, s. 422.)

IV.2.2 Celní správce

Pole působnosti celního správce³⁵⁹ nikterak nepřekvapí. Jednalo se o osobu, jejíž povinností bylo dohlížet a kontrolovat vše spojené se správou cla v otázce cínové rudy. Pro sledované období bohužel nemáme v dochovaných pramenech více jmen než-li jedno, a to v roce 1636 Adama Wünsche, který tuto pozici zastával.

rok	jméno celního správce
1636	Adam Wunsch (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 115.)

IV.2.3 Kontrolor

V oblasti správy krupského hornictví nalezneme funkci tzv. *Gegenhandlerea*. Do češtiny bychom tento německý název mohli přeložit jako kontrolor.³⁶⁰ V hornickém prostředí tento kontrolor působí, jak název jeho funkce napovídá, jako kontrolní orgán hornické činnosti, a to především v otázce finanční.

rok	jméno kontrolora
1610	Adam Lorentz (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 10.)
1615	Adam Lorentz (Tamtéž, s. 11.)
1616	Adam Lorentz (Tamtéž, s. 16.)
1617	Adam Lorentz (Tamtéž, s. 17.)
1618	Adam Lorentz (Tamtéž, s. 22.)
1622	Adam Lorentz (Tamtéž, s. 41.)
1626	George Giera (Tamtéž, s. 63.)
1627	George Giera (Tamtéž, s. 67.)
1630	Michael Stüeler
1632	Michael Stüeler (Tamtéž, s. 100.)
1633	Nickel Giera (Tamtéž, s. 103.)
1635	Hans Grimmer (Tamtéž, s. 112.)
1636	Hans Grimmer (Tamtéž, s. 117.)
1637	Hans Grimmer (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 319.)

³⁵⁹ něm. Zollbereiter

³⁶⁰ Ebner, Jakob: Wörterbuch historischer Berufsbezeichnungen. Berlin / Boston: de Gruyter 2015, s. 234.

1651	Andreas Fleischer (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 176.)
1654	Lorentz Raue (Tamtéž, s. 187.)

IV.2.4 Horní přísežný³⁶¹

Funkce horního přísežného a povinnost plynoucí z této funkce, jsou představeny v již zmíněné a citované instrukci z roku 1692. Obsahem této instrukce jsou následující body:

- horní přísežný měl povinnost zcela dodržovat obsah své přísahy
- hornímu úřadu měl projevovat patřičnou úctu a měl pečlivě plnit to, co mu bylo přikázáno
- každý den měl docházet do důlních provozů a štol ve svém revíru, kontrolovat stav důlních mechanismů a o všem sepsat zprávu
- bez váhání měl horní přísežný na popud horního úřadu sfárat do dolu, kde měl plnit další úkoly zadané horním úřadem
- horní přísežný měl povinnost bezodkladně oznámit hornímu úřadu, pokud se na dolech, hutích nebo mlýnech dělo něco darebného.³⁶²

Z dochovaných pramenů víme, že funkce horního přísežného byla v témže roce (1692) oceněna roční odměnou ve výši 78 zlatých.³⁶³

rok	jméno horního přísežného
1616	Paul Baumgarten (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 15.)
1619	Erasmus Wenzel, Matz Kohlschietter (Tamtéž, s. 32.)
1630	Matz Forman (Tamtéž, s. 85.)
1631	Maz Forman, Valten Schotte (Tamtéž, s. 133.)
1632	Mathes Forman (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 167.)
1635	Matz Forman (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 112.)
1636	Matz Forman (Tamtéž, s. 117.)
1654	Elias Mende (Tamtéž, s. 187.)

³⁶¹ něm. Berggeschworne

³⁶² SOkA Teplice, AM Krupka, Pamětní kniha 1684-1749, fol. 77-79.

³⁶³ Tamtéž, fol. 79.

IV.2.5 Horní písař

Stejně jako u jiných úřadů, tak také v tom horním bylo potřeba zaznamenávat do úředních knih mnohé údaje, vést korespondenci s jinými úřady, s vrchností, s městem. Všechny tyto potřeby zastával horní písař³⁶⁴. Mnoho konkrétnějších informací o této funkci nemáme, na základě dochovaných pramenů však víme, že roční odměna tohoto úředníka činila 40 zlatých.

rok	jméno horního písaře
1568	Mathes Richter (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 121.)
1572	Mathes Richter
1630	Michael Petzolt (Tamtéž, s. 85.)
1631	Michael Petzolt (Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana ..., s. 133.)
1686	Matthes Platlich (SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, s. 367.)
1687	Matthes Plattlich (Tamtéž, s. 387.)
1689	Mathes Platlich (Tamtéž, s. 406.)

³⁶⁴ něm. Bergschreiber

V. Závěr

V úvodu této práce byly představeny cíle, které si předkládaná práce stanovila objasnit a představit. V první řadě se jednalo o doplnění základního přehledu vývoje městské správy horního města Krupky, neboť tomuto městu nebyla dosud věnovaná komplexní práce zaměřující se právě na zmíněné téma. Tomuto tématu se věnuje především první část předkládané práce, kde jsou shrnuty dějiny správy v souvislosti s hornictvím, ale také v souvislosti s náboženskými otázkami, které na atmosféru ve městě měly v určitých obdobích zásadní vliv.

Zaměříme-li se nejdříve na shrnutí poznatků z dějin městské správy, můžeme s jistotou konstatovat, že období raného novověku bylo pro město obdobím turbulentním, které přineslo velké množství změn. Velmi proměnliví byli v tomto období vlastníci města. Když na trůn usedl v roce 1526 český král Ferdinand I., patřila Krupka bratrům Jáchymovi a Jiřímu z Malzanu. O dva roky později mohlo město slavit svůj poměrně zásadní úspěch, neboť se prodejem dostalo do správy českého krále a mohlo se pyšnit označením „královské horní město.“ Již o dva roky později však město patřilo Zdeňkovi Lvovi z Rožmitálu, poté ve třicátých letech 16. století Václavovi z Vartenberka. Po rebelii v roce 1547 byl Vartenberk nucen město předat opět do rukou krále. Tomu se vlastnictví města produkující cínovou rudu hodilo, neboť si byl vědom finančních výhod, které z toho plynuly. Ještě na konci 40. let 16. století byl správcem Krupky ustanoven Wolf z Vřesovic. Ten svou správní funkci vykonával příkladně, reflektoval potřeby města. Zcela zásadní byl pro město rok 1616, kdy císař Matyáš daroval město nejvyššímu purkrabímu Adamovi ze Šternberka. Ten se sice u českého krále přimluvil za své město v otázce potvrzení městských privilegií, jejich obsahem však byl také bod týkající se volení městské rady. Podle tohoto řádu z roku 1617 už si krupští nesměli volit vlastní radu, ta musela být schválena Šternberky, což byla pro krupské velká rána a zásadní změna ve vývoji krupské městské správy. Tato událost stála u zrodu dlouhotrvajících sporů Šternberků s představiteli města. V květnu roku 1620, poté, co zástupci města složili 9000 tolarů, se město opět stalo v určité formě svobodným. Když ovšem byla poražena stavovská vojska v bitvě na Bílé hoře, dříve uprchlý Šternberk se vítězně vrátil zpět a město, které stálo na straně stavovské, nezůstalo bez potrestání. Předně Šternberk nařídil zabavit městská

privilegia a městskou pečeť, a zároveň zneplatnit vykoupení města. Později si majitel města vyžádal další majetky, které mu podle jeho slov náležely (např. sladovnu, pivovar, desátek z cínu apod.). Úpadek města po formální i hospodářské stránce na sebe nenechal dlouho čekat.

Není překvapením, že se Krupce nevyhly ani válečné útrapy třicetileté války. Město se po mnoho let muselo potýkat s kvartýrováním vojáků, placením válečných kontribucí, vypalováním a drancováním města. Město bylo po skončení třicetileté války v zuboženém stavu. Trvající neshody se Šternberky se nakonec podařilo zklidnit až v roce 1696, kdy krupský písař Michel Weiner přivezl do města zpět originály krupských privilegií. Zásadní byly pro vývoj městské správy také mnohé živelné či jiné katastrofy. Připomeňme ku příkladu rok 1582, kdy na mor zemřelo ve městě na 400 lidí, jedním z nich byl tehdejší městský písař Urban Stübner.

Specifičnost města neleží jen v hornické činnosti, ale také v jeho poloze. Přímé sousedství se saským kurfiřtstvím byla totiž základem pro přebírání vlivu v mnoha aspektech raně novověkého městského života, především (ne však výhradně) v záležitostech církevních. Zhruba od poloviny padesátých let 16. století stála Krupka na pomyslné křižovatce v otázce náboženského vyznání. Do původního katolického prostředí se stále více infiltrovaly luteránské vlivy přicházející ze sousedního Saska. Přesto ještě v šedesátých letech 16. století bylo město převážně katolické. V této době se představitelé městského náboženského života poměrně rychle střídali a našli se mezi nimi i tací, jejichž personální charakter neodpovídal vážnosti kněžského úřadu. Ku příkladu v roce 1569 byl ze svého úřadu odvolán kněz Georg Kriner, když se prokázalo, že byl ženatý. O rok později zase pán Krupky Bernhard z Vřesovic obvinil kněze Michaela Rosta z hrubosti a nekřesťanského chování. O dva měsíce později kvůli dalšímu krupskému knězi - Mathiasi Stüelerovi - zasedala komise. Výsledkem bylo, že Stüeler napadl ústeckého děkana a vyjádřil se o něm jako o zloději a klášterním lupiči. Prvním luteránským knězem ve městě se stal Michael Winkler v roce 1576. Roku 1624 naopak ve městě rostly protireformační tendence. Původně katolické obyvatelstvo, které v poslední čtvrtině 16. století přijalo luteránskou konfesi, bylo nuceno opět vyznávat katolickou víru. Protireformace ve městě sice neproběhla rychle (ještě v roce 1625 byl jediným přestupivším chudý švec Georg Giera), ale již v roce 1626 se například v Horní Krupce hlásili všichni ke

katolické víře, až na jednoho, který musel odejít do zahraničí. Pro náboženský život ve městě sehrálo důležitou roli znovuotevření zrekonstruovaného farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v roce 1672, který byl poškozen během třicetileté války.

Shrneme-li poznatky týkající se krupského hornictví v raném novověku, musíme konstatovat, že na počátku tohoto období prožívalo krupské hornictví těžké období. Doba největší slávy města v této otázce již skončila. Po roce 1547 stál v čele horní správy vedle horního mistra tzv. *Zollbereiter* (jako první v Krupce se jednalo o Hanse Gramosera z Gramosu). Samotné hornictví procházelo těžkým obdobím, cena cínu klesala a horníci se jen těžko mohli svou prací uživit. Krupské horníky dále trápil tzv. čtvrtletní poplatek, který jejich už tak těžkou ekonomickou situaci ještě více prohluboval. V osmdesátých letech 16. století do Krupky kvůli stavu tamějšího hornictví dorazil nejvyšší horní mistr Lazar Ercker. Krupské však dále sužovaly poplatky z vytěženého centnýře cínu, který byl vyvezen přes hranice. Ani poválečná situace se v otázce hornictví nezlepšila a toto zásadní odvětví krupského hospodářství procházelo další velmi složitou dobou. Naděje na lepší vývoj vykrystalizovala v osobě inspektora horního úřadu Johanna Friedricha z Nievenheimu, který do Krupky přijel v roce 1684. Ke konci století se těžbě cínu začalo opět poměrně dařit a tato konjunktura přetrvávala až do konce sledovaného období.

Dalším z cílů, které byly v úvodu práce předestřeny, bylo seznámit čtenáře s funkcemi městské a horní správy, které ve městě působily a ruku v ruce společně fungovaly. Této otázce se věnuje především druhá část práce, ovšem se samozřejmě přesahuje do části první. Pro orientaci v úřadech městské a horní správy spatřuji výhodu v tabulkových soupisech jmen konkrétních úředníků a osob zastávajících přední správní funkce ve městě. Důležitost vnímám také v popisu náplně práce u jednotlivých úřadů a funkcí, neboť především pro úřady a funkce spojené s hornictvím není vždy jasné, co si pod konkrétními názvy představit. První i druhá část práce jde spolu ruku v ruce a společně tvoří jeden celek, navzájem se doplňují a obohacují.

Shrňme nejdříve funkce náležející městské správě. Základní struktura vedení města byla v raném novověku totožná se strukturou v jiných městech. V čele městské správy stál purkmistr. Přestože jejich počet s ohledem na dochované archivní prameny kolísá, můžeme

konstatovat, že většinou v konkrétním roce zastávali úřad čtyři purkmistři, kteří se ve funkci pravidelně střídali. Vedle purkmistrů byla důležitým orgánem městská rada. Počet členů městské rady opět s ohledem na dochované archivní prameny kolísá, můžeme však přesto konstatovat, že počet radních se ustálil na osmi (+ čtyři purkmistři). Správu města doplňoval také sbor obecních starších, jejichž jmenovitý soupis můžeme sledovat od roku 1609 a je na tomto místě nutné zmínit, že počet dohledaných jmen získaných z dochovaných archivních pramenů nepřesáhl číslo čtyři. Z porovnání dochovaných cechovních pramenů lze vyčít jednoznačnou provázanost členů krupské městské správy s cechovním prostředím, a to především s cechy krejčích a koželuhů, jejichž někteří mistři zastávali funkce purkmistra, radních či obecních starších. Zda-li se do struktur městské správy etablovali také členové dalších krupských cechů, není z dochovaných cechovních pramenů jasné, neboť záznamy v cechovních knihách jsou dochovány až pro mladší období. Fungování městské správy doplňoval ještě menší úřad - výbor, o jehož fungování a personálním složení až na jednotlivosti mnoho nevíme.

Opomenout nesmíme ani funkci městského písaře, jehož náplní práce bylo zaznamenat prakticky veškeré správní jednání ve městě, vedení městských knih a vyřizování městské korespondence. Konkrétní jmenovité obsazení této funkce pro období raného novověku známe od roku 1542. Ve sledovaném období evidujeme celkem jedenáct krupských městských písařů. Jak můžeme vidět na příkladu písaře Hanse Steudela či Christofa Müllera, jednalo se o funkci, která byla povětšinou obsazena dlouhodobě a na mnoho let jedním písařem. O rychtáři působícím v Krupce máme první zmínky již k roku 1331 (rychtář Kunzemann), ovšem pro období raného novověku můžeme konstatovat, že jmenovitě známe krupské rychtáře od roku 1568, kdy rychtář Michael Langhans založil soudní a pozemkovou knihu.

Zajímavé je sledovat vzestup některých osob na „pracovním“ žebříčku. Ku příkladu významná osoba krupského městského prostředí raného novověku - Michel Weiner - v roce 1619 zastává pozici obecního staršího, v roce 1623 je uváděn jako rychtář, o tři roky později je radním a v roce 1636 zastává purkmistrovský úřad.

Městská a horní správa města Krupky byla personálně neoddělitelně provázána, jak si můžeme demonstrovat na několika konkrétních příkladech: v roce 1542 zastával Wolf Knobloch pozici městského písaře, purkmistra a hormistra. Ve třicátých letech 17. století zase Michael Petzolt vykonával funkce městského písaře, radního, a zároveň také horního písaře, a celkem 29 let zastával úřad hormistra. Podobně tuto provázanost můžeme sledovat také v případě Davida Koita, který byl v roce 1568 hormistrem a v letech 1593 a 1594 je doložen ve funkci purkmistra. I v případě městské a horní správy tedy můžeme na základě dochovaných archivních pramenů konstatovat, že tyto dvě správní enklávy byly personálně propojené, podobně, jako tomu bylo ku příkladu v Kutné Hoře.

Všechny výše uvedené závěry jsou však stále pouze nastíněním komplexních dějin správy tohoto města a všechny prezentované okruhy správních dějin mají velký potenciál být nadále prohlubovány, ještě více konkretizovány a rozvíjeny. Především by bylo možné ještě více reflektovat dochovaný spisový materiál k danému tématu, ale rozvíjet lze také ku příkladu sociální zázemí jednotlivých úředníků či jejich předchozí profesní působení. Další prostor se nabízí také v otázce vztahů mezi Krupkou a (horními) městy na saské straně Krušných hor.

VI. Soupis použitých pramenů a literatury

VI.1 Prameny

Národní archiv Praha

- NA Praha, Česká dvorská kancelář (1293-1791 (1826)), sign. IV D 7.
- NA Praha, Úřad desk zemských-listiny (1351-1831) 311, <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/UDZ-L/311/charter?q=krupka>
- NA Praha, Úřad desk zemských-listiny (1351-1831) 781, <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/UDZ-L/781/charter>
- NA Praha, Úřad desk zemských-listiny (1351-1831) 792A, <https://www.monasterium.net/mom/CZ-NA/UDZ-L/792A/charter>
- NA Praha, Archivum Coronae Regni Bohemiae II (Praha 1983) S. 40-41, Nr. 145, <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/145/charter?q=graupen>

Státní okresní archiv Teplice

Fond Archiv města Krupka

- SOkA Teplice, AM Krupka, Český král Vladislav II. potvrzuje privilegium udělené Krupce od Těmy z Koldic (1502), La 3
- SOkA Teplice, AM Krupka, Liber manualis 1473-1605, kn. č. 4
- SOkA Teplice, AM Krupka, Pamětní kniha (Protocoll oder Verzeichniss, was bey dieser Bergk-Stadt Grauppen unter wehrender Zeit sich denkwürdiges zugetragen hat) 1426-1853, inv. č. 56, kniha č. 1, T2
- SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6
- SOkA Teplice, AM Krupka, Pamětní kniha (1684-1693), inv. č. 58, kn. č. 3
- SOkA Teplice, AM Krupka, Radní protokol 1681-1714, inv. č. 112, kn. č. 55
- SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha přijetí měšťanů, inv. č. 118
- SOkA Teplice, AM Krupka, Protokol dědických inventářů 1496-1850, inv. č. 177
- SOkA Teplice, AM Krupka, Soudní a pozemková kniha, inv. č. 179
- SOkA Teplice, AM Krupka, Městská obec Krupka - koupě a prodej pozemků 1584-1868, kart. č. 2., inv. č. 391

- SOkA Teplice, AM Krupka, kart. č. 28, inv. č. 450 - Císař Matyáš předává panství Krupku Adamovi hraběti ze Šternberka 1616
- SOkA Teplice, AM Krupka, kart. č. 35, inv. č. 477

Fond Cechy Krupka

- SOkA Teplice, Cechy Krupka, Cech pekařů, Cechovní artikule (1565), inv. č. 8, Li 2, T 2.
- SOkA Teplice, Cechy Krupka, Cech pekařů Krupka, Li 2, L 8.

Fond Římskokatolický farní úřad Krupka

- SOkA Teplice, Římskokatolický farní úřad Krupka, matrika N, O, Z, 1652-1744, inv. č. 3943

Muzeum města Duchcova

- Muzeum města Duchcova, Sběrka rukopisů, R-1, Horní kniha města Krupky z let 1512-1533 (1535)

VI.2 Literatura

- Albinus, Petrus: Meißnische Land- vnd Berg-Chronica, Dreßden : Gedruckt bey Gimel Bergen, 1590
- Bisingerová, Marie: Správa města Kutné Hory v 15. a 16. století a instituce městských písařů, s. 47, in: *Acta Universitatis Carolinae : Philosophica et historica*. č. 1, (1992,) s. 47-51. Z pomocných věd historických X
- Ďurčanský, Marek: Česká města a jejich správa za třicetileté války: zemský a lokální kontext. Marek Ďurčanský. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2013. 411 s.
- Ebner, Jakob: Wörterbuch historischer Berufsbezeichnungen. Berlin / Boston: de Gruyter 2015
- Flaková, Nikola: Cechy oděvních a textilních řemesel v Krupce, FF UK, bakalářská práce (2013)
- Flaková, Nikola: Dějiny cechovních řemesel v Krupce, FF UK, diplomová práce (2015)
- Hallwich, Hermann: Geschichte der Bergstadt Graupen in Böhmen, Praha, 1868
- Hlaváček, Ivan - Kašpar, Jaroslav - Nový, Rostislav: Vademecum pomocných věd historických. Ivan Hlaváček, Jaroslav Kašpar, Rostislav Nový. 5. oprav. a dopl. vyd. Praha: H & H, 2015. 601 s.
- Hledíková, Zdeňka - Janák, Jan - Dobeš, Jan: Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost. Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš. [2. vyd.] Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 570 s.
- Hroch, Miroslav: Úvod do studia dějepisu: určeno pro posl. fakulty filozof. a pedagog.. [Díl] 4, Metody historikovy práce /. Miroslav Hroch... [aj.]. 1. vyd. Praha : SPN, 1983. 118 s.
- Jirásek, Alois: Staré pověsti české. 3. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1959.
- Kejř, Jiří: Husité. Jiří Kejř. Praha : Panorama, 1984. 272 s.
- Kilián, Jan: Horažďovice v raném novověku. Jan Kilián a kol. Vydání první České Budějovice : Bohumír Němec - Veduta, 2019. 287 s.
- Lhoták, Jan: K vývoji městské správy v Sušici od nejstarších dob do roku 1850, s. 37., in: *Minulostí Západočeského kraje* / Plzeň : Albis international 43, (2008,) s. 13-78.

- Stüeler, Michel - Kilián, Jan: Paměti krupského měšťana Michela Stüelera (1629-1649). k vydání připravil Jan Kilián. Vyd. 1. Teplice : Dolní Břežany : Regionální muzeum v Teplicích ; Scriptorium, 2013. 845 s.
- Maur, Eduard: Urbanizace Čech v raném novověku, s. 5., in: Historická demografie 25, 2001
- Müller, Augustin: Quellen- und Urkundenbuch des Bezirkes Teplitz-Schönau bis zum Jahre 1500. Prag: Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen, 1929
- Němečková, Eva: Krejčovské a ševcovské cechy v Bílině a Krupce v raném novověku, in: Zprávy a studie regionálního muzea v Teplicích 28, 2010.
- Nožička, Josef: Proměny lesů a vývoj lesního hospodaření v Krušnohoří do r. 1848, Rozpravy ČSAV.: Řada matem. a přírodních věd – Vydání 3, Rozpravy Československé akademie věd. Řada matematických a přírodních věd – Svazek 72
- Rank, Josef: Všeobecný slovník příručný jazyka českého i německého, Praha 1920)
- Roedl, Bohumír: Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573-1727. Roedl, Bohumír. Ústí nad Labem : Albis International, 2004. 142 s.
- Ryantová, Marie - Vorel, Petr: Čeští králové. Marie Ryantová, Petr Vorel (ed.). Praha : Paseka, 2008. 584 s.
- Sláma, Lukáš: Krušné hory ve švédském sevření: poslední tažení Jana Banéra 1641. Lukáš Sláma. První vydání Praha : Epoque, 2020. 210 s.
- Vorel, Petr: Velké dějiny zemí Koruny české.. Sv. 7., 1526-1618 /. Petr Vorel. Praha : Paseka, 2005. 639 s.
- Sieber, Siegfried: Der Böhmisches Zinnbergbau in seinen Beziehungen zum sächsischen Zinnbergbau, In: Bohemia vol. 5 (1964) p. 137-160.
- Urban, Michal: Horní města Krušných hor: Ústecký kraj. Michal Urban a kolektiv. Vydání: první Sokolov : Fornica Publishing, 2015. 327 s.
- Veselský, Petr Miloslav: Persekuce Hory Kutné po bitvě bělohorské: historický příspěvek k událostem doby té. na základě původních pramenů místních sepsal Petr Miloslav Veselský. Vyd. 2. Kutná Hora : Kuttna, 2011. 84 s.
- Winter, Zikmund: Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století. sepsal Zikmund Winter. V Praze : Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906; (Alois Wiesner). vii, 976 s.

- Winter, Zikmund: Kulturní obraz českých měst: Život veřejný v 15. a 16. věku.. Díl 2. /. Zikmund Winter. Praha : Matice česká, 1892. 898 s.

VI.3 Další zdroje

- Schlesinger, Ludwig: Stadtbuch von Brüx bis zum Jahre 1526, Praha, 1876, s. 91, <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=18&bookid=776&page=101> [cit. 1.8.2023]
- Schlesinger, Ludwig: Stadtbuch von Brüx bis zum Jahre 1526, Praha, 1876, s. 257, <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=18&bookid=441&page=264> [cit. 1.8.2023]
- Stabílní katastr https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=omc&idrastru=B2_a_4C_1777_5

VII. Seznam zkratek

apod. = a podobně

AM = archiv města

fol. = folio

inv. č. = inventární číslo

kart. č. = karton číslo

kn. č. = kniha číslo

ml. = mladší

NA = Národní archiv

s. = strana

SOkA = Státní okresní archiv

st. = starší

sv. = svatý

t. č. = toho času

tzv. = tak zvaný

vs. = versus

VIII. Přílohy

1. Diplomatický materiál

1547

In dem Weissen Kauff Quatern Anno 47, am Donnerstag post Asumptionem Beatae Mariae Virginis Sub Lit[era] F 19. Kauff Verschreibung auffß Schloß Undt gantze Gutt Grauppen Ihr Röm[ischer] Kay[serlicher] May[estät] [et cetera] Ferdinandt von Wentzl von Warttenbergk, auf der Laip [et cetera]. Anno 1547. Wentzl von Wartenbergk, auf der Laip hat sich vor den Pragerischen Ambtleüthen bekandt, daß Er dem Allerdurchleüthigisten Fürsten Undt Herrn Herrn Ferdinando Römischen König Zur allen Zeiten mehrer des Reichs zur Hungern, Beheimb, Dalmatzien, Croatzen et [cetera] König Infandt in Hispanen, Ertzhertzog zu Österreich undt Marggraffen in Mähren, Ihr May[estät] Erben Undt Künfftigen König in Beheim, abgetretten hatt, undt mit dieser verschreibung alßbaldt Erblich, Zu einem rechten Erblichen Recht, abtretten thutt, seine Erbschafft, Nemblichen das Schloß Zu Grauppen einem Mahrhoff mit Nahmen Nowoßedsky, die Stadt Sambt der vorStadt, Heussern, Kretzschmn undt Pauern Höffen, mit den Zinßen, Zu Chaberowitz das Statl, Heusser, Kretzmen undt Bauern höffen mit den Zinßen, Zur Ober Grauppen, Zu Rosmittal, Zu Nowoßedl, Zu Eicklitz, Zu Schanlau, Zu Oberrn Warwatzow, Zu Under Warwatzau, Zu Libnic, Zu Kunitz, Zu Nakletzaw, Zu Stawaschaw Zu Behemischen Chain, Zu Pettrswaldt, Zu Schenwaldt, Schreckenwaldt, Habarlitz, Zu Schoptstorff, Biehank, Mstischaw, Podletzschin, gantze dörffer, Pauernhöff mit den Zinßen zu Sales. Zu Ausin, Chwalow Pauernhöff mit Zinßen was alda gebührt, mit Ackehern, Wießen, Wäldern, Bächeln, Teuchten, Hinnern, Enern, Robotten, getraidt mit Zolle Weingarten, Zehenten auß den Weingarten, freüen Richtern, Kretzmen, Mehl Mielen Undt Zwittaur, mit Hietten, Kierchen, Spielen, Maltzhauß, Breuhauß, Zinßen außm Breuhauß Bergwergen undt Stolln, Guldenen, Sielbernen Zienenen, Sambt allen andern mineralien, es sey under der Erden, oder ab der erden, Sambt geseßenen Leütten, oder von den Gründen verloffenen, mit allen andern einkhummen, nutz undt Obrigkeitten, So wohl der Collaturn, auch allen andern Zue gemeltnen Schloß Undt Stadt Grauppen Zugehörigkeit, Sambt aller Herrligkeit was darzu geherig ist, mit voller Herrschafft, also Undt in dem vollem recht, in denselben Rain, Undt grentzen, daran gemente Erbschafft gelegen ist Auch wie es Er selbst gehabt, gehalten, Undt wie Ihne die Landtaffel von Adam Lew von Roßmittal, undt Blattne, in

dem Khauff Quatern A[nno] 42 am Mittwoch nach Santt Stanislav weiter in sich heltt, Deßgleichen mit den Mannen zu Duby Undt Hrbowitz, Sowohl auch andere Zwey Mannen Lehenleutt Zu Trmitz Undt Woleschnitz, So Er doch eine gerechtigkeit Undt Obrigkeit darzu hatt, Sowohl die Gerechtigkeit so Er eine Zue dem dorff Ober Roßmittal, Undt was darzu gehört, welchs dorffs wie Fürsten zu Sachßen ietziger Zeit in possession sendt, dieß alles sein Recht welches Ehr zu abgemelter Erbschafft hatt, Undt allem andern Erbschafft, was Er zu dem Schloß undt Herrschafft Grauppen Zugekhaufft, Undt Sambt aller farnußten Undt Hauß Raht auf dem Schloß Grauppen in Mährheffen nur den Halben Theil vom fieh wierdt ihme gelaßen, mit den Grieffen, Majestäten, Verträgen, welche diese Erbschafft betretten thutt, Undt mit was nahmen genennet auch ohn wem es befunden werden möchten, Solches Zuhaben haltten, brauchen, verkhaufften, vorpfenden, vorschreiben, vortauschen, undt darmit, alß mit Ihr Königl. May. eigener Erbschafft zu thun, kein Recht, Obrigkeit, oder einige absonderheiten ohn abgedachter Erbschafft ihme, weder seinen Erben, Undt Erbnehmen hienfür nicht behaltendt, Sondern auf Ihr Königliche May. Undt deroselben Erben, Undt Könnfftige König in Beheim, alle diese Erbschafft, auf dem Gutt undt Herrschafft Grauppen, Undt alles sein Recht, undt gerechtigkeit, welche Er ohn der Erbschafft gehabt. Mit dieser hiemit Conditon, das Er Wentzl von Warttenbergk soll undtschuldig ist ohn allen den obgeschriebenen Erbschafften, Alle schuldlosen Undt Könggtigen Königen in Beheimb, So sich doch etwa befunden möchten, Auserhalb Kammer Zinßen, da Jemanden etwas auf der Herrschafften Undt Erbschafften von Rechts wegen gebieren möchte, mit der Landtaffel versichertte Verschreibung freu machen Undt lößen, Außerhalb voriger Gewehr, welche Er Wentzl von Warttenbergk ohn den obgemelten Erbschafften von weme, Undt wie Er es hatt, dieselbe Ihr Königl. May. bey ihm Undt seinen Erben, gnedigst vorbleiben lassen, also wann etwa einige Ungewehrkhommen möchte, das Er Wentzl von Warttenbergk, Sambt seinen Erben, bey seinen gewerß Persohnen solches suchen, Undt geroselben gewehr nach schritten khan, So wohl mitt dießer Weiter Condition, Wafern sich Jemahls etwas mehres Erblichs Zu obgeschriebenen Gutt Grauppen gehörigs, dessen ietzt, gedachter Wentzl von Warttenbergk Innen gehalten, Undt solchs auf dießmahl nicht obgetreten, Undt in diese Verschreibung nit eingebracht worden, Alß soll Er Wentzl von Warttenbergk, wann solchs bey ihme gesucht werde, Schuldig sein, solchs in diese Unschreibung Ihr Königl. May. Undt deroselben Erben Unndt khünfftigen Königen in Beheimb, Zusetzen Unndt abtreten ohne weigerung.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 37-41.)

1542, Císař Ferdinand I. potvrzuje krupská městská privilegia

Confirmation Kayser Ferdinandi der Bergstadt Grauppen Privlegia Anno 1542. Wir Ferdinand von Gottes genaden Römischer Khünig Zu Allen Zeiten Mehrer des Reichs in Germanien, Zu Hungern, Behem, Dalmatien, Croatien [et cetera] Khünig, Infant in Hispanien, Ertzhertzog zu österreich, Marggraue zu Mehrern, Hertzog Zu Lutzenburg undt in Schlesien, Marggrofe zu Lausitz [et cetera] Bekennen Undt thun kundt Menniglich, daß Uns die Ersamen Unsere Lieben getreuen, Bürgermeister Rathmannen Undt gantze Gemeinde der Stadt Grauppen durch ihre gesandten Undertheniglich furbringen haben lassen, Ainen unverserten Pergamen Brief von Weylendt Löblicher Gedenckhen unserm Vorfar Wladißlawen Künigen Zu Behem Auß gangen Zu Ofen am Tag Philipi undt Jacobi der Heiligen Zwelff Paten nach Christi geburth Funffzehen Hundert in Andern Jahr; darinne gedachter Künig ihnen die begnadung Undt Freyheit so Ine der Edel Thymo von Kholditz, Alß Ihr Herr auß redlichen Ursachen, uber Ir Stadtrecht Undt Zin Bergkhwerkh daselbst zu Grauppen gegeben, bestettiget. Uns darauff demüthiges Vleiß angeruffen undt gebeten, das auch Wier alß Regierender Künig zu Beheim Unsere Confirmation Undt Bestettigung daruber zu thun geruchten. Haben Wier angesehen Ir Ziemlich Biete, auch getreue willig dienst, die Sy Uns wohl thun mögen Undt sollen, Unndt demnach solche Begnadung Undt Freyheit, die Sy von gedachten von Kholditz, Irem Herrn uber Ir Stad Recht unndt Bergkwerck des Zyneß haben, Auch Khünig Wladißlawi Confirmation gnediglichen bewilligt, bestettigt undt Confirmirt. Thun das auch hiemit wissentlich in Crafft diß Brieffs, von Behemischer Küniglicher macht, was Wir daran billich undt rechtlich bestettigen sollen undt mögen, Unndt gebietten darauf Allen undt Ieden Unsern unterthanen was wir den, standts, Ambts oder wesens die sein, die bemelten Bürger Undt Inwohner Zum Grauppen, Undt all Ir nachkomen solcher bemelter Begnadungen undt Freyheiten beruehlichen nutzen undt geniessen zulassen, darwieder nicht thun nach des Jemandes zuthun gestatten, Sondern Sy dabey schützen Undt Handhaben bey Vermeidung Unser Straff undt Ungnadt, Des Zu Urkhundt Besiegelt mit Unserm Khüniglichen Anhangunden Innsig. Geben in Unser Stadt Wienn Am Letzten Tag des Monaths Juni nach Christi Geburth Funffzehen Hundert Unndt in Zway Undt Viertzigsten Unserer Reiche des

Römischen in Zwelfften Undt der Andern aller in Sechtzehenden Jahre. Ferdinand M[anu] P[ropria], Henricus Burgrau Misne. Bohemie Cancellarius m[anu] p[ropria] L[ocus] S[igili]
(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, *Kniha privilegií 1676-1691*, kn. č. 6, s. 33-35.)

1567, duben, 24. Cisař Maxmilián potvrzuje městská privilegia

Wir Maximilian der Ander von Gottes Gnaden Erwelter Römischer Keyser, Zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, In Germanien, Zu Hungern, Beheim, Dalmatien, Croatien [et cetera] Hünig, Ertzhertzog zu Osterreich, Hertzog zu Burgundi, Marggraff zu Mähern, Hertzog zu Lutzenburg, In Schlesien Undt Marggraf zu Lausitz [et cetera] Bekennen Undt thuen Kundt menniglich, daß Uns die Ersamen Unsere Lieben getrewen Burgermeister, Rathmanne Undt gantze Gemeinde der Stadt Grauppen, durch Ihre gesante Undertheniglich vorbringen haben lassen, Einen unversehrten Pergamen Brieff, von Weilandt Löblichen gedencken Unserm Vorfahren Wladißlawen Künigen Zu Beheim, Zu Ofen am Tage Philippi undt Jacobi der Heiligen Zwölff Paten nach Christi geburt Funff Zehen Hundert Im Andern Jahren, Undt dann auch einen unversehrten Pergamen Brief von dem Allerdurchleuchtigsten Fürsten Herren Ferdinanden Römischen Keyser, Unserm geliebten Herrn undt Vatern Hochlöblichster undt Christlicher gedencken zu Wien den Letzten Tag Juni Im funfftzehen Hundert Undt zwey undt Viertzigsten Jahr außgangen, Darinnen Ihnen die Begnadung Undt Freyheit, so Ihnen weiland Thymo von Colditz, alß Ihr Herr, aus redlichen Ursachen, uber Ihr Stadt Recht undt Zien Berckwerck daselbst Zu Grauppen, gegeben, bestetiget, undt Uns darauff demüthiges fleiß angeruffen undt gebiten, daß auch Wir, alß Regierender Künig zu Beheim, Unsere Confirmation Undt Bestattung darüber zu thun genediglichen geruchten. Haben Wir angesehen Ihr Ziemlich bitt, Auch getrew, willig dienst, die sie Uns wolthun sollen Undt mögen. Unndt demnach solche Begnadung Undt Freyheiten, die Sie von gedachtem von Colditz Ihrem Herrn, uber Ihr Stadt Recht undt Berckwerck, deß Ziens halben, Auch Künig Wladißlai, mit weniger auch Keyser Ferdinanden Hochlöblichster gedechtnus, Unsers geliebten Herrn Vatern Ihnen erfolgte gnaden Undt Confirmation gnediglich bewilligt bestetigt und confirmiret. Thun das auch hiemit wissentlich in Crafft diß Briefs, von Behemischer Königlicher macht, was Wir daran billich undt Rechtlich bestetigen sollen undt mügen. Unndt gebieten darauff allen Undt Jeden Unsern Unterthanen, was Würden, Standts, Ampts oder Wesens die sein, die bemelten Burger Undt Innwoner Zum Gruappen, Undt all Ihr

Nachkommenden, solcher bemelter begnadung undt Freyheiten, Beruhiglichen nützen undt geniessen zu lassen, darwider nicht thun, nach deß Jemandes zu thun gestatten, sondern Sie dabey schützen undt habdhaben, bey vermeidung unserer Straf undt Ungnad. Deß ZU Uhr kundt besiegelt mit Unserem Keyserlichen anhangenden Insiegel. Geben auff unsern Königlichen Schloß Prag den Vier Undt Zwanzigsten Tag, des Monaths Aprilis Nach Christi Unsers Lieben Herrn geburt Funffzehen Hundert Undt Im Sieben Undt Sechzigisten. Unserer Reiche deß Römischen im Fünfften, des Hungerischen Im Vierdten, Undt deß Behemischen im Neuntzehenden Jahren [et cetera]. Wra: a pernest[ein] S[ummus] Bohem[us] Cancellari[us] Ad mandatum Sacrae Caes[aris] Maj[estätis] p[ro]prium

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 45-47.)

1578

[...] er volgeten Confirmationes undt bestätigungen gleichsfals, als Regirenden Khönig zu Behaimb gnedigst zu Confirmiren Undt zu bestetigen geruchten, Also haben Wier an gesehen Ihre Ziemliche Bitt, auch getreue willige dienste, die sie Uns woll thun sollen undt mögen, Undt demnach solche begnadung undt Freyheiten, die sie von gedachtem von Colditz, Irem Herrn, uber Ir Stadtrecht Undt Bergrecht des Zienes haben, Auch nicht weniger obgedachter Unser Vorfahren Kaiser Undt Khönigen zu Behaim Ihnen erfolgete gnaden Undt Confirmation, gnediglich bewilliget, bestetigt undt Confirmirt, Thun das auch hiemit wissentlich, in Krafft dieß briefes von Behemischer Khöniglicher macht, waß wier dar an von billigkeit undt rechts wegen bestetigen sollen, können undt mögen, Unndt gebitten darauff allen undt Jeden, Unsern Underthanen, was wierden, Standts, Ampts oder Wesens die sein, die bemelten Burger Undt Inwohner Zum Grauppen, Undt alle Ire Nachkommende, solcher bemelter begnadung undt freyheiten, beruhiglichen, nutzen Undt gemeßen lassen, dar wieder nicht thun, noch des Jemanden Zu thun gestaten, Sondern sie dabey schützen undt handthaben bey vermeidung unser straff undt Ungenad. [...].

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 50-51.)

1578, prosinec, 31. Císař Rudolf II. Potvrzuje městská privilegia

Wir Rudolff der Ander von Gottes genaden Erwölter Römischer Kayser zu allen Zeitten, mehrer des Reichs, In Germanien, Zu Hungern, Beheimb, Dalmatien, Croatien [et cetera]

Khönig, Ertzhertzogk Zu Österreich, Marggraff zu Mehrern, Hertzog zu Lutzenburg In Slesien, Marggrafe Zu Lausitz [et cetera] Bekennen Undt thun Kundt Menniglich, das Uns die Ersamen Unser Lieben getreuen, Burgermeister Rathmanne Undt gantze gemainde der Stadt Grauppen, Undertheniglich angelant undt gebethen, das Wier Ihnen alle Undt jede Privilegia Freyheiten undt begnadungen, so sie von weilandt Irem Herrn Tymo von Colditz erlangt, auch die dar auffvon hernach Weiland Unsern Vorgahren Wladislawen Königen Zu Behemb Zu Ofen, am tage Philippi undt Jacobi, Im Taußent füngghudert undt Im andern Jahren deßgleichen von Kayser Ferdinanden, Zu Wien den letzten tag Juny Im Tausent funffhundert undt Im Zwey undt Viertzigsten Jahre Undt von Kayser Maximiliano Unserm geliebten Herrn Vatern, aller Hochlöblichsten gedechtnus, alhie Zu Prage den Vier undt Zwanzigsten tag Aprilis, des ein Tausent funff hundert undt Im Sieben sechtzigsten Jahres datirten, er volgeten Confirmationes undt bestätigungen gleichsfals, als Regirenden Khönig zu Behaimb gnedigst zu Confirmiren Undt zu bestetigen geruchten, Also haben Wier an gesehen Ihre Ziemliche Bitt, auch getreue willige dienste, die sie Uns woll thun sollen undt mögen, Undt demnach solche begnadung undt Freyheiten, die sie von gedachtem von Colditz, Irem Herrn, uber Ir Stadtrecht Undt Bergrecht des Zienes haben, Auch nicht weniger obgedachter Unser Vorfahren Kaiser Undt Khönigen zu Behaim Ihnen erfolgete gnaden Undt Confirmation, gnediglich bewilliget, bestetigt undt Confirmirt, Thun das auch hiemit wissentlich, in Krafft dieß briefes von Behemischer Khöniglicher macht, waß wier dar an von billigkeit undt rechts wegen bestetigen sollen, können undt mögen, Unndt gebitten darauff allen undt Jeden, Unsern Underthanen, was wierden, Standts, Ampts oder Wesens die sein, die bemelten Burger Undt Inwohner Zum Grauppen, Undt alle Ire Nachkommende, solcher bemelter begnadung undt freyheiten, beruhiglichen, nutzen Undt gemeßen lassen, dar wieder nicht thun, noch des Jemanden Zu thun gestaten, Sondern sie dabey schutzen undt handthaben bey vermeidung unser straff undt Ungenad. Deß Zu Urkunt besiegelt, mit Unserm Kayserlichen anhangenden Insigll, Geben uff Unserm Khüniglichen Schloß Prag den letzten tag des Monaths Decembris Anno Im Acht undt Siebentzigsten, Unserer reich des Römischen Im Vierdten, des Hungerischen Im Siebenden, Undt des Beheimischen auch im Vierdten. Ad mandatum Sacrae Caes[aris] M[ajestätis] proprium L[ocus] S[igili]

(Zdroj: SOkA Teplice, Kniha privilegí 1676-1691, kn. č. 6, s. 50.-51.)

1580, Město Krupka prodává vsi Cínovec, Fojtovice, Horní Krupku, Vrchoslav, Běhánky
[...] verkauffen Wir Ihnen Burgermeister, Rath, anstadt undt von wegen der gantzen Gemeinde der Stadt Grauppen, Ihren Erben undt nachkommenden, daß dorff Zienwaldt, das dorff Voitßdorff, das dorff Obergrauppen, daß dorff Rosenthal, daß dorff Byhancken, auch den Zinß Ihrer Stadtheuser undt Erbstücke alß Äcker, Wiesen, Gärten, Weingärten, Reume Zinß, so Sie die von Grauppen der Herrschafft undt vorigen Inhabern zu zahlen schuldig gewesen, Auch allen Fleischer Zinß damit auch den Erbzoll in der Stadt Zusambt den Kirchenlehen undt der Pfarrer, der Pfarr Kirchen in der Stadt undt alle einkommen undt Zinß der Stadt Grauppen in Leutomeritzer Craiß gelegen, so Sie der Herrschafft Jährlichen gezahlt (auß genommen den Gränitzzoll) mit allen Heusern, Bawerhöffen, Kreschmarn, einkommenen Zinßen, Äckern, Erblichen gemeindten, so zu gemelten dörffern gehören, Trifften, Blössen, undt Wässern, mit allen den jenigen, wie es die vorigen Inhaber der Herrschafft Grauppen genossen, undt von Alters in Besitungk gehabt haben, mit den Angeseßenen undt unangeseßenen, oder aber von den gemelten gründen verloffenen Leüthen, mit voller herrigkeit, Also undt in den vollen Rechten, Reinungen undt massen, darin gemelte dörffer gelegen, undt befriffen, nach genugksamer außage deß Urbari Registers von Unß Commissarien mit unterschreibung unser Eigenen habdt, Ihnen Burgermeister undt Rath anstadt der gantzen Gemeinde, alß kauffern obbemelter dörffer, undt der Stadt Grauppen einkommen bey neben diesem kauff ubergeben, mit aller nützlichkeit gantzen undt voller herrligkeit keinerley eigenschafft an gemelten dörffern undt der Stadt Zinsen Ihr Kay[scherlicher] May[estät] alß Khönig in Böhemb, auch den künfftigen Khönigen zu Behemb Jemandt anderst hierinnen nichts vorbehalten, Außgenohmen die Mühlen, so Unter dem Dorff Voitßdorff gelegen, undt zum Bergkwegk gehören [...].

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 65.)

1584

[...] Kauffberedniss geschehen, zwischen Uns Burgermeister undt Rathmannen Josephen Herman, Johann Helman undt Johann Steydel darzu anstatt der ganzen Gemein der Stadt Grauppen Bevollmächtigten, verkauffern Eines. Undt zwischen dem Edlen undt gestrengen Ritter, Herrn Adam Hrsan von Harrassen undt auf Skalcken dess andern Theils, der Gestalt undt Also Das Obgemelte Burgermeister undt Rathmanne mit Bewilligung der ganzen Berges

Stadt Grauppen als darzu absonderlich Bevollmächtigte, haben verkauft durch diese Berednus gedachten Herrn Adam Hersan auch seinen Erben undt nachkommenden, Ihre unten bemeldte Aigne undt unverhaftete Erbschaft in dem Leitmeritzer Creys gelegen, umb die Bergstadt Grauppen, benendtlich das Dorf Zinnwaldt, das gantze Dorf Voitsdorf, das gantze Dorf Biehancken das gantze Dorf Soborten mit sambt den Heusern undt Bauerhöfen mit den Leuthen, Weysen, Wittwen, gesessenen undt unangesessenen, oder von diesen Gemüden entloffen, sambt Ihren Gerechtigkeiten undt von den Leuthen gebührlichen Standthafftigen undt lauffenden Zinsen mit den Robotten Hünern, wie solches die gepetschierte Urbarregister in sich begreifen, mit den geackerten, als Ungeackerten Feldern, Grabereyen, Huttwedden, Wiesen, Bächen, Wasserflussen, Teichen, Walden, Buschen, Gereumen, Verwüstungen Wissmaten, auch hierbey absonderlich mit dem grossen Stuck Schwarzen Tannenbawholtz von Ihr[er] Kay[serlicher] May[estät] Neulich erkauffen Waldes gelegen über der Biehanckner Gemein, undt dem andern Stuzck Haw Waldes unten Dorf Biehancken auf einer Seiten neben den Grundt undt Boden Caspars Pfindensacks, undt davon bis zur Bistrtzer Mühle undt wiederumb an der Byhanckner Grunde, also wie ein Jedtweder Stuck des Waldes, absonderlich mit genugsam deutlichen Gräntzen undt Reinsteynen abgemessen, undt aus gewiesen, mit aller darzu zugehörung undt Lusten, nichts davon ausgenommen, mit völliger Herrschaft in den Reinen undt Gräntzen vorinnen obbeschriebene Erbschaft von Altershero gelegen undt bestehen thut, mit den gantzen Recht, wie die Graupischen Selbsten solches von Ihr[er] Kay[serlicher] May[estät] Unsern Allergnädigsten Herrn erkaufft haben undt in die Posses kommen, Weiter hierinnen Sie Burgermeister undt Rath, auch die gantze Gemein der Bergstadt Grauppen, mit Ihren Nachkommenden kein Recht weder einzige Absonderheit, anietzo undt auf zukunfftige Zeiten ihnen nicht vorbehaltend verkaufft haben, umb die Summa Drittehalb Tausendt vier undt siebentzig Schock Mey[snischen] Bahres, undt vor vollen ausgezehlten geldes, jedoch auf diese untenbenandte gestalt erstlich belangendt, Der Ausgesetzten Kretzschern, bendtlich in Dorf Voitsdorf, Byhancken undt Soborten, wie auch des Wein undt Bierschancks, worinnen solches bey dieser Berednus ausgenommen wirdt, dass Sie in diese Ausgesetzte Kretzschern aus der Stadt Grauppen Bier undt Wein zunehmen, undt in denselben zuschencken schuldig sein sollen. [...]

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegii 1676-1691, kn. č. 6, s. 508-510.)

1616, Císař Matyáš dává Krupku Adamovi ze Šternberka

Kayserliche Donation etc. In der Papegeien Kauff Quatern Anno 1616 dem Dienstag nach den Bit Sontag, C. 2. Der Allerdurchleuchtigste Fürst undt Herr Herr Mathias Erwelter Röm[ischer] Kay[ser] Hungerisch[er] Undt Böhemischer König haben sich gnädigst vor den Unteramtleuthen bey der Prägerischen Landttaffel bekandt, das aus sonderlicher Kayserlicher Gnadt, als Böhmischer König, mit welcher Ihr May[estät] Dem Adam von Sternberg auf Bechin der Röm[ischer] Kay[serlicher] May[estät] Rath undt Obristen Burggraffen zu Prag, gnädigst bewegen, undt das vor seine treue, vleissige, zubezahlendt, Nutzlich undt gewaltige Dienste, die Er Seeliger Undt heiliger gedachtmuss den vorfahrenden Röm[ischen] Kaysern, allzeit also auch von Anfang Ihr Kay[serlichen] May[estät] Glücklichen Regierung, undt bies dahero, dar an Ihr Kay[serlichen] May[estät] Ein absonderlich undt gnädigstes Wolgefallen haben, unterthenigist gelaist undt vollendet (mit welchen Ihr May[estät] Allzeit Gnädigst undt wohl zu frieden gewest undt nach sey) damit er dardurch Ihr Kay[serlicher] May[estät] Also seines gnädigen Königs undt Herrn Gnaden, mit denen sie ihm bewogen erkennen möchte, dero Schloss undt Stadt Grauppen in dem Leütmeritzen Crais liegendt, mit denen Leuthen dieser Stadt undt Vorstadt gesessen undt unangesessenen schenckeusern undt allen andern Höffen, wie auch mit allen andern Gütern beweglich- undt unveweglichem, Wissmaten, Gärten, Obstgärten, undt andern allen undt jeden, zu diesem Schloss undt Stadt gehörigen, So wohl auch mit allen Gebürgen, Pächen, wasserlauffenden Mühlen undt Pochwercken, wie auch die Wälder welche Ihre Kay[serliche] May[estät] Selbsten gnädigst gebraucht, Ja auch mit diesem, welche den Altenbergischen Gewecken auf eine gewisse Zeit verkaufft sein, undt nach Ausgang der Zeit gehört Grundt undt Boden Ihr Kay[serlicher] May[estät] Undt das also mit allem, wie es vor der Zeit dem Porusen bey Verkaufung der Herrschaft Grauppen undt Geyersbergk vor Silber undt Ziehn Bergkwerck undt ander allerley Metallen, welche sich bey der Stadt Grauppen, Undt der umbherliegenden Grundt befunden, oder durch Gottes Allmächtigen Segen, künftig befinden möchten, undt bishero machen undt bawen werden, ausgezogen undt gelassen worden, Ja auch mit dem Stuckwaldt, welches des verwichenen 1612. Jahrs dem Montag nach der gedechnuss des Heiligen Apostels Bartholomaei, von dem Hans Albrecht Stampach der Bergkwecke halber mit allerley Holtz sambt dem Tahl undt Grundt, darauf diese Wälder undt Höltzer erwachsen sindt, zuerkauffet worden, Wie dann auch mit den Stallungen undt

allerley Jagten, auf Hoch undt nieder Wildt in diesen Wäldern, des gleichen die Bezahlung oder Zehenden des Zinss, so in der Stadt Grauppen undt auss denselben gebürgen gemacht wurden, undt mit allen andern einkommen, die Ihr Kay[serlicher] May[estät] Bis dahero von dieser Stadt Bergk undt Wäldern es sey nun durch welcherley daraus entspringende mittel genossen, mit allem willen gantzen volligen Herrschafft als gantz vollkommlicher Obrigkeit undt als seine Erbliche Unterthanen in diesen Rainen Undt Steinen, darinnen gemeldtes Schloss undt Stadt Grauppen sambt den Pergen, auff welchen Silber, Ziehn undt andere Metallen gewonnen undt künftig möchten können gewonnen werden, sambt den Mühlen, Buchwergken undt andern darzu gehörungen, Also undt wie es Ihre Kay[serliche] May[estät] Gehalten, Was aber vor dessen von dieser Herrschafft Grauppen abverkaufft undt abgefremdet, nicht als wann eine undt jedt weder sach absonderlich undt ausführlich Allhier einverleibt undt gemelt wert, mit dem Recht wie Landttaffeln weissen, Kauff Quattern des 1546 Jahres [et cetera], den Donnerstag nach Mariae Himmelfahrt 19 auf das Schloss undt Stadt Grauppen Weylandt Kayser Ferdinandi Seeliger gedechtnuss, als Böhmischen König Ihr Kay[serlicher] May[estät] Herrn grossvatern, undt dero nachkommenden vollkömlichen erzeuget einzige Gerechtigkeit, bey dieser Herrschafft vor Ihre Kay[serliche] May[estät] Dero Erben undt kunfftige Böhm. Könige ausserhalb dieser nachbeschriebener Artickel ausgenommen, die Ihre Kay[serliche] May[estät] Diesem Adam von Sternbergk, seinen Erben undt nachkommlichen auss Kayser- undt Königl[licher] Gnaden, mit allen Ihr Kay[serlicher] May[estät] als Böhmischen Königs auf diesem Schloss undt Stadt Grauppen, gerecht undt gerechtigkeiten, sambt den oben gemelt darzu Gehörungen gnädigst verwilligen, undt geben, undt das zu andern Zuhalten, zuverkauffen, zuversetzen, zuvertestiren undt mit diesem allem oder in die lenge ohne Ihr Kay[serlicher] M[a]y[estät] Undt Nachkommende Böhm[ische] Könige undt aller andern Leuthe Geist- undt weltlichen Standes Verhinderung als mit ihren eigenthumblichen zuthun. Jedoch soll er Adam von Sternberg seine Erben undt nachkommen Sie die Graupner bey allen Ihren ordentlichen begnadungen undt Privilegien gantz vollkommlich ohne alle Verhinderung friedtlich verbleiben zulassen schuldig sei Undt weiter was Bergsachen betreffen thuert, der Gestalt, wie es bey dem Vergleich undt Landtagesschluss Anno 1575. der Bergwerckhalber begriffen, Soll er Adam von Sternbergk seine Erben und nachkommen gegen Ihnen Graupnern Undt Sie wiederumb zu Ihme Adam von Sternbergk seine Erben undt nachkommenden Obrigkeiten sich in allen alsoverhalten, doch daneben mit

diesem undt silchen vorbehalt, Weiln da in dieser Staft Gränitz zoll von allerley Sachen, so aus diesem Königreich Böhmen geführet, getragen, getrieben, undt Ihr Kay[serlicher] May[estät] Als Böhmischen König zu handen eingenommen wirdt, diesen undt solchen Gränitzzoll haben Ihr May[estät] Ihnen jetzt undt künfftig vorbehalten, wie auch ein Viertl. theil des Sielber Zehendens, so ietzt Indt künfftig aus diesen Bergen gearbeitet undt künfftig da veroffenbahren möchten, gleicher Gestalt besage des Landtagesschluesses Anno 1601. Ihr Kay[serlicher] May[estät] Künfftigen Kaysern zugehören undt ohn alle auffenthaltung von dannen gevolget werden soll, Ebenermassen auch wo ferne es Jemals darzu kommen oder zutragen möchte, das er Adam von Sternberg seine Erben undt nachkommen gemeltes Schloss undt Stadt Grauppen undt andere darzu Gehörungen eines Theils oder alle verkauffen wolt, oder wolten, Soll er undt Sie Ihr Kay[serlicher] May[estät] Erben undt dero Nachkommenden Böhm[ischen] Königen zu forderst selbiges anzumelden undt woferne es Ihr Kay[serlicher] May[estät] Künfftlichen zugenuessen gnädigist beliebete, in dieser Summa oder in dem Werth, was andere Darvon geben wolten vor andern zulassen schuldig sein. Desgleichen das Sie sich an der Kirchen bey der Mutter Gottes so nachendt bey der Stadt Grauppen gelegen nit vergreifen, oder dessen nit annehmen, auch in keinerlei weise, wie das immer erdacht werden möchte, nicht können undt macht anzunehmen haben sollen, Sondern dasselbe den Patribus Societatis Jesu in Chomotauer Collegio jetzig undt künfftig in ihrem schutz undt Verwahrung verbleiben lassen undt Sie bey Haltung undt Verwahrung desselben, als wie es bieshero Ihr Kay[serlicher] May[estät] So lang Sie die Stadt Grauppen gehalten diese Patres Societatis Jesu ietzt undt zu Ewigen Zeitten geruh- undt friedtlich dabey Verbeiben lassen sollen, Gleicher Gestalt auch sollen Sie das Closter, so bey dieser Stadt Grauppen ligt, und den Patribus Societatis Jesu Ihr Kay[serlicher] May[estät] Collegio bey S[ankt] Clement in der Alten Stadt Prag gelegen zugehörig ebener massen auch ietzt undt zu weigen Zeitten in keinewege an sich zuziehen, oder dessen anzunehmen nit macht haben. Undt diese ist an Stadt Undt in Nahmen Ihr Kay[serlicher] May[estät] Als Böhmischer König in die Landtaffel einverleibt, undt geschehen undt vollendet worden, durch den Jaroslaw Borschita von Martinitz auf Schmetschna, Weissen Augest Mahorschky undt Malokowitz, der Röm[ischer] Kay[serlicher] May[estät] Cammerer undt des Königreich Böhaimb Hoffmarschalck etc. Undt durch Dionysius Tschernin von Chudenitz auf Drachowitz, haubtman des Prägerischen Schlosses der Röm[ischer] Kay[serlicher] May[estät] Rath, welche absonderlich mit Ihrer

Kay[serlicher] May[estät] Relation zur Landtaffel ausgeschickt worden, wie dieselbe Relation in grünen Relation Quatern Anno 1616 dem Montag nach dem Bit Sonntag, D. 22 mit mehrem bezeuget in sich helt undt schleust. Diese Abschrift aus der Landtafel gegeben worden, mit Bewilligung undt unter dem Petschafft des wohl Edlen undt Gestrengen Ritters Herrn Johann von Klenowa von Jänowitz, Neüen Rath undt Berschine der Röm[ischer] Kay[serlicher] May[estät] Rath undt Oberschreibern des Königreichs Böhmen, undt des Adam Riesenpergers von Janowitz an Stadt des Landrichters [et cetera] Undt Johann Buckowauschky Pinthy von Buckowan undt auff Buckowan, an stadt des Schreibers diese Königreichs Böhmen, dem Dienstag nach dem Bit Sontag Anno 1616. L[ocus] S[igili] Johann Buckowansky Pinkha von Buckowan an Stadt des Schreibers diese Königreichs Böhmen.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 137 a následující)

1617, srpen, 26. Potvrzení městských privilegií císařem Matyášem

Confirmation Kaysers Matthiae der Bergstadt Grauppen Privilegien nach der Donation H[errn] Adam von Sternbergk [et cetera]. Den 26. Augusti Anno 1617. Wir Matthias Bekennen Offentlich undt thuen Kundt allermeniglich, das uns doe Ersamen Unsere Liebe getreue Burgermeister, Rathmanne undt die gantze Gemeine der Stadt Grauppen Unterthaniglichen angelanget Undt gebeten, dass Wir thuen alle undt Jede Ihre Priivlegia, Freyheiten undt Begnadungen, so Sie von weilandt Ihren Herrn Thymo von Colditz, so wohl die darauf von Weyland Unsern Löblichen Vorfahren, erfolgte Confirmationes undt bestettigungen, welche Sie erstlichen von Weylandt Wladisslao Königen zu Böhaimb zu Ofen, am tage Philippi undt Jacobi des 1502. desgleiche, von Kayser Ferdinando zu Wien dem Letzten tag Juny des 1542, Item vom Kayser Maximiliano Unserm geliebsten Herrn Vatern allhier zu Prag den 24. Aprilis des 1567. Unndt dann endlichen von Kayser Rudolpho dem Andern, Unserm geliebten Herrn Brudern, allen Hochlöblichster seeliger gedächtnis, gleichfals allhier zu Prag den Letzten Decembris des 1578. Jahres erlanget, mit weniger als Regierender König zu Böhaimb zu Confirmiren undt zubestättigen geruheten, Als haben Wir angesehen Ihre zimliche bitte, auch getreue undt willige Dienste die Sie Uns wohl Thuen sollen undt mögen, Unndt demnach solche Begnadung Undt Freyheiten, die Sie von gedachtem von Colditz, Ihrem damahligen Herrn, uber Ihre Stadtrecht undt Bergwerck des

Ziens haben, so wohl ebener massen obgedachter Unserer Vorfahren Kayser Undt Königen zu Bohaimb Ihnen ertheilte Gnadt undt Confirmationes gnediglichen bewilliget Confirmiret undt Bestettiget, Thun dass auch hiermit wissentlich in Krafft dies Brieffs von Behaimbischer Königlicher Macht, was eir daran von Billigkeit undt Rechtswegen bestetigen sollen, können Undt mögen, Jedoch mit diesem Ausdrucklichen beding undt vorbehalt Ob wohln die Graupner über vorige Specificirte Befreyhungen undt Confirmationes noch ein Elters Privilegium von König Wladislao so zu Prag am Dienstag nach der H[eiligen] Drey Könige Tag dess 1478. Jahres datirt, fürgelegt, darinnen Ihnen unter andern auch die Rathswahl undt Ersetzung der Armbter (derern Sie sich dan zugebrauchen unterthenigst begehret) damals Conditionaliter zu gelassen worden, Weilen aber solch Privilegium von keinem folgenden Böhmischen König Conformirt oder bestetigt Eorden undt darneben dess Königreichs Behaimb aufgerichte vergleichene Undt von allen Bergstädten undt Ämbrtern angenommene Bergordnung, dess wegen gewisse mass giebt, undt wieder solch begehren Laufft, wie sich dan auch Kayser Rudolphus bey Ihrer May[estät] Undt Sowohl wir gleicher Gestalt bey unser Königlichen Behaimbischen Regierung, Itzterwehnter Bergordnung gebraucht, undt den Rath undt die Bergkämber zu Grauppen, undt in andern Bergstädten, durch den Müntzmeister oder andere dazu deputirte Persohnen, Inhalts derselben ersetzen lassen, Als wollen wir diesen Punckt um Künfftiger guter Richtigkeit willen, dahin declariret undt erkläret haben, Dass zwar die nomination undt Benennung der Künfftigen Rathswahl Persohnen, bey dem Alten Rath daselbsten zu iederzeit (wann es zu einer Ersetzung kompt) verbleiben, undt ein Jeder Rathswahl verwandter zween taugliche Männer an seiner statt Fürschlagen undt benennen, die Beliebung Ersetzung undt Confirmation aber derselben für geschlagenen oder ander qualificirten Persohnen dem /Titul/ Adam von Sternbergk des Königreichs Behaimb Obristen Berggraffen undt seinen Erben undt Nachkommen (als welchen Wir das Schloss undt Stadt Grauppen, sampt anderer ein: undt Zugehör, auf diese Condition, Nemblichen Einfall es Jemahls darzu keme, dass der von Sternbergk, seine Erben undt Nachkommen, Jetzt gemelt Schloss undt Stadt Grauppen undt dessen zugehörung, zum theil oder gar verkauffen wolte, oder wolten, dass Er oder Sie schuldig sein sollen, dasselbe Uns oder Unsern Erben Undt Nachkommenden Königen zu Bohaimb erstlichen anzufeüten, undt wofern Wir solches in dem Werth, was andere dafür würden geben wollen, kaufflichen annehmen wolten, dasselbe Uns vor Andern zuvergönnen, bey der Landtthaffel des Königreichs

Behaimben Erblichen einverleiben undt verschreiben lassen) Vollkomlichen zustehen Undt gebühren, wie in gleichen die ubrigen in Letzt angezogenen Undt im 1478. Jahr Datirten Privilegio begriffenen Puncten undt begnadungen, hiermit von Uns aus sonderer Kayser[liche]s Undt Königliches Gnadt, von Newen Confirmiret sen, auch sonsten mehr erwehnte, Burgermeister, Rathmanne undt gantze Gemein, verreversirter Massen, bey allen andern Ihren ubrigen Hergebrachtten Freyheiten (ausser gedachter Rathswahl undt ersetzung der Bergambter) ruhig gelassen, undt darwieder weder von dem von Sternbergk noch seinen Erben undt kunfftigen Nachkommen nit beschweret, sondern viel mehr dabey Jeder zeit gehandthabt undt geschützt werden sollen. Undt gebitten hierauf allen undt Jeden Unsern Unterthannen, was Würden, Standts, Ambts oder Wesens die sein, In Sonderheit mehr erwehnten von Sternbergk, seinen Erben undt Nachkommen, dass Sie die bemelten Burger Undt Inwohner zu Grauppen, undt alle Ihre Nachkommende, wie obgedacht, bemelte begnadungen undt Freyheiten, geruhiglich besitzen undt geniessen lassen, darwieder nicht Thun, noch das Jemandt dessen zutun gestatten, Sondern Sie darbey schützen undt Handhaben sollen, Bey Vermeidung Unserer Straff undt Ungnadt, Dess zu Uhrkundt besiegelt mit Unserm Kayser[lichen] Undt Königlichen anhangenden Insiegel. Geben Prag den 26. Augusti Anno 1617 L[ocus] S[igili]

(Zdroj: SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegii 1676-1691, kn. č. 6, s. 165-169.)

1619

Folget eine Consignation der Posten, welche zu obgedachten Freikauf kommen undt entlehret worden. Als:

Primo: 1000 Reichgulden von dem Edlen und gestrengen Ritter H[errn] Rudolph von Bunaw auf wesenstein und Planckenstein, wie desselben Obligation, am Tag Galli Anno 1619. bis Anno 1629. die Zinse hiervon auch entrichtet seind worden, laut derselben Quittung.

Secundo: 2000 [Schock] H[errn] George Baumgarten in alten Geising der geliehen, die Hälfte an dieser Summa auch wiederum ihm abgeführt worden, den über Rest hat Er mitler Zeit mit gewalt erpressen wollen, Suche weiter hier von Anno 1632 <11. Aprilis>. Item 38. Undt 49. Nachmahlen Anno 1665 den 17. Junii. Auch zuvor 1655 und endlichen 1677 den 24. Augusti.

Tertio: 500 [Schock] hat vorgestreckt die edle Frau Maria Kolbelin geböhren von Bünaq auf Keischa Wittib, geschehen Anno 1620 am Tag Georgii.

Unter welchen besagten Schuld Verschreibungen sich alle Zeit auch nebenst dem Stadt Insiegel 2. Burgermeister Unterschreiben und Ihre Petschafften haben beidrucken müßen.

Quarto: 2000 [Schock] hat auch vorgestreck H[err] George Klippel Handelsman allhier, welche Summa nachmahlen dessen hinterlassene Wittib E[uere] E[hrenveste] Rath nachgelassen und gänzlichen geschänckt.

Sexto: 1000 fl[oren] H[err] Dionysius Klug, welcher den alten Hof in pohress gehabt, und zu diesen Freikauf frosser Verführen gewesen, ubrige Gelden seint aus den Rendten und Burgerschaft hergelichen worden.

Notandum. Das solche Geldter zur Rebellion Zeit und darzu hergelichten von Ihr[er] Kais[erlicher] May[estät] durch offentliche Patenta gänzlichen Casiret und abgesprechen worden sind, wie Anno 1630. klar und ausführlich zusehen sein wird.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 29-30.)

1623

[...] Zur Eillenden Überantwortung [et cetera] Burgermeister, Geschworne Undt Gemeine Eltisten, der gantzen Stadt Berges Grauppen. Ist solt euch in besserer acht undt bedacht genohmen haben, Wie das mir Höchn undt heiligste Gedechnuss Ihre Röm[ische] Kay[serliche] May[estät] Kayser Matthias Böhmischer König, damals mein allergnedigster Herr, das Schloss undt die Stadt Grauppen, sambt Euch darinnen Angesessenen Leuthen, mir undt meinen Erben undt Erbnehmen, als lautter milder Kayserlicher undt Königlicher gnade, wegen meiner bestendigen getreuen Dienste, verehret hatt, zum rechten Rechte Erblichen eingelegt, aus Aller unterthäniglichen getreuen Pflichten undt Gehorsamb, damit Ihr Röm[ischer] Kay[serlicher] May[estät] Zu gethan gewesen gnediglich Los gelassen, Neben diesem habt Ihr mir Zue Landt alle Unterthenigkeit, trewen undt Rechten Gehorsamb zugesagt. Jedoch wieder Euere gethane Eydes Pflicht zur zeit der greullichen Böhmischen Rebellion wieder Ihre Röm[ische] Kay[serliche] May[estät] Als den rechten Auss rechter Pflicht aufgenommenen Gesalbten Bekröneten König Undt Herren des Königreiches Behaimb vorgenommenen uber Gott dem Herrn uber mir Euerem Herren undt Obrigkeit zusage, Pflichte undt Euere treue Ihr euch vergessen, mich als einem veruntraueten meines

Vatterlandes gesetzt. Da Ihr von mir aus der Unterthaniglichen Pflicht darinnen Ihr mir zugethan, niemahls losgezehlet, Euch selbst von denen schon geurtheilten Bitteln welche zu euchgar keine Gerechtigkeit gehabt Ausgekauft, Mich verkleinert, von dem vermeineten Böhmischen König Friedrich Pfalzgraffen Ihr euch Bekräftigung undt Relation zu der Landttaffel darauff erlanget undt ansuchung gethan. Umb welcher Euer Untreuheit undt Unverhaltens gethanne Eydes Pflichten Gott dem Allmächtigen undt mir, treu Ehe Leib undt Leben Euere Hand undt Güeter verfallen. Derowegen ich Euch anbefehlen thue das Ihr aus Euerem Mittel die vornembsten 18 Persohnen in die Prag Stätte abferriget, bey Ihnen alle euere Ausgesetzte Ehrung Privilegia auch Euer Stadt Sigel, oder aber daran Ihr euch eine Rechte Gerechtigkeit vorzulegen, zuhaben hettet, nicht allenthalben aussen gelassen, überschicket, Bey dem Obristen Prägerischen Purggraff Ambt, von uber Antwortung Euch dieses Brieffs den Erst kunfftihen Freytag aufs letzte anmeldet, undt von denen von mir beehrten Persohnen (da ich nicht selbst Persohnlich dabey sein könnte, frue umb acht Uhr des Teutschen Segers gestellet, undt Alda weiter Antwortt abwartten undt gar nicht Anders thuen. Woferne aber solches von Euch nicht auf diese meine Erinnerung undt bevelch nicht geschehe, davon wissendt undt vergewist seidt, das ich die mittel undt Wege schon vor der hant habe, Wie ich soll Euere ungebührliche treue undt Ungehorsamb zum Ernstern Ernstlicher Straffe bringen, undt Euch andern zum Exempel zur Unterthäniger treue führe undt bekehren machte. Der Ursachen geschehes ohne Unterschied hierinnen was schweres, wolle nicht ein Jeder selbst auf sein muthwilliges ungebührliches unvertrauendes Verhaltens Clagen sich schuldig geben. Da von Ihr Wisset, darnach sich ein ieder Zurichten hat. [...]

(Zdroj: SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegii 1676-1691, kn. č. 6, s. 173-176.)

1623

Hat Ihr G[nädiger] Obr[fister] Burgraff Adam von Sternberg eine Citation hieher geschickt, und 18 Personen der vornehmsten, nebenst Unseren Privilegien und Stadt Siegel mitzubringen, begehret, und in derselber vermeldet, dass wir Leib und Leben, Haab und Gut mit aller gerechtigkeit verfallen hetten, den 1. Juli sollen sie zu Prag um 8 Uhr früh aufworfen, und den 29. Juni zu Abend zwischen 6 und 7 Uhr sind die Personen aufgewesen, als Hans Sachse, George Rach Burgermeistere, Jacob Grimmer, Valten Hüebel, Michael Guttkäse Rathspersonen, Michael Weiner, Michael Mathe, Mathes Tandler Eltisten, Samuel

Troschel, Lorentz Raue Jünger, Jacob Kelbel, Caspar Eckert, Hans Seifert, Matz Kolschitter, Paul Mennichen, Hans Weigensdorf, den 3. Juli aber haben vorgemelte unsere Herren privilegia und Siegel Ihr Gnaden Niederlegen und übergeben müssen, und 6 Wochen Frist erlangt, dass sie sich wieder gestellen sollen, den 6. Juli drauf sind sie heimkommen.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 41-42.)

1627, duben,

Instruction Wie sich Michael Petzolt in deme pro Intrin an vertrauten Bergmeister ampt verholten soll Anno 1637, 21. April 1.- All dieweil die Graupner ihres hohen Verbrenhens halber alle ihre Privilegia undt Freyheiten Verlohren undt allbereit von mir gantzlichen Cassirt undt vor undüchtig erkandt worden. Als soll er Michael Petzolt bey Vermeidung undt unausbleiblicher hoher Bestraffung hieraus Sonderbahre acht haben. Dass ingeringsten die Graupner von nun an undt hinführo Eimer mehr sich Keines Weges derselben gebrauchen undt da etwass dergleichen beschehen Mich dessen alsobalden umbständiglichen berichten sollen. 2.- Bey allen der Graupner zusammen Kunfften Versamblungen Rathschägen, gerichtlichen handtungen, Inn- undt ausserhalb des Rathshauses Er Michael Petzolt, jedes mahl Beywohner, alles dass jenige, Wass gehandelt undt Tractiret wirdt anhören, undt ob einig mir gehöriges Interesse sich darüber befindete, fleissige auffsehung haben undt nachforschen solle. 3.- Er Michael Petzolt bey der Stadt Grauppen fleissig nachforschen, nach denen jenigen Persohnen, welche sich der Rebellion theilhaftig gemacht undt von der Stadt flichtig worden, Wass Sie vor Gütter beweglich undt unbnorglich hinderlassen undt dieselbigen possedires undt geneist, undt So viel sich dessen befindet aus führlichen berichten solle. 4.- Demnach dem Rath zu Grauppen verflossenenes 1636 Jahres den 23. Junii etzliche Puncta denen Sie gehorsamblichen nachkommen sollen. Durch meinen Inspector zu gesandt, die Graupner aber ausserhalb in Erlegung dess Stadt Insigegels, denen bis dato keine Gnüge geleistet. Undt in lenger in mehr ihren gewohneten ungehorsamb an ihren scheinen lassen, undt dieweil mein entlicher Wille ist, dass allen denen verfasten Puncta vollkombliche gnüge geleistet werde. So soll Michael Petzolt mit allen ernst die Graupner dahin an mahnen undt darzuhalten dass Sie in allen obgedachten Puncta besag der ihme Zugehändigten glaubwürdigen Abschrift sich gehorsamblichen erzeigen, undt unweigerlichen nachkommen.

5.- Nach deme auch Unterthanen obberührten Puncta in 4 Punct verfasst, dass unangesehen die Graupner dassbreühauss gleichmässig als andere ihren freyheiten verfallen, jedoch solches breühaus pro Interim gegen Entrichtung eines Zinses, so darinnen nicht benennet. Ihnen hingelassen worden, So wirdt nun Michael Petzolten anbefohlen, dass Er auf alle weiss freissig nachforsche undt frage. Wir viel von darselben Zeit bis anhero gebreu gemacht worden. Als dann von einen Jeden gebreu die also schon gemacht, undt künftig gebreuet werden zu zwey Schocken Meissn[ischen] An meiner Rendten un nachlesslichen einfordert undt ordentlichen verrechnet werden solle. 6.- Was auch der Rath zu Grauppen mir von etzlichen Jahren hero rechtmessig pro Resto verblieben, ist dem Rath allermassen gantz wissent, undt das Sie solche Summa vorlänsten abzulegen schuldig, Sie sich wohl zu erinnern haben, dannenhero Michael Petzolt dem Rath ernstlichen dahin antreiben solle - das bey jetzigen Termin Georgii Sie einem theil, den Überrest aber mit aller nechsten abführen undt richtig machen sollen.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegii 1676-1691, kn. č. 6, s. 231-233.)

1636, duben, 3.

Befehl von gnädiger Obrigkeit. Frantz Karll Herr von Sternbergk Herr auf Bechin [et cetera] Der Röm[ischer] Kay[serlicher] Wie auch der zu Hungarn undt Böhaimb König[licher] May[estät] Rath undt Landtrechts Beysitzer in Königreich Böhaimb. Dem Rath undt gantzer Gemeinde, Meiner Stadt Grauppen Einzuhändigen [et cetera]. Anno 1636 den 3. Aprilis. Dem Rath undt gantzer Gemein, meiner Stadt Grauppen wirdt hiermit vormeldet, dass ich mich Niemals versehen, auch hier auf nicht gedencken, noch viel weniger mich einbilden können, dass sie mein offtes Ihnen vorgetragenes recht Vätterliches Wohlmeinen, verächtlichen undt gantz spöttlichen hindan setzen, undt wieder ümben von neüen, nicht geringe Ursachen, Ihr Altes Hochsträfflich vorübtes, bis dato nicht ausgesöndes verbrechen, wiederümben zu widerholen, an die Handt geben solten [et cetera]. Wie es dann bis dato, leyder Gott Erbarms, Welt undt Menschen kündig, Wass durch die, Inn diesem Königreich Behaimb Erschrenckliche, Abscheyliche entsprungene Rebellion vor Erbärmliches Unheil, verursacht, dessen nicht minder undt in der that sich Grauppner tryklichen theilhaftig gemacht. Ertlichen nebenst andern Helffers genossen, sich wieder die Röm[ische] Kay[serliche] May[estät] Unsers Aller genedigisten Herrn, Gott undt seinem Gebott zu wieder , auf gelehnet, zu wieder

dero von höchstgedachter Ihr Kay[serlicher] May[estät] Meinem Vattern Seeligen verliehenen Donation, das Graupnerische Gutt betreffend sich von dem Pfalzgraffen undt damahligen, unruhigen Ständen, umb etzliche Tausent Frey gekauft, gleichmässige Eine andere Einlage, auf solche erkauffte unordentliche Freyheit, der Ersten ordentlichen Einlage zu wieder, practicirt undt In die Landtaffel ein schreiben lassen. Meinen Vattern Seeligen (als der In alle Wege continuirlich dem hochlöblichen Ertzhauss Österreich treulichen gede[?]nt) besag seiner eigenen Vorzeichniss, Ein Trewloses Kindt dess Vatterlandes, In der dem Pfalzgraffen übergeben Supplication, intitulirt, undt Erwenten meinen Vatter Seel[igen] Zuverfolgen undt zu vertilgen, auf das aller höchste, sich nebenst andern Ihren gleichmässigen Helffern bemühet, undt darnach getrachtet. Umb dessent undt Ihres verübten bösen beginnens wegen, sie alle Ihre Privilegia undt Freyheiten, die zwar vorhero niedergelegt, verlohren, undt solche zu cassiren genugsame Ursach gegeben, dann hier auf andere Privilegia, nach meinen gefallen von mir zu erwartten haben sollen. Unndt ob zwar Ihnen den Graupnern, nur auf eine Zeit, dass Stadt Insigill welchem sie solches wieder niderzulegen, schuldig sein sollen. So ist dies auch nicht ein wenig, Nach dem Ich meinem Berckmeister zu voll ziehen etzliche Puncta hinterlassen, sich denselben, da es doch weder Ihre Privilegia noch Freyheiten, nicht betreffen, widersetzet, undt mir ein sehr schünppfliche schriefft, In welcher sie mich bloss Ihren Schutzherrn, Nennen da doch die Donation In der Landtaffel klärichen bezeigt, undt gar schwerlichen aus zu Kratzen ist, dass sie meinem Vatern Seeligen, Erblichen zu verschencken, versetzen, verpfenden, vertestiren, darmit zu Thun undt zulassen, Eigenthumblichen, Als Erbliche Unterthannen der Gestalt, wie Ihr Kay[serlicher] May[estät] Solche Innen gehalten, seindt gegeben worden etc. Item so haben auch die Graupner sich Unterstanden, die Rebellen Gütter, da sie doch selbst gleichmässige Persohnen, Ihren gefallen nach Zu Confisciren, undt zu Ihrem privat nutzen anzuwenden, undt also In die mir zugehörige straffen, Eigensinniger Weise gegriffen. Gleichmässig die Lutherischen Praedicanten, wieder das ausdrückliche Keyserliche Verbott, In gehaimb aufgehalten, Ihnen allen Vorschub gethan, undt Ihre Kinder, von Ihnen In gehaimb Tauffen, auch gestattet, Copuliren zulassen. Über dies auch ermelten Praedicanten die Aldar Unter Ihnen habende Gütter zugeniesen, verholener Weise, erlaubet, undt alle Beförderung erwiesen. Schliesslichen, da auch sie die Graupner über ihren Herrn Dechant, dass selbiger stettig Kranck undt den Gotttes dienst gebührender massen nicht verrichten

Kaun, beklaget, zu welchem Ende Ihnen Zwey Herrn Patres Jesuiter, den Gottes dienst, die H[errn] Fasten undt Osterliche zeit uber zu verrichten, dahin abgeordnet. Nicht allein nit annehmen wöllen, undt mit gar schlechter Ursachen, Irer obigen klage zu wieder, wiederumben abgeschafft, dardurch habbdtgreifflichen zumercken, dass sie nicht als andere Catholische Christen der H[eiligen] Religion anzuhängen begehren, besondern In Ihrer alten gewönten Ketzerey stecken undt begehren wollen. Dieweil dies alles nicht schlechte geringe besonder vor hochsträffliche beginnen zu achten seindt, undt ohne Ferners Excipirer in alle Wege straffwürdig, so wirdt dem nach Ihnen Graupnern, das Sie immerhalb acht tagen, Ihm ausführliche Beantwortung hierauff geben undt sich alles dessen genugsamb ausführen diese Frist undt von mir benennet. Datum Prag den 3. April Anno 1636 Frantz Carl von Sternbergk
(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 189 a následující)

1636, září, 29.

An Rath zu Töplitz. Unsern bereitwillige Dienste, hin wiederumb bevorn, Ehrenvesten, Erbare u[nd] Wolweise insonderns günstige H[errn] Nachbarn u[nd] Gutte freunde, was dieselben H[err] Wenzel Bautzschen Ihres Primatorius halber, den 20 Huius intercedens an Uns gelangen lassen, haben wir ablesende zur Gänge verstanden, u[nd] Solches Weylandt H[err] Jacob Gyrens, seeligen, hinderlassener erben verordneten H[err] Vormunden, für gehalten, welche uns zur Antwort angefüget sie wuste sich guter massen zu bescheiden, das gedachter H[err] Primator Sie so wohl Mundt als schriftlichen, wegen eines viertel Weins so Jacob Gyra seinen Vorfahren schuldig verbleiben sein solte erinnert hette, die weil Sie aber aller Handt nothwendig geschaffte halber seine Register nicht also balden durchsuchen u[nd] Sich darinnen ersuchen können, ob Etwen auf die Schuldt abgedühret sein möchte, were die Sache ein wenig in Verzug kommen, un langsten aber hetten Sie ein verzeichnuss Jacob Gyrens eigene Handt gefunden, welches Sie uns dem ganzen Rath vergegeiget, darinnen zu befinden gewesen, das das Viertel wan bis auf 4 [Schock] 30 gr[oschen] Im Vergangenen 1633 Jahre allbereit abgezahlet worden, wie uns dess Verzeichnis umliegenden Abschrift die H[errn] Nachbarn mit mehrern zu vermehren, weren auch der Meinung gewesen, weilen so langer Zeit keine errinnerung dess Restes wegen geschehen, es müste die Schuldte gänglichen abgetragen worden sein, Was das mehr rewehnter Jacob Gyra die Abzahlung verzeichneter

massen bey Lebenszeiten mit eigener Handt verheichnet, u[nd] Nun mehro Todtes darüber verfahren, Als ist obgedachter H[err] Vormunden Litten, die H[errn] Nachbarn wollen Ihnen H[errn] Primatoren, um seinen unbefugten begehren unbeschwerdt abmahnen, u[nd] Dess hinderstellig Restes wegen bis Sie um des frichten, so Gott der Allen. Dieses Jahr Ihren wäises beschwer, etwas zu Gelde machen können, zu ferner Geduldt annahmen, wolten wir denen H[errn] Nachbarn in Antwortt Nicht Berg. Sindt Ihnen benebens angenehmen u[nd] Gefellige dieste zu erweisen, jederzeit wolgeneigt, mit Empfehlung Gottlichen Gnaden Gewahrung. 29. Septembris 1636.

(Zdroj: SOkA Teplice, Archiv města Krupka, Kopiař listin a listů, nefoliováno, nestránkováno)

1637, červen, 26.

Kaysers[icher] Befehl Deren Herrn Graupnern Ihre erlangte Confirmirte Privilegia in die Landt[ta]ffel einzulegen [et cetera]. De dato Prag den 26. Junii Anno 1637, Auss dem Neuen Pomerantzenfarben Relation Quatern, Anno 1637. den Freytag nach S[ankt] Petri undt Pauli, dass ist der 3. July A. 5. Denen Gestrengen undt Ehrvesten unsern Lieben getreien Unsern Königl[ichen] Pragerischen Undter Ambtleüthen bey der Landt[ta]ffel Unsers Erb Königreichs Behemb [et cetera] Ferdinand der Dritte von Gottes Genaden Erwählter Römischer Kayser zue Hungarn undt Böhaimb König [et cetera]. Gestrenge undt Ehrenveste Liebe getreue, demnach Wir Burgermeister undt Eathmannen der Stadt Grauppen die Kayser[liche] Undt Königl[iche] Gnadt gethan undt ihnen Ihre von Altershero wohl erworbene auch von Unsern Vorfahren erlangte Privilegia gnedigst Confirmirt undt bestettigt, auch benebens vorwilliget, dass dieselben der Landt[ta]ffel einverleibt werden mögen. Als haben wir Euch solches hiemit zuwissen machen, undt benebens gnädigst anbefehlen wollen, dadss Ihr solche von Uns erlangte Confirmation, auf Ihr Ferners anmelden in die Landt[ta]ffel unsers Erb Königreichs Böhaimb gehoriger Orthen ein verleibt lasset, massen Ihr zuthun undt hieran unsern gnedigsten willen undt Meinung zu vollbringen wissen, Geben auf unserm Königl[ichem] Schloss zu Prag den 26. Monathstag Juniii in 1637, [...] Ferdinand M[anu] P[ropria] Guliemus Comes Slavata Regis Bohemiae S[ummus] Cancelarius. Diese Abschrift aus der Landt[ta]ffel ist gegeben worden mit Bewilligung des wohl Edlen undt Gestrengen Ritters Herrn Christoff Wratisslaw von Mitrowitz, auf Berschesenie, diernam undt Logowitz, der

Röm[ischer] kay[serlicher] May[estät] Rath, Cammerer, Stadthaltern undt Obr[ister] Schreibers des Königreichs Böhemb, undtern Petschafft, das Beniamin Frubeins von Podoli, anstadt des Rechtes des Königreichs Böhemb undt des Stencko Jesorskeho von Lub, auf Kalenitzisch undt Marschitzich anstadt des schreibers dieses Königreichs Behaimb, Im Jahr 1637. den Dienstag nach St. Margaretha, das ist der 14. Monathstag Juli L[ocus] S[igili] Jenck Jiedlowski von Lub anstadt des Schreibers diese Königreichs Böhemb.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 179-181.)

1637, červenec, 20.

Kayser Ferdinandi Tertii Worwürdigste Confirmation über die Uralten Privilegia der Bergstadt Grauppen Anno 1637, den 20. Junii. Der Ferdinand der Dritte von Gottes Gnaden Erwelter Römischer Kayser zu allen Zeiten, Mehrer des Reichs, in Germanien, zu Hungarn, Beheimb, Dalmatien, Croatien undt Solavonien [et cetera] König, Ertzhertzog zu Österreich, Marggraff zu Mähren, Hertzog zu Lutzenburg, undt in Schlessien, undt Marggraff zu Lausitz. Bekennen öffentlich undt thuen kundt aller männiglich, dass uns die Ehrsamben Unsere Liebe getrewe, Burgermeister undt Rathman sambt der Gantzen Gemaindt der Stadt Grauppen Unterthenigst angelangt Undt gebetten, dass Wir Ihnen alle undt Jede Ihre Privilegia, Freyheiten undt Begnadungen, so Sie von Weylandt Ihren Herrn Thymo von Colditz, sowohl die darauf von Weylandt Unsern löblichen Vorfahren erfolgte Confirmationes undt Bestettigungen, Welche Sie Erstlichen, von Weylandt Vlatisslaw König zu Böhaimb zu Offen am tag S. S. Philippi undt Jacobi des 1502, dessgleichen von Kayser Ferdinando zu Wien den letzten tag Junii des 1542, Iten von Kayser Maximiliano zu Prag den 24. Aprilis, desgleichen von Kayser Rudolpho zu Prag den letzten Decembris, des 1578 undt dann entlichen von Kayser Matthia, aller Hochlöblichister Seeligister gedechtnuss, Alhier zu Prag den 26. Augusti des 1617 Jahrs erlangt, nit weniger als Regierender König in Böhemb zu Confirmirn undt zu bestettigen, gnedigst geruhen wolten. Wann Wie dan gnedigst angesehen undt betrachtet, nicht allein Ihren Sonderbahren zur Hey[ligen] Catholischen Religion tragenden, undt eine zeithero continuirten Eiffer, wie auch Ihre Uns undt Unserm Hochlöblichen Etzhaus Jederzeit erwissnen schuldige threy undt bestendige devotion, darinnen Sie zu Continuirn erböthig, solches auch wol thuen Können, sollen undt mögen, Als haben Wir mit rechter Wissen, auch zeitig vorgehabten Rath, gedachte Ihre Privilegia undt Freyheiten die Sie von

obgemelten Colditz Ihren damahligen Herrn überkommen, undt von Höchst gedachten Unsern Vorfahren Regierenden Königen zu Böhmen confirmirt worden, gleichfalls bewilliget, confirmiret undt bestätigtet. Thuen das auch hiermit Wissentlich in Craft diese Brieffs, aus Behaimischer Königlicher Macht, was wir daran von Bolligkeit undt Rechts wegen bestettigen sollen, können undt mögen, Doch Uns, Unsern Erben, Königlichen Regulien, Vernewerten Landsordnung, undt sonstn männiglich unpraedicirlich undt ohne schaden. Unndt gebietten hierauf allen undt jeden Inwohnern Unsers Erbkönigreichs Beheimb, was Wüerden, Standt, Ampts oder Wesens die sein, das Sie obgemelte Inwohner der Stadt Grauppen jetzt und künfftig bey dieser Unserer Kayser, undt Königlicher Erneuer. Undt Bekräftigung Ihrer Privilegien (so lang sie bey der Heyl[igen] Römischen Catholischen Religion standthafft verbleiben) schützen undt handthaben, undt bestiglich datbey erhalten, Ihnen hierinen kein Verhinderung thuen, nich andern solches zuthuen verstatten, bey vermeidung unserer Schweren straff undt ungnadt. Zue Urkunt dies Brieffs besiegelt mit Unserm Kayserl[ichen] Undt Königlichen anhangenden Grossern Insigel, der geben ist auf Unserm Königlichen Schloss zu Prag, den 20. Monathstag Junii, nach Christi unsers Lieben Herrn gnadenreichen Geburth in 1637. [...]

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegí 1676-1691, kn. č. 6, s. 182-187.)

1636, srpen, 5.

Exception der Stadt Grauppen An Den allerdurchleuchtigsten Grossmächtigen Fürsten undt Herrn Herrn Ferdinandum den Dritten, Erwälten Röm[ischer] Kayser, auch zu Hungarn undt Böhaimb Königl[ichen] May[estät] Ertzhertzen zu Österreich [et cetera]. Unsern Allernädigsten Kayser, König undt Herrn Herrn [et cetera] Auf Unsers gnädigen Herrn, Herrn Frantz Carl Greyherra von Sternbergk, Herrn auf Bechin, Sedlitz, Horaschdowitz [et cetera] Wieder Uns eingewandte Klag. Demüthiges Gegenbericht von Uns Burgermeister undt Rath der gantzen Gemeinen Bergstadt Grauppen. Allernädigster Kayser König undt Herr Herr [et cetera] Das Euer Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Des wohlgebornen Herrn Herrn Frantz Carl von Sternberg, Herrn auf Bechin, Sedlitz, Horaschowitz, Grünberg, Bidin, Libochowitz undt Grauppen: Unsers gnädigen Herrn, bey Euer Kay[serlicher] May[estät] Wider Uns Arme Leute, ein gelegte klagschriefft zu Unserer Gegen Antwortt allernädigst communiciren lassen, fallen wir auf unsere Kunie undt Thun

sich gegen Euer May[estät] Mit höchster Reverenz zum Unterthänigsten Gehorsamb bedanken. Undt wie wohl Uns armen Leuthen, Hochkummerlichen vorfallen will, dass wir sich mit unseren gnadigen Herrn in so schwere Differenz einlassen sollen, Idoch auf E[uer] Kay[serlicher] May[estät] Allergnadigsten Befehl in tieffister Demuth gehorsamben wir, sonderlich dass wogehrn etwas empfindlich an dieser unser gegen Antwortt gesetzt solches keines Weges Animo praesumptuoso noch offensive, allein zur Notthurfft gesetzt undt verstanden haben wollen de quo solennissime protestamur. Undt sollen diesen nach allernädigster Kay[serlicher] König undt Herr, Kay[serlicher] May[estät] Anfenglichen in aller unterthenigsten Gehorsamb vortragen, mit was vor ansehentlich Kay[sern] Undt Königen zu Böhmb confirmirten Privilegien undt Freyheiten, anfahendt Anno 1478. von weiland König Wladislao undt Thymo von Colditz bis auf Kay[serliche] May[estät] Glorwürdiges Andenckens Herrn Vaterns Ferdinandi des Andern Römischen Kayser undt König zur Böhaimb Confirmation wir Bergkleuth in der Bergstadt Grauppen wegen des Reichflussende erfunden, undt uberfliessig gebauten Zinn Bergkwercks beneficirt, begnadet undt befreiet, auch was undt welche über dies Burgermeister undt Rath Alhier sub Anno 1584. erblichen erkaufft, dass ist sub Lit[erae] A undt B mit mehren zubefinden. Zu diesem auch, dass ob schon Ihr Kay[serlicher] May[estät] Matthias Christseeliger Gedächtnis, alle ihre an Schloss undt Bergstadt Grauppen habende Gerechtigkeit /titul/ Herrn Herrn Adam von Sternbergk, Herr auf Bechin [et cetera] Damals Obrister Burggraff in Böhmen Seel[iges] Gedächtnis Erblichen donirt, doch sollen wir als Freye Unterthanen undt Bergleute bey unsern Privilegien undt allen Freyheiten Unperfurbirt ohne einzige Zerrittung verbleibem wie sub Lit[era] C undt dan aus Ihr Kay[serlicher] May[estät] Matthiae Christseel[ige] Gedächtnis hierauf aller gnädig gegebene Confirmation sub Lit[era] D umbstendlichen zu sehen, dessen rest undt stet zuhalten, Ihr Gn[ädiger] Herr Herr von Sternberg Seel[lige] Vor sich undt seine Nachkommende gegen uns sich verrevsiret, giebt der Buchstab E zuersehen. Diese Unsere Uralte wohlerworbene producirte Privilegien undt Freyheiten, so Euer Kay[serlicher] May[estät] Dess verstrichen 1637. Jahres uns aller gnädigst confirirt vermeint unser Gnädiger Herr Herr Frantz Carl Freyherr von Sternbergk Herr auf Bechin, Sedlitz, Horaschowitz, Grünberg, Planitz, Budin, Libochowitz undt Grauppen. Zu retractiren cassiren undt uns hiedurch in die Leibeigene Dienstbarkeit zurbringen, In deme bey Euer Kay[serlicher] May[estät] Uns so höchlichen verklagt, dass wir sich in der Rebellion nicht

alleine wieder Ihre Kay[serliche] May[estät] Allerhöchst geehrten Herrn Vatern Ferdinandum aecundum Römischen Kayser undt König zu Böhaimben, Sondern auch wieder Ihr Gnadt seine Hochgeehrten Herr Vatern, durch den Freykauff undt hoch angethanen Injurien Rebellisch erzeugt, daher dan jure dominorum wir Ihme alle unsere habende Privilegia zu sambt den Stadt Sigill verfallen, undt zur straff eingehändiget, undt hierdurch bey euer Kay[serlicher] May[estät] Allerhöchst geehrten Herrn Vatern Ferdinand Christseel[igen] Gedächtniss, die Confirmation unser Privilegiorum nicht erhalten können. Hierauf aller gnädigster Kayser König undt Herr geben wir in aller Tiffister Demuth zur antwortt, dass ob zwar nicht an dass sich das gantze Böhmerlandt durch die Rebellion, Rebellen zu tituliren Ursach gegeben universaliter, Jedoch aber ausser den Freykauff realiter nicht vergriffen, trösten sich aber unsers guten Gewissens, dass wir nach unsere Vorfahrer sich wieder Ihr Kay[serlicher] May[estät] Aller Hochgeehrten Herr Vatern, weder in der Persohn, waffen, noch in andern bösen geündt seligen beginnen vergriffen, noch theilhaftig gemacht, also dass nicht dass gernigste auf uns erwiesen werden kan, Demnach aber Ihr Kay[serlicher] May[estät] Nach erlangter Siegreichen Victori aus Kayserlicher angebohrner Milde undt Bermhertzigkeit, dass gantze Landt perdonirt, undt alle Freyheiten hinwieder gegeben, Als werden wir hoffentlich von solchen kayserlichen Gnaden als Greye Bergkleuthe auch nicht aus geschlossen sein, Undt was vors ander, dass wir einen Freykauff gethan, können wir zwar in Fatum nicht Widersprechen, aber das solcher von uns vorsetzlich undt freuentlichen böser weise geschehen, wirdt aus folgender Narration nicht zuverstehen sein. Allernädigster Kayser; König undt Herr; es haben die Rebellischen Directores aus unsern Mittel etzliche Rathspersonen zu sich nacher Prag erfordern lassen, undt denen selben vorgehalten, Wir nach Sie eine Summa Geldes benötigt, derentwegen weren bedacht, unsers Gnädigen Herrn, am Schloss undt Bergstadt Grauppen habende Jurisdiction uns zuverkauffen, oder einen andern zu sambt der gantzen Stadt. Diese Vorschlag, als er referirt worden undt nicht in puncto Hierauf verstehen wolten, haben gemelte Directores Uns entlichen andeyten lassen, weilen wir sich feimig oder Ungehorsamb erzeugten, würden Sie verursacht die Stadt mit aller ihren habenden Privilegien zu Leibeigenen Diensten, dem Herrn Kinsky zu Töplitz oder Herr Köckula zu Sobochleben zuverkauffen, welche sich allbereit eine Summa Geldes zugeben erbotten, undt als wir diese mommination in effectum zu setzen, undt ihren entlichen willen vermerchkten uns zuverkauffen haben wir ihres

verführlichen gleichsamb genöthigen Vorschlag entlichen gewilliget, undt allen ortten Gelt entlehnt, undt mit Unsren Höchsten schaden eine Zimbliche Schulden Last, darinne Wir nach verhafften, auf Uns geladen, Weil denn Allernädigster Kayser undt Herr, Hieraus zuvermercken, dass wir nicht so viel unter den vermeinten Freykauff Unsers Gn[ädigen] Herren Jurisdiction gemeinet, Sondern uns selbst sambt Weib undt Kindt, undt unser Liberteten, aus der von augen gestandenen Leibeigenen Dienstbarkeiten erkauffen undt Ledigen wollen, So ist Ja auch hieraus zuersehen, dass wir zu diesen nicht Frey will. Freuendtlich oder vorsetzlich getretten, Sondern durch Ihre Liest, domination Notthringlich gezogen, zu diesen auch unsers Gn[ädige] Herrn seine Intraden, deren wir Theiles abgeführt undt dem Schuldigen Rest noch abführen wollen, Hie durch Uns erhalten worden, welche Sonsten, Wann wir Uns durch diesen Kauff nicht selbst ausgekaufft, sondernverkaufft der Kauffer in seinen Seckel geschoben, an ietzo, aber unser Gn[ädiger] Herr seine damalige intraden habhafft wirdt, Wier Arme aber dass aus gelegte Tarben undt über dies in Schulden Stecken bleiben müssen. Dass zum Dritten wir unsers Gn[ädigen] Herr Herrn Vatern Adam von Sternbergk Seel[igen] Gedechnus vor ein Treylasen Sohn des Vatterlandt intitulirt haben sollen, kombt uns Armen Leuthen schmerzlichen vor, aber wir Betreuerns mit Gott undt Unseren Guetten gewissen, dass uns von solchen facto nichts wissendt kenten auch oll an Stadt unser Alten abgestorbenen Raths Persohnen sagen, dass uns hierinne zu viel geschehe, Seitemahlen Ihr Gn[ädige] Wir zu Injuriren nicht befugt nach eintzige Ursach gehabt haben, Dahero dann allergnädigster Kayser König undt Herr, wir nicht hoffen wollen, dass uns unser Gn[ädiger] Herr dieser Zweyer Ursachen halber unser habende Uhralte Kayserliche Privilegia zur Straff hette abnehmen können. Undt ob an zwar, nach erlangter Ihr Kay[serlicher] May[estät] Victori wir unseren Gn[ädigen] Herrn, Herrn Vater Adam von Sternbergk Sub Anno 1622 Alle unsere Privilegia in Originali Niederlegen undt einhendigen müssen, Auch dieser dreyen vorheer gesetzten Klag Puncten halber de jure vorlustig gemacht, So ist doch unser Gn[ädiger] Herr, Herr von Sternbergk solche unsere Privilegia einzuziehen, noch vor sein eigen Caducum zuhalten, viel weniger zu priviren nicht berechtiget gewesen. Sintemahlen solche Caducirtete, alleine Ihr Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Als bona Fiscii anheimb fallen undt mit demselben zu Disponiren haben, Massen dann auch solches die Neue Refor. Landtes Ordnung A. XVII besagt, zu diesen, So giebt auch das Gesetz der Natur das, dass was nicht gegeben, ein ander ohne des Gebers Consens zunehmen nicht

fefugt. Dahero dann, weil diese unsere Privilegien undt Freyheiten unsers Gn[ädigen] Herren Vatter Herr Adam von Sternbergk uns hat nicht gegeben, Sondern die Römische Kayser undt Könige, Als ist er auch nicht ihne zu Ziehung Ihr May[estät] Willen solche an zuziehen undt zu priviren berechtigt gewesen, sondern Ihr Kay[serlicher] May[estät] Nun aber Ihr May[estät] Aus Kayserlichen Gnaden alle Städte uns das Gantzen Landt sich ihr Freyheiten, wie zuvor zugebrauchen perdonirt, als seindt wir auch unserer Hiedurch zu geniessen fehic worden, Hieraus dann unfehlbar zuschliessen, dass unser Gn[ädiger] Herr unsere Privilegia ferner Hinder Ihm zuhalten nicht berechtiget [et cetera]. Ob woll wir nun bey Ihr Gn[ädiger] Herr Vatern undt Fraw Muttern offt undt vielmahl umb Relaxirung unserer Privilegiorum geberren, so seindt wir doch von einer Zeit zur andern, bies wir Cathilisch würden, auf gehalten wordden, Dahero dann wir solche unsere Privilegia bey Ihr Kay[serlicher] May[estät] Hochgeehrten Herr Vatern Ferdinandum Secundum, Confirmiren zulassen vorhindert worden, Das aber Ihr Kay[serlicher] May[estät] Berichtet wirdt, als hetten wir solche bey Ihr Kay[serlicher] May[estät] Allerhöchst geehrten Herren Vatern nicht erhalten können geschickt uns zu viel undt kan nicht erwiesen werden, dann wir bey Ihr Kay[serlicher] May[estät] Hierumb nicht angehalten noch anzuhalten vermeint, weil wir nich nicht der heiligen Catholischen Religion zu gethan gewesen, Weil dann wir bey Unsern gn[ädigen] Herrn derenthalben unnachlessig auch gebetten undt angehalten, aber nichts erlangen können Sondern mit Traurichen Hertzen aus der Entlichen Resolution Sub Lit[era] F ungeachtet dass die Hochlöbliche Böhmische Cammer sub Lit[era] G vor Uns gethaners intercedere, undt unser demüthiges Suppliciren Sub Lit[era] H. Vorstehen müssen, dass wir unser Privilegien cassirt undt der leibeigenkeit unterworffen sein sollen, dahero dann wir zu Ihr Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Als den Brunen der Gerechtigkeit zu suchen umb confirmirung unser Privilegiorum als Freye Bergleuth flehentlich zubitten getrieben worden, wie sub Lit[era] J. Mit mehren besaget. Da nun allergnedigster Kayser, König undt Herr, unser gnädiger Herr sich noch weiter über uns beschwert, als hetten wir sich gegen Ihme entbrechen undt der Rebellen Gütter uns eugenthetlich zu geeignet, kombt uns Mehrmahl betrauerlichen vor, undt können nun mehr anders nicht gedencken dann das Ihr Gn[ade] Uns bey Euer Kay[serlicher] May[estät] In die höchste Ungnadt undt umb unser privilegia zur Leib Eigenschafft zubringen in willen ist, Aber Gott undt Ihr Kay[serlicher] May[estät] Gnadt undt Schutz begohlen, hierbenen wissen nicht wie wir unsern Gn[ädigen]

Herr anders verehren, undt ausser dess Wass unsern Privilegien nicht zu entgegen gehorsamben solten, wie in unsern Schriffthen überfüssig zu befinden ist. Ob nun in einer Supplication doch unvorsetzlich durch den Schreiber versehen undt Schutzherr intitulirt worden, so wollen wir doch hoffen, dass uns hieraus kein entbrechung zu gemessen werden könne. Eigentlich ein Ziehung der Rebellischen Gütter, Allergnedigster Kayser, König undt Herr wirdt an uns in Gottwiel nicht also Vermerck werden, Herr Carel Plat unsers gnädigen Herr Carel Plat unsers gnädigen Heren Fraurn Mutter gewesener Regent haben wir ungefehr Anno 1625, Klagnar vorgebracht, wie nach die Arme Gemein Alhier vor Dionysio Klugen, welcher aus dem Landt gewichen, seines Hoffs undt Guts halber Alhier, Ihr Kay[serlicher] May[estät] Krigsvolcks zur Contribution über 1800 [Schock] erlegen müssen, weil aber sich Herr Klugen zur Zahlung nicht finden wollen, hat Herr Carel Platt uns diese Vergünstigung gethan, dass eir etzliche Stückel Feldes an Stadt der obgesetzten Summa bies zur Zahlung geniessen sollen, Undt wann die Vergünstigung nicht geschehen hetten wir sich auch solcher Gelder nicht unterfangen. Dieweill dann Allergnedigster Kay[ser] König undt Herr aus dieser Unser einfeltigen gegen Antwortt erscheinet, dass wir nicht vorsetzlich Freyfreuntlicher weise, Sondern gleichsamb Nothtringlich undt verförther massen zu einen undt andern gezogen worden: Principaliter Aber dass unsers Gn[ädiger] Herr Herr Vater Adam von Sternbergk unsere Privilegia zu sich zuziehen undt zu priviren nicht berechtiget gewesen, daher dann vermöge Euer Kay[serlicher] May[estät] Allerhöchst geehrten Herrn Vater Ferdinandi Secundi Römischen Kaysers undt Königs zu Böhaimb Christseel[ige] Gedechtnus aus Kayserl[ichen] Angebohrner Milde gegebenen Perdon wir als freye Unterthanen, undt Privilegirte Bergkleuthe sine scitu Domini Ihrer Kay[serlicher] May[estät] Umb schutz undt Confirmation Unserer Privilegiorum in Unterthänigsten Gehorsamb wohl befugt gewesen, deswegen wir hoffentlich Ihr May[estät] Sub et obreptice nicht hinder gangen haben werden. Derentwegen Ewer Kay[serlicher] May[estät] Fallen wir arme Bergkleuthe undt Inwohner der Bergstadt Grauppen sambt weib undt Kindt, die wier alle gesambt der Heyl[igen] Catholischen Religion zugethan Unterthänigst Zufues um Gottes Barmhertzigkeit flehentlich Bittende, Euer Kay[serlicher] May[estät] Geruchen aus angeborhner Kayserlichen Gütte Unsers Gnedigen Herrn wieder Uns Arme Bergkleuthe eingewente Klag von dem Weg der Barmhertzigkeit Sich nicht abwendig zumachen, Sondern Insonderlichen Betrachtung dass in der Rebellion manche Städt undt Flecken, aus forcht undt

zwang der Rebellischen Direcoren Bewilligen undt inswerck setzen müssen, welches Sonster Nimmermehr geschehen were, Diese allergnedigste verfügung Thun, Damit wir arme ruinirte undt von feindt in die Aschen gelegte Bergkleuthe bey unseren Uhalten Undt von Ihr Kay[serlicher] May[estät] de novo confirmirten neben der 75. Jährigen Bergwercks Vergleichung Erhalten Undt nicht nach unsers Gn[ädigen] Herrn Allegirten Landes Ordnung A. XVI vor Unterthanen des Königreichs Böhaimbs oder Mancipy, Sendern Freye Unterthanen nach angezogener Recht A. 21. wie in gleichen von unsern Gn[ädigen] Herrn als lite pendente unperturbirt verbleiben möchten, Solche Gnadt welche Ihr Kay[serlicher] May[estät] aus Lauter Angebohrner Barmhertzigkeit Andern Königl[ichen] Undt Bergstädtens wieder gegeben Uns auch geniessen lassen, Seindt wir in aller unterthänigsten Gehorsamb mit Leib, Gutt undt Blut zuversetzen erbittig [et cetera]. Euer Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Anno 1636, 5. Augusti Allerunterthenigste Unterthanen Burgermeister undt Rath sambt der Gantzen Gemeine der Bergstadt Grauppen.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 263 a následující)

1638, listopad, 2.

Kay[serliche] Allergnädigste Resolution wegen der gemachten Schuldt tempore rebellionisch Anno 1638. Ferdinand der Dritte [et cetera] Hoch undt Wohlgebohrne, wohlgebohrne, würdiger undt gestrenge Liebe getrewe Ihro habt Euch Gutter massen zu beschaden, was Gestalt nun vor langen Jahren, Hero Zweifel für gefallen, wie es mit der jenigen Königl[ichen] Stadt Schuld los zuzahlten, welche entweder gantz oder zum theil confiscirt, übergeben, oder verpfendet worden, Gleich wie aber wir von zeitl[icher] Unserer angetretten Königl[ichen] Regierung an, uns unter andern zu gordert angelegen sein lassen, in alten bis Herigen Zweiffelhafftigen fallen, gutte Richtigkeit zuschoffen, als haben wir auch diesen Punct aus dem Grund berathich lagen lassen, undt uns darüber folgender Gestalt, den rechten undt der Billigkeit nach resolvirt, meblich undt vors erste die jenigen Königl[ichen] Städt belangender welche gantz undt gar confiscirt verkauft, oder sonst eigenthumblich verwendet worden würde unter den Schulden welche vor im undt nach der Rebellion gemacht, eingebührlicher unterscheid zu halten sein, dan was der Schulder, so nach vor den Rebellion auf genohmen worden, antrifft, befinden wir vor billich das dieselben vor der Possessorn

derley confiscirten Stadt (so ware dan zu ? Fähnen, das unser[er] Hoch gethatigster Herr Vatter Ehestmildigster gedachtnis, den Schulden lost über Undt dem Possessori die Vertretung gegen derley Credirten versprechen hetten, auf welchem fall unsere Böh[mische] Cammer dafür billich halten würde, gebuhrlich abgetragen werden, was dann die in zeitliche] Wehrende Rebellion gemachte Schuldt anreicht, dafern die dar beyhere gewust oder bey einem gleichen wissen können dass Solche Gelder zu Befürderung der Rebellion undt was dem anhängig, auf geborget worden, In solchen fall werden alle der gleichen Schädten als unordentlich von Rechtswegen verworffen, undt genichtigt. Da aber entweder der Glaubiger umb der gleichen kheins Wissenschaft gehabt, undt das geldt zu gemeiner Stadt Nutzen erweisslich verwendet worden wäre, oder da solche Schaden Wayser Gelder gewesen, undt die vermündten nicht solvendo wären oder auch von solche dergeliehene Gelder ad causas piah gehört hatten, als dann würden die possessores der gleichen confiscirten Städt, oder da in wegen der Vertretung wie von berührt, versorget, unsere Böhm. Cammer dieselben billich zu gelten undt abzutragen schuldig sein, was aber eindtlich die jenigen Schulden, Darmit sich gergleichen gantz conficirte Städt nach der Rebellion beladen, an betrifft würden hir bloss der jenige Gelder, welche die Städt vor zeitl der Prägerischen Victori bis zu der beschehenen alienation aus geliehen zu consideriten sein, dan was nach erfolgten alienation beschehen würde einen Jedwedern dergleichen Städt erkaufft, oder sonst durch ordentlichen titul an sich gebracht, die Gebuhr undt Billigkeit darüber zu gedencken, zustehen, da aber oder gleichen Städt nach der Prägerischen Victori, jedoch nach vorsolcher aliantion schuldenaufgebommen, undt hier zu Königliche]s Consens, erhalten hetten, oder da auch solches ohne Consens beschehen, jedoch zu erweisslichen gemeinen nutzen verwendet worden wären, so wärdten derley Schulden, ingleichen von den Possessorn Sie wären dar wegen der Vertretung wie mehr berührt, genugsam versehen, billich zu bezahlen sein, jedoch ist bey allen diesen drey vorhergehenden Membrismi acht zu nehmen, ob nicht etwa ein oder der ander Creditor sich der Rebellion theilhaftig gemacht, dann Im solchen fall giengen derselben Schulden unserm Königl. Fisco zu Guetten undt anderwirths verwendet, worden, so viel Aber die jenigen Städte antrifft derer Gutter nur zum theil confiscirt Aber bey der Stadt nach gelassen oder Ihnen restituirt worden, hat man vor allen dingen den unterscheidt, so in vorhergehenden Punct wegen der zeitlichen, undt wan eine oder die andere Schuldt aufgenommen, ebenfals in acht zunehmen undt dar zwischen den debith

Hypothecarys, undt Chirographarys diesen unterscheidt zumachen, dass so viel die debitarealia so auf einem oder dem andern gutt Haffen solche von der Possessorn der selben er sey dan wie oft gedacht, wegen der Vertretung gehörlich versichert, ab gestattet, die Chirographarius Credita aber nach Proportion dessen was die Stadt an Guttern nach behalten undt was Ihr confisciret worden, obgerichtet, undt nach solcher Proposition die Bezahlung von den possessoren undt der Städten zugleich gelesset werden solle, Gestalt dann auf was weiset was zu solcher Proportion an güglichsten zugelingen, wie uns gegen euch absonderlichen Gnaden, Vernehmmen lassen wollen, In übrigen ist hiemit unser gnädigster Befel das Ihr diese unsere Resolution dem cammerrecht, Appelationbericht, burg groffenamt, undt landttaffel alsobald insinnirt undt sie in denen da selbst etwan fürfallenden fällen darbach such zu verhalten, gebührlich anweisset, daran wirdt vollbracht unser gnädigster will undt Meinung geben in unserer Stadt eie den andern Monathstag Novembris im 1638. Unseren reiche des Römischen in andern, des Hubgarischen in drey zuhenden undt des Böhmisches in ailffeten Jahren. Ferdinand. Georgich Comes den Martinitz R[egni] B[ohemiae] Cancellarius Ad Mandatum sacre Caesa[ris] Majestatis proprium. An die Königl[iche] Herrn Statthaltere in Böheimb.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegí 1676-1691, kn. č. 6, s. 552-555.)

1647, prosinec, 4.

Etliche Puncta von unsern gnädigen Herrn Frantz Carll von Sternbergk Anno 1647. den 4. Decemb[ris] Der Stadt Grauppen abgeordneten Nachfolgende vorgetragen. Erstlichen Bleiben nicht ungeneigt Ihre Gn[ade] Denen Grauppnern Ihre Privilegia, undt Stadt Sigel ein zurückhändigen, Jedoch begehren Ihr Gn[ade] Von Ihnen Grauppnern nachfolgende Puncte gehalten zuhaben. 1. Nemblichen, nach Inhalt der Horaschowitzer Privilegien sollen Sie Grauppner sich los zulassen, undt aufzunehmen befugt sein, doch wehr sich von dar begeben wolte, solle schuldig sein vorhero bey der Obrigkeit sich anzumelden, undt were er ietzt was schuldig bezahlen, undt seine Wohnung mit einer tauglichen Persohn besetzen. 2. Dafern die Obrigkeit Jemanden aus der Stadt Grauppen zu des Bergkwercks Notthurfft zu mahlen Jemandts von der Jugendt Mann: oder Weiblichs Beschlechts, Diensten betürrftig oder beliebig sein würden, dass die Obrigkeit sich derer gebrauchen solle. 3. die Obrigkeit macht haben solle, orheischer Notthurfft nach, eine Person es seye aus der Stadt Grauppen oder

von anders wohero zu verordnen, welche wie in denen Königl[ichen] Städten gebräuchig allen Raths- undt andern Versamblungen beywehne, undt alle Handtlungen vernehme. 4. Die Kirchen undt andere Gemeiner Stadt Rathung, dass Selbte zu gewisser Zeit des Jahres abgelegt, undt in Beysein des Jenigen, so von der Obrigkeit hier zu deputirt übersehen, undt renidirt werden sollen. 5. Von einen Jetweden einer Wein 4 Pint. Wie auch von einem Jedt, wedern in der Stadt Grauppen gebräueten Fass bier zu 30 Kr[euzer] Sie die Grauppner Jetziger undt Künfftiger Obrigkeit in dero Rentambt abzuführen schuldig sein sollen. Hierauff folget demüthige Supplication. Hoch- undt wohlgebohrner Gnädig undt Hochgebittender Herr Herr, Euer Gn[ade] Belieben sich nach allermassen in Gnaden zuentsinnen, welcher Gestalt wir gantzerarmete undt durch Freundt undt feindt mit Brandt undt Plunderung in Grundt Ruinirte Leuthe Jüngsthin bey deroselben unterthänigst angelanget, undt umb gnädige Restitution unser Privilegien undt Stadt Insiegel demüthigst Supplicando gebeten, undt dass uns hierauff E[uer] Gn[ade] Aus dero hochrühmlicher angebohrnen Milde auf unser Unterthänigst bitten zwar eine willfährige gnädige Jedoch in etwas Clausulirte Resolution, ertheilet, Thun wir uns zum allerunterthänigsten bedancken. All die weilen wir aber der tröstlichen Hoffnung leben, dass E[uer] Gn[ade] Mit diesen uns gnädiglich verschonen, undt mit Barmhertzigen Augen ansehen werden, Ob wir nun Zwar nicht mehres wünschen undt verlangen, als Euer Gn[ade] Alle gehorsame willführe zuerweisen, so würde uns doch über aus schwer, undt gegen unser Gemein unverantwortlich fallen, dass wir in dergleichen wieder voriges herkommen lauffenden Rechten, Uns was unterfangen. Solten, zugeschweigen, dass es uns wegen unserer Eusserster Ruin zu praestiren unmöglich fallen würde. Gelanget derowegen Mehrmahls an euer Gnaden hierauf unser unterthänigst undt durch Gott hochflehentliches bitten, dieselbe geruhen aus dero angebohrnen mildtreichen gnadt undt Barmhertzigkeit uns diese willfährige Gnadt Wiederfahren zulassen, undt uns mit unsern dero eingehändigten Privilegien sambt Gemeiner Stadt Insiegel wiederumb allergnädigist zubegnaden, welches bey dem Allerhöchsten Gott undt der gantzen Welt ein Hochrühmbliches werck sein, wie dan auch nicht allein solches zu wieder aufferbawung unser angebrantten Kirch undt Schulen, undt Gemeiner Stadt zum besten, sondern auch Euer Gn[ade] Intraden undt einkommen reichen wirdt. Welche hocherwiesene Gnadt Wie mit unaufherlichen inbrünstigen Gebett, die Zeit unsers Leben zuverbitten undt zuverdienen wie Pflichtschuldig, also auch willigst undt höchst gefleissen. Euer Gnad[e] Der Göttlichen Ibacht, Uns aber

Nachmahls zu dero Hochgnädigsten Resolution unterthänigst empfehlend den 8. Decemb[ris] Anno 1647. Euer Gnaden Unterthänigst gehorsame Abgeordnete der Bergstadt Grauppen

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegii 1676-1691, kn. č. 6, s. 361-363.)

1652

An dem Allerdurchleuchtigsten Grossmächtigsten Fürsten undt Herren, Herren Ferdinando den Dritten, Erwehlten Römischen Kayser auch zu Hungarn undt Böhmb König, Ertzhertzog zu Österreich. Unsern allergnädigsten Kay[serlichen] König undt Herren. An die Röm[ische] Kay[serliche] Auch zu Hungarn undt Böheimb Königl[iche] May[estät] Unsern Allergnädigsten Kayser König undt Herrn. Aller unterthenig[es] Demüthig[es] Dissfeeliges bitten undt anlehen von Uns Burgermeister undt Rath sambt der ganzen gemein der Bergstadt Grauppen. Aller Untertheniges demüthiges flehen undt bitten von Uns Burgermeister undt Rath sambt der ganzen gemein der Bergstadt Grauppen. Allergnädigster Römischer Kayser König undt Herr. Euer Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Haben aus allerhöchster angebohrner Königlicher Clemenz, Milde undt Bermhertzigkeit, Unser aller Unterthäniges demüthiges Bitten, mit Kay[serlichen] Undt Königl[ichen] Gnädigen Augen angesehen, undt 1637. Unser der Stadt Grauppen Ubralte habende Privilegia Freyheiten undt Begnadungen, allergnädigist hinwieder nicht alleine Confirmirt, sondern auch noch über dies in die Königl[ichen] Landttaffel eunzulegen gewilliget. Nun hetten Wir arme Leuthe uns dies nicht versehen, dass diesen entgegen Unser gewesener gnädiger /titul/ Herr Herr Frantz Carll von Sternbergk, Herr auf Bechin, Horoschowitz [et cetera] Christseeliger gedechtnuss bey Ihr Röm[ischer] Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Wieder Uns mit einer Klagschriefft einkommen solte, Dahero Euer Kay[serlicher] May[estät] An dero Königl[iche] Stadthaltere Zu Prag ein rescript abgehen zulassen monirt worden, mit Andeutung dass, weil diess Wergk mehr Cognition undt Vernehmung vonnöthen, als solte, obgedachten Unsers gnädigen Herrn gedachte Einwendung Uns zu unserer gegen Noththurfft communicirt werden, massen es dann geschehen undt Ihr Gnade Gnade Die Königl[ichen] Herrn Stadthaltere zu Prag beynebenst Uns anbefohlen, dass Kay[serliche] Undt Königl[iche] Stadthaltere, nieder zulegen, deme wir dann gleichsamb in puncto in Unterthenigsten Gehorsamb gefohlet, haben auch in gleichen Befehlich auch wieder Unsers gnädigen Herrn

Christseeliger gedechtnuss gethanen Einwurff oder Klagschrifft Unsere Nothurfft der Sachen Beschaffenheit umbständtlich mit Grundt der Warheit, nicht alleine durch Duppelte Schrifft gehorsambst einfeltig beantwortet, sondern auch nach über dies auf Ihr Kay[serlicher] Undt König[licher] May[estät] Allergnädigst ertheilten Bescheidt, Welcher Uns zu Prag den 18. Februarii 1648. auf Unser demüthiges an Ihr Kay[serlicher] May[estät] Überreichtes Memorial decretirt worden, dass weilen die von unseren gnädigen Herrn, Seeliger gedechtnuss, eingewente Triplica nunmehr a Judice angenommen, Wir hergegen mit unserer Quadruplica einkommen solten, Zu gehorsamber aller unterthänigster Folge auch geschehen, Undt den 18. Martii 1648. an Ihr Kay[serlicher] May[estät] Beantwortlichen Quadruplicando abgegeben, aus Welcher Ihr Röm[ischer] Kay[serlicher] May[estät] Klar ausführlich vorzutragen sein wirdt, Wie undt welcher Gestalt Unsere Arme Alte Einfeltige Vätter undt Vorgehen zu dem Freykauf, welcher doch unser gnädigen Herrschafft kein praejudiz noch den geringsten, sondern uns den grösten Schaden gebracht Listiglich gezogen, undt darbey die eingeführten Injurien allein von concipienten den Fruwein geschehen. Hiedurch wir dann nicht hoffen, dass unser gnädiger Herr Christseeliger gedachtnuss Uns arme Leuthe in eine solche Straff Confiscationis Privilegiorum, die Ihr Kay[serlicher] May[estät] Allein gegeben, undt zu dero belieben stehet Landes Ordnung A. XVII. Zu condemniren sein gewesen, noch werden können, dann Ihr Röm[ischer] Kay[serlicher] Undt König[licher] May[estät] Allergnädigster General Perdon die allerhöchste Versehnung gethan hat. Immittels aber dieser zwischen unser gnädigen Herrschafft Christseeliger Gedechtnuss undt Uns erwachsenen Sachen, haben wir Arme in Grundt verderbte Leuthe, sich gegen Unser gnädigen Herrschafft allezeit aufs aller demüthigste erzeigt, mit allen gebührenden respect undt Gehorsamb (so nicht wieder unsere wohlerhaltene Privilegia undt Freyheiten) entgegen gangen es hat auch bey uns, das Unaufhörliche flehen undt Bitten Um Gnad undt Verzeihung, so wir ja einen Übertrit gethan hetten, keinen Mangel gehabt, Wir haben auch solche Starcke bewegliche hertzbrechende, demüthige wort angezogen, durch den Mundt undt Schrifften, unser gnädige Herrschafft wolte dem gefasten Zohnn gnädigst fallen, undt Uns zu Gnaden mit Darreichung unserer in Händen nach habenden Privilegien hinwieder aufnehmen. Ob nun zwar eine solche Vertröstung geschehen, dass wann wir alle der Heiligen Catholischen Religion zugethan sein werden, so soll dann unser Bitt seinen effect erlangen. Aber, Allergnädigster Kayser, König undt Herr unsere hierauf gemachte

Hoffnung, hat keine Würckung empfunden, sondern viel mehr; Ungeachtet das wir (nicht der Privilegien, sondern unser Seelen Seeligkeit halber) alle ohne Abgang einziges Inwohners in Unser Bergstadt Grauppen der Heiligen Catholischen Religion zugethan sein, auch bey deroselben leben undt sterben wollen, mit der Alten gethannen Vertröstung bis dato aufgezogen, undt neben dies, ein undt die andere Neüerung, gleich wohl wieder Unsere Privilegia undt sonderlich Ihr Kay[serlicher] May[estät] Befehl (Uns in Unserem Standt zulassen undt zu erhalten, wie es vor ausgebrachter Confirmation Privilegien gewesen) angesucht, undt wücklichen zugemuthet worden. Dieweilen dann diese Sache sich von Jahr zu Jahr undt also über 14 Jahr gezogen, daran wir nicht schuldig, hierüber auch Unsere Lieben Alten Vorfahrer kummerlich Theiles Todtes verblichen, undt gleichsamb zu einen Unendlichen Wessen sich sehen lassen will, Wir aber darbey ebenfals sorgfältig paulatim vergehen. Also dieser Ursachen undt hochdringender Noth Ihr Röm[ischer] Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Fallen Wir Arme Leuthe, sampt unsern Weib undt Kindern, auf unsere Knie, in dieffster Demuth zu fuess, umb Gottes Barmhertzigkeit willen bittende, Ihr Röm[ischer] Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Geruhen Sich über Uns Arme Bergkleuthe zuerbarmen, undt aus dero Kay[serlicher] Undt Königl[icher] Macht undt Hochheit allergnädigst anzubefehlen, das unsere gnädige Herrschaft Uns bis dato noch in Händen habende Privilegien entweder restibuire undt dass bey dero Königlichen Stadthalterey, von Uns niedergelegte Confirmations Diploma ledig mache, oder aber über die albereit vor 4 Jahren in rotulirte Acta, Laut beyverwarten Actorum rotulo undt unseren allerunterthänigsten memorial von Ihr Röm[ischer] Kay[serlicher] May[estät] Einsmals allergnädigst entschieden werden möchten. Leben diesen nach, förderst zu Gott undt dann zu Ihr May[estät] Solcher starcken Hoffnung, Ihr May[estät] Werden Uns arme durch Fewers Brust, undt Langwerende Kriegspressuren, alle zugleich auf Einmahl vorderbte Bergkleuthe, den allergnädigst ertheilten General Perdons geniessen zulassen, cum Talis in dulgentia Generalis Summi Principis omne crimen extinguat. L 1 § fin Cod. Lesententiam et restituti pase. Undt bey unseren Uhralten Freyheiten, welche unsere Liebe Vorfahrer durch fleisig Mühewaltige Bergkwerck Arbeit erworben, Wie dann auch bey der sub Anno 1575 publicirten Bergkordnung allergnädigst handthaben undt schützen. Hierdurch Ihr Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Wechst undt grünnet, ein ewigkwehrendes gedechtnuss, undt das Edle Bergkwerck wirdt Allhier destoembsiger gebauet undt gesucht werden. Sonderlich aber

Ihr Kay[serlicher] Undt König[licher] May[estät] Können wir in unterthänigsten Gehorsamb nicht verhalten, dass der Ewige allmechtige Gott unlangsten mit zweyen Silber Bergwercken, eines in der Stadt, ein Newes undt zuvor Unerschrottenes Gebürg, das ander auf den Ziehnwaldte, zu Unsern Bergkercks gehörig, allergnädigst gesegnet, daran nun mehro auch inständig bearbeitet wirdt, Hoffen zu Gott das solche ein guten Bewerb bringen möchten, Wie nun zuvor bey abgenommenen unseren Freyheiten undt Privilegien, in unserer Bergkarbeit wir etwas verzugt undt langsamb gewesen, die Bergkleuthe von uns abgewichen, die Bergkercks genossen, sich anderer Orthen, das Bergkerck zubawen, begeben, Also wan Ihr Röm[ischer] Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Diese unsere allerunterthänigste demüthige Bitt, allergnädigst Uns geniessen lassen, so werden die abgewichenen Bergkleuthe undt Bergkercks genossen, in Ansehung dess Neuen Silber Bergkercks, hinwieder zu Uns eintreten, undt werden neben Uns Undt unseren Freyheiten, dass so wüst undt Öde gebliebene Bergkerck desto fleissiger bauen, undt erweitern, Undt also Ihr Röm[ischer] Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Regalien befördern helfen. Solche Kay[serliche] Undt Königl[iche] Gnadt undt Barmhertzigkeit seindt wir sambt Weib undt Kindt, mit unseren Gebett, umb Ihr Röm[ischer] Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Sambt dem gantzen Ertzhaus Österreich bey Gott dem allmechtgen Tag undt Nacht unaushörlich zu verdienen, wie willig, also in unterthänigsten Gehorsamb schuldig. Wer Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Aller unterthänigst undt gehorsambste Burgermeister, Rath undt gantze Gemein der Bergkstadt Grauppen.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 415-421.)

1655, září, 23.

Supplication Wegen der Landes Contribudion undt Kriegssteuer Anno 1655. Der Röm[ischen] Kay[serlichen] Auch zu Hungarn undt Böheimb Königl[ichen] May[estät] Gehaimb undt andern Räthen, Cammern, Königl. Herrn, Herrn Stadthaltern, Obristen Landtofficirern undt Landtrechts Beysitzern im Königreich Böhmen, Ihre Excellenz undt Gnaden zu praesentiren. Unterthänig gehorsames suppliciren von Burgermeister undt Rathmannen der Bergkstadt Grauppen pro Ingebetener gnädiger remedirung. Hoch undt Wohlgebohrne, Wohlgebohrne Graffen undt Herren, Herrn, Hoch undt Wohledle Gestrengte Ritter; allerseits Gnedige undt Hochgebietende Herrn. Euer Excell[enz] Undt Gnaden, aus

Höchst dringender Noth unterthänigst Supplicando hiemit anzuflehen undt darnebens zuberichten, werden eir gezwungen, wie Wir Arme Leuthe nemlichen, volengst den habenden Uhalten Kay. Allergnedigst ertheilten Bergkfreyheiten zu wieder zu allgemeiner Landes Contribution, wie auch der Monatlichen Kriegs- Steuer mit einem sehr hohen undt aller Dinges Uns Unerträglichen Quanto gezogen undt angesetzt worden. Welches aber, die weiles unsern wolhabenden von Undencklichen Jahren her tranquille genossenen Kayserlichen Allergnedigst ertheilten Bergkgerechtigkeit undt Freyheit gantz zu wieder. Auch hiebevorn wir niemahls zum Lande weder abgezeuget worden, noch darzu Contribuiret haben, sondern Je undt Jeder Bergkfreyheit genossen, undt andern privilegirten Bergkstädten dieses Königreichs gleich gehalten worden: Undt dann auch die blosse Unmöglichkeit Huius oneris ferendi, sich bey Uns befindet, in dehme nicht allein die allgemeine gewesene Kriegs Unruhe. Sondern auch unterschiedlich mit eingefallene schädliche Fewers Brunsten, attestantibus vestigiis et ruderibus uns der massen geplaget undt hingerichtet, dass die blosse Unmöglichkeit ein solches Onus zuertragen unterthänigst verhoffentlich, uns entschuldigen wirdt. Als gelanget an Ewer Excell[enz] Undt Gn[ade] Unser unterthänigstes Suppliciren, über unsere gantz ruinirte undt in grundt verderbete Bergstadt in Gnaden sich zuerbarmen, dieselbte bey Ihren alten Bergkgerechtigkeiten, in Gnaden zu beschützen undt zusambt den Bluth armen Leuthen, nemblich dehnen Bergarbeitern zu Ober Grauppen undt Zienwaldte, wie mit der Landes Contribution, als auch mit der zuvor niemals uns zugemutheten Kriegsstewer un Gnaden zuverschonen undt selbte zu cassiren. Dies gereicht zuerhaltung der Röm[ischen] Kay[serlichen] May[estät] Vor undencklichen Jahren anfangs allergnedigst ertheilten Bergprivilegien undt wir seindt es mit unterthenigsten Gehorsamb nach allem vormügen schuldigst abzudienen verobligiret, zu Ewer Excel[enz] Undt Gnaden gnediger erfrewlicher resolution Uns unterthenigst empfehlende, E[uer] Excellenz undt Gn[ade] Unterthänigst Gehorsamb Burgermeister undt Rathmanne der Bergkstadt Grauppen. Den 23. Septembris 1655

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 423-425.)

1656

Memorial. Allerdurchleuchtigster Grossmächtigster unüberwindlichster Römischer Kayser, auch zu Hungarn undt Böhm[en] König[licher] Allergnädigster Kayser König undt Herr

Euer Kay[serlicher] May[estät] Geruhen allergnedigist, sich durch dieses Supplici Libello allergehorsambist erinnern zulassen, Was massen, nach deme dieselbe auf unser allerunterthänigistes bittliches anlangen, unser der Bergkstadt Grauppen Uhalte habende Privilegien Freyheiten undt begnadungen im Lengst verwichenen 1637. nicht allein allergnedigst Confirmirt, sondern auch selbe in die Löbl[ichen] Landttaffel dero Königreich Böhmen ein zulegen allergnädigst verwilliget, Bald darauf bey Er Kay[serlicher] May[estät] Unser gewesener gn§Adiger Herr /titul/ Herrn Frantz Carll von Sternbergk Seel[ige] Gedechtnuss mit einer Klagschriefft wieder bemelte unsere erhaltene undt Confirmirte Privilegien einkommen, undt es dahin gebracht, dass wir solch confirmations Diploma also balden bey E[uer] May[estät] König[liche] Böhm[ische] Hoffcantzley niederlegen, undt wie wohl eider unsere niemahls in Sinn nach Gedancken, geführte Intention einer Rechtsfertigung gegen unsere gnädige Obrigkeit in Schrifften bis aD s Quadruplicam verstohren müssen Aller massen solches die bey mehr wohlgedachter Königl. Böhm. HoffCantzley bereit vor 8 Jahren inrotulirte undt daselbst befindliche, dato unerörtterte Acta mehrers in sich begreifen thuen. Wann dann diese sach von Jahr zu Jahr undt also bereit in das 19te Jahr sich verzogen undt hierüber unsere Alte Vorfahren kümmerlich Todtes verblichen, auch noch wir wenig übrige dabey ebensfahls, sorgfältig paulatim vergehen, undt unsern Armen Kindts Kindern undt Nachkomblichen zu Ihren Trost undt ergötzlichkeit solche von Unsern lieben Vorfahrern durch fleissige mühe waltige Bergkwercks Baw erworbene Undt von Euer Kay[serlicher] May[estät] Allergnädigst confirmirte Privilegia wiederumb zu handen zubringen uns schuldigster massen obliegen will. Als gelanget diesem nach an Euer Kay[serlicher] May[estät] Unser aller, Sambt weib undt Kind fuess fallendes, undt in Tieffster demuth umb Gottes Barmhertzigkeit willen Höchstflehentliches anruffen undt Bitten, Euer Kay[serlicher] May[estät] Geruhen sich über uns Arme, undt durch die langgewehrte Kriegs Pressuren, besonders aber durch Fewersbrunst auf Einmahl zugleich verderbte Bergkleutze in Kayserl[ichen] Gnaden zuebarmen, undt ohne gehorsambistes massgeben, allergnädigst zu verordnen, damit nun mehro obangeregte inrotulirte bey Euer May[estät] König[licher] Böhm[ischer] Hoffcantzley befindliche Acta aufgesucht zu Euer May[estät] Allergnedigster erwegung undt Ratification Unserer Privilegien undt Freyheiten vorgetragen, undt also wir sambt unsern Nachkomblichen durch deren wieder aus Antwort, undt habschafftwerdung aller gnädigst erfrewet werden möchten. Solche Kay[serliche] Undt König[liche] Gnadt undt

Barmhertzigkeit, wirdt Gott der Allmächtige, E[uer] Kay[serliche] May[estät] Sambt dero gantzens Hochlöbl[icher] Ertzhaus Österreich mit Verleyhung Langwühriger bestendiger Leibs Gesundheit, glückseeliger Regierung undt überwindung aller derofeinde, reichlichen vergelten, Hierumben dann wir sambt unsern weib undt kindt Gott Tag und Nacht in brinstigst undt unaufhörlich zu bitten, nicht unterlassen wollen. Ewer Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Allerunterthenigst[e] Undt gehorsambiste Burgermeister undt Rath der Bergkstadt Grauppen. Anno 1656, 8 Jahre nach der Inrotulation. Copia einer Supplication Allagnädigster [et cetera] Euer Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Ist bereit zu Mehrmahlen durch unsere überreichte Aller unterthänigste und demüthigste Suppliciren hinderbracht worden, Was Gestalt Wier, wegen unserer von Euer Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Allergnädigst confirmirter, undt dero Königl[iche] Präger Landtaffel einzuverleiben verwilligter Privilegien, mit unser gewesten, undt nun in Gott ruhende Erbobrigkeit, /titul/ Herrn Frantz Carl von Sternbergk wieder allen unseren Sinn undt Gedancken, in einen solchen Missverstandt gerathen, dass mit derselben wier, leider, einen gantzen Process ausstehen müssen. Welcher, Weiln er bereit vor etlichen Jahren geschlossen, undt blos auf Euer May[estät] Allergn[ädig]ster resolution beruhet, In übrigen aber die Sache bereit so lange gewehret, dass die meiste unserer Gemein Elteste, Ihr Leben mit Sorg undt Kummer, darüber beschlossen, undt wir noch wenige übrige, in gleichen nach undt nach vor Trübsall undt Kummernis dahin gehen undt unsere Blut arme Catholische Gemein, mit unsern Nachkomblingen (auf welche wir solche unsere wohl erworbene, undt confirmirte Privilegia, Schuldigster massen gerne Transferiren wolten) in höchsten Leid undt wehe Clagen hinderlassen müssen. Als ist undt gelanget, bey so gestalten dingen, an E[uer] Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Unser abermahliges wiederholtes aller unterthänigst undt höchstflehentliches bitten, Sie geruhen sich unser in Hohen Kay[serlichen] Undt Königl[ichen] Gnaden, zu Erbarmen, undt zu verfügen, damit solche lengst inrotulirte Action, zu dero Allergnsten Decision fürbracht, undt wir bey dero einmahl erfolgten allergnsten confirmation erfreulich geschützet undt erhalten werden möchen. Welche Kay[serliche] Undt Königl[iche] Gnadt huc usque

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 427-429.)

1666, duben, 7.

Ist Hochgräfl[iche] Gn[ade] H[err] Secretarius Novati als gewollmächtigter mit dem Landprobierer, hier ankommen, und den 9. dito Lorentz Raue zum Bergmeister verordnet und veraidet. Hierauf sind durch obgedachten H[errn] Secretarium Joan Adalbert Novatium diesem Tag 12. puncta in Nahmen der Obrigkeit uns aufgetragen worden, folgender gestalt.

- 1. Im Nahmen Ihr Hochgräfl[iche] Gn[ade] Als Erbfrauen zu Graupen wird ganzlichen Vertboten, dem Graupner Magistrat, keinen geistlichen, keine Praesentation auf hiesige Pfarr und Prarrkirchen zugeben, bis sie halben bewiesen, dass sie warhaffte und approbirte Collatores sein.*
- 2. Der Graupner Magistrat soll sich klar declariren, ob Sie Ihr Hochgräfl[iche] Gn[ade] Frau Gräfin von Sternberg von Ihre Obere Collateitzin erkeunen oder nicht.*
- 3. Sie solle specification erlegen, was alhiesiger Spital vor einkommens hat, was vor ein Foundation dazu ist, ver die einkommnissen zu sich nimmt, wie viel arme Leute sollen gehalten, und wie Sie ausgehalten werden, und wie viel man jetzt darinnen halten tut.*
- 4. Sie sollen gründliche Specification erlegen, wie viel manns und weibes, alt un djunge Personen, in der Stadt oder ausserhalb Stadt Graupen in specie er in genere sich befinden.*
- 5. Ob nicht welche Dorfschaften zu der Stadt gehören, wie viel und in selben Dörfern, wie viel Angesessene und Unangesessene Leute in specie gross und klein, Kinder sein und sich befinden, wahrhafte specification zuerlegen.*
- 6. Wie viel Wiertzhäuser in der Stadt und ausserhalb der Stadt Graupen, wie auch Anderstwo sich befinden, in welche aus der Stadt Graupen, das Bier aussgestossen wird, die sollen sie benennen.*
- 7. Wie sie die Puncta so bei der Renovation Ihnen sein geben worden, beantwortet haben, sollen die bschrift erlegen.*
- 8. Das ist auch ein Frag von Ihr Hochgräfl. Gn., wie sie das Stadt Insigil wiederum bekommen haben, weil diss von Ihr Gn[aden] Seel[igen] Herrn Grafen von Sternberg, Ihnen weggenommen worden und von wem, in welchem Jahre, sie dasssekbe wieder bekommen haben.*
- 9. Weilen die Wage sill alhier in der Stadt Graupeb sein und Laut Bergordnung gemess ein Gieshaus aller nächst dabei sein soll, so sollen Sie sich Declariren, ob Sie dazu ein taugliches Ort benennen wollen oder nicht. Und in dem Wirt die Wahrheit ziemlich*

gespart, wie sie sagen, dass das Ziln In sonderlichen dazu bereiteten Pauschtgruben gelauttert und gegattiert wirt. Es ist aber Namhaft, dass das Ziln, nur geschmeltzt und nicht gebührend gereinigt wird.

10. Was sie vor eine Confirmation von Ihr Kai[serlicher] May[estät] Ferdinando III. Ihrer Privilegien haben, von welchen Privilegien sollen glaubwürdige Abschrift hergeben.

11. bei welchem Tribunal wegen der Colletur, das Recht pendiren tut sollen benennen, und zu der Colletur was vor Recht Sie thuen adjustiren et quo Titulo dis sollen Sie approbieren.

12. Quati Titulo et Censensu vor den Graupner Schloss nicht allein Mich[ael] Weingartten haben verkauft, senders das Schloss selbsten samt seinen appertirentien et usum fructuum, einem Ihrem Mitburger haben versetzt, probetur Titulus et Consensus.

Actum Graupen den 9. Aprilis 1666 dis von heutigen dato Innerhalb Acht Tagen zu beantworten, wie oben steht. Johann Adalbert Novatius, Graf Sternbergischer Secretarius.

Unser gewesener H[err] Pfarr Pater Michael Leopoldus Schrammel hat hier resigniret, und ist in Monat Aprilis auf Tetschen Seeliger gezogen. Unter dessen H[err] Pater Sigismundus Hundtshegen durch 3 Wochen bei uns administrirt.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., s. 230-232.)

1666, září, 26.

Zu Prag datiert, hat Unsere Grundobrigkeit als Frau Fr[au] Ludmilla Gräffin von Sternberg 16 Puncta, nachmals durch dero H[errn] Secretarium Johann Adalbert Novatium und H[errn] Johann Zahn, darinn zu willigen, uns vortragen lassen, vorauf wir unsere Antwort wieder schriftl. Iglichen Puncts halber geben, welche in Stadtbuche zu finden und zu ersehen sein werden, die Obrigkeitl[iche] obbedeute 16 Puncta aber sind zur nachricht hier nachgesetzt

1) Dass Sie Graupner alsobald auf meinen Nach meiner Gewollmächtigten Gut befund Ihnen Determinirenden Tag und Stund nach gehörten Gottesdienst, die Erbholdigung, vor sich und die etea Abwesende ordentlich ablegen, und solchen nach sich gehorsamblich verhalten sollen.

- 2) Sollen sie Graupner, mir Ingleichen von jeden Eimer alda fremdt ausgeschenkten Weines an Stadt dess Zapfen geldes 30 Kr[euzer] abführen, und ohne vorgerige Anmeldung und Erlaubnis Zettel meines bestelten Bergmeisters kein Eimer oder was mehr oder weniger dergleichen zu unterschleiff gerichtend auf meine Gründe oder aus den Pressen unangesagter bei verlust desselben bringen oder führen.
- 4) Meine gewollmächtige sollen sich auch den Rath und Gemein Eltisten einen Ort oder Gelegenheit zu einer Getraide schütt oder Niederlag, wo es am bequemsten und nutzligsten mir beschehen kan, Ihnen ausweisen lassen, und in Ihrer Relation gut achtlich mit beibringen.
- 5) Die Jenigen, Mahl-, Brot- und andere Mühlen so sich bei Anno 1638 alda befunden, ob solche nach in vorigen Standt sich befinden oder die Zeit her Transferirt werden, wer solche jetzt held und geniess, auch was und wer den Zins abführt mit Ihren Kaufbriefen zubelegen.
- 6) Wie dem Rat zu Graupen, sollen meine gevollmächtige auch eine Warhafte Specification fordern und mir anhero mit überbringen, wie viel fesshafte unterthaner, so ihre häuser und gründe haben, in Obergraupen und dem dorf Rosenthal sich befinden, was sie an Zinsen abzuführen und jährlich zu tun schuldig auch wie hoch sie an Angesessenen ein Creis abzeigt.
- 7) Mit was vor gerechtigkeit auf Müglitzischen gründe doch auf meinem Grund und Boden bei Zuckmandtel jetzt Bier von Bielin geschenckt wirdt, sollen die Graupner mir derent wegen Ihren verhaften bericht ablegen.
- 8) Derjenigen Kretzschinen in welchen der Herr Graff von hörsan Skaluner oder ander Bier zu seinem Nutzen ausschenken lest, ein verzeichnis vom Rat zufordern, und ob Ihnen nicht wissend wie viel ungefehr, ein Jahr in solchen allen ausgeschenckt worden.
- 9) Mit wesen Consens, des alten Burgermeisters Michael Mattigs hinterlassene Wittib sich, mit einem Nacher Leutmeritz verheirat und was dessen verlassenschaft auf sie gefallen. Auch dessen Sohn welcher die Mahler Kunst gelernet soll der Rat dessen Recht befreündte dahun würcklich anhalten, dass unter einem gewissen Termin sie Ihr zu mir allwo Ich mich damals befinden möchte stellen.
- 10) Wer die Zeither zur Kirchen, Weisen, Gemein und Contributions Rechnung bestellt gewesen ob solche auch jährlich ordentlich gehalten abgelegt revidirt und justificirt worden, mir darvon einen Bericht zu tun.

11) *Ob auch der Armen Gemein ven dem bisher unrechtmessig sich gebrauchten Brau Biers Saltz Schanck und Brandt wein nutzen, wass zu gutten gangen und wer sich solches ein oder anders nutzens die zeither gebraucht.*

12) *Ob auch Armen Gemein vermöge Ihrer Kais. May. Aller gnädigsten resolution wegen des Zehenden Waagnes was zu gutten gangen.*

13) *Aller zur Gemein gehörigen Häuser gründe und einkommen wie auch was mir als Rechsmessigen Grund Obrigkeit zustendig eine Specification vom Rath zu fordern und erheben.*

14) *Die Bergwerke als zum Zinwald Mückem und Glasenberg alle zu besichtigen, und in Augenschein zunehmen in was vor esse sich solche jetzt befinden, und dem Bergmeister in Nahmen meiner gemessen anzubefehlen, dass er in allen der Ihme verlassener Instruction nach, sich verhalten und absonderlich einigen gewercken was von Ziehn von meinen Gründen folgen lassen solle, er habe dann zuvor solcher Instruction gemäss den Zehenten, mir als Grund Obrigkeit, wie auch den 9t. wegen des Stollens unterhaltung alles in natura zu meinen Handen abgeföhret.*

15) *Dagegen sollen sie dem Bergmeister hinterlassen wie es die Bergrechte mit sich bringen, dass Stollen gebau von solchen 9t. so weit was auf meinen Gründen Lautent gleich der Lobkowitzischen in Bau zuerhalten.*

16) *Die Wälder sollen meine gevollmächtigte alle mit Ihren reviren benambsten. Und wie viel Jedes Revir Stollungen oder Sayl in sich halt erfahren und mit verzeichneter anhero bringen. Zu besserer Glaubwürdigkeit dessen und vollziehung obbenanter von mir meinem Secretario aufgesetzten und gegebenen Puncten hab mich Eigenhändig unterschreiben und mein Petschafft beidruckten lassen. So geschehen Prag den 26. Septembris 1666. L[ocus] S[igili] Ludmila Gräfin von Sternberg.*

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., s. 233-236.)

1666, říjen, 2.

Den 2. Octobris sind dem Rath auch von denen Gevollmächtigten, als H[err] Secretario und H[err] Johann Zahn, nachfolgende 7 Puncta aufgetragen worden [et cetera] der gestalt [et cetera]. Puncten welche Ich zu endt benante als rechtmässige Grund obrigkeit, meiner Stadt

Graupen zu der angestellten Expedition meinen gevollmächtigten absondelich zu verrichten mitgeben.

- 1) Erstl[ichen] von denen Graupnern die Jenigen Puncten in Originali, so ihnen bei Letuter renovation dess Reths zu Beantwortten zu gestellet und bei verneuerung des Bergambts sie dessen Erinnert bis dato aber nicht gehorsamblich nach gelebet worden, solche nebenst der verhaftet ausführlichen beantwortung von dem Rat daselbst zufordern.*
- 2) Wein Schloss zu Graupen alsobald zu meinen Händen, sich anzumassen und den bestelten Bergmeister alda zu seiner obsicht überantworten.*
- 3) An dem Rat eine Specifikation aller angesessenen und Inwohner meiner Stadt Graupen, Obergraupen und Rosenthal Jung und Alt Mann und Weibes Personen auch Eittwen und Weisen zu fordern und zu erheben und bei Ihrer Relation, mir solche einzuhändigen.*
- 4) Von denen Kindern dess alten Bergmeisters Sohn und von denen Meideln, eine welche zu meinen Diensten, sich tauglich befinden möchte aus zu klauben und mir mit anhero zubringen.*
- 5) Ein warhafte Abschrift von den Rat, der Jenigen Privilegie vorüber sie von Ihr Kai[serlicher] und Königl[icher] May[estät] Ferdinando 3. Lobseligster gedächtnis hinterlistige weise Eine Confirmations Diploma ausgebracht haben zufordern und solche mir einhändigen.*
- 6) Ingleichen alldieweilen sie Graupner Vermöge allerhöchst Besagter Kay[serl]liche und Königl[iche] May[estät] untern dato Wien den 20. Aprilis des längst verstrichenen 1638. Jahres aller gnädigst ergangenen rescript, dass Confirmations Diploma bei der Königl[ichen] Böhmischen Stadthaltereı Ablegen sollen, Ob sie solchen allem Unterthänigst Schuldıft nachkommen, von Rat schriftliche Antwort zuerheben.*
- 7) Wie nichts weniger wissen die Graupner sich zu erinnern, was vor eine Action sich wieder weiland meinen Seel[igen] Ehe Herrn bei der Königl[ichen] Böhmischen Hofcantzlei anhängig gemacht und angefangen, solche aber in lite pendente bis dato ersitzen lassen. Als sollen sie Graupner bei vermeidung Ihres selbst eignen Schadens, ohne fernern Verzug, solche wieder urgiren und zu erörterung bringen, unter dessen, ist mein Ernstlichen Befel und willen. Ludmilla Gräfin von Sternberg.*

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, SOkA Teplice, s. 237-238.)

1667, září, 2.

Diese Puncten von Mir Endts Unterschriebenen denen Graupnern wieder vorgeschlagen, wann sie in selbe eingehen sollen ihre Privilegie restituiret und mit neuen Privilegien Confirmiret haben, doch ohne prejudiz dero Recht und Gerechtigkeit dero Obrigkeit [et cetera]

- 1) Erstlichen, dass die Graupner, alle sammentlich sollen verpflichtet sein, dero Gnaden Ihrer Erbbrigkeit mit einem gebrauchlichen Jurament, die Huldigung dero Unterthänigkeit zu praestiren, auf solche weis, wie die Stadt Budin und Liebochowitz.*
- 2) Vor die restitution und Neuen Privilegien Confirmation ertheilte Gnad sollen Sie schuldig sein, zu erlegen der Obrigkeit, aus Ihren aignen Mitteln an Baarem geld ... 1000 [Schock] [Gulden].*
- 3) Von seinem Jeden Brau Biers, als sie jetzo Breuen pflegen zu vor eheman brauen thut ins Rent dero gnädigen Obrigkeit, dass sie schuldig sein zuerlegen, allemahl den Tätz zu ewiger Confirmation zu ... 6 [Schock] [Gulden].*
- 4) Von allen ihren Weingärtten so sie bei Graupen auf dero Grund und Boden liegend haben, und selbe gebaut und gepflanzt werden, den zehend in natura zugeben, und selben auch in der Stadt auszuschenken schuldig zu sein.*
- 5) Wie auch von allen fremden erkauffen und in der Stadt Graupen geschenkten Wein, von einem Jeden Eimer zu 30 Kr[euzer] Wein Tätz, in der Obrigkeit Rent zugeben schuldig zu sein.*
- 6) Was die Graupner ausserhalb Stadt Graupen Ihnen erblich, als auf dem Zinnwald etliche Kaluppen oder Häuser, das Dorf Obregraupen und das Dorf Rosenthal zuaignen tun, Kaiserl[iche] Donation aber klar darwieder militiret, und das alles und jedes, dero Grund Obrigkeit mit allen appertinentien einräumen, und alsobaldo erblich abtreten schuldig sein sollen.*
- 7) Ein gelegenes Ort, oder ein Haus zu Niederlag allerlei getaid und andern Sorten, dass die Graupner der gnädigen Obrigkeit einräumen, denselben der Obrigkeit gefallen nach aedificiren und aufbauen, auch hernacher zugleich abtetzten schuldig sein sollen.*
- 8) Wann die Obrigkeit so wohl Manns- als Weibespersonen zu ihren Diensten gebrauchen und haben wollte, dass sie schuldig sein sollen, gegen gewisser Bezahlung dero Obrigkeit dienen, und keiner dero Dienst sich entschuldigen können noch sollen.*

9) Dass keiner aus der Stadt Graupen geburtig oder Sesshaft sich in ein andere Stadt und Ort verheoraten oder auskaufen ohne Consens und Bewilligung der gnädigen Obrigkeit soll oder kann.

10) Dass die Obrigkeit über Kirchen und Spital dero Kay[serliche] Donation nach, solle vor wirklich Coomatrix erkennt und littaliret werden, auch die praesentation denen Geistlichen Macht haben zu geben, und keiner ander nicht.

11) Die Grauppner von allen Ihren ins Gemein, einkomm müssen sollen schuldig sein, dero gnädigen Obrigkeit, alle halbe Jahr Rechenschaft zugeben, und ordentliche halb Jährige Raitungen halten, und selbe zur überschung der Obrigkeit zu zustellen.

12) Die Graupner haben gute Wissenschaft, wie das sie dem Herrn von Colditz von einen jeden Breu Biers etwas gewisses zugeben, verbunden gewesen, solches aber verschwiegen und vor annulliren sich unterstanden von vielen Jahren, die Gebuhr von ihren Gebräu nicht entrichtet, und ipso facto Ihren Brauhaus verfallen haben, solches auch die Obrigkeit vorbehalten und solemnosse reserviren tut.

Wann sie wieder obbemelte Puncta möchten viel disputiren und sich rarwieder setzen, auf welches Innerhalb drei Tagen Ihre resolution gegen einen jeden Punct wiederum mit Zurückgebung dessen, zugeben schuldig sein sollen. So geschehen auf dem Ratzschin zu Prag den 2. Septembris 1667. Im Nahmen und an Stadt meiner gnädigen Frau Mutter Wentzel Adalbert Graf von Sternberg.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Weinerova kronika, str. 241-243.)

1677, prosinec, 21.

Antwort auf vorgeschlagene 6 Puncta. Hoch undt Wohlgeborne Reichsgräffin. Gnädige Hochgräfl[iche] gn[ade] Uns zu beantworten vorgeschlagene 6 Puncta fügen wir hiemit unsere gehorsame Antwort und zufördersam leben wirder unterthänigen Hoffnung dass Ewer Hochgräfl[iche] Gnaden bey dero gnädiger Regierung lieber die Wohlfahrt undt Aufnahm unsers ohne das gantz erarmbt undt ruinirten Bergstädtels gnädig verlangen, als selbes etwan gantz in Grundt verderben lassen werden. Undt demnach in der jenigen Donation so, /Titul/ dem Hoch undt wohlgebohrner H[err] H[err] Adam graff von Sternberg zum recommends geschehen, diese clausul per expressum zufinden Jedoch soll er Adam von Sternberg seine Erben undt Nachkommende Sie die Graupner bey allen Ihren ordentlichen gegebenen

begnadungen undt Privilegien gantz vollkommentlich, ohne alle Verhinderung unver_nderlich verbleiben zu lassen schuldig sein, undt weiter was Bergsachen betreffen thut, der gestalt wie es bey den Berg vergleich undt Landtag Schluss Anno 1575 der Bergwerk halber begriffen, Soll er Adam von Sternberg undt nachkommende Ihren Obrigkeiten sich in allen also verhalten. Worüber sich /Titul/ H[err] Adam von Sternberg auch stark vor reversiret hat. Undt nun aber in den Uralten uns von Weylandt Herrn von Colditz im Jahr 1502 gnädig ertheilten undt von Kayser undt Königen gnädigst confirmirten Privilegien eben messig klar zufinden, Formalia Sie sollen auch zu ewigen Zeiten als N[ota] B[ene] Freye Bergkleuthe unbetrengt sitzen undt wohnen, als Sie von altershero bey unsern Vatter, Vorfahren undt Uns gesessen, undt gewohnet haben. Zins undt rendt frey, keine newigkeit auf Sie zubringen, sondern bey Ihren alten herkommenen Gewohnheit zu lassen. Als hoffen wir, so viel es den ersten Punct betrifft, das Ewere Hochgräfl[iche] Gn[ade] Bey den Vorigen Standt undt dieser Clausu es in allen gnädig bewenden werden lassen, allermassen die Donation übergab Salvis Privilegiis geschehen, Belanget den andern Punct undt das Jus Collaturae, dienet zur gnädigen Nachriicht, dass solches von Ihrer Kay[serlicher] May[estät] Rudolpho anno 1584 durch einen ordent. Kaufcontract erkaufft undt in die Königl[iche] Landttaffel ordentlich einverleibet worden, wie in der Quatern in grau eingebunden, Mittwoch nach S[ankt] Lamperti in mehrern zuersehen - weilen dann nun dieorts uns die Collatur de jure zuständig, als werden Ewerhochgräfl[iche] Gn[ade] Als eine gerechte Fraw uns darbey gnädig lassen. 3. Undt so wir von einen jeden Centner Zinn, dass zehendte Pfundt reichen solten, wurde das gantze Bergwerk erlingen undt ungebauter bleiben, weilen man es mit so hohen Beschwerden nicht erschwingen Kundte, undt also Ewer Hochgräfl[iche] Gn[ade] Disfällige Intraden, gänzlichen erlöschen Theten, wie aberbesser in weniger undt steter, als ein grosser undt baldt aufgehörende nutz, Also leben wir der gehorsambe Hoffnung, dass es Ewer Hochgräfl[iche] Gn[ade] Bey jetzigen Intraden es auch gnädig bewenden lassen werden zumahlen man vorhero mehr nicht dan 1 fl[oren] Von einen Centner gegeben undt endlichen dero gnädigen Herrn Ehegemahl Frawwn Frawen Mutter /Titul/ noch 15 Kr[euzer] Höher jedoch mit diesen beding, damit der gebührende Zoll hier von in Richtigkeit gesetzt werden möchte gereicht worden. 4. Betreffendt die Abtretung aller unserer Wirtshäuser wissen Ewer hochgräfl[iche] Gn[ade] Gnädig, dass unsere Vorfahrer solche mit ihrem sauern fleiss durch ordentlichen Landttaffel contract an sich gebracht, auch wieder /Titul/ H[err] Graffen von

Harras mit schweren rechtsspensen erhalten, undt hiervon unsere geringe undt wenige Nahrung allein haben, so fern nun Ewer Hochgräfl[iche] Gn[aden] Wir diese abtreten solten, wurden uns alle mittel abgeschnitten. So aber Ewer Hochgräfl[iche] Gnaden, als die mit reichen Mitteln gnädig geseget, nicht verlangen werden. 5. Weiset die Verneüerte Königl[iche] Landtsordnung A. 34, dass die Königl[iche] Städte einen Gulden von einen Vassbier zur straff poenae loco geben müssen, weilen aber zwischen Königl[ichen] Undt denen Bergstädten ein gewisser Absatz zu machen, auch die Bergstädte in fandtsordnung A. 34 nicht berühret, sondern Inhalt verneüerte Königl[ichen] Landtsord[nung] A. 21. in allen in den alten Standt gelassen worden, auch keine Bergstadt de jure nichts reichet, als Hoffen wir dass Ewer Hochgräfl[iche] Gn[aden] Uns mit dieser Anlag gnädig verschonen lassen werden, zumahlen das vermeinte verbrächen noch in Litigio schwebet, undt ob wir Uns vergangen noch nicht erkennet worden. 6. Das jährlichen 200 fl[oren] Zugeben, ist uns armen Leuthen unmöglich, auch von Uns vorhero niemahlen begehret worden, undt sintemahlen vermög allergnädigsten kay. Rescript undt sonsten de jure bis zu Erörtherung der sach alles in statu quo zulassen. Alsleben wir der gehorsahmber undt getröster Hoffnung, Ewer Hochgräfl[iche] Gn[aden] Als eine Liebhaberin der Gerechtigkeit undt gnädige Schützherin derbeträngten werden geruhen uns arme Leuthe nicht allein bey unsern Uralten Freyheiten gnädig zuschützen, undt darbey beständig Verharren lassen, sondern werden auch viel Mehrbelieben zu abschneidung aller weitlaufftigkeit undt aufnahm des Städtels unsere Original Privilegia, nebenst unsern Stadt Insiegel in Gnaden zu zustellen, worfür wir herentgegen versprechen. Ewer Hochgräfl[iche] Gnaden zu contestirung unserer gehorsame trew undt danck inner Jahr undt Tag ein Donatin per 1000 fl[oren] Baares gelt, danckbarlichst abzuführen. Ja im fall die Privilegia undt Insiegel würcklich restituiret würde, dahin bey einen Rath undt Gemeine zutrachten, damit nach darüber dass uns dde jure zustendiges Jus collature Ewer Hochgräfl[iche] Gn[aden] Abzutretten undt cediret werden möchte, dann ein höhers zu Thun wiewohlen wir gern wolten ist uns ohne unern eüssersten undt Ewer hochgräfl[iche] Gn[aden] Ohne das nicht beliebige ruin nicht möglich - wolte nun aber wie doch Ewer Hochgräfl[iche] Gnaden gnädigen erhör wir Uns gehorsambst getrösten, entlichen dieser Unser gehorsambst gethanes offertum nicht Verfangan, wurden Hoffentlich Ewer Hochgräfl[iche] Gn[aden] Uns nicht verdenccken, wann wir in gnädig bewuster Strittigkeit auf das Endt Urthel undt Publication des sentenses geöriger orthen unterthänigst

*tringen wurden. Dann Uns Einmahl in gewissen oblieget unsere Privilegien undt Freyheit
möglichst zuschützen undt zu defendiren. Thun uns aber Ewer Hochgräfl[iche] Gn[aden]
Höher milde getrösten undt nebst gehorsamber anwünschung glücklich beständig undt lang
wühriger Regierung zu erfreulich gnädiger Resolution gehorsamblichst empfehlende
verbleibente. Ewer hochgräfl[iche] Gn[aden] Gehorsambe albgeordnete von Burgermeister
undt Rath aus d. Bergkstadt Grauppen. Actum Prag den 21. Decembris Anno 1677.*

(Zdroj: SOKA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 529-532.)

1678, červenec, 23.

*Memorial An den allerdurchleuchtigsten Grossmächtigsten Unüberwindtlichsten Fürsten undt
Herrn, Herrn Leopoldum den Ersten, erwählter Röm[ischer] Kayser, auch zu Hungarn undt
Böh[ai]mb Königl[icher] Ertzhertzog zu Österreich [et cetera] Unsern allernädigsten
Kayser, König undt Herrn. [et cetera] Allerunterthänigstes demüthiges Flehen undt Bitten von
Uns Burgermeister undt Rath, sambt der Gantzen Gemein der Bergstadt Grauppen. Anno
1678. den 23. Julii ist von der Stadt Abgeordneten H[errn] Burgermeister Wentzel Andreae
undt H[errn] Michael Weiner Stadtschreibern, dieses Memorial zu Wien eingeben worden [et
cetera] Allerdurchleuchtster, Grossmächtigster, unüberwindtlichster Römischer Kayser, auch
zu Hungarn undt Böhaimb König [et cetera] Allernädigster Kayser, König undt Herr. Ewer
Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] In allertieffest fussfelliger demut hiermit
zuberichten, können Wir arme beträngte Burger undt Bergkleuthe der Bergkstadt Grauppen
nicht umbgehen, Wie dass Ewer Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Herr Vater
Weylandt Ferdinandus Tertius Christmildigster Gedächtnis aus höchst angebohrner Clemenz
Milde undt Barmhertzigkeit auf unser allerunterthänigstes demüthigstes anflehen undt Bitten
mit Kay[serlichen] Undt Königl[ichen] Augen angesehen, undt Anno 1637. Unsere der Stadt
Uralte von Bielen Kaysern undt Königen in Böhmen undt dero hochlöbl[ichen] Vorfahren
habende Privilegia, Freyheiten undt Begnadungen nicht allein allernädigst confirmiret,
sondern auch noch über dieses selbe in die Königl[ichen] Landttaffel einzulegen gnädigst
verwilliget. Dieweilen aber wider aller Verhoffen diesen zugegen unsere gewesene Gnädige
Obrigkeit /Titul/ Weylandt H[err] Frantz Carl von Sternbergk Seel[iges] Gedächtnis bey
E[uer] Kay[serlicher] Undt Königl[icher] May[estät] Herrn Vatern Glorwürdigsten
Andenckens, wieder Uns klagbar einkommen: dess nemblich bey entstandener Rebellion Wir*

Uns theilhaftig gemacht hetten, wie auch bey denen Damahlen Rebellischen Directoren Uns Freyzukaufen unterfangen: daher er unsere Privilegia zu priviren undt verlustig zumachen entschlossen, dieser Ursachen auch selbe in Originali sambt dem Stadtsigill niederlegen undt Ihme einhändigen haben müssen. Nachdem aber diese unsere Privilegia undt Freyheiten von Unserer Seel[iger] Gedächtnis gnädigen Obrigkeit nicht Herrühren, sondern von Uralten Zeiten, undt von so viel Röm[ichen] Kay[sern] Undt Königen in Böheimb erworben, Also Ihr Kay[serliche] May[estät] Als Bona Fisci anheimb gefallen, undt mit denselben zu disponiren haben werden, Massen die Königl. Reformirte Landtord[nung] A. XVII. Wie auch die allgemeine Kayserl[iche] Rechte besagen. L. 5. C de jure fisci. Weylen dann Ihro May.[estät] Dessentwegen an die Königl[iche] Herren Stadthaltre zu Prag ein gnädigt Rescript Anno 1638. dieses Inhalts abgehen zulassen, bewogen worden: dass weilen dies werckh mehrer Cognition undt Vernehmung bedürfte, als solte obgedachten Unsers gnädigen Herr vor- undt anbringen Uns zu Unserer gegen Notthurft communiciret wrden. Wie es dann zu gehorsambster folge beschehen, undt benebens von oberwehten dero Königl[iche] Herren Stadthaltern Uns gnädig anbefohlen worden, das Kay[serliche] Undt Königl[iche] Von Uns erhaltene Confirmations Diploma alsobaldten bey der Königl[icher] Stadthalterey niederzulegen, deme wir gleichfalls in puncto in Unterthänigst schuldigsten gehorsambst nachgelebet, undt zugleich anbefohlener massen wider Unsers gnädigen Herrn Seel[igen] Gedächtnis eingewandte Klag undt Replic Schrift Unsere notthurfft der gewöhnlichen Gerichts- undt Rechtsordnung nach Excipiendo, Duplicando umbständtlich mit genudt der Warheit einfältig nicht allein Beantwortet, Sondern auch noch über dies auf Ewer Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Herrn Vater Höchst Seel[ige] Andenckens allergnädigsten Bescheidt, welcher Uns zu Prag den 18. Fenruarii Anno 1648. auf Unser allerdemüthigstes deroselben überreichtes Memorial decretirt worden. Dass weilen die von Unsern gnädigen Herrn Seel[igen] Gedächtnus eingewendte Triplica nunmehr angenommen, Wir hergegen mit Unserer Quadruplica einkommen solten, welche auch zu allergehorsambst undt Unterthäbigster Folge Ewer Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Herrn Vatern Lobseeligster Gedächtnus von Uns den 18. Martii Anno 1648. in termino praefixo abgegeben, Aus welcher Ihro Röm[ische] Kay[serliche] May[estät] Klar ausführlich vorgetragen sein wirdt, Wie undt welcher gestalt unsere arme Alte Einfältige Vätter undt vorgeher zu den Freykauf nicht etwan vorsetzlich, Frey- uder Freundtlicher weise,

sondern durch List, commination et justissimo metu der Rebellischen Directoren nothtrüinglich gezogen undt gezwungen worden sindt, Massen wir arme Leuthe damaln aller huffloss gelassen, undt die höchste Gefahr obhanden, In deme gewisse abgeordnete Commissarii, Uns für leibeigene Unterthanen undt Mancipia, unsern allernechsten Nachbahren dem H[errn] Kinsky zu Töplitz oder H[errn] Kekule zu Sobochleben würcklichen zu verkauffen, entschlossen gewesen, also ex Timore et metu perpetuae servitutis et redimendae vexa (wiewohl mit unsern eüssersten verderben) endtlichen in solches verwilligen müssen, wirdt dardurch hoffentlich unserer gnädigen Obrigkeit kein praejudiz noch einiger schaden geschehen sein, Undt ob wir auch hiermit ein delictum undt übel begangen, so wir nicht negiren können, jedoch wider Unsere gnädige Obrigkeit hierdurch nichts pecciret, sondern allein wider Ihro Kay[serliche] May[estät] Dieweil aber Ihr Kay[serliche] May[estät] Nacherlangter Siegreicher Victori aus Kayserl[icher] Angebohrner Milde undt Barmhertzigkeit dem gangzen Königreich Böhheim allergnädigst perdoniret, undt alle Freyheiten hienwider verliehen, leben dahero der trostlichen Hoffnung, dass Wir arme Bergkleuthe undt Inwohnere von solchen Kayserl[ichen] Gnaden nicht ausgeschlossen, sondern wie andere Bergstädte allergnädigst werden Genüessen lassen. Undt ob Uns zwar von dero Unserer gnädigen Obrigkeit Offermahlen versprochen undt gleichsamb vertröstet sindt worden: dass wann wir der H[eiligen] Catholischen Religion alle würden zugethan sein, Als dann unsere Privilegia wider Habhafft undt Sie Uns selbige zuruck geben wolte, Aber ungeachtet, In deme Wir doch (wie Kundtbahr undt es genugsamb zubezeügen) von langer Zeit hero Gottlob alle gut eyfferig Catholisch, auch dorbey zu leben undt zusterben begehren, undt ob schon wir dessentwegen viel feltig mahlen umb Gottes Barmhertzigkeit gantz flehentlich undt aller demüthiggst angehalten, undt ohn Unterlass derumb Inständig gebethen, haben aber doch nichts erhalten können. Weylen dann über dies ein undt andere Neüierung gleichwohl wider Unsere Privilegia undt sonderlich Ihro Kay[serliche] May[estät] Gnädigen Befehlich (Uns in unserm Standt zulassen undt zuerhalten, wie es vor ausgebrachter Unser Confirmationprovolegien gewewsen) angesuchet undt würcklichen viel zugemuthet wirdt, die Sache auch von Jahr zu Jahr verzogen (daran Wir keine Schuld) hierüber auch unsere Vorfahrer kummerlichen mehrentheils Todtes verblichen, undt gleichsamb zu einen Unendtlichen Wesen sich sehen lassen will, Wir ebenfalls darbey sorgfeltig paulatim vergehen, Also dieser Ursachen undt Hochtringender Noth Ihr

Röm[ische] Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Fallen wir arme Leuthe sambt unsern Weib undt Kindern auf unsere Knie in tieffester Demuth fuessfallendes umb Gottes Barmhertzigkeit flehen undt Bitten, E[uer] May[estät] Geruhen aus dero angebohrner Clemenz undt gütte Sich über Uns arme Bergkleuthe zuerbahrmen, undt aus dero Kay[serlichen] Undt Königl[ichen] Macht undt Hochheit, allergnädigst zuverordnen, dadss unsere gnädige Herrschaft als an ietzo die Fr[au] Fr[au] Clara Bernhardina von Sternbergk [et cetera] Gebohrne Freyin von Maltzen, Fr[au] Auf Grünberg, Horaschwitz, Sedlitz, Dürnholz undt Grauppen, die annoch bis dato in Hände Habende Privilegia uns restituire, undt das bey dero Königl[iche] Stadthalterey von Uns niedergelegte Confirmationsdiploma ledig mache, damit von E[uer] Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Wir allergnädigst möchten de novo confirmiret undt vestettiget werden, Wann aber dies unser gantz unterthänigstes Petitum nochetwan prolongiret undt in fernern Verzug kommen solte, auch über die vor 30 Jahren bey E[uer] May[estät] Königl[iche] Böhm[ische] Hoffcantzley inrotulirten Acta allermildigste Kayserl[iche] Undt Königl[iche] Decision nicht eröffnet, E[uer] May[estät] Geruhen gnädigst umb Gottes willen, aufs wenigst dahin zu decretiren, damit wir aarme beträngte annoch in statu quo verbleiben, undt wieder Unsere vorige Begnadung undt Freyheiten von /Titul/ hochobgedachter, unser gnädigen Obrigkeit nichts innoviret noch Uns zugemuthet möchte werden. Leben also förderst zu Gott undt dann zu E[uer] May[estät] Solcher starcken Hoffnung, Ihro Kay[serliche] May[estät] Werden uns arme Bergkleuthe, die wir propter Bonum Publicum in Unterthänigster Treu so viel ausgestanden, mit aller Handt exactionen undt tragsahlen, auch vom Feindt alle auf Einmahl sambt Kirchen undt Schulen in die Aschen geleget worden (nicht allen bey der Anno 1575. Publicirten Bergkwegks Vergleichung undt Unsern Uralten Freyheiten, welche unsere Liebe Vorfahrer durch gleisige undt mühewaltige Bergkwercks Arbeit erworben, allegnädigst Handthaben undt Schützen, sondern auch den ertheilten allergnädigst undt mildtreichigsten General Perdon geniessen, Wie nicht weniger auch gleich dero Hochlöblichste Vorfahrer undt Herrn Vattern glorwürdigsten andenckens gethan, Selbte allegnädigst zu confirmiren undt Uns hinwiederumben ausfolgen zulassen geruhen, Wordurch hicht allein E[uer] Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Undt dero Erbkönigreichs Nutzen befördert, sondern auch deroselben ein ewigwehrende Gedächtnis erworben wirdt, Solche Kay[serliche] Undt Königl[iche] Hohe Gnad undt Barmhertzigkeit, wirdt Gott der Allmächtige E[uer]

Kay[serliche] May[estät] Sambt dero gantzen Hochlöbl[ichen] Ertzhaus Österreich, mit Verleihung Langwühriger bestendiger Leibes Gesundheit, glückseeliger Rerierung undt Überwindung aller dero Feinde reichlichen vergelten, hierumben dann wir sambt unsern weib undt Kind Gott Tag undt Nacht eyfferig undt nebrüstig aufhörlich zubitten nicht unterlassen, auch mit Leib, Guth undt Bludt zuversetzen, so willigst als gehorsambst schuldigst. Ewer Kay[serliche] Undt Königl[iche] May[estät] Allerunterthänigste gehorsambste Burgermeister undt Rath sambt der ganzen gemein der Bergkstadt Grauppen.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 533-536.)

1678, červenec, 30.

Puncta, welche der Bergkmeister beantwortten undt ausrichten hat müssen [et cetera] Undten aufgesetzte Puncta solle der Secretarii Johann Adalbert Novati in Abwesenheit meiner zur Grauppen würcklich verrichten, als nemblichen. 1. Der Bergkmeister zum Grauppen wirdt schuldig sein undt verpflichtet, alle Bergkwercksbücher, unterschiedliche Schriefftliche Documenta undt sonst alles was er den Inventario nach zu sich empfangen dem Secretario zum übersehen übergeben. 2. Durch welche Mittel anstat undt gelegenheit, Meiner Grauppner Herrschaft Rendt Intraden, welche bis dato der Obrigkeit schlechten Nutzen eintragen, könnten verbessert undt erhöht werdten, wohl nach schlagen undt penetriren, auch von demem Bergkmeister, in allen dessen sich wohl undt gründtlich Insomiren lassen. 3. Mein Schloss zu Grauppen sambt seiner Völliger Gelegenheit würcklich durch sehen, undt was vor nutzliche Gelegenheit wegen getraidt undt wein Versilberung etwa Alda könnte aufgerichtet werden, alles aufmercken. 4. Ob nicht etwann auf meiner Herrschaft Grundt undt Boden Kalch Stainbruch, Sant undt Lohm, ich befindet, undt in was vor gelegen Orthen, nicht allein sich Informiren, sondern auch dies alles in Augenschein würcklich zunehmen. 5. Die jenige Wäldter so denen Altenbergischen Gewercken zum aushauen auf 30 Jahr von Ihro Kay[serliche] May[estät] Undt Hernach dem Herrn Kinsky in selben altenbergischen Hau, die Huttweidte des Viehs verkauffet worden, ausmessen undt allen würcklich in Augenschein nehmen. Ob der Herr Graff de Clari blos undt allein so weit als die Reinstain ausweisen undt nicht etwo tiefer über die Granitz mit der Huttweidte undt Sonsten eingreiffet, sich in allen von bewisten Leuten wohl informiren, undt wie die sach in sich selbst befindtlich wirdt, also auf Papier aufsetzen undt annotiren soll. GEGENBERICHT des Bergmeisters auf seine

aufgetragene vorgehende 5 Puncta etc. 1. Die Bücher zum Bergkwerck gehörig undt andere Schriefliche Documenta, undt was das gantz Inventarium in sich hat, ist /Titul/ H[err] Bevollmächtigen, als Obrigkeit[licher] Secretari zur Gnüge eingehändiget worden. 2. Wirdt beantwortet, dass in dero gnädigen Herrschaft Buchhalterei nachgeschlagen muss werden, wie solche Herrschaft Grauppen bey Übergebung wie die Donation Anno 1616 undt anietzo genutzet wirdt, auch /Titul/ H[err] Secretari die Völige Herrschaft in Augenschen genomen. Ob nun solche besser kaum genutzet werden, als bishero geschhen, lieget solches an der gnädigen Herrschaft, damit die armen Bergkleuth, auch erhalten können werden. 3. Was anbelanget, wein undt Bier Versilberung, hat die Stadt Grauppen ihr breühaus, undt giebt die Pindt bier vor 3 Kr[euze]r] Solte man solches anderstwo erholen, könte es nicht in diesem Peis geschencket werden, dann hierauf viel andere Unkosten aufgewendet müsten werden, ingleichen ist von den wein eben die Beschaffenheit, wirdt sich die Stadt darwieder legen. 4. Auf den fördtern Zinnwaldt da ist Sant zubekommen, undt auf den Hintern Zinwaldt Lein, beyde Orthen eine halbe Meihl von einander, werden viel Unkosten aufgewendet müssen werden, solches zusammen zubringen, Kalchstain befindet sich gantz undt gar keiner nicht auf der Herrschaft, ausgenommen bey der Stadt undt Gemein Grauppen ist Sant Lain undt Kalchstain zufinden. 5. Hat /Titul/ H[err] Secretari diesen altenbergerischen Hau hin undt wieder durchgangen, alles wohl in Augenschen genomen, aber nirgents von alt bewusten Leuthen keinen Bericht haben können, wo ein oder der ander Rainstein zufinden oder sich anfangen thut, undt dieses das es unmöglich sey, das nicht mehr Vermög Landttaffel 3102. seil sey undt solches muss durch einen gewissen Landtmesser Übermessen werden.

NACHFOLGENE 7. Puncta hat der Secretari H[err] Johann Adalbert Novati dem Bergkmeister zur würcklichen Ausrichtung hinterlassen in solcher Form. Diese undten specificirte Puncten, In Nahmen undt anstadt meiner gnädigen Herrschaft, von mir Endts unterschriebenen, als gevollmächtigen den Johann Georg Zielingern als Bergkmeistern, wie auch Gegenhandlern geschornen zu Grauppen zur würcklichen Ausrichtung undt Vollziehung gegeben werden. Wie folget, als nemblich: 1. Solle der Bergmeister befließen sein, damit alle Zechen möchten fleissig gebauet werden, undt Er solle auch alle die jenige Leuthe die auf Grundt undt Boden der gnädigen Herrschaft verbleiben undt die Freyheit Genüssen zur Bawung des Lieben Bergkwercks anhalten. 2. Den im Fels ausgehautten in Grauppner Schloss auf der Liecken Handt Liegenden Köller, soller der Bergkmeister ausraumen, aus

saubern, zurichten, dauch darzu gutte Thor; wie auch den andern Köller ausraumen, die Stiegen zum ein- unst Ausgang wie auch ebenfals die Thor machen lassen undt versperrt halten. 3. Auf dem Zinnwaldt übrige Hunde sollen abgeschaffet, undt welche die Zinnwäldter halten wolten, selbe bey Ihren Hausern auf den Ketten sollen erhalten werden, Solte aber ein oder ander Hundt im Waldt von dem Jäger erfunden werden, Selben solle der Jäger Todt zuschiessen macht haben, undt derselbe weme es der Hundt zugehörig wäre dem Jäger 35 Kr[euzer] Schiessgeldt, der Obrigkeit aber ins Bergambtrent 2 [flore]n] Straff zu geben schuldig sein wirdt. Das Swein Viehs unter oben ander Straff auf den Zienwaldt zuhalten verbotten undt verstanden wirdt. 5. Denen Burgern der Stadt Grauppen mit den Hunden in die Wäldter zugehen, eben unter obbenandter Straff ernstlich verbotten wirdt. 5. Den Jenigen Harellen Bach überhalb Müglitz, wo derselbe am Randt zum Wiesen befindtlich wirdt, an allen denen Orthen, soll er wohl undt bestendig zugerichtet undt ausgeraumet werden, Absonderlichen bey der Granitz wo sich selbe Bach anheben thut, da solle ein Wasser währ mit ein ablassleden, wo aber das Wasser auf die Bachwerck undt Schmelzhütten sein Abfall hat, soll ein Hontzgatter gesetzt werden. 6. Der Hans Schmidt Richter von Obergrauppen, so er nach des Salomon Böhm Raum gehalten, undt selber Ihme bloss zu der Huttweidte des Viehs gelassen worden, Er auch jährlichen zu 30 Kr[euzer] Erbzins in das Bergkrentambt abzuführen schuldig gewesen, solches vor drey Jahr versessen, undt darzu Viertzen Schragen Holtz auf selben Raum machen lassen, Soll er schuldig sein vors erste, dem Vorsessenen Erbzins als 1 [Floren] 30 Kr[euzer] Betreffendt vors andere vor gemachtes Hontz der Vierzehen Schragen 4 [Floren] 45 Kr[euzer] innerhalb Viertzehen Tagen dem Bergkmeister ins Rent erlegen undt Selben Raum nach ausgangs des Jahres gänzlich Quitt weren. 7. Der Bergkmeister bey allen Unser Lieben Frauen Festtügen undt sollemnitäten, dem alten Vorigen gebrauch nach, auf dero Grundt undt Boden meiner Grauppner Herrschaft nahe dero Kirchen unser Lieben Frauen unter Grauppen, sowohl Wein als Bier solle nicht allein schmücken, sondern auch die Kuchel holten undt Speissen zurichten lassen, undt dabey wegen Verhüttung allerhandt Confusion, solle meiner Graupner Magistrat mit gewissen armirten Burgersleuthen, wie vorhero in allen assistiren schuldig sein. Zu Urkund diesen haben mit angehändig Unterschreiben undt mein Pettschaft beygedrucket. So geschehen Stadt Grauppen den 30. Monatstag July Anno 1678. Johann L[ocus] S[igili] Adalbert Novati gevollmächtiger undt Secretari M[anu] P[ropria]

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 547-551.)

1679, leden, 6.

Von /Titul/ unserer gnadigen Obrigkeit ein geschickte Klag wieder Uns Graupner. 1679. Denen Hoch undt Wohlgebohrnen Herrn Herrn Frantzen Krakowsky des Heyl[igen] Röm[ischen] Reichsgraffen von Kolowrath H[errn] auf Kollmen Röm[ischer] kay[serlicher] May[estät] Cammerer undt Ihro H[err] Borzislus Rudenitury von Auderitz verordneten Königl[iche] Haubtleuthen des Leutmeritzer Creyses, meinen Hoch geehrten Herrn Hoch undt Wohlgebohrner Graff Wohl edler gebohrner undt gestrenger Ritter. Hochgeehrtiste Herrn Herrn Creyshaubrtleuthe, aus dero an mich gelassenen schreiben sub dato Prag den 7. September was meiner Stadt Grauppen Burger für eine Beschwer bey Ihro May[estät] Undt Darauf Ihr May[estät] An dero allhierische Königl[iche] Stadthlater Undt Ihr H[err] Excell[enz] Undt gnaden an meine Hochgeehrlichte Herrn rescribiret, habe vernommen, in deme aber dieselben in sokchen ihr schreiben dieses melden, undt mir zu erkennen geben, damit hierinnen der Kay[serlichen] Undt Königl[ichen] Allergnädigsten willen zu erfüllen die etwann bey der Stadt Grauppen Einfuhrente Neuerung zu lassen, undt die sach in dem Stande, wie es voraus gebrachten Confirmation der Privilegien gewesen, zuerhalten wissen möchte. Auf dieses thue meinen hoch geehrtisten Herrn Craishaubtleuthe Information geben, dass mir von keiner Neuerung in gering nicht bewust, dahero dann ihnen meinen Graupnern Burg wohlangestanden haben wurde, ja ihre Schuldigkeit undt gewesen, deutlich undt in specie zu menennen, in wel dann Neuerung beständen, da ich so deme also gleich dass conta undt noch darzu dieses erweisen kan, das Sie mein Graup. Burger, anjetzo in viel bessern Zustandt von mit gelassen werden, als Sie zu vor ad mala marrata sub d ob reptitie ausgebrachte confurmination der Privilegien gewesen. Weilen aber dieses ihr gegen mit anbringen ohne Grundt undt dahero vermessen, als thue meine hoch geehrte Herrn Crayshaubtleuthe Dienstich ersuchen. Sie wollen mit ihren gutachten an Ihro Excell[enz] undt Gnaden die Königl[iche] H[err] Stadthalter dahin gehen, damit Sie Graupner die von mit als Ihrer jetzlichen Obrigkeit einführende Neuerung beweisen, in was solche bestehen, in Ermanglung aber dess beweis, wegen solcher freundlicher Angebung schafft gestraft werden, thue mich auch solemnissime reserviren, auf ihre abstraffung auf alle weiss zutringen worbey verbleibe. Meiner Hochgeehrtlisten Herrn Craiss Haubtleuthe. Grünberg den 6. Januarii 1679.

dienstwillige Clara Bernardina graffin von Sternberg freyen von Maltzin. Folget dero /Titul/ Herren Creyshaubtleuthen gnädiger Befehl An Burgermeister undt Rath. Edel Ehren Undt wohweise, Liebe Herrn undt freunde, was auf ihrer aller unterthänigstes Ihre Kay[serliche] May[estät] Über Richtes, undt der Hoch undt wohlgebohrnen Frawen Frawen Clarae Bernardinae graffin von Sternberg gebohrner Freyin Maltzan. Communicirtes memoria Kay[serliches] Allernädigstes Rescript Königl[icher] Stadthalter. Verordnung undt creysamtliche insinuation gewisser Neuerung, womit selbige underbleiben, undt die Sach in dem Standt wie es aus gebrachter Confirmation der Graupner Privilegien erhalten werde, betreffent, gedachte Fraw graffin für eine Antwortt giebet, ersehen sie aus den copial in Schluss inehrern, Wann dann nicht urbillig das die geklagte Neuerungen, der Frawen Gräffin etc. Benennet werden auf das sie sich verantwortten können, Als thue wegen ihnen andeuten, dass Sie solche des nechsten mit Obachtung aller glinnpffligkeit undt Respects gegen der obr[ister] Zum Craysamt einschicken sollen, worüber mehr gedacht. Fraw Gräffin von Sternberg weiters vernommen werden kön. Deme Sie nach zukommen wissen werden, [?] Den 26. [?] Anno 1679. Sie Rem[ische] Kay[serliche] Auch zu Hungarn undt Böhheimb Königl[iche] May[estät] Ordneten Königl[ichen] Hauptman des leutmeritzer Rayse. J. W. Rudricky von Ruder.

SOKA Teplice, Kniha privilegii 1676-1691, kn. č. 6, s. 556-558.

1679, leden, 31.

Folget der Graupner Ihre gehorsahme Antwortt [et cetera] Hoch undt wohlgebohrner Graff, Wohledler gebohrner undt gestrenger Ritter gnädigste Hoch gebietente Herrn Herrn. Was bey Ewer Hochgräfl[iche] Gnaden undt wohledel Gestr[enge] /Titul/ derer Königl[iche] Herrn Herrn Creishaubtleuthen, unsere gnädige Obrigkeit, als Fraw Fraw Clara Bernardina von Sternberg geborne Freyin von Maltzin Frawen auf Grünberg, Horaschwitz, Sedlitz, Dürnholtz undt Grauppen etl[iche] Wieder aus arme Burger undt Bergkleuthe der Bergstadt Grauppen eingeben, welches uns den 27. Januarii zu geschickt ist worden, aus dessen wir mitbetrübtten Herten vernommen, als hetten wir in unserer neulichsten supplication an Ihre Röm[ische] Kay[serliche] May[estät] Ohne Grundt vermessenlich Berichtet undt Uns beklaget, diese deutlich undt in specie bennen sollen, deroselben auch von keiner Neuerung in geringsten nichts wissent ist, in was. Solbige bestunde, solches ausdrücklichen allda zu

beweisen uns gnädigst angedeutet. Undt zu dem Löbl[ichen] Creisambt gehorsambst einschicken sollen, wiewohl dieses uns armen Leuthen Thun hochkümmerlich undt sehr schmerzlichen vorkommt, damit nicht bey hoch gedacht unserer gnädiger Obrigkeit wir hier durch in grössere Ungnade kommen möchten, Jedoch salva semper respectu unserer gnädigen Obrigkeit Demselben zuschuldigst gehorsambst hiermit nach leben wollen. Wurck zwar zu viel sein, wann wir hier alles erzehlen solten, was vorhin von /Titul/ unserer gnädigen Obrigkeit offermahlen uns zu gemuthet ist worden, dass selbem Gott befohlen allein hier etwas gedencken undt anzeigen wollen, was vorschwere undt unerträgliche Puncta vor wenig Jahren hier von uns armen Leuthen sindt begehrt undt uns auf erleget worden. Obschon in der kay[serliche] Donation Anno 1616. So Titul dem Hoch undt Wohlgebohrner Herrn H[errn] Adam Graffen von Sternberg Christmildig[e] Gedächtnis die Stadt Grauppen sambt denen bergen zum recompens erblichen übergeben worden, so ist diese heylsame [?] Alda per expressu zufinden. Jedoch soll Adam von Sternbergk seine erben undt nachkommende Sie die Graupner bey allen ihren ordentlichen gegebenen undt Privilegien gantz voll kommentlich ohne alle verhinderniss un veränderlich verbleiben zulassen schuldig sein, undt was bergksache betreffen thut, der Gestalt wie es bey der vergleich undt Landtagschluss Anno 1575 der Bergkwerk Begrieffen, soll er Adam von Sternbergk seine erben nachkommender Ihren Obrigkeiten sich in aller also worüber Sich /Titul/ H[err] Adam von Sternberg auch starck ver reversiret hat, ist auch in unsern Uralten Kaysern undt Königen gnädigst condirmirten Privilegien ebenmessig clar zufinden, formalia sie sollen auch zu Zeiten als Freye Bergkleuthe unbeträngst sitzen undt wohnen als Sie von alters hero bey unsern Vatter vorfahren undt gesessen undt gewohnet haben, Zinss undt auf Sie zubringen, sondern bey ihren alten Gewohnheiten zulassen, wie nicht weniger vermöge wie Lit[era] A. Kay[serliche] Allergnädigste ergangene Resolution sub dato Wienn den 20. Aprilis Anno 1638. Die Sache allerseits in den Stande Wie es aus gebrachter unser Confirmation Privilegy geweser gelassen, undt deme gemäss zu Verhalten allergnädigst anbefohler worden, also auch laut Rechters, dass pendente lite nichts soll inmoviret werden [et cetera] Aber dieses alles ungeachtet, ist uns armen Leuthen von wenig Jahrern solche beschwer vorgeleget undt zu gemuthet worden, Wie Ewer hochgräfl[iche] Gnaden undt wohl edel Gestr[enge] Hier sub lit[era] B clar zu ersehen haben. Ingleichen Kurz zuvor aus unseren mittel. Mit schweren Verhafft auch eigenen Unkosten beleget, undt in die 18 gantzer Wochen mit ihren undt ihren

underdessen nothleidenten armen weib undt Kinder sitzen lassen, obschon umb Entlossung solches Arrests bey Titul unsere gnädigen Obrigkeit wir reieraty vicibus beweg- undt flehentlich ut supplicando einkommen sindt aber keine andere Resolution darauf erfolget, als das wir ut lit[era] C in vorgetragene 16 Puncta einwilligen sollen, ebener Gestalt auch ist Anno 1676 den 10 Septembris in Persohn von /Titul/ unserer gnädigen Obrigkeit Graff Norberts von Sternbergk Geistseeliger Gedächtnus uns angedeutet undt Begehret worden, 1. Alle die Kretzschmer auserhalb der Stadt. Wie dessgleichen auch die hersanischen Schäncken sambt zu der Stadt zugehöriger Dörffern der Obrigkeit abzutretten, 2. Von meinem Jeden wier Eymrigen Vass Bier, so in der Stadt gebrauet möchte werden, einen gulden abzulegen. 3. den Zehenden Centner oder Pfundt vor Zinn wie dann auch von allen Soallda erbauet undt gepflantzet möchte werden, den Zehent in natura zugeben undt liefern solten, Nun so ist auch dazu mahlen Alhier bey der Rathsverneuerung ein Graffen Richter eingesetzt undt geordnet worden, der 1. die Precedenz vor dem Rathe haben soll, 2. die Fiscalische Sachen Obsicht nehmen, 3. die Handtwerck verneuern, undt ihren zusammen Kunften beywohnnen solle, bey verwegung aber denen Handtwercks Leuthes eine Summa geldts zu erlegen ernstlichen ist angedeutet worden [et cetera] Solches schnur wieder den alten gebrauch undt hiesiges Orths Gewohnheit dann gantz nichts bewusst ist. Obwohl die Standt hiebevorn Ihre Kay[serliche] May[estät] Zu gehörig gewesen, dass jamahl oder Königlicher dem Rathe vergesetzet undt die Verneuerung der Handtwerker in deme dieselbe Ihre Innungbrieffe von dem Rath überkommen undt Vermöge unserer Privilegien. Derselben beuhret sie sollen auch Ihren von altersher kommene Gewohnheit macht haben zu veram ? Auch alle ambtleuthe in ihrer gemeine zuverordnen, Ehlen, Gewichte zu besichtigen, Zunfft in Handtwercke undt alle ding zu selten undt zu entsetzen, auch den Handtwerckleuthen gebietten, aus dass den armen geschickt als den riechen [et cetera] So ist auch dieses hier eine auf gebracht Neuerung, In demem /Titul/ unsere gnädige Obrigkeit Jahre an der Wohlfahrt als den 7. undt 8. September bey Mariascheina auf unsern Grundt undt boden bier undt wein Zapffen lasset, auch so gar wer durch etliche Jahr dahin Bier stossen müssen, aber nichtmehr als maltzhopfen die Kay[serliche] Tax uns dortten bezahlet worden, Ingleichen ob von Ihrer Kay[serliche] May[estät] Rudolpho Anno 1584 durch ein ordentl[ichen] Kaufcontract, nebenst andern Pertinentien mit zugleich express Uns dis Orts das jus collaturae allergnädigst übergeben, Solches auch mit der Königl[ichen] Böhmischen Landttaffel bekräftigtes ist worden, Haben

aber von etlichen 20 Jahren herdarbey nicht können gelassen werden, Folgents, geben wir auch Ewer hochgräfl[iche] Gn[aden] Undt wohl Edel Gestr[enge] Hiermit zu vernehmen, Was sub Lit[era] D. Verzeichnet 6 Puncta anjetzo Titul unsere gnädige Obrigkeit bey antretung Ihrer glücklichen Regierung zu Endt dess versehichenen 1677. Jahres Vess armen Leuthen auf erleget undt vorgetragen, dessgleichen auch Was jungsten abgetreten Monaths Juli anbefohlen ist worden, daselbe wirdt aus hiermit beygefühgter vollmacht lit[era] C zu verstehen sein, undt obschon aller unterthänigst, undt gantz flehentlich Titul unsere gnädige Obrigkeit wir gebethen haben, auch zu contestirung unserer gehorsahmen treu undt ablegung aller Schuldigkeit wegen einhandigung wiederumb unserer Uralten Privilegien undt Stadt Siegel nach eussersten Vermögen ein gewisses Offerta abzulegen uns anerbotten, hoffende etwann bey dero selben zu Versöhnung zu kommen, hat aber in geringsten nichts verfangen wollen, noch zur Barmhertzigkeit sich bewegen lassen. Wann dann Ewer hochgräfl[iche] Gnadt undt Wohl edel Gestr[enge] Aus obigen Begriffen Punct Leichtwachten undt abnehmen können, dass solche aus drückliche Neuerung So wohl wieder die klaren Rechten, Königl. Rescripten undt dero Kay[serliche] Hoheit als auch unsern wohl Hergebrachten Privilegien, undt Bergkfreyheiten (in denen Possession et statu quo wie Laub sothanes Kay[serliches] Allergnädiges Rescript zu verbleiben) aber über verhoffen darbey wir nicht ge[?] worden. Weilen wir dann dessentwegen insteter Forcht undt gefahr gleichsahen als arme Verlassene Waisen uns nirgents anders gewust hinzuwenden (ehe wir etwas in gänzlichen Verderb gesetztet) als zu Gott undt zu Ihren Kay[serlichen] May[estät] In Betrachtung, dass schon vor etlichen 30 Jahren solcher Process allda anhängig ist gemacht worden, Wir auch von einen Jahr zum andern auf die wörtherung solcher Kostbahren allergnädigster Kay[serlicher] Undt Königl[icher] Decision (nicht anders als die jenigen, so fast die gantze Zeit umbgeben, Undt die herzu Nahung undt Aufgang der Lieber Sonnen erwarttet mit höchster Gedult erwarttet haben, diesem nach an Ewer hochgräfl[iche] Gnaden undt wohl edel gese. Under gantz Ubtterthanigst undt demüthiges Bitten, dieselben Geruchen diese unsere gehorsame Antwort in aller gutten Meinung anzunehmen, dann auch bey hoch gedacht /Titul/ unser gnädigen Obrigkeit dahin zu vermögen. Undt zu vorbitten helffen damit wir wiederumb zu Gnaden, undt mit unseren Uralten Privilegien undt Stadt Siegel möchten erfreuer werden, Solche Hohe Gnadt undt Barmhertzigkeit wirdt Gott der Allmächtige Ewer hochgräfl[iche] Gnaden undt wohl edel Gestr[enge] Reichlichen bewohnen, wir sindt es undt dieselben Hochstes fleisses

gehorsambst zu verdrinnen Jederzeit bereitwilligst und thöchstgefließen, Euer Hoch Gräfl[iche] Gn[aden] Undt wohl Edel Gestr[enge] Hiermit der Göttl[iche] Obacht uns aber zu dero behorelichen Gnaden gehorsambst empfehlete. Geben den 31. Januarii 1679. Euer Hochgräfl[iche] Gnaden undt wohledl[e] Gehorsambste Burgermeister undt Rath sambt Gantzen gemein der Bergstadt Grauppen. Dem Hoch undt wohlgebohrnen H[errn] H[errn] Johann Francisco Krakowsky dess Heyl[ige] Röm[ische] Reichst Graffen von Kolowrath, auf Kollmen, Röm. Kay. Cammer undt wohl Edel. Gestr[enge] Ritter H[err] Georg Borziwoy Rudritz von Rudritz verordneten ...

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 559-565.)

1680, březen, 8.

H[err] Graf Wentzel von Sternberg nebenst seiner Gegemahlin als Unser Obrigkeitl[iche] Gn[aden] mit seiner Hoffstadt hier auf Graupen angelant den 9 Anbefohlen ist worden, das wir unser vota oder Stimmen nach alter Gewohnheit Zur neue Rathsverneüerung eingeben sollen, diesen wir auch gehorsam nachgelebet und durch 24 Ordentliche Persohnen vollzogen haben. Zum Burgermeisteramt wohl Stimen die mehristen empfangen als Nicol Gyriinger Jun[ior], Wenzel Andree und Johann Löbel, Jeder 23 Vota gehabt, Johann Tietze Sen[ior] 14. zu denen 8 Rathspersohnen Heinrich Pohl, 21 Georg Burckhardt 20 Nicol Giringer Sen[ior] 19 Hans Mattig 18 Christian Reichel 18 Adam Groh 17 George Fischer 16 Christian Jungmeister 14, Nach dem H[errn] Graf Unpösslig worden dieses durch Wenig tag verzogen, bis aud den 14. Martii wo entlichen die ganze Gemeinde auf das Rathaus erfordert ist worden, worbei von Ihro Gnaden drei Gevollmächtigte erschienen sind. Als H[err] Secretarius Wenzel Pompeius H[err] Stallmeister und H[err] Freidenberger von Sesonitz ingleichen auch H[err] Pfarrer Georg Priessler, Wo dann alle 24 Persohnen wegen ihrer vor- und eingebend vota wiederum in geheim befragt und genau examiniret worden. Ein Jedweder auch Beständig darbei verbleiben, nach diesen die ganze Gemein in die Rathsstuben gelassen worden, der Rat so von aller Pflicht schon losgezehlet, hat müssen aussen bleiben. Ist also von H[errn] Plenispotentariis unter hiesher Gemein Ziemliches examen Gehalten worden, haben auch etzliche Unruhige und wieder wärtige Burger einige Klage wieder dem Rath Vorgebracht, so aber alles die Unbilligkeit gewesen auch mit wenigen hätte mögen

Beantwortet werden, aber nicht einmahl zur verhör der gegen rede gelassen worden. Als nacher E[uer] E[hrenvester] Rath wiederum un die Rathstube vorgelassen ist worden, hat alsobald H[err] Secretario die Personen zum neuen Rat vorgelesen und in Nahme ihro Gräfl[iche] Gn[aden] angezeift, dass er folgent Wahlhaben wolt. Erstl[ich] Wiederum H[err] Nicel Giringern Jun[ior] zum einen Grafen Richter einsetzen, auch selbigen in puncto eine instruction Einhändig thät, nach diesen die 4 Burgermeister renominiert, als Hanse Löbel, Nicol Gyriinger Sen[ior], Hans Tiettmann, Christian Witzschl folgendes die 8 Rathsverwandte: Hans George Zilcher, welcher auch in abwesenheit Bemelten grossen Richters die praecedenz [...]

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kniha č. 1, T2, s. 302-303.)

1680, březen, 23.

Allerdurchleuchtigster Grossmächtigster undt unüberwundtlichster Römischer Kayser auch zu Hungarn undt Böheimb König [et cetera] Ewer Kay[serliche] May[estät] In allen Unterhängisten Gehorsamb tragen wie deme Burger undt Bergkleuthe der Bergkstadt Grauppen keine fallendt vor, was massen in verwichenen 1678. Jahr vor Ewer Kay[serliche] May[estät] Wir allerunterhänigst erscheinen fundt, undt umb erledigung wegen der von so langen Jahren zwischen uns undt unserer vorgesetzter Obrigkeit Schwebenten Differentien aller unterhänigst gebethen haben, dessentwegen auch in allergnädigst rescript (wie aus Beylag gnädigst zu ersehen) uns mit gegeben undt abey gnädigst befohlen worden, dass alle Newerung unterbleiben, undt die Sache in den Standem wie es voraus gebrachter Confirmation unserer Privilegien gewesen erhalten werden solle, nun hetten wir zwar der unterhänigster Hoffnung gelebt, das mittels dero aller gnädigsten Befehls, wie von allen Newerung befreyet bleiben sollen, So ist jedoch uns durch den Inspector unserer gnädiger Obrigkeit der hoch undt wohl gebohrnen Frawen Frawen Clarae Bernardiae Graffin von Sternberg /Titul/ neulichst zu gemuthet worden, das wir alle Grundstücke undt liegende garten hieran der Schlossberg der Obrigkeit Cediren undt einen raumen sollen, gleichen Gestalt hat den 10 verschienen Monathstag Martii Unsere gnädige Obrigkeit in Ihrer Gegenwart durch? Unsern herrn Pfarrer folgente Puncta uns vortragen lassen. 1. Wir solten alle die Kretschmen auserhalb der Stadt Ihr abtreten, 2. den Zehenten Center oder Pfundt Zien in natura Liefern, 3. Das Jus collaturae cediren undt 4. Sie die gnädige Obrigkeit wolte

auf dass wüste Schloss Bier entstossen, wie dann auch ein Brauhaus zu Grauppen auf Richten, zu demem sohaff, 5. Unsere gnädige Obrigkeit in denen der Stadt Zugehörigen Schäncken Zinnwaldt undt Müglitz an itzo frembde Bier einstossen undt allda verzapffen. Auch 6. Undt wofern von der Stadt Bier genommen werden solte, auf ein 4 Eymmeriges Fass 1 Fr. Neue Tax auferlegen lassen, Mehrers undt 7. Als Jüngsten von deroselben der Rath zu verneuern Uns Anbefohlen worden, haben wir zwar unsere rota von 24 Persohnen nach alter Gewohnheit Gehorsamb übergeben, Es seindt aber bey vorhabender Renovation unsere vota in geringsten nich atterdiret, weder die gevotirte gesetzt worden sondern haben sollen solche die nicht längsten Burger worden undt die Vorhero bey den Rath Stuhl niemahlen gesessen auch gantz keine Experienz der gemeine haben, zu Burgermeister undt Rathsverwandten gesetzt worden, Dessgleich auch hat 8. die gnädige Obrigkeit einen Graffen Richter dem Rathvorgesetzt, welchem Eine Privat Instruction undt neben andern auch die Zünfften zu verneuern macht gegeben worden. Wann dann nun alle diese 8 Puncta Lauter Schädliche Neuerung undt daher zur folge dero gnädigsten Rescripts A. Billichste unterbleiben sollenm zumahlen Sie auch alle wieder unsere Privilegia Uralte Gewohnheit undt Kaudcontracten ja wieder die von May[estät] Kay[ser] Matthia Christseeligster Gedächtnus dem /Titul/ Adam Graffen von Sternberg geschehene Donation B. Undt seinen von sich gestelten Revers C. Directe zu wieder lauffen, in massen so viel es die verlangte Abtretung, undt ein Raumung aller Grundt Stücke, undt liegender gärten an den Schlossberg, wie auch den ersten undt dritten durch unsere Pfarrer in Gegenwart unserer Obrigkeit proponirten Punct betrifft haben wir solche Grundstücke undt gärten in 1604. besage Kaufcontract D. Umb 800 kop Item die dorfschaften Kretschmen undt Jus collaturae durch kaufcontract E. F. Von Kayser Rudolpho den andern Löblicher Gedächtniss an uns gebrachte undt Titulo oneroso überkommen, so wir nun, wan wir anderst wie wier solten mit unserer gemein rechtmessig handler wolln mit gutten gewissen nicht Thun mönnen, auch vor Gott undt bey unserer Posterität schwere Verantwortung auf uns leiden würden, weilen diese einzig undt allein unsere wenige Mitten eindt vormit wir die Onera Publica abtragen mögen. Der andere durch unsern Pfarrer propomirto Punct betreffend den zehenden Centner zur in natura Laufet solches wieder unsere Uralte von Thymo von Colditz in Anno 1502. ertheilte, undt von nachgehenden König undt Kayser, allergnädigst Confirmirte hier in abschrift extractire sub lit[era] G. Bygelegten Privilegien, vermög welcher wir zu ewigen Zeiten, als freye bergkleuthe unbeträngte sitzen

undt wohnen sollen, als wir von alters her gesessen undt gewohnen haben, Zins undt rentfrey. N[ota] B[ene] keine Neuigkeit auf uns zubringen, sondern bey unsere alter Gewohnheit zulassen [et cetera] Daheo wir in diesen Punct wieder den Claren Inhalt unserer Privilegien undt den revers C entgegen nicht einwilligen k"innenm der betrohete vierdte Punct wie nit weniger dass in 5. undt 6. Puncto angeregte würcklich eingestossenes Bier in unsere Zwey Kretschmen undt geschehene auflag eines Guldens auf ein Jedes vier eymeriges vass Bier ist eben messig so wohl wieder obberührte Privilegie, als auch eieder die Kauf Contract E. F. Als vermög welcher diese Kretschmen von Uns das Bier anzunehmen schuldig, undt wir allein Bier zu brawen berechtigt, auch dass Bier mit neuer Taxa nicht beschwert werden solle, wie nicht weniger wieder den revers C als Craft welchen unsere gnädiger Obrigkeit Cum haeres factu defuncti praestarae teneatia, uns bey unseren Privilegie alten herkommenen Gewohnheitern undt gerechtigkeiten zulassen, undt zu schützen verbunden, betreffend nun Punctum 7. undt die Verneuerung des Rathsmässen, wie zwar unterthänigst bekennen, dass Die benene undt nominirung der Rathspersohnen, unserer Obrigkeit aber derselben oder anderen qualificirten Persohnen cofirmation vermög May[estät] Kaysers Mathiae Christmildigster gedächtnis de Anno 1617 gnädigst confirmirt Privilegien alhier extractiv sub H zustendig sey, ewer [?] Lassen wier aber zu dero allergerechtigsten gedancken [?]herib gestellt, wie diese hetzige angesetzt von uns niemahlen vorgeschlagene qualificirte Persohnen von [?] Solche seyn möge, die der gemein undt unsern armen bergkstädt wohl verstehen können, In deme etliche von Ihnen unlängsten das Burgerreichs erworben, auch solcht sollen zu Burgermeisteramt gesetzt undt bestettiget werden, die [?] Niemahlen bey einen Schöpffenamt gewesen der gemeine gantz keine Wissenschaft undt Experienz haben, wieder welche Renovation wir auch billich Debito respectu protestiret haben sintemahl aus solcher Renovation zubefahren, das unsere arme Einfältige gemeine, in den Labyrints undt gänzlichen Untertgang Leicht gesetzt worden dürffte, vor von sie Bishero mittels Ihrer alten getrewen Rathsitzer ist behütt undt beschutzt worden, Ewer Kay[ser] Zu dero gnädigster remodirung aller unterthänigst undt wehmüthigst eröffnen sollen, sum Causam Reipublica defendi publice intersit, dan der gantzer langer posterität hieran gelegen, weilen rechtens Quod major Pars curiae effecit id Proca sit acsi omnes ogissent belangendt Pundtu undt den grossen Richter Streittet solcher ebenermassen, wieder unser Privilegia, weilen wir vermög derselben befugt die Zunfften in aydts Pflicht zu nehmen, undt denenselben vorzustehen,

Worinnen wir aber mit diesen Graffen Richter, der vorhero niemahlen gewesen nach erhört worden, Starck Beintrechtiget werden zu mahlen erauch die Session undt Stell vor den Burgermeister haben, undt dieses verrichten will, Wass in dero Königl. Städten, dero also genanter Kayser Richter verrichtet auch die Zunften verneuern undt uber sie die Inspection haben soll, so eine unerhörte Neuerung, gestalten eir hierdurch wieder unsere Privilegia, alte her komnussen undt gerechtigkeiten, wie auch den Revers C. Directe entgegen starck gekröncket, undt die beaydigung undt obsicht über die Zunften uns benommen wirdt, die uns doch nach klaren Inhalt der Privilegien de Jure zuständig, Undt obwohl wir wieder diese Attentata undt Gesuch bey unserer gnädiger Obrigkeit Bitt undt Schrifftlich einkommen, undt mit betrübtten Hertzen zu Gemüth führen wollen, damit unsere arme Bergstuhl mit etwan Qualificirten Undt tauglichen Persohnen gnädig möchten Versehen worden, So seindt wir aber nicht Einmahl gehört, sondern unser Memorial uns vor die Füßen zurück geworffen worden, Hetten uns zwar nicht versehen, dass unsere gnädige Obrigkeit ob diesen sich alteriren undt so hoch empfinden solte, dass sie sich auch zur Bermhertzigkeit nicht bewegen lassen wollen, sondern unsere arme Bergstadt ohne alle Regierung Burgermeister undt Rathsverwandten auch in schweren fallen der Gerechtigkeit Administrirung gänzlichen entblösset, Diesen allen nachnehmen zu Ewer May[estät] wir arme Beträngte Bergkleuthe unser mehrmahlig fussfallenden Recurs mit aller unterthänigster Bitte, Ewer May[estät] Geruhen unsere Wahrhefftigste Lamenta vätterlichst zu Behertzigen undt unsere gnädiger Obrigkeit mit allein alle Newe Attentata gnädigst zu untersagen, sondern auch an nebenst an befehlen zu lassen, damit Sie bis zur gnädigsten erortherung der diesfalls verhirender undt Lauth Decreti F bey etwelchen Appelations Räthen zu Ihren Guttachten dato Stehenden differention alles in Ratu Qua euhen, den Bierschanck in Kretschmen Zienwalt uns Miglitz einstellen, den alten Rath entweder confirmiren oder mit Tauglichen Subjectis mit vornehmung einer newer Wohl ehistes versehen wie nit weniger die gerechtiste Verordnung ergehen zulassen, damit die Verordnete H[errn] Commisarien Ihr Guttachten maturiren undt also einstens das Endt der so langwürdiger Differenz mittelst dero gnädigster decision erfolgen möge, zu Ewer Kay[serliche] Undt Königl[iche] may[estät] allergerechtigsten Schutz undt gnädigsten thun wir uns aller unterthänigst empfehlen. Ewer Kay[serliche] Undt Königl[iche] may[estät] Aller unterthänigst undt gehorsambste Eltiste sambt der gnaten

gemein der Bergstadt Grauppen. Eingeben worden zu Prag den 23. Martii 1680. Von Michael Weiner undt Tobias Behr.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, s. 573-580.)

1683, únor, 10.

Gerichtsordnung. Wie sich der jetzige und tkünftige Halter nit der fern undt Straf gegen den verbrechen verhalten soll. Dieweilen vor der hohen Göttlichen Majestat sich jedenmann Hörchten undt demuttigen soll, wir allerzeit auf die Ehre Gottes sehen undt seinen geboten gehorchen sollen. In deme aber die Welt taglich in der boss gewachsset undt ärger wirdt, theils mit gottes lästern Sodomitischen leben, Gluchen, Schwören undt andern vielfältigen Übertretungen [et cetera] Dahero in allen so wohl Geistl[iche] Als weltlichen Rochten auch Satuire das allerseits das böse gestraffet undt das gutte gepflanzet werde. Hat also heut dato den 10. febr[uaris] 1683. ein ehrsamer undt weiser Rath sambt den eltisten der gemein neben einem Ausschuss dem Berordneten Gerichten bei hiescher Bergstadt Grauppen diese nachverfaste Instruction ertheilet darnach der jetzige undt kunftige Richter je undt Allwege sich soll richten undt vorzahlen.

- 1. Welchen sich mit Gottes lästern verlauten undt vergreifen wie der soll andern zum Exempel mit Arrest beleet, undt in gebuhrente Straff genommen werden. A. In jeder der es höret, soll solches schuldig anzumelden sein.*
- 2. dass unzimbliche Nach Geschrei undt Tumultus, sowohl auf der Gassen, als in den Haussen wirdt ernstlichen verbroch. So auch kein wirth solches gestatten, wolte sich aber derjenige nach seiner Warnung nicht richten, so er nach dem Gerichten schicken, dass selbige anmelden, welchen der Richter gefänglichen einziehen, undt jeglichen Schrei Vogel soll zur straff erlegen 15 Kr[euzer] Welcher wirth aber dem Gerichten dasselbe nicht anmelden solt, Ebermassen zur straff verfallen sein - 15 Kr[euzer]*
- 3. Von einen Fat, der Beryfruörtten am Sonntag undt gebotten Feyertage, Sonderlichen unterwäkrenten Gottesdienst erfunden wirdt, ist die Busse 6 Kr[euzer] Von Wirthe, welcher zurzeit Fruhörten gestattet 12 Kr[euzer]*
- 4. Dessgleichen auch, wann dass Nachtsitzer verboten ist, als in der Heil[igen] Adventzeit, wo der Richter fleisig achthaben soll, der oder die, so über die Zeitsitzer undt ergriffen 6 Kr[euzer] Undt der wirth so hieüber zusitzen verkengt 12 Kr[euzer]*

5. zu verbothene Kay[serlicher] Zeit des Spielens ein jeder spielen 6 Kr[euzer] Der wirth so es nach Giebet 12 Kr[euzer]
6. Auch soll der Richter der Genuss von Spiel der Blinden wärffeln am Jahrmarckt Eingeräumet sein, dass zu verlassen wenn er will und aufs beste er kan.
7. An gewöhnlichen Jahrmarcken oder grossen Wochenmarcken soll der Richter Mass, Ehlen undt Gewichte zu besichtigen schuldig sein, welche er unrecht befunden solte, in billige Straff zunehmen.
8. welcher andere Muth wiliger weise an Ehren thut Schenden ist die Straf 1 fl[oren]
9. Von Kauff händeln, Maulschlagen undt dergleichen wann nicht bluthrinsten geschehen, der Verbrecher sein straff 15 Kr[euzer]
10. von einen jeden Gewehr oder Messen Zuge 1 fl[oren]
11. Von ein jeden Wurff, mit Kandel Leichter oder andern gefäss, so nicht tödtlich, oder Lähmen bringt 1 fl[oren], Wer mit einem Waffe oder andern instrument Sticht, hawet oder schläget - 1 fl[oren], Solches alles, Wass nicht tödtlich ist, oder peinliche Sachen sindt, die hiermit rechtlichen zustraffen der Verwirckung nach undt mit vorbehalten worden poena debet esse propo[?]anata Delicto
12. Welcher Sich an dem Richter vergreiffet, det hat den Hals verlohren,
13. Wofern aber sich jemandt auf der Fronfest mitschlägen vergreiffet, soll die Hand verliehren,
14. In massen von altersher verordnet auch worden wird Puchssen Schissen in und von der Stadt (weil Sich dardurch zu besorgen krancke Leuthe undt Schwangere weiben erschreckt werden) ernstlichen Verbotten, der Dreuneler soll E[uer] E[hrenveste] Rath zu Straff 2 Fl[oren] Undt den gerichtten die Püchsse verfallen haben
15. da jemand an seinem Schaden, es were auf wiesen, an bergen oder gärten wirdt begreiffet, Soll er dass in [?]richte eintreiben, da aber das Vieh entlieff und Gerichten nicht könnte gebracht werden, und der jenige dem der schaden geschehen, dass selbige glaubwürdig zu beweishet. Sool gleich wohl der jenige, So dass Viehe zugeköret dem Richter die gesetzte Busse geben und den Schaden nach erkandtnus guttmachen und ersetzen, als:
 - Von einen Pferde dem Richter gebuhret 12 Kr[euzer]
 - Von eine Kuhe 12 Kr[euzer]
 - Von einem Schwein 6 Kr[euzer]

- Von einer Ziegen 6 Kr[euzer]
- Von einer Gans 3 Kr[euzer]

16. Von einem Schaden zu besichtigen aufliegented Grund dem Richter und Raths verwandten ist - 30 Kr[euzer]

17. Von schaden, Bau zu besichtigen ist - 35 Kr[euzer]

18. Wann der Richter mit denen Hierzu verordneten Solchn Schaden zu besichtigen geführt, Was Sie nun erkennen, und wie hoch der Schaden von ihnen geacht, das soll der, dessen entweder sein Viehe, oder durch ihn der Schaden geschehen, ohn Ferners oder weiters Appellirens alsbald erlegen oder mit dem jenigen Sich vertragen.

19. So oft der Richter nebens der Rathsverwandten ein Grundt Stück oder Haus zu taxieren begehret werden, soll nach erkantnis e[uer] e[hrenvesten] Raths die gebühr erfolgen

20. Von einer jeden Anweisung gebähret dem Richter und jenigen Raths verwandten 24 Kr[euzer]

21. Von einem jeden Kauff oder Vertrag ins gerichtsbuch zu verschreiben, dem Richter soll gegeben werden 14 Kr[euzer], Von einen Verzicht auch 14 Kr[euzer], von einem Erbeggeld 7 Kr[euzer]

22. So wie Spolt oder Hader zwischen Nachbarn, Mannes oder weibes Persohnen von der Gerichten hingelegt, undt vertragen undt nach Gelegenheit der solchen verpönet werden undt hernach von denen Partheien nicht gehalten, oder übergangen würden, so sollen sie derselbe poen dem Richter verfallen sein.

23. Was über eine Gulden Straff gefälle sein kombt E[uer] E[hrenveste] Rath die Helfte, undt dem Richter die ander Helfte.

24. Erbegeld, so mit Gerichtszwang ermahret, soll auch auf Gericht eingelegt werden, da von hat der Richter was über 9 F[loren] von einem jeden Gulden 1 Kr[euzer] Sonsten auch von jeder Schuldt die durch Gerichts hülff eintragen was über neun gulden erreicht, kombt von fl[loren] 1 Kr[euzer]

25. Erbegeld, oder andere Schuld, So gut oder freywillig hinter die Gerichte ohne dess richtersHulff umb Versicherung wegen eingelegt, davon hat der Richter nichts, es wehre den dass es ins gerichtsburch verschieben würde, als dann hat der Richter, So werden als der Stadtschreiber seine gesetzte gebühr,

26. *der Richter soll keinen ander Schreiben ins gerichtsburch etwas Schreiben lassen, dan allein den Stadtschreiber demit ihme seine geburh nicht entzogen, undt die Verschreibung desto Kräftiger geacht werde,*
27. *Von einem jeden Kummer Geburt dem Richter 3 Kr[euzer]*
28. *von einer jeden Hülffe, eines einheimischen hat der Richter 7 Kr[euzer]*
29. *Von einem Frembden 14 Kr[euzer]*
30. *Wan der Richter in das Bergkambt Begehret wird, ist seine gebühr. Wie von alters von einer Persohn Arrest zuführen, nembl[ich] - 7 Kr[euzer]*
31. *Von einem Verbrecher erfolget Schlissgebühr der Richter 15 Kr[euzer]*
32. *Wofern aber ein malefix Persohn ist schlüssgebühr 1 F[loren] 10 Kr[euzer]*
33. *Es soll der Richter sich nicht unterstehen, dass Stadtgericht ohne Vorwissen E[uer] E[hrenvester] Rahts über die grantzter und Revier zutragen, wofern er anderwärts und auf andere Herrschaft geschicket würde, Soll er sein Gerichte in verborgen halten, bis er zu unsere gründen wieder kombt.*

Von Schulden

So ein angesessener Burger Beygerichten verklaget wirdt, Schuldt halben, undt nicht zuzahlen hätte, Soll selben 6 Wochen Burgerliche dilation oder Frist geben undt Willfahret werden, Wofern der genige nachsolcher Zeit sich nicht könnte erholen, Soll ihme noch ein Gnadens Termin pro 14 Tage nach ertheilet werden, Hernach er mit Arrest soll angehalten werden, Was unter einen halben Schock ist, darzu soll der Richter einen jeden aufslängt in 14 Tagen verhelffen.

Hat aber einer sich verschrieben oder zu vor dem Gerichten zuzahlen angelobet, oder Benältliche Termine Undt Tagzeiten gemacht, dem soll die Stadt Gewohnheit nicht mehr helfen, Sondern soll zu der Zahlung wofern er zu Bekommen, durch die Gerichten gehalten werden.

Wofern aber ein Schuldener flüchtig würde, oder zu Gerichten nicht gestehen wolte, Soll der Eichter neben hierzu verordneten Raths Persohnen in dessen hause gehen, Sich allda an dass worauff er Sich will weisen lassen, dieses soll durch die abgeordneten geschätzt werden,

undt so viel der klägers Schuld anlanget, derzugeholffen werden, Hör ihre mühe waltig der Richter mit denen Deputirten haben sollen - als - 35 Kr[euzer]

Ein Schuldner wegen verhaffter schuldt der nicht zu zahlen und sein schuldt absitzen will, ist tag undt nacht 3 Kr[euzer]

Die Jenigen aber, So unser Kirchen, gnädigen Herrschaft undt gemeine Wass pflichtig sein, haben sich mit niht zu Behelff, sondern sindt schuldig auf ernante frist oder nach gelassenen Tag Zeiten ohne einigen Verzug, gleich den Biedtlohe zuzahlen, wo sie aber eümig befunden, sollen Sie durch die Gerichten auf ihr selbst Unkosten eingenommen und nicht eher heraus gegeben werden, sie zahlen dann, von denen Schuldigen hat der Richter nichts, doch der bothen oder Gericht Diener seine Gebuhr unverschadet.

Wann jemandt aus Befehl E[uer] E[hrenvesten] Raths in verhadtd genommen, Er dar von auch nichts zu gewaetten dem Tron bothen aber sein sitze geldt ohne schaden.

Alle denen So bahr Geld geliehen, oder die mit Bahren geldt zuzahlen gewilliger, die haben ferner keinen fug Pfandt vor zuschlagen, in massen wie an biedtlohn, oder Kirchen undt gemein Schulden, Es were dann dass Sie es bey ihren Ayde, oder wie Mann zu sagen pflegt, zum Heiligen erhalten wolten, dass sie es am Gelde nicht hetten, als dann mögen Sie mit Pfandt, wie die durch die Gerichten geschätzt, wohl zahlen.

Infall aber ein Creditor oder Glaubiger, gewisses Pfandt in Händen hette, und der schuldner sich nicht anders könt, Soll solches Pfandt nach erkandtnus Ordentl. Taxiret werden, Darvon der Glaubiger Bezahlt werden soll, der Überschuss der Schuldner oder die Feiniger zu erwarten haben.

Es soll auch der Klager seiner Schuldner, zu deren Pfänder So er ihme vor geschlagen, es sey vor oder nach der Schatzung 14 Tage lang Frist geben, dass er dieselbige möge verkauffen, undt ihme mit bahren Gelde zahlen.

Auch soll der Klager macht haben, Sich an der Bürger zuhalten der soll ihme anstatt des schuldners, was desselbigen Guth nicht erstreckt. Richtige Zahlung thon, doch wirdt dem Bürger nach gelassen einen Burgerschus oder Frist 14 Tage lang zu nehmen.

Wann einer einen Kämmere oder Arrestiren will lassen, So soll er dass bey dem Richter suchen, die Ursach dem Richter zu vor anzeigen, und nach gegebener Gebühr als 7 Kr[euzer] Soll er derselber ins gerichtsampt fordern undt den Kummer ansagen, wo er ihn gefänglich einnehmen soll, aud Burgerschafft soll undt kan er ihn wie heraus geben, Wofern selbiger aber nicht Richtigkeit pflegen solte, dass er sich in 14 Tagen wiederum Gefängnis gestellet, läst ihm aber die gegen warth oder Kläger bey einem Gelöbntnis bleiben, das mag der Richter auch geschehen lassen.

Einen Schuldner, der im Lade gesessen, mag man jederzeit mit dem Kummerrecht aushalten und Arrestiren, jedoch dass derselbe ohne Vorwissen seiner Obrigkeit, über drei tage nicht aufgehalten werde,

Welche aber ausserhalb dess Landes als in Kurfürsterthum zu Sachsen wohnen, sindt nicht eher zu Cammern, Sie sindt dann dazu vorbey ihren Gerichten, wo sie sesshaftig verklaget, wann daselbst nicht geholffen wirdt, undt sich mit Schrifften, verwahret, als dann hat man gug, jedoch mit nachlassung der Obrigkeit nicht allein denselb schuldiger, sondern auch einen andern zu Kämmere, undt aufzuhalten, hier mit der Erbrainung nicht zu nahe gegrieffen.

Der Richter soll frebde Schuldner nicht ehe anhalten, oder gerichtlichen einführen, es seye dan dass zu vor bey dessen Obrigkeit geklaget undt hälft abgeschlagen worden, wie Stadtrecht L. 18 besaget. Desgleichen Soll an Jahrmarcken kein Schuldner aufgehalten werden, wegen absonderlichen Jahrmarcks Freiheiten.

Auch soll auf andern gründen oder Herrschaften kein Schuldner ohne Vorwissen derselben Ortsgerichten weder ander Persohn mit Gewalt angehalten werden.

Wer nicht zu Gerichten gestehet, wann er gefordert wirdt, oder sonst dem Gerichten ungehorsamb ist, mit Worte den hat der Richter gutten fug mit Gefängniss zustraffen, undt dass nach die verbrechung ist, soll auch die Straff sein. poena Debit esse proportionata Delicto

Alle So E[uer] E[hrenveste] Rath geholdt, undt ihre Burgerl[iche] Pflicht gethan, wo die von dem Richrter zu Stärckung seiner H[errn] Gewalte, angeruffen, Es sey auf der Strassen oder wo es wolle, seindt selbe dem Gerichten bey Verlust liebes undt guttes trulichen beyzustehen verpflichtet. Vermöge ihrer gethanen Burgerl[iche] Eidpflicht.

So oft dem Richter Rathmangelt oder schwere Sachen zu thon vorfallen, Soll er den Burgermeister anlangen, dass er ihme zwey oder drei ausn Rath zugebe, welche neben ihm die Persohnen verhören, die Sache vewegen, undt so viel möglichen richtig abhelffen.

Da es aber nicht geschehen möchte, das Sie es vertragen könnten, So soll man es an E[uer] E[hrenveste] Rath gelangen las[?]. Der Richter soll verbunden sein, wann er mit der Gerichte ausgehet, das er einen Degen auf die Seite hat, oder trägt.

Es soll auch der Richter ausserhalb der Stadt nicht vergehen, nich verreisen, es were den, dass er sich in burgermeisteramt angemeldet, oder einen andern rathsverwandte dass gerichtsamtb übergehen.

Dergleichen leute, die waren undt derlei Sorten in Hausen herum tragen wollen zu verkaufen, die sollen sich in Burgermeisteramt anmelden. Anjetzo wiederum beym H[errn] Stadrtichter Ordin. Undt Statuiret worden ist.

Wann von andern Gerichte einige malesiz Persohnen in allhiesischen Gerichte überantwortet oder übergeben würde, sich zu verhalten, wie Neulandts ord.

N. 6 ausweiset

Der Richter soll aufleichtfertige Leuthe, undt böse gesellen gutte Obsicht haben, in bestraffung niemandt schwer, gegen jedermann sich aufrichtig undt ohne Heuchelei verhalten, sein jurament undt Pflicht wohl in acht nehmen undt bedencken, mit gutten Exempel andern vorgehen.

Es soll auch der Richter der Kron Oder Gerichtsdienner in gutter Disciplin halten, dass kein klage gehöret werde.

Diese alle obbeschriebene Punckta articula undt Straffgefelle, hat E[uer] E[hrenveste] Dem verordneten gerichtalter ertheilet, nach dieser instruction undt löbl[iche] Ordnung sich gemäss verhalten soll. Welches alles der gantzen gemein aufn. Rathhause den 10. Februarii des 1683. Jahres sich vor der Straff zu hutten zu Warnung auch für gelesen worden. N[ota] B[ene] Den 12. Febr. 1704 neuerl[iche] Instruction

(Zdroj: SOkA Teplice, Archiv města Krupka, Kniha přijetí měšťanů, inv. č. 118, s. 530 a následující)

1686, červen, 28.

Vergleich wegen Gebauten Neuen gebautes H[errn] Inspector unden gegen der Schmaltzhütten hieüber [et cetera] Heunt dato den 29. Junii 1686. ist in Gegenwart des Hoch undt wohlgebohrnen Herrn Herrn Johann Balthasar Graffen von Stari zu Sparbers Bach Herrn auf Schnedowitz Rosendorf undt Fensen der Röm[ischen] Kay[serlichen] Auch zu hungarn undt Böheimb Kay[serlichen] May[estät] Raths Cammerer Hofflehen Richtens Beysitzers verordneten Kugl. Hauptmans des Leitzmeritzer Craises als hier zu ersucher zwischen der Edlen gestrengen Herrn Johann Triedrichen von Nyuenheim, dess Gräfl[ichen] Sternbergischen Bergambts zur Grauppen bestelten Inspectori an einen darauf E[uer] E[hrenveste] Rath samb völliger gemeinde der Bergstadt Grauppen anderten theils, wegen der von Bartholomao Siedel erkauffter Schmelztzhütten undt Pochmühlen, sambt denen dar zu gehörigen Halden undt Flecklein, der dis Fals zwischen Beederseits eingeschlichene müssuer ständtnuss in nachfolgend Puncten aufrichtig vergleichen worden [et cetera] 1. wirdt erwiesen auch denen der Kugl. Landtsordnung inserirten Bergkercks verglich lit[era] Z 40, das der Herr Inspector von Nyuenheim das gebau aufführen kan, undt das der orth in denen

Bergkambtsbuchern einverleibet seye. 2. Bey dem ersten Verkaufff ist dieser Grundt mit Bewilligung E[uer] E[hrenveste] Raths in der Bergkambts Bucher ein verleibet worden, da hat der Rath den Grundt aus der Stadt Jurisdiction zu Bergkrechts Gerechtigkeit überlassen, also nothwendig ut Pars Cedens darbey sein müssen, nun aber ist 3. vonselbiger zeit der Grundt jure bergkrechtig worden, hat also der rath mehr bey desen verkaufung nichts zu thuen, einfolglich dass zu itziger Anweisung der Reinstein, der rath nicht gefordert worden, ist darumb geschehen, weil es ein Bergrechts gutt betroffen hat, was aber vermeinet werden wollen, wehre 4. mit der grantzung denn anliegenden ein nachtheil geschehen, ist diese zu gleich völlig erörthert undt beygeleget, 5. Wirdt H[err] Inspector gantz keine Burgerliche Nahrung triben, 6. Wirdt erzwar bergkambt alda in seiner wohnung halten, allein Graupen wissen selbst, das es nicht gebrauchig sey beym Anscheit denen Bergleuthen den Trunck vor zusetzen, sondern dass nach Verrichtung seiner sach ein jeder seinen weg fort gehet, dahero durch aus H[errn] Inspectori kein Bier, noch wein weder Branckwein Schencken, nach dessen von ander Wercks untern rauffen einführen sich, Ingleichen soll auch er weder seine künftige Besitzern dass getraidt hier Orths nicht auskauffen weder einen allgemeinen traithandel (ausser Wass ernur allein seinen aigenen nicht aber andern bergkleuthen vermög Bergrechts vergleich Z 38 zur versorg an Geldes stat dareichen möchte) auf einigerley weys zu treiben befügt sein, weder auch einige Handwercksleuthe, die der graupner Burgerlichen Nahrung schädlich sein könnten, in dieses sein Gebaude einsetzen, nach auch hiezumehrsers Gebaude auffführen. 7. Mit der Huttung wirdt H[err] Inspector der Stadt Grauppen keinen Eintrag thuen, undt kein Vieh auf die Hüttung austreiben, weil ihm wissend dass die Stadt Grauppen selbst schlechte Huttweyde hat, Wann aber wieder verhoffen eine Henne oder Gansel auf Grauppen hrundt zu schaden kommen möchte, stehet ihnen Frey, selbige nach beliebigen Todt Zuslagen so viel mehrs der H[err] Inspecor sich hin wiederumb zu gebrauchen auch hat. 8. Das dieser Grundt zu berg Gerechtigkeit gehorig ist, undt die Stadt nichts mehr darmit zu Thun hat, ist beym Anfang puncto primo mit der Verschreibung aus dem Bergambts Handelsbuch erwiesen, dahero es dabey sein bewenden hat, undt sollen diese Puncten von beederseits aufrichtig gehalten werden, doch aber der Graff Sternbergk Berg undt Grundt Gerechtigkeit, wie auch der Stadt Grauppen Privilegiis undt Landttafflichen Kauf Verschreibungen allerwegs in praejudicirlich sein. Zu mehrern Uhrkunt undt unverbruchlicher Haltung, ist dieser vergleich gantz gleich Lautent in duplo verfasst, von

beeden theilen unterhandt Unterschrift undt pettschafften aus gefertiget, auch jeden theil hiervon eine Exemplae zu gestellet worden, so geschehen zu Mariaschein, die et anno ut supra. H[err] Johann Fridrich von Nyuenhein, Adam Petzihner, Bergkmeister, Matthes Frantz Plattlich ampts undt Bergkschreiber, Burgermeister undt Rath, Eltisten sambt gantzer gemein der Bergkstadt Grauppen. Dass auf beeder Parthen gezinbeedes ansuchten ich Endes unterschribener Königl[icher] Hauptmann des leitmeritzer Craises mich auf den strittigen orthwerfügt, ein undt anders in Augenschein genommen, beederseits darüber gehöret, der Vermittelung vorgeschlagen zu welcher endtlich beede Parthen sich ungezwungen bewuembet, undt diesen schriftlichen vergleich unterhandt und siegeln ausgefertiget haben, thue ich gleicher Gestalt mit mmeiner aigenen Handt Unterschrift undt Petschaft bekräftigen - Actum MariaeScheina den 28. Junii 1686. L[ocus] S[igili] Hans Balthasar Graffen von Clary.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Protocol ..., str. 596-599.)

1686, říjen, 17.

Den 17. Octobris 1686 wegen unsers habenten jus Patronatus ist folgender ausführlicher Bericht an Ihro Hoch Bischofl[iche] Gn[aden] Eingeschickt worden. Hochwürdigster Bischoff, Hoch undt Wohl gebohrner Graff, Gnädiggster Herr Herr. Ewer Hochbischofl[iche] Gnaden geruhen gnädigst Ihnen aus den Beylagen sub lit[era] A undt Preferiren zulassen, welcher massen hiesiger Stadtrath zu handen der ganzen gemeinde nach Anno 1584 von der Königl. Böhmischen Cammer etliche dorfschafften nebst andern gerechtigkeiten, undt unter andern auch benantlich dass jus Patronatus über die Stadtkirchen sambt dero Zugehörigkeiten keufflichen an sich gebracht, undt darüber mit aller gnädigsten Consens Dess damahlen glorwürdige regierenden Kaysers undt königs Rudolphi des Anderten die ein unleibung in die königl[ichen] Landttafeln erhalten, undt wie dass zwar Kayser Mathias glorwürdigsten Andenckens, laut lit[era] C Anno 1616 die Stadt undt Herrschaft dem auch Hoch undt Wohlgebohrnen Herrn H[errn] Adam von Sternberg als damahligen obr[isten] Burggraffen undt Hochseel[igen] Gedachtnus geschäncket, Jedoch mit dieser dem Donations Diplomati aus trucklichen inserirten Clausul, dass der Herr donatarius sambt seinen erben undt Nachkommenden verbunden undt hehalten sein sollen, N[ota] B[ene] die Statt bey allen Ihren habenden Privilegien, Rechten undt gerechtigkeiten völlig undt ohne einiggen

Unterbruch oder Eintrag ruhig verbleiben zu lassen, allermassen sich auch hochgedachter Herr Graff Laut lit[era] D hierüber Kräfttger massen verrevsiret, undt wir in aller dieser Privilegien Freyheit undt gerechtigkeiten in Continuirlich undt unübterbrochenen genuss undt exercitu gewesen. Obwohlen nur aber Anno 1638 Auch hoch wohl gebohrner Herr H[err] Grantz Carl des H[e]yl[igen] röm[ischen] Reichs graffen von Sternberg die da Mahls von Der Kayser Ferdinando 3. grorwürdigsten Andenckens erhaltene Confirmation unter Privilegien angefochten, undt wir desswegen das Diploma bis zu Austrag der sach zur Königl[ichen] Stadthalterischen Cantzley Depositiren müssen, so haben doch aller höchst gedacht Ihro Kay[serliche] May[estät] Laut resecripte lit[era] E aller gnädigst verordnet in formalibus N[ota] B[ene] dass Sonsten die Sachen allerseits in dem Stande zu lassen, wie es voraus gebrachter dieser Confirmation gewesen, dergleichen rescripta wir auch unter der Regierung des Itzigen glorwürdigen Kaysers Anno 1678 undt wiederumb unlängst Anno 1680. wie wir nocht hin in unserer Praesentation angeführet haben, wann dann wir vor ausgebrachter Kay[serliche] Confirmation undt daraus erfolgzer Contradiction unserer gnädiger Obrigkeit jeder Zeit in unpotiabilir possessione vel quasi unserer Privilegien undt gerechtsamben gewesen, Als müssen wir ja billig zufolge jetzt angezogener Kay[serlicher] Rescripten auch noch dato bis zu Austrag dess rechts Handels darbey gelassen werden, undt nun in specie auf das jus Patronatus zukommen, so Wissen Ewer Hochbischofl[iche] Gnadt selbst gnädigst, dass obwohlen wir eine zeit hero nach guten befinden, undt vätterlichen einrathen dero hochgeehrten Herren an den Bistumb Vorfahrens Bischoffens Maximilian glorwürdiger Gedächtnus es guttwillig darbey vewenden lassen, dass zu mehrer Vergnügung unser gnädigen Obrigkeit, unsere Pfarr nur mit Administratoribus ex officio Epali versehen worden, wir gleichwohl in übrigen mit aufnehmung der Kirchen Rechnungen Bestellung der Kirchen Verwalter, Verwahrung dess Kirchen Platzes, anrichtung undt Erhaltung der Fabricae, Beyschaffung des Ornats, Besoldung des Priesters undt der Kirchenbedinten wie nicht weniger on. Solvendi dotem ecclesia juris Patronatus tragen müssen, undt in summa in allen andern dem Juri Patronatus anhängenden actibus privativo ex exclusive ad Alium quem cunque in un perturbirten exercitiv gewesen, undt noch seindt, dergestaldt, dass ewer hoch Bischofl. Gnaden solches selbst enrennendt, in verwichenen 1684. Jahr auf unser demüthigste anlagen sich so gnädig erzehet, undt auf unser Expensen die Altaria consecrirt haben. Undt zumahlen nun auch unsere jetzige gnädige Obrigkeit der hoch undt

wohlgebohrne Herr H[err] Wentzel des Heyl[igen] Röm[ischen] Reichs Graff von Sternberg / Titul/ dem von uns bey jetziger Vacanz der Pfarr vorgekehrten actui praesentationis nicht zugegen, sondern in seinen nächstigen Allhier sein als den 14. Septembris zu Schaina ein gantzer Rath vor ihme erschienen, allein dieses resentirt, dass wir Ihn wegen erkiesung eines Seel soergers nicht zu rathe gezogen, Hette darumb unsern habenten Recht ganz mit schaden wollen, hernacher aber auf unsere eingewendte Entschuldigung auch diesfals acquiescirt undt dato so viel uns wissent bey Ewer Hoch Bischofl[iche] Gnaden in so geraumer Zeit nicht wirdriges eingewendet, auch salvis rescriptis caesareis nichts einwenden können, viel weniger Jemahl Eingen actum possessorium unserer gerechtsambe zu wieder exercirt hat, Als ist undt gelanget an Ewer hoch Bischofl[iche] gn[aden] Unser unterthänigst gehorsambstes bitten, Sie Gerühen in Ansehung, unser so rechtmässigen Sachen, aus Lieb undt Exfer gegen der Heyl[igen] Samben justitz auf unser rechtshin gehorsambst ein Gerichte praesentation dess wohl ehrwürdig H[err] P[ater] Jann Hoffman ohne Ferners bedencken dero Bischofl[iche] Confirmation in gnaden ergehen zu lassen, undt uns als gleichwohl eine privilegirte Stadt gemeinde mit einen ordentlichen bestendig Seelen Hirten, gnädigst zu consolviren, nicht aber Gerner unter ein blose undt beständige Administration zusetzen, welches [...] Beylagen. Lit[era] A Contract Ihro May[estät] Rudolphu 2. Depudirte commisarii Anno 1584. Montag nach s[ankt] Johannis der Tazffers, Lit[era] B. Einlage hierauf bey der Landttaffel Bömisch, Lit[era] C Donation Bömisch, Lit[era] D. Obrigkeitl. Revers. Lit[era] E. Kay. Rescript Anno 1638. Consignation der Jährlichen Besoldung undt Einkommens eines H[errn] Pfarrers Hier zu Grauppen. 1. Wird Ihme wochentlich zur Besoldung aus dem factor ambt Gerichet 3 fl[oren] 30 kr[euzer] Thut des Jahres 182 fl[oren] [N[ota] B[ene] welches aber per transactum limitiret worden auf 140 fl[oren] 1749 die 17. M[onats] Junii] 2. Am key[ser]l[ichen] Weyn acht abendt wirdt Ihm von E[uer] E[hrenvesten] Rath ein vierten Rindtfleisch gerecht undt von denen Kirchen Vättern ein geschlachtetes Kalb, Item von der Bergknappschaft umb einen gulden weisbrodt. 3. Hat er Jährlichen zu weynachten in der Stadt undt Vorstadt, wie auch in nachgesetzten Sieben ein gepfarten Dörffern als zu Obergrauppen, Rosenthal, Sobochleben, Marschen, Scheine, Soborthen undt Probstau den H[eiligen] Abend oder Colleda einzufordern, ist steigent undt fallend. 4. Von einer Kindttauff bekommt er 30 kr[euzer], von Conduct eines Begräbnus 30 kr[euzer], von einen gesungenen Seelambt 1 fl[oren] Von einer stillen oder gelesenen Mess 30 kr[euzer] Von einer Copulation

bekomt er 1 fl[oren] 30 kr[euzer] Von der promulgation 6 gr[oschen] 5. beschickt jährlich von der Burgerschaft Viermahl ein ofergang als zu weinachten, Ostern, Pffingsten undt an der Kirchweyhe auf denen Dörffern aber wirdt solches geldt durch die Gerichten eingebracht. 6. Aeindt die Dorffschaften Reitskäse zugeben schuld. Item zum grünen Donnerstag etwas von Eyer. 7. Wirdt Ihme von jeden gebraw ein Eimer Bier gefüllet, undt ein Eimer Kofent für das Gesindt. 8. Wirdt Ihme Jährlich. Fünf scheagen weiches undt drey Schragen Hartes Holtz undt acht schock püschelm reissig ins Pfarrhaus verschaffet. 9. An lichten Jährlich Zwanzig Pfundt. 11. An bethgewanth vor seine Persohn, dessgleichen auch an Tisch undt andern Haus Geräthe die notturff verschaffet. 11. Auch hat er ein Stuck wiesen von Zwey ider drey fuder heu, undt Zwey stücket. Acker nach 2 Kr[euzer] Altesmasses und ein Kuchel gärtel zu geniessen. Zu der hiesigen Stadt sindt eingepfarrt Dörffer also Obergrauppen, Roosenthal, Sobochleben, Marschen, Scheuna, Sobothru undt Brostau

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., s. 601-607.)

1691, červenec, 24.

Von der Römischen Kayserlichen auch zu Hungarn und Böheimb königlichen May[estät] Unsers Allernädigsten Herrn wegen [et cetera] Deme Burgermeister undt Rath auch der ganzen Gemeinde der Graff Sternbergischen Bergkstadt Grauppen, hiemit Anzuzeigen. Es hetten allerhöchst gedacht Ihro Kayser- und Königl[ichen] Mayestät die jenige Schrifften undt Acta, welche zwischen Weyland Herrn Frantz Carl Graffen von Sternberg eines, undt ermelter seiner unterth[anigen], nach von Weyland Kayser Matthia höchstseeligster Gedächtnis an seinen Vattern auch Weyland Herrn Adam von Sternberg titulo donationis gedigenen Stadt Grauppen, andern Theils wegen deren gemeldter Stadt von Weylandt Ihro Kay[serlichen] Undt Königl[ichen] May[estät] Ferdinando Tertio glorwürdigster Gedächtnus Aller gnädigst confirmirten privilegien, bey dero königl[icher] Stadthalterey in Königreich Böheimb diebedohlener massen nach ab anno 1638 verhandlet undt hernach Ihro Kayser[lichen] undt Königl[ichen] may[estät] Zur Allernädigsten Decision undt versprochen, mit Guttachten gehorsambst in geschicket worden, sambt dem was Ferners wegen verschieden von ermeldter Stadt Grauppen öffters geklagten Neuigkeiten angebracht worden, ausführlich undt mit Umständen gehorsambst vortragen undt referiren lassen undt nach reiffer der Sache überleg undt Erwegung beede Parthen so thonen strittige Privilegien

halber nach folgender Gestalt zu entscheiden sich aller gnädigst entschlossen. Erstlich ob zwar die Stadt Grauppen sich Ihrer eigenen Bekandtnis nach der anno 1618 in Königreich boheimb entstandenen Rebellion durch die mit denen directoren derselben gepflogene dreye auskaufung und Darlegung neun tausendt schock meis[nischen] Theilhaft gemacht, undt hirumben fiscalischen straff unter worffen so sinten doch allerhöchst gedacht Ihre Kayser[liche] undt Königliche May[estät] Gnädigst nicht, das pro Secundo Ihrer Grundt Obrigkeit, vor bemelteten Frantz Carl Graffen von Sternberg zu gestanden hette gedachte Graupner darumben undt das Sie dem vorgeben nach seinen Vattern geschmächt, undt einen treulosen Sohn des Vatterlandes (So sie zwar feyerlich widersprochen) genennet haben sollen, in seine Straffen undt mit hin die Juri fiscalia welche allein Ihre Kayser- undt Königl[ichen] May[estät] Als dupremo domino undt keiner privat oder nachgesetzten Obrigkeit, competiren an sich zuziehen, können auch die von Weylandt Kayser Matthia dem Adam von Sternberg gethane Donation der Stadt Grauppen, dass solche mit allen Ihren appertinatien, Herrschung undt Gemässigkeit undt ohne aller exception geschehen, auf die Königl[iche] Undt landtes Fürstliche jura, deren der Untertgebene Standt unfähig ist, undt selbte respectu privatoru vor sich selbst in allen contracten für Exempl. Geachtet werden sollen, mit Nichten ausgedeutet wer. Massen die verneuerte Königliche Landesordnung sub lit[era] A XVII gantz klar vermöge undt Statu irete, dass mit denen aus solchen hochstrafflichen Übelthaten, verwürckten Straffen der König aller seines Gedallens undt sonst niemandt zu disponiren, zu thuen undt zu lassen hat, undt obwohle daher Tertio: mehr erwehrte Graupner wohl verdienet, das mann wieder sie mit der in denen rechten aus gesetzten Straff eines so abscheulichen Losters verfahren lassen solte, so wahren doch aller hochgedacht Ihre kayser- undt Königl[ichen] May[estät] Aus andern wohl ponderirten Ursachen undt auf Ihrder Graupner in dem verführten Process öffters reiterirtes Flehentlich unterthänigst imploriren undt bitten, wie auch damit dass bey dieser Stadt Befindliche Zinnbergkwerck dem Publicum zur gutten erhalten undt desto füglicher fortgesetzt werden möchte, allergnädigst bewogen worden, hierinnen die milde der Schärffe vorzusetzen undt aus dero angebohrnen Lednarz öffters berichter Stadt Grauppen die Straff aus gnaden nach gesehen, einfolglich sie bey ihrer wohl hergebrachten rechten, Freyheiten undt Privilegien, besonders auch der darüber von Weylandt Ferdinando Tertio glorwürdigsten Andenckens erworbener Confirmation zu erhalten, gestalten dan gedachter H[err] Graff von Sternberg

wie auch die künftige Obrigkeiten, dem in der kayserlichen Donation diesfals beschehenen Reservat undt von Weylandt Herrn Adam von Sternberg darüber für sich seine erben, undt nachkommen aus gefolgten revers gemäss sie graupner in alle weg darbey ruhiglich undt ohne pecturbation bewenden lassen sollen. Und haben Ihro kayserliche undt Königl[iche] may[estät] Zugleich allergnädigst resolviret undt verwilliget, dass er meldte kayser[liche] undt königl[iche] Confirmation Weylandt Ferdinandi tertii der oftmentionirten grauppnerischen privilegien der Königlichen landttafel in dero erbkönigreich Böheim ein verleibt werden möge, jedoch sollen hingegen sie graupner Ihrer jetig undt künftigen Obrigkeit, als deren wahre erbunterthaner, allen gebührenden Gehorsamb, ehr, respect undt Sublission erweisen, Sich auch in keinen ungeziemenden vornehmen betretten lassen, damit mann fürhohin nicht veranlasset werden, wieder sie mit würcklicher straff zu verfahren, undt dass alte mit demneuen zugedencken, undt gleich wie nun durch diese Ihnen Graupnern beschehen Kayser- undt königl[iche] Gnad undt restituierung ihren Privilegien, die zu verchiedenen mahlen geklagte Neuerungen meistens von sich selbst gehoben seyndt undt aufhören, also hetten auch Ihre Kayser undt Königl[iche] may[estät] Allergnädigst resolciret, dass der wieder dass alte herkommen, über den daselbst zu Grauppen ordinirten Magistrat eingesetzte Graffen Richter für jetz undt künftig abgethon undt eingestellt werden solle, welchen nach dann offernandte ihre Kayser undt Königliche May[estät] Diss dero allergnädigste Decision undt entscheidung mittels gegen wertigen recessis beeden partheyen zu ihrer. Nachricht undt damit sie derselben Geböhren nach zu kommen wissen mögen, anzudeuten allergnädigst anbefohlen, decretum per imperatiriam regiamque Majestatem in consilio Bohemico aulico viennae 24. mens Juli anno 1691. Frantz Ulrich Khinsky. L[ocus] S[igili] Carl Maximilian Graf von Thurn. Roschnisky. Dieses recess ist auf ihrer kay[serlicher] Undt königl[icher] may[estät] An dero geheimb, undt andere rätthe Cammerer Königl[iche] Statthaltere undt Obriste Herrn Landtofficiren in Königreich Böheim allergnädigst ergangeners undt von denenselben den 7. Januarii Anno 1692 zu dem ambt der Königl[ichen] Lantttafel insinuirtes rescript beruhrten Königl[ichen] Landttaffel niedern anderten weissen gespengten Quatern der auf supplicationes remittirten undt anderer zufalliger Actionen Anno 1692 am Freytag dem Gedächtnus tag S[ankt] Procopii das inst den 4. Julii sub lit[era] G7 ein verleibt undt von Wort zu Wort eingeschrieben worden. Frantz Tiralla von Grzburg oder Königl[ichen] Grossern landttaffen in Königreich böheim

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Kniha privilegií 1676-1691, kn. č. 6, fol. 612.-616.)

1692, leden, 18.

Im nahmen der unsertheilten Trey ainigkeit amen. Instruction. Warnahc auss dess Hoch- und Wohlgebohrnen Herrn Herrn Wentzel Adalbert, des Heil[igen] Röm[ischen] Reichsgraffen von Sternbergk, Herrn auf Grünberg, Horaschdowitz, Sedletz, Türnholtz und Grauppen dero Röm[ische] Kay[serliche] May[estät] würcklich gehaimben Rathscammers, grössern Landtrathsbeisitzern, des König[lichen] Hoffs Marschallen, König[lichen] Stetthalters, undt Praesidentens über denen Appelationen obdem Präger Schloss im Königreich Böhaimb Ihre Hoch gräfl[iche] Excellenz bei dero Herrschaft Graruppen und Bregkes die nach gesetzte Berg Beamten vermögeins jeden abgelegten aydes Peflickter, sich zu halten und unverbrüchlich zu geleben Schuldig seint. Folget 1. des oberamts Verwalters ayd. Ich N. Schwore gott dem allmächtigen, seiner Hoch würdige und von der Erbsündt unbefleckten Mutter Maria und allen Lieben Heyligen, wie auch Ihre Excellenz dem Hoch und Wohl geborhnen Herrn Herrn Wentzel Adalberth, des Hey[ligen] Röm[ischen] Kay[serlichen] May[es]th[ät] dissfalls gegebener Königlicher Bergordnung und aussgemessenen Instruction gemäss Je und alle weeg ich unverbrüchlich geleben, deme mit über diese grauppnerische Herrschaft und Bergwerkh unvertrauten ober amth treülich vorstehen Inn nahmen und anstatt hoch gedacht meiner gnädigen Obrigkeith gottes der allmachtigen Ehre, Fried undt gerechtigkeit halten, allen Betung, ungetreu und unrecht abwenden, an denen Herrschaft grantz keinen eintrag oder eingrif geschehen lassen, die Herrschaftl[iche] Instruction fergestalt in acht halten damit derselbten nichts zu wieder geschehe wo ihrs Befunden, mit Ernst straffen, gemeines Bergwerks und aller der Jenigen, so sich dessen rechtlich gebrauchnutz und Frommen hädern, Schaden und nachtheil aber, so viel Miglitz verhüeten und abweissen So mehr vier gutthelfe, sein hochwürdig von der Erbsünd unbefleckten Muetter Maria und alle Liebe Heiligen Amen. Article Instructionspunta des verordneten Oberamts vermahters. Über die in vorgehenden ayd auss gemessene Generalia. 1. Soll Er oberamt Verwalter in sonderheit dahin trachten, und dorgfeltig sein, damit gottes Eher und Lob auf dem ganzen Herrschaft und Berge Graupen von Mönigler in höchster abachtgehalten, nachser und zunehmen, dass Schwöre Schelten, fluchen und Lästerliches Leben (so den Allmechtigen Gott billig zur Straf und Horn bewegt) erstlich eingestellt,

Folget 1. dess Oberamts verwaltersaid. Ich N[ame] Schwore Gott dem allmächtigen, seiner Hochwürdig- und von der Erbsündt unbefleckten Mutter Maria, und allen lieben Heiligen, wie auch Ihro Excellenz dem Hoch und Wohlgebohrnen Herrn Herrn Wentzel Adalberth des Heil[igen] Röm[ischen] Reichsgraffen von Sternberg das der Röm[ische] Kay[serliche] May[estät] dissfalls gegebener Königlicher Bergordnung, und ausgemessener Instruction gemäss Je und alle weeg ich unverbrüchlich geleben, deme mir über diese grauppnerische Gerrschaft und Bergwerkh anvertrauten Oberamt Treulich vorstehen, Inn nahmen und anstatt Hochgedacht meiner gnädigen Obrigkeit gottes der allmechtigen Ehre, Fried und Gerechtigkeit halten, allen Betrug, ungetreu un unrecht abwenden, an denen Herrschafil[iche] grantz keinen eintraf oder einfriff geschehen lassen, die Herrschafil[iche] zu [?]duction dergestalt in acht halten damit derselbten nichts zue wieder geschehe wo ich es befunden, mit Ernst straffen, gemeines Bergwerk und aller der jenigen, so sich dessen rechtlich gebrauchnutz und Frommen Födern Schaden und nachtheil aber, so viel möglich verüeten und abreissen So mehr vier Gotthelffe, seinen Hochwürdig- von der Ervsündt unbefleckten Mutter Maria und alle Liebe Heiligen Amen. Article Instructions Puncta des Verordneten Oberamtsverwalters. Über die in vor gesenden aid aus gemessene Generalia. 1. Soll Er Oberamtsverwalter in sonderheit dahin trachten und sengfeltig sein, damit gottes Eher und Lob auf der ganzen Herrschaft und Berge Graupen von Mönnig[?] in höchster abachtgehalten, wachsen und zunehmen, dass Schwöre Schelten, Fluchen und Lästerliches Leben (so den Allmechtigen Gott billig zur Straf und Ihren Bewegt) ernstlich eingestellt, hingegen alle Löbl[iche] Brauch und Christliche Zugenden eingepflantz, besonders wegen des angrantzenden Luthertums, damit Vermög vorher ergangenen Befehls in der Miglitz keine uncatholische gelitten viel weniger einer mehr dahin aufgenommen, auch wie ainstens auf den Zinnwald der allein Heiligmachende Catholische glaube eingeführt werden möge alle mögliche Sorg tragen, 2. Nichts unterlassen, damitgleiches Recht einsambisch und Frembder, armen, als reichen zu getheilet werden. 3. Soll er nach gehalt einer Quartalsrechnung derer Schichtmeister Register zu sich nehmen, dieselbte besichtigen oder anderein anvertrauten dasselbe zu tun befehlen, und da etwas untuchtiges darinnen befunden, solches rechtfertigen straffen, 4. Wann trige[?] Bergsachen (die für Bergmeisters und geschwornen nicht könnten vertragen worden) ins Amt wachsen, soll er zu ferner göttlichen/göttlichen Handling ausförderlichste sie vor zu bescheiden als dann so fern es die Parten ansuchen, einheimbisch

und fremde unverdächtig und unverständige Bergleute auf bei der Kriegischen teilen gleiche kost, und der lagen, dem Bergmeister und geschwornen Befehlen, das ssie die gebrechen mit Fleiss untersuchen, hören, befahren, besichtigen und darauf, wessen sich die Parthen verhalten sollen schriftliche Waissung und unter richterfolgen lassen. 5. Er soll zu allen Zeiten mit gebührlich- Emsigen Fleiss auf alle andere Amtleut und diener (keinen aussgeschlassen) sehen und darab sein, das ein jeder, seinem Ambfegel genung thue, und sich der Bergordnung gemäs Verhalte, das auch kein Amt- und dienst mit unverständigen, unfleissigen, verleimbdern vollseuffern untichtigen und anrechten Leuten bestellt, darzu nicht angenommen, daran nicht geduldet, was Straffbahr nachtheilig unehrbar befunden, abgeschafft und gestrafft werde. 6. Er soll auch gebühliches Einsehen thuen damit am Notwendig und zum Bergwerk bedürftigen Handeln nach steigen, und fallen derkauf einglicher kunft geordnet und gemacht, keiner über die gebühr [?]schweret werde. 7. Dafern keine wichtigere Verhindernis obfanden, soll er denen Anschnits Retardat tägn und andern Noth[?]der digensachen, auch allweeg bei denen Quartalsrechnung Personlich sein, mit Fleiss aufsehen, dass der Ordnung gemäss gemeiner Berwerks Obrigkeitlich und denen gewercken zu Nutz auch sonst Ehrbahr und aufrichtig alles gehalten, und gehandelt werde. 8. Unndt was Im Obrigketl[ichen] nahmen, und an dero statt er denen andern Amtleuthen, dienern, und verordneten dergleichen mit allen zu dieser Herrschaft und Berges Grauppen gehörenden Berggewerken gebürgen, und ver wanthen zu schaffen, und zu gebiethein hat, demselben soll auch von jeder mahn bei Vermeidung Ernstlicher straffe vollkommener Gehersam gelaitet werden, nun aber 9. Je und vermeinte dass ihme von dem Oberamt ainiges Unbitt zu gemuthet wurde, der meg es an die gnädige Obrigkeit um billiges einsehen zu tum gelassen lassen gleich wie nun 10. Hochgedacht[ige] gnädige Obrigkeit sich zu des Oberamtsverwalters Inhalt seines abgelegten Aides aller treue Eiffers, Fleisses und unverbruchtlicher gelobung versicht also auch ihn bei denen obbeschriebenen und der Kai[ser]l[iche] Bergordnung über einstimmenden Instructions puncten zu Hand haben gnädiglich verheissen.

(Zdroj: SOKA Teplice, AM Krupka, Pamětní kniha 1684 - 1749, fol. 74.)

1692, leden, 18.

Instruction des Bergmeisters. 1. Soll er sich seiner über die Königl[iche] Bergordnung abgelegten Aides in allen unverbrüchlich halten. 2. Ein gottes fürchtig, fromzichtig und Ehrbares leben führen, mit einem guten Exempel denen ihm nach gesetzten Amtleuten, dienern und Bergwerks verwanten vorgehen, das Trunk sich mässigen Wirtsheüser und alle seiner Eher zu wieder ziehlende gesellschaften maiden alle gottes Lästerungen und untugenden abstellen, weniger sich selbst darinn betretten lassen und die hirin falls betrettene zur Ernst[liche] Straff in dem Oberamt. 3. Mit Fleiss deraufsehen, und verschaffen, dass dem gemeinen Bergwerk, gnädiger Obrigkeit und denen zuhörigen Gewerken getreulich und wahl vergestanden, die gebeüde gefordert und was schaden traует, Zeitlich vorkommen werde, 4. Einem Jeden, der itzn ansuchet in Sachen seinen Amtzuständig, was recht und billig ist gestatten und verhelffen. 5. denen so zechen Stollen, was er gefäll, hüeten, Muhlen und Puchstätte zu muethen begehren, dieselbe verleichen und bestättigen, die Grubem zu Marscheiden und da Er dessen nicht kundig, auf begehren der Parthen einen Veg, ständigen Marscheider verordnen Loch- oder Marstein zusetzen Schuldig sein und verhütten dass kein vergeblich gebeüde vorgehomen werde, 6. Am Sonnabend zu angesetzten 8. Stund früh in anschid sein, aller Schichtmeister Raittungen anhören uberlegen, was die matzen in der Gruben verbauet un Puchwerken und Schmetzhütten aufgangen seie überschlagen und was auf die Künftige wachen Vonnöthen, auch was sonst Notabl warhofftig Referiren. 7. Im Freimachen den Zechen, Maasen oder Stollen zu vermeidung eines jeden Nachteils aufrichtig und unverweisslich halten. 9. Keine winkel Kauf (wie es durch offentl[iche] affigirte Decretum bereits verboten) gestatten, noch selbst ein gehen, sondern die aufgenommene neue Zechen von Stund an in dem Zechenhaus anschlagen, und da die alte Verzubuste gewerken ihre theil bauen wolten, darzukommen lassen. 10. Alle tag nach Inhalt Bergordnung Art. 70 auf dem gebürge sein (da fern nichts nothwendigeres Verhindert) fleissig acht haben, und zu sehen, dass die gebeüde Nutzlich und wahl angestellt, treulich und fleisig in Berge, Puchwercken und Hüetten gearbeitet werde, die unfleisig beplundere Straffen und in er mangleuder Besserung in anschied, um die ganzliche abschaffung anmelden, 11. In denen ihm Vorkommend- und nachtheilig scheinenden Vollmachten wegen verkauf- und kaufen den Zechen (wodurch die Vorsteher der Zechen, oder etliche gewercken zuihrem eigenen Nutzen, oder anderen gewercken zum Schaden fortheil suchen, die Retardatteils damit umeingeringes ansich zu bringen) in derlei verdächtig- und schnellen Vollmachten, soll ersich nicht über

Eilen, nach sobald annehmen, an dern dersachen nachforschen auf das denen samtllich [?]venden Gewercken zum besten gehandelt und niemand wider die billigkeit verfortheilt werden. 12. Keine unnöthige Fristungen geben, auch bevor er die Mutungen bestätigt, klufft und fange befahren. 13. Sobald er in Gebirge, Puchwercken und Scheltzhütten einen schaden, oder gefah trohende Notwendigkeit wahr nihmet, und selbst abzustellen unverflecklich ist, soll er ohne anstand solches in dem Oberamt vorstellen, auch was hierbei zu emendien zu achtlich melden, im massen 14. um die Bergwerksanliegenheiten (so keinen aufschub leiden sollen noch können) ausser dem Ordentlichen anscheitstag, nach ein anderer Amtstag das ist der Dienstag angestellet ist, allwo er hierum 8 Uhr sich ein faden, und die bedürfnissen mit Handlen helfen solle, und was etwo 15. Im vergehenden Punctis nicht austrücklich begriffen und dennach Bergordnung und rechtens auch altherkommen löbl. Brauch ist, dessen soll der Bergmeister in der Bergordnung fleisig nachschagen und sich seines unweissens, oder das er in dieser ausgemessenen Instruction nicht enthalten, keineswegs entschuldigen und gleich wie er bei festhaltung dieser ausmessung gehandt habet, also auch übertretener der ernstlichen Straf gewertig, oder in Er manglender Besserung gar des diensts entsetzet werden soll.

Berggeschwornsinstruction. 1. Soll er generaliter derer Inhalt seines Aids geschworner Bergordnung zu Beförderung gemeinen Bergwerks, Obrigkeiten und der gesamten Gewercken Nutzens sich treü und unverbrüchlich halten, 2. dem Ober- und Bergamts gebührliche Eher, und gehorsamb laisten, und was ihm anbefahlen, fleisig nachkommen, 3. Was auch Schon in der Bergordnung, weder in dieser Instructions ausgemesen, jeder nach wahl hergebrachten Berggebrauchs were, unverweisslich geleben, 4. Auf denen ihm anbefahlenen Gebirgen täglich fahren und alle Gebäude in Schichten, Stollen gesaucken und fällt örtern selbst besetzen, mit denen steigern sich Berathschlagen, die Gebäude anstellen, und in allen Vorfallenden Handlungen vom sachen, was zu Bergwerk gehörig, wohrhafften, und guten Bericht aus aigenen, und nicht auf vermeintes hören und sagen geben. 5. Auch in erfordernden Fahl und nach des Ober- und Bergamts Befel sowohl nachts als Tags [?] und Gruben unwaigerlich befahren, mit fleiss verrichten, auch gewis, und wahrhafte Kunden nehmen wie in eine Jeden hochgebaut wird, 6. Was er auf Zechen, Hütten und Mühlen unnutzlich befändet, in dem Oberamt unverzuglich zu Remedirung anzeigen. 7. Fleisig denen steigern und hauern nach fahren, und obacht haben, damit keine Berge unter die Ertzten gehauen, sondern das ertzt rein genommen, und an dertag gefördert werde. 8. denen tribern,

föder uns knechten, tonnen stützen, anschlägern, körnlaufem und nach zerhlern, obfleisig und entzt ab- und die tonnen voll heraus getrieben werden, öfters in geheim nachstehen, die bruchig befundere in dem Amt um Bestrafung anmelden. 9. Das gemachte gezeüge und Eissen werck offt in augenschein nehmen, ob es düchtig und stark gearbeitet worden, denen Schmieden ernstlich zu reden, über die Schmidttaxa keine überschätzung zulassen. 10. In gleichen soll er fleisig ob acht haben, das wegen des Holtzes, so man zu Bergwerk Notturf in Zechen, Schachten, Strickhen, Stollen, als Schacht, Schaide, Latten, Setz. Holtz gerinn, und Holtz grosse und kleine Pfäle, fahrten, wie auch in denen Puchwerken, was deme anhängig braucht, wichtig gearbeitet, und kein ungebührlicher aufsatz gemacht werde. 11. All unnötiges geschwatz, auffn Zechen, und Zechenhäüssern, auffn hatten, und andern Örthen nicht allein vor sich meiden, sondern auch denen staigern, arbeiten und andern unnutzlichen gesindl einstellen, vom einfahren nicht abhalten, damit kein Unfleis gespuhret, und alle Unordnungen vermeidet werden. 12. Ohne vorweissen des Oberamts über ein tag weiss vom dem Bergwerk nicht abreisen. 13. In Summa allem dem nachleben, was in der Bergordnung ausgemessen, auch alter kommenen Brauchs, und des Oberamts Befel ist, sich gehorsam verhalten, ausser der ihm ausgeworfenen Besoldung keines unzulässlichen genueses Bedienen, widwigen der Ernstlichen Straf gewartig sein. N[ota] B[ene] Eine gleich fernige Instruction und nach etliche Puncta zu gesetzt wo u[nd] den ist dem Berggeschwornen zum Zinnwald [?] Schichtmaistersinstruction. 1. So Er Schnichtmeister vermög seines Aides sich der Bergordnung unverbrüchlich halten, nutzen fördern Schaden warnen, und abwenden, keinen falchen nahmen in die Rechnung bringen, keines andern Nutzes, als ihm zu gelassen sich bedienen. 2. Dafern an ihm ein Betrug befunden, oder das Er dessen Ursach wöre, vor dem Schaden stehen, auch dem verdienst nach peinlich zustraffen sein. 3. Alle wochen zwei- oder wenigstens einmal (da verhin der uns vorfielen) in die ihm anbefahlene Zechen fahren, die gemachte geding , und was sonsten gearbeitet wird, in aufenschein nehmen, davon in Oberamt red und antwort geben. 4. So oft mahlige Wochen er ohne Erlaubnis nicht fahren wurde, soll er seines Schichtmeisterslohns verlustigt auch bei nicht erfolgen der Bösernung ernstlicher gestrafft und des diensts gar entsitzt sein. 5. Alle nothwendigkeiten zu seinen abhabenden Zechen und Puchwerken, soll er ohne anstandt undt zu vermeidenden Schaden verschaffen, Puchwerk, Mühl und Hütten alle Wochen zweimal besichtigen, auf die Röst Schmelzer und Treiber; auch Mühlarbeiter on acht haben und fleisig nach sichern. 6. Keine

Blinde nahmen, falsch gedinge, ledige Schichten, weil Arbeiten, und andere unrichtige Lohnung nicht schreiben jedem Arbeiter sein Lohn selbst zustellen, auch mit dem Gelde bei Vermeidung ernstlicher Straff kein Wechsel treiben. 7. Über eine halbe Meil ohne des Oberamts nachlas vom Bergwerk nicht abreisen. 8. In Summa der Gewerken gut, wie sein eigenes verwahren, und versorgen und in allem Puncta der Ordnung gemäs sich verhalten. Hüttenschreibers Instruction: 1. Vermög seiner Pflichten soll er getrey sein, und über der Bergordnung mit Fleiss halten, nutzen, schaffen, schaden warnen und abwenden. 2. Der Hüttenarbeit soll er guten Bericht haben, auf die Schemtzer und anderer Arbeiter fleisig ehen, damit nichts verwehr lasst, oder veruntreyt werde, was er ungetrey verführet keines wegs verschmaigen, sondern in anschid an melden. 3. An seinen Lohn vergenügt sein und niemandes beschwerden. 4. Allemahl beim scheltzen, sonderlich beim anlassen und ausgiessen sein, wam Schicht gemacht wird, mit Fleis zusehen, damit alzeit getreylich und wohl gehandelt werde. 5. Die Waag in der Hütten in acht nehmen, bei dem abmeg[en] die Stuck oder Schaiben Specificiren, in gleichen die zu Pälgen, die Centner bis auf Pfund verzeichnet, und in das Oberamt alle anscheit einlegen, auch dafern in der herein liefferung ein abgang, und auch mehr der verdacht sein möge, trylich ansagen. 6. Alle Wochen über die Hütten und Mühlkosten [?] Reytung tun, und was vor notwendigkeit in denen Hütten und Mühlen aufkunfuge wochen vor fallen kunte, relations geben, relation geben. 7. Keinem Schichtmeister die Hüttenkosten borgen, weder in denen Hütten bei Vermeidung ernstlicher Straf kein überschwengliches, und denen gewercken zum Nachteilscheivendes Fress- und faudden gestatten. 8. Ehe und bevor angelassene, udn das ertz geschmetzt wird, in gegenwart des gehr machers eine Seherung vom Schicht nehmen, und darüber wie das ertz Schicht-Puch- und Kupper sich befunden, schriftlich in das Amt geben desgleichen. 9. Alle anschnit vor dem Ober- und Bergamt mit seinen wochentlichen Raytungen erscheinen, die Amtsstunden ausswarten, einen richtigen Extraxt niederlegen, warinnen zu sehen, was die Vorgehenden wochen geschmeltzt, und was vor sour. abstichstein und Schwartz Kupper auf folgende Wochen in Verrat geblieben, 10. dafern keine wichtigere Verhindernis einkommen, alle wochen einmal das Obrigkeitische Kupper und Zinn Bergwerk befahren, was alda verrichtig befunden und er nicht abzuhelfen vermögte, auch was der zugemeinen Bergwerk nutzt ungesaumbt Oberamt entdecken. 11. Keinen Schmelztzer verlauffer und Huttenasrbeit oder wer dabei zutun hat, über Nacht von der Hütten aussn zubleiben, vor sich nicht

gestatten, sondern bei Vermeidung ernstlicher Straff in allem was die Bergordnung ausmisset und das Oberamtscheffet fleisig und trulich nachkommen. Was sonst die Bergschreibers (so anitzo keiner nicht in Besoldung wider ein Amtsschreiber gehalten wird) doch unter dessen dem Schichtmeister die Bergteile und kauffe zu verschreiben zugelassen ist, auch was die anders als stager, anleither, Schmelzter, gahrmacher, unterscheltzer, verlauffer, Puchsteiger, Raststirtzer, Hyttmann, Kohlstützer oder Kohlmessers anlangl[ich] ist schon eines jeden Schuldigkeit in der Bergordnung aus gemesen, auch jeder schon in gerichtet.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Pamětní kniha 1684-1749, fol. 75. a následující)

1693, říjen, 20.

Puncta so den erneuerten Grauppner Statmagistrat bey der den 20. Octobris 1693 gehaltenen Renovation von Ihro Hoch gräffl[iche] Excell[enz] Der gnädigen fruntobrigkeit [?] actum absende-litz bevollmächtigten zur änderlichen Einhaltung undt vermäydung Scharfen einsehens hinterlassen worden. 1. ist das Rathaus der senften zu denen Gerichten undt gerichtlichen Versehungen aus gemessene Orth, dahero auser geringen undt denen Sachen so gemeinlich bey den verwaltenden Burgermeister verrichtet werden pflegen nictes von amtsaregen in andern Hausern, durch ungewöhnliche zusammen kunfftten gehandelt oder gar beschossen woeden solle, Sintemahlen hiedurch der hohe obrigkeitliche Aspect undt Ichro [?]prafenterinde gerichtes Statt ohne hierumben habenden Gewalt nach [?]eschen, untergebenen gefallen, durch Derby unterandtarertliche wink. Richte ges[?]rüches undt ungegrieffen wirdt ebenermassen. 2. der Straffbahre mussbrauch einem under aneren von Selbstregen aus dem in dem Magistrat von der Grundt Obrigkeit Ihro alleinig [?]uhanden gewaltswegen baaydigten persohnen abzusetzen oder areingstens auser der mittels zu schaffen. Hinführo Oberrecht von deme unterthannen unberührt bleyben müge, ein gleichen Verstandt hetes mit den vergengener Jahren aus der gemeinde vonfreyen alten aufgewerfenen Ausschues, dessen Vermegenheit, sowohl in richten als rath geben, beygenewen den [?] Rathsstul gesßätzen vorzuschreiben sich unter fangen, sondern arofern ja einigen gemein Sachen abgehandlet werden, seyndt die hierumben beaydtigte gemeyn altiste die jenigen welche ohne weitem Erwählung eines Ausschues dergleichen geschäffen zubefürdern haben. Weylen aber 3. bey der grauppner gemeinde ohne unterscheydt der beambt- undt unbeambten schue so weyth gekommen, dass Post keine Zusammenkunfft ohne eryllichen ausgiessung

schnähungen undt abschey vorbey gehen können, wodurch ein undt andern aus dem Rathsmittel aigen mächtig aus dem sitz zu weylen auch gantzlichen abgeschaffet, undt was mehrern Unordnung eingeschlichen, als wird der anjetzo eingesetzte Magistrat alles feysse darab seyn dem allerwerst undt kundtig alle golgende so sich mit angewähnter Schmähungen Insonderheit wieder die den Rath selbst mit beysitzende aus würde, vermög Stattrecht R. 5 undt 7 zu dessen Beweys Sumariter anhalten, undt so gemäs zu Bezaigung eines sehr nothwendigen Exempls zubestrafen wissen damit nun 4. die Gedächtnus Ihrerpflichten jeder mächtig infrischen verbleybe, solle wenigstens alle viertl Jahr einesmahls der könipl[iche] Statt Instruction undt was etiren nach mehrers von der gnädigen Obrigkeit hirzu angeordnet worden, dem Rathsmittel vorgelesen undt von den damahls obira[?]tenden Burgermeister, dessen allen genaue Einhaltung angemahnet werden. Selchen noch 5. undt zukunfftigen Zeiten der Reise Seegen bey allmänniglicher Handt arbeith undt [?]sonderl[ich] Dem lieben bergkwerck welces das ver[?] einer jeden Bergstadt undt ihnen Sammentlichen Grauppen Inwohner [?]mahlen anbefehlen würdt, niciht weniger die hehe obrigkeitliche Gnad undt Schutz zu Haffen seyn. 6. Solle von seyther Ihrer grauppnerischen Erb unterthenen alle gebuhrende Apect undt folge, dem von hoch gedacht Ihro Excel. Als gn[ädige] Grundtobrigkeit hie Vergesetzten aber bergkambt geneuer als vermahls erwiesen undt gehalten werden. Wentzel Georg Rannl M[anu] P[ropria]

(SOkA Teplice, Archiv města Krupka, inv. č. 118, fol. 13.-14.)

1702, listopad, 12.

Hat h[err] Oberbergambtsverwalter Matthes Fr[anz] Plattlich in hiesiges burgermeisterambt geschicket, mit begehren, das zwei Burgermeister und der Stadtschreiber nach der Vesper zu Ihme hinauf deputiret werden solten, zu welcher zeit als H[err] Augustin Müller und Christian Witzeschel beide Burgermeister und Johann Joseph Jungmeister Stadtschreiber erschienen, hat er im Nahmen Ihro Excell[enz] Unserer gnädigen Obrigkeit /titul/ begehret, das weilen Ihro excell[enz] Mit Ihro gnad[igen] H[err] Graffen von Clary zu Töplitz wegen der Zinwalder Puchwasser in eine Rechtsstreit gerathen, und solcher nunmehr zu Ihro Kay[serliche] May[estät] Gediehen, man den folgenden Tages auf ordentl[ich] Rathhaus nicht allein gewisse Ihro excell[enz] Zinwalder erbunterthane Eydt. Abhören möchte, worzu er sie vorhero ihrer Pflicht und Unterthänigkeit in Gegenwart gewisser Deputirten lossziehen

wolte, sondern es solte auch ein Rath vor sich folgendes Attestatum ferttigen, über welches als ein Rath kein Bedencken machen können, seindt dem 13. dito früh um 7 Uhr Mehrmahlen bemelte 2 Burgermeister nebst dem Stadtschreiber hinauf gangen, umb der Zienwalder Pflicht- und unterthänigkeits lozehlung anzuhören, Nach dessen Vollziehung die Zinwälder in Gegensein [et cetera] Rathsglieder und N[ota] B[ene] hiesigen H[err] Bergschreiber Johann Georg [?]roc[?]wedels auf all[?]igen Rathhaus nachbeschriebenen Eydt von Wortz zu Wort abgelegt und ist von einen Rath hierüber so wohl also auch andere Sachen hiesiges Stadt Pochwasser betreffent Attestiret worden, wie folget.

Wir schwören Gott dem Allmächtigen, Seine Hochwürdigsten Mutter Mariae allen lieben heiligen, der Wahrheit zu Steuer, das wir in dem jenigen Wasser oder Pochgraben, welcher unterhalb Zinnwald von denen binawischen Pochmühlen nach denen Altenberger Pochmühlen aud weiteste eine kleine Viertel Meilweegs laufet, feine Forellen gesehen und gefangen, zur zeit das wir in denen binauischen Pochmühlen übern Herrden gearbeitet, so gar ich George Gessl und Michael Juden Feindt bis unterhalb der Radstuben Forellen gefangen haben, da doch immerforth der Orthen, wann nur die Wässer zulangen, in so vielen bis 10 befindtl[ichen] Binauischen Pochmühlen, stark gepochet, und über den blann- und glauchheerden fast unabsetzlich gearbeitet, des Zihnaffers und Bergstandes ser viel und aller in diesen gedachten graben geschlemmet wirdt, doch nichts schadet. Dieses von denen Altenbergischen Bergbeamten Gedertigtes Attestat, sam wurde auf eine halbe meilweegsweit der graben durch den Schlam undt Pochaffer von Benauischen Pochmühlen unter Zinwaldt nach Altenberg verschlemmet, ist viel zu milde gegeben, wir wissen es aus unerer aigenen Erfahrnus, das wohl durch 12. 13. Jahr dieser Graben wrgen des Zihnaffers Schleims oder Bergsandes nicht Einmahl darf ausgeworffen werden, aber das der Randt oder Ufer wegen der darin befindtl[iche] Damerden oder Sandichen erdtteichs öffters und an verschiedenen Orthen in den graben sicket, das verursacht das unterweilige ausraumen, wir wissen auch und alle Zinwalder, Binawisch- und Geisinger sambt Altenbergischen Bergleuthe, die mit derlei bergarth umbgehen, es zeuget es so far die tägl[iche] Übung, das der Zihnstein, so zu Altenberg gewonnen wirdt, wegen seine cenditaeten undt sehr Kiessigen Orth in denen zum Pleiss auf Altenberg hierzu Aufgerichteten Brennöffn, durch starcke Feuer forderst geröstet, und wohl durch brennet werden muss, Ehe solcher in denen Schmelztzhütten zu gutten Zinn

gemacht werden kann, dahingegen wirdt der Zinnwalder Zinnstein nicht Einmahl geröstet noch gebrennet, ist auch allda nicht ein einziger Brenoffen zufinden, Im alten Geising wird davon stets gebreuet, wir alle handler nach den Gräfl[ichen] Carischen Mahlmühlen hinein, und haben kein Wort von denen in Lande und an deme von Zinnwaldt gehenden und strittigen Pochwasser wohnenden Landes Inwohnern Klage gehöret, On jemahlen ein Viel von dem Wasser erkräncket, oder ein einziger getödtet worden. Dieser Gedancken steyget in keines Bergkmanns hertzen auf, sondern erfreuen sich wann viel Pochmühlen erbauet werden kunten, welches alles wahr zu sein mit diesem Gott dem Allmächtigen seiner hochwürdigsten Mutter gottes Mariae und allen lieben heiligen, freiwillig gethanen Eide bestärcken Amen. Bevorstehendes Aid und aussage ist heundt dato an gewöhn. Gerichtstelle von Wort zu Wort durch die nachbenante 8 Männer als Johann Jeimann Georg Gessl, Elias Hirsch, Michael Judenfendt, Hans George Gutte, Hans Kirschten, Michael Schönberger und Samuel Öhlschlegel, freiwillig geschehen, da selbte bevor von dem Herrschafft[liche] Ambte ihrer Unterthänigkeit und respective dienstsfunctionen ad hunc actum wurck. Entlassen worden in dessen Crafft mit unserer der Gemeinen Stadt Insigill bekräftigen. Actum loco Judicii civitatis Montanae Grupnensis die 13. Novembris 1702, L[ocus] S[igili] Burgermeister und Rath daselbsten

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Radní protokol 1681-1714, inv. č. 112, kn. č. 55, fol. 8.-9.)

1710, leden, 13.

Ist gewöhnl[iche] Rathssession gehalten undt seindt anbei die Vormeister eines Ehrsamem Handtwercks der Mauere verneuert worden: worbei sie auch wieder Ihren Mitmeister Hans Georg Reichelt geklaget, wie folget:

Erstl[ich] Haben die ausländische oder frembdte Mauerer Meister gesaget: sie wolten nichts mehr herwenden, sondern sich anderwerths in die Zunfft begeben, wann es kundtig nicht besser zugehen solte.

2. haben die Vormeister Vorbracht, das sie zu Pautzen aigene Arbeith gehabt, undt dahero von ihren gehabten gesellen das Einschreibegeld gefordert hette hiesiger Laaden einzubringen, wären aber von dem Hans Georg Reichelt verhindert worden.

3. hette er bei Versamblung des Hadtwercks zum Öfftern auf dem Tisch geschlagen und hette die Deputirte H[errn] Beisitzere öfters lügen Geheisen.
4. seinen Bruder und den Nicol Pachmann hette er einen Schl[?]men gescholten, so er auch gestanden.
5. Hans Tiettrich saget, Ihr Meister zu Pautzen hette jeden gesellen 6 1/2 gr[oschen] Geben, der Hans Georg Reichelt aber hette es gewürcket, das er nur 6 gr[oschen] empfangen, wie es Ihme der Meister letztl[ich] Selbsten gesaget hetet.
6. den H[errn] Wäber hette er beschimpfet und nur getutzet
7. er hette seinen mitmeistern die gesellen abgewendet, damit Ihnen des tags von jeden 6 d[enar] entgangen wäre
8. zu Pichnitz hetten sie müssen durchgehen aus forcht wegen des Hans Georg Reichelts verarrestirt zuwerden. Hetten Ihn wohl 1000 mahl dorten einen Schellmen geheissen. Auf dieses anbringen und beweiss hat E[uer] E[hrenveste] Rath sich folgender Schlusses resolviret.

Demnach sich ein Ehrsambes Handtwercks der Mauerer und Steinmetzer in verschiedenen Puncten, wie obspecificiret, wieder Ihren Mitmeister Hans Georg Reichelt beschweret, undt billig ist solchen Unheil kunftig abzuwenden, damit so wohl die beisitzende Deputirte bei gebührenden respect, als auch sie Meistere bei Ihren ehr[lichen] Nahmen erhalten, auch nicht in ihren Handtwercks vewerb geschwächet werden. Als wirdt Ihme zu einer leidentl[iche] Straff dictiret, das er allen belaidigten vermög St. Q 17 einen abtrag Thun, undt alsdann so lang mit Arrest belegt werden soll, bis er Hans Georg Reichel Zehen [Schock] meisn[ische] Halb E[uer] E[hreveste] Rath undt halb den Ehrsamen Handtwerck erleget haben wirdt, solte aber mehrgedachter Reichelt vor seinen üblen beginnen kundtig nicht abstehen wollen, dieselbe hier oder in der Frembde an ihren Lohn schwächen oder schmähen, soll derselbe 20 [Schock] meisn[ische] Zur Straff unnachlässig verfallen haben undt weiter vor keinem ehrlichen Mitmeistererkennet worden urn Rechtswegen.

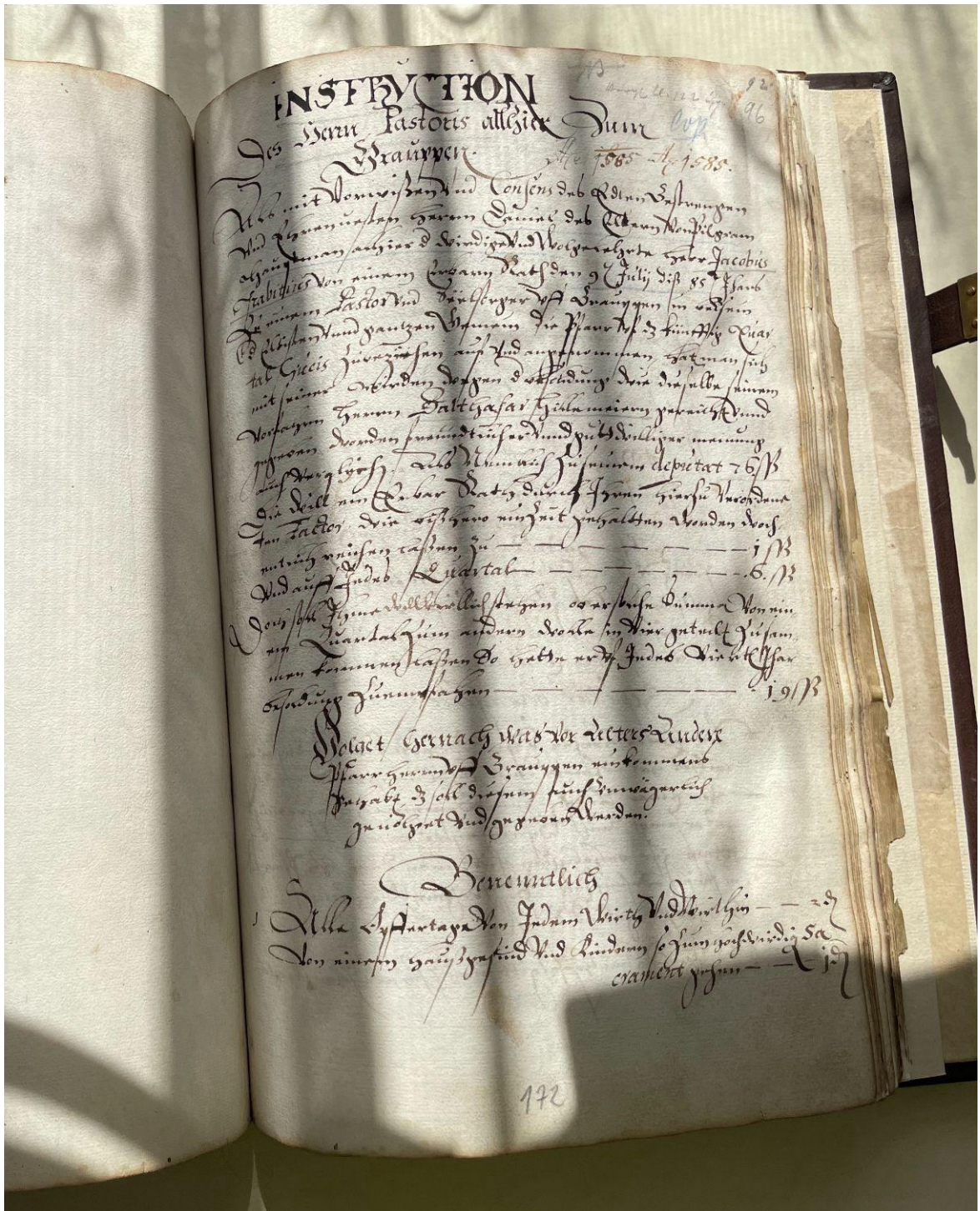
Eodem dito hat auch Wentzl Sieber gebethen, das weilen er von dem Michl Leibner nicht könnte bezahlet werden, da doch der auf dem Rathhaus gesetzte und versprochene Termin schon langst verstrichen wäre, womit ihme erlaubet sein möchte, einen Gerichtl[en] Kummer

auf das Bier so von des Leibners gebreu in den Gasthoff gestossen worden, Thun zulassen, so Ihme auch placitiret worden.

(Zdroj: SOkA Teplice, AM Krupka, Radní protokol 1681-1714, inv. č. 112, kn. č. 55, fol. 31.)

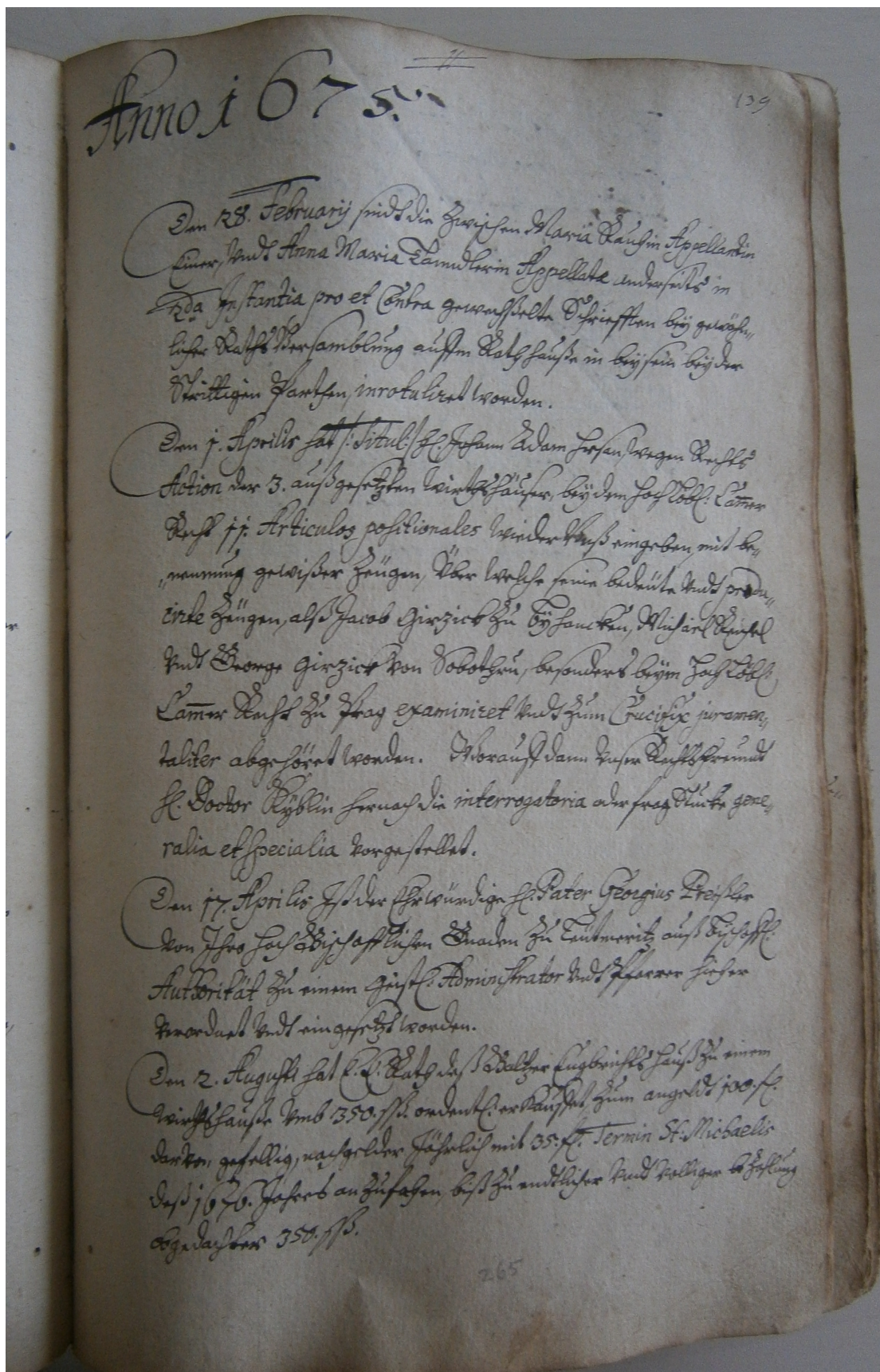
2. Obrazové přílohy

1. Ukázka zápisu v Liber manualis - přepis Instrukcí krupského pastora z roku 1585

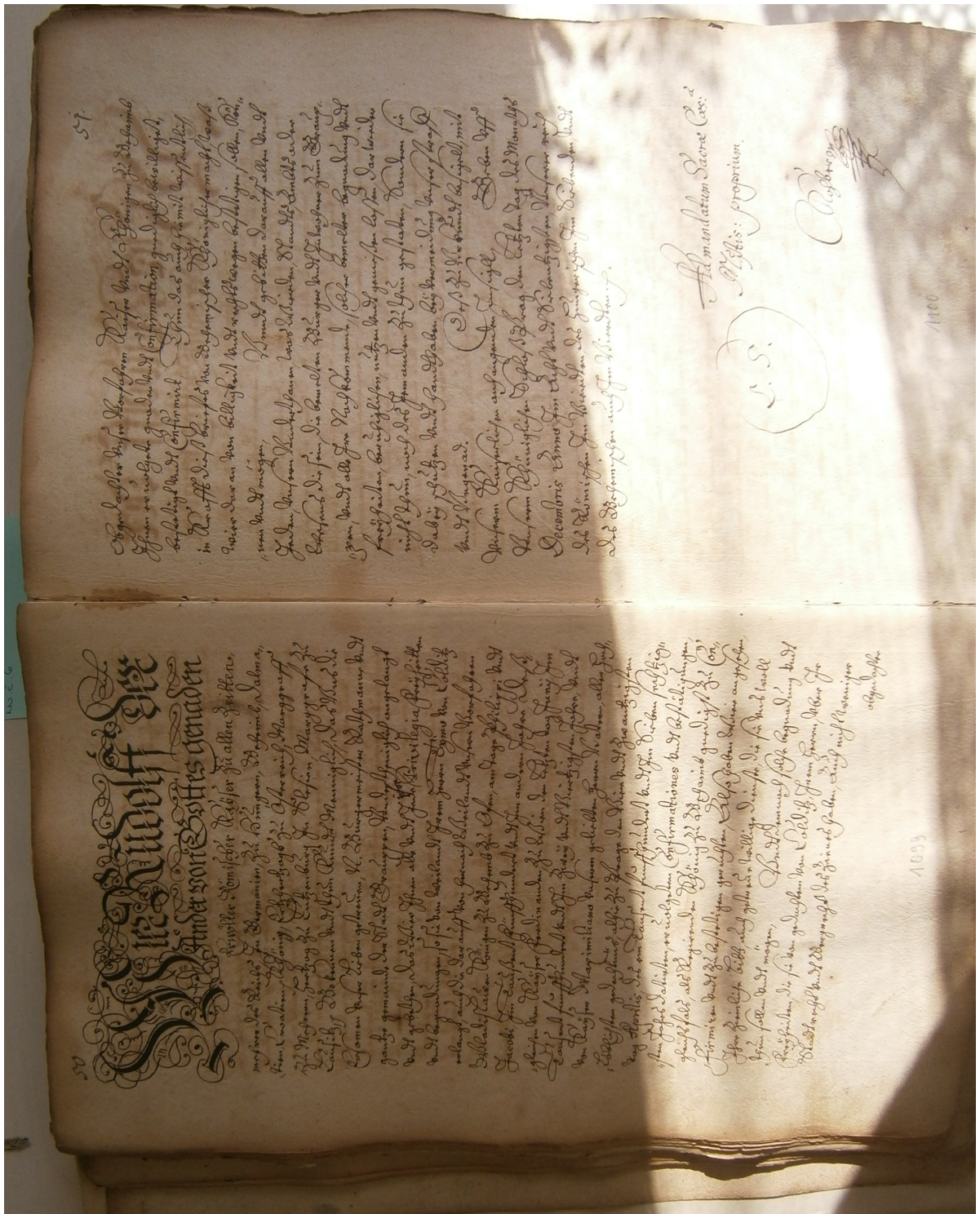
(SOKA Teplice, AM Krupka, Liber manualis 1473-1605, kn. č. 55, fol. 92.)

2. Ukázka zápisu v tzv. Weinerově kronice

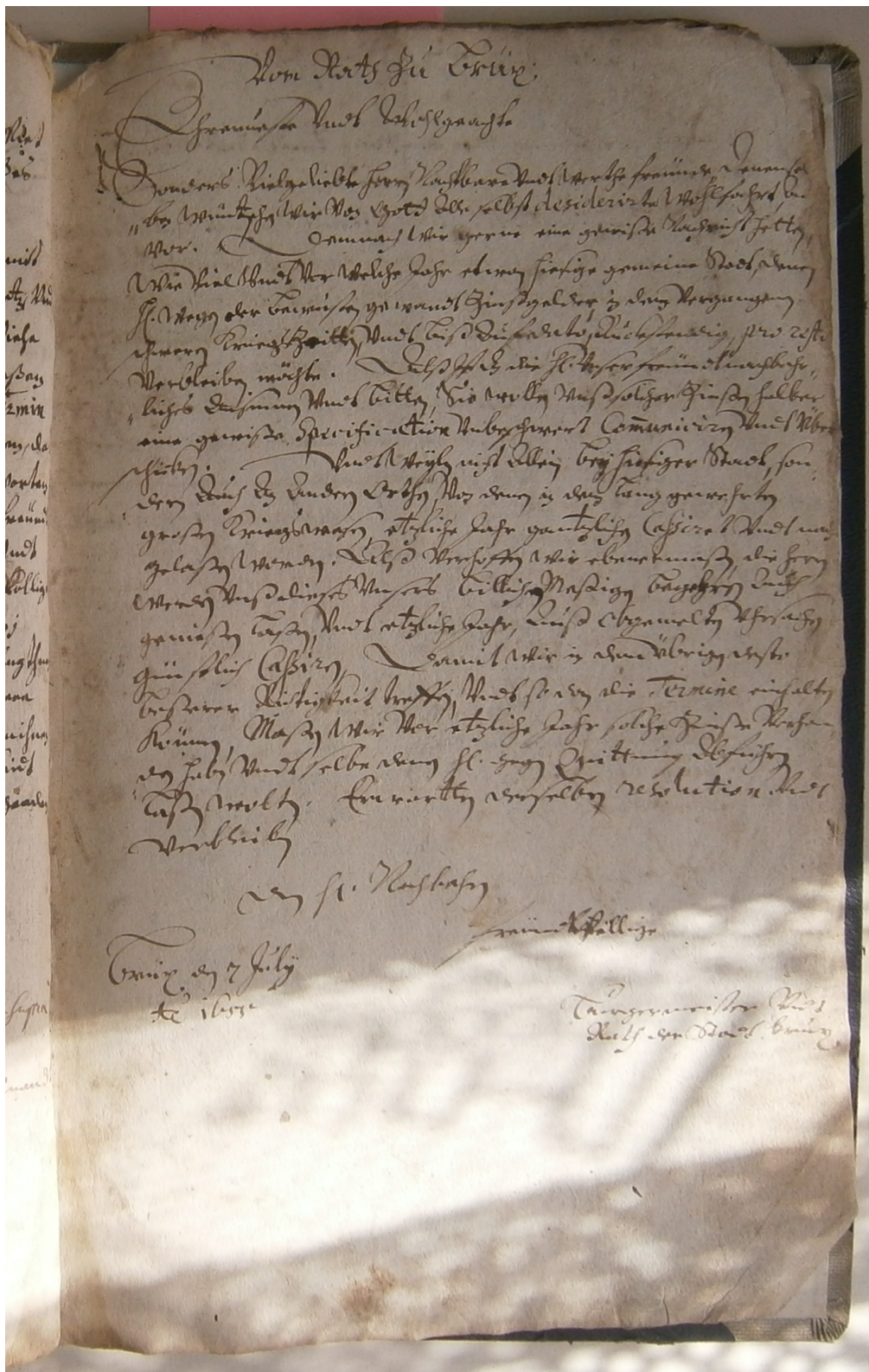
(SOKA Teplice, AM Krupka, Protocoll ..., inv. č. 56, kn. č. 1, fol. 139.)

3. Ukázka přepisu potvrzení městských práv císařem Rudolfem II. v roce 1578

(SOKA Teplice, AM Krupka, Kopiař listin a a pro město důležitých dokumentů (1676-1691), kn. č. 6, inv. č. 61, fol. 51.)

4. Ukázka zápisu v Kopiáři listin - konkrétně doručená zpráva odeslaná z města Mostu v roce 1655

(SOkA Teplice, AM Krupka, Kopiář listin, listů a jiných úředních dokumentů 1636-1654, kn. č. 7, inv. č. 62)

7. Ukázka pečeti města Krupky v roce 1617

(SOkA Teplice, AM Krupka, Získávání a potvrzování městských privilegií, inv. č. 384-388, kart. č. 1)

8. Ukázka pečetí krupských cechů v roce 1638

(SOkA Teplice, AM Krupka, Politická správa obce - varia 1554-1790, inv. č. 396, kart. č. 2)

9. Zobrazení Krupky v Stablním katastru

(https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=omc&idrastru=B2_a_4C_1777_5)

10. Pohled do krupské památkové zóny - vlevo Hrad Krupka, vpravo červený sanktusík patří ke špitálnímu kostelu sv. Ducha

(Foto: Nikola Růžičková, 2023)

11. Interiér kostela sv. Anny

(Foto: Nikola Růžičková, 2023)

12. Interiér kostela sv. Anny

(Foto: Nikola Růžičková, 2023)

13. Nejstarší vyobrazení Martina Luthera v Čechách - interiér kostela sv. Anny

(Foto: Nikola Růžičková, 2023)

14. Interiér farního kostela Nanebevzetí Panny Marie

(Foto: Nikola Růžičková, červen 2022)

15. Interiér farního kostela Nanebevzetí Panny Marie

(Foto: Nikola Růžičková, červen 2022)

16. Pohled do historického jádra Krupky s farním kostelem Nanebevzetí Panny Marie

(Foto: Nikola Růžičková, duben 2021)

17. Kaple sv. Wolfganga pod Komáří vížkou

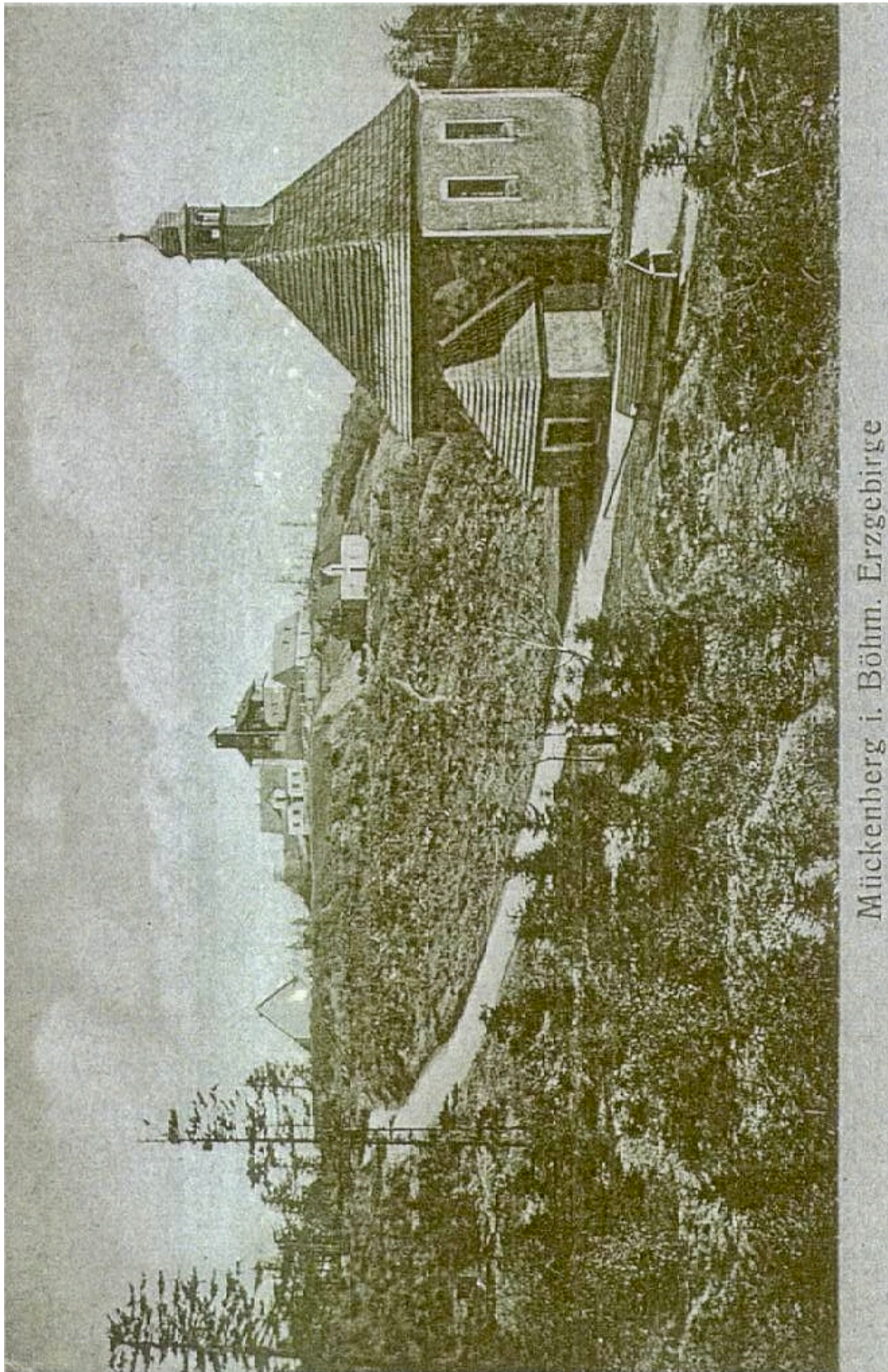
(Foto: Nikola Růžičková, leden 2017)

18. Hřbitov s kaplí sv. Wolfganga

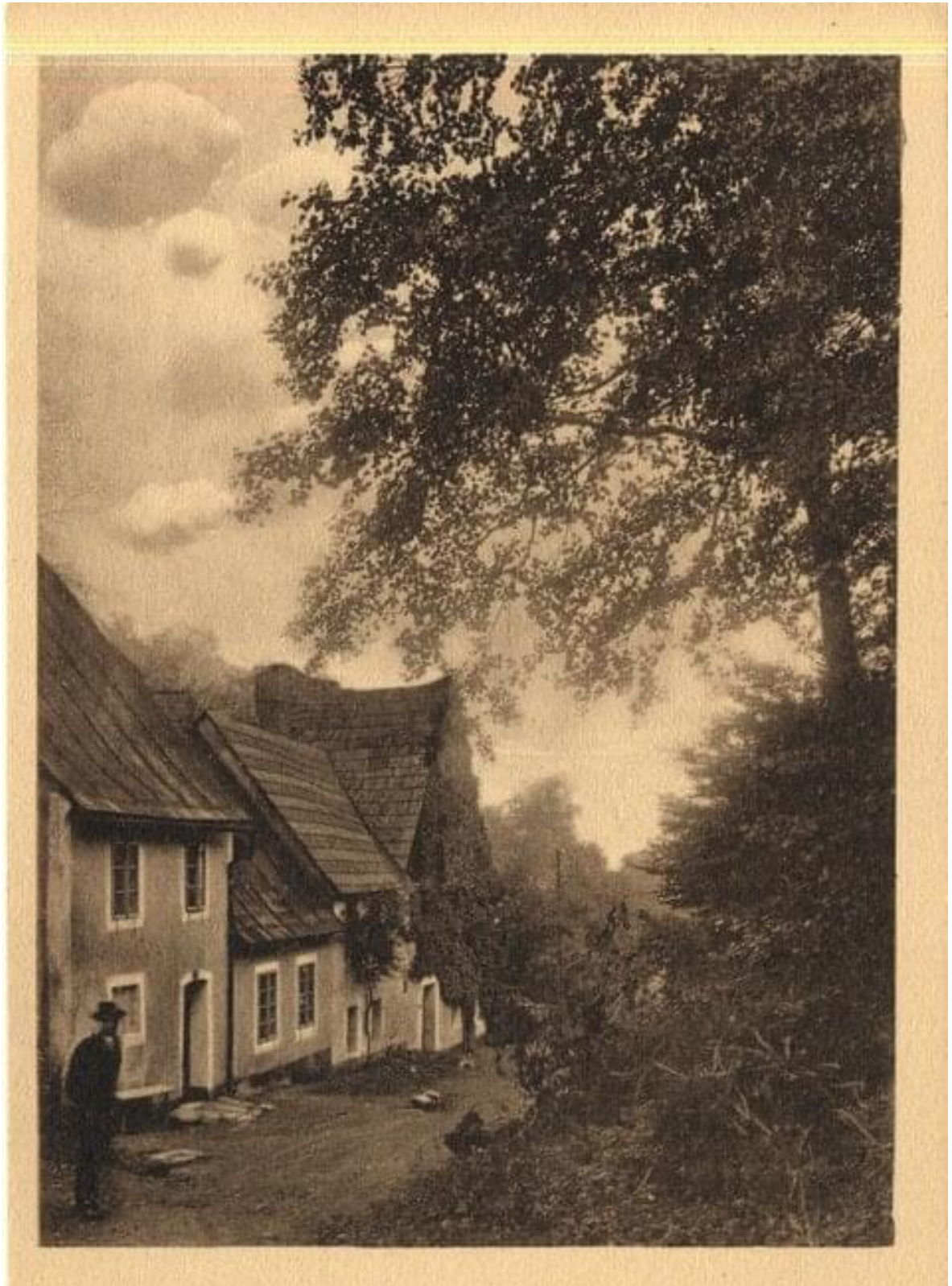
(Foto: Nikola Růžičková, květen 2022)

19. Historický pohled na kapli sv. Wolfganga a Komáří hůrku (Mückenberg)

(Zdroj: Nikola Růžičková - soukromý archiv)

20. Historický snímek části města zvané Grund s hornickými domky a domem Tobiasse Behra (nejníže), odkud se roku 1680 rozšířil mor do celého města

(Zdroj: Nikola Růžičková - soukromý archiv)